

NORDTERM 24

FÆLLES TERMER

Rapport fra NORDTERM 2025
Reykjavík, Ísland
11.–13. juni 2025

NORDTERM 24

Fælles termer

Rapport fra Nordterm 2025
Reykjavík, Ísland
11.–13. juni 2025

Redaktører:
Ágústa Þorbergsdóttir og Jóhannes B. Sigtryggsson

Reykjavík 2026

NORDTERM 24

© 2026, forfatterne

Udgivet for Nordterm af Árni Magnússon-instituttet for islandske studier

Sponsorer: Clara Lachmanns Stiftelse og Letterstedtska föreningen

Omslagsfoto: Sigurður Stefán Jónsson

ISBN 978-9979-654-88-9 (PDF)

ISSN 1100-9659

INDHOLD

FORORD

Ágústa Þorbergsdóttir	
Nordterm i Reykjavík 2025.	5

ARTIKLER

Barbara Heinisch	
Terminology in the age of large language models: Triumphs, traps and turmoil . . .	7
Kathrine Vestergaard Brandstrup, Ditte Krøner, Susanne Lervad & Flemming Lundholm	
En ny fælles terminologi i et projekt om gamle danske væve.	31
Maria O'Donnell	
Så bytte vi navn på myndighetens målgrupp	41
Emma Grarup, Morten Grymer-Hansen & Susanne Lervad	
Textile Glossary: Digitization of Nordic Textile Craft Vocabularies	42
Karin Hansson	
Bringa reda i statistiska metadata med terminologisk metod	52
Charlotte Johannessen & Kristine Kvalsnes	
Felles begreper vs. fleksibilitet: Lærdom fra Skatteetatens begrepsarbeid	63
Virpi Kalliokuusi	
Building European cross-border eHealth services based on shared clinical terminologies and code systems	68
Harri Kettunen & Tiina Onikki-Rantajääskö	
How Interdisciplinary Terminology Drifts from Special to General Language. . .	75
Marita Kristiansen & Tove Bjørneset	
Helsespråk som infrastruktur: Om integrering av SNOMED CT i Termportalen.	85
Hans Landqvist, Niina Nissilä & Nina Pilke	
”En ’flygmekaniker’ eller en ’flygsoldat’ behöver inte alls vara flygande.” Diskussioner om gemensamma nordiska termer då och nu	96
Kerstin Lindmark	
Gemensamma termer – orden runt med tungt bagage i business class	97
Henrik Nilsson	
Terminologins ”tålgrupper” – när terminologi möter klarspråk, konnotationer, och kränkthet.	98
Vegard Storsul Opdahl	
Beinbrot og nybrot – helsefagleg terminologi på nynorsk	124

Helena Palm & Gunilla Englund	
Vad är gemensamt – och för vem – i en ordlista för allmänheten?	125
Helena Bani-Shoraka, Henrik Nilsson & Ulf Norberg	
På rätt kurs? En kartläggning av aktuella kurser i och om fackspråk och terminologi på svenska universitet och högskolor	136
Alma Hjertén Soltancharkari	
Samverkan om terminologi inom vård och omsorg	161
Mari Suhonen	
Gemensamma termer med specifika betydelser – Hur ska man behandla all- mänspråkliga termer i en terminologisk ordlista?	168
Stefano Testi	
Terminologiarbete i samband med ett regeringsuppdrag att ta fram en katalog över vårdgivare och utförare av socialtjänst	176
Ole Våge & Marita Kristiansen	
Terminologiens søsken: klassifikasjoner, emneord, taksonomier, ontologier og kunnskapsgrafer	187
Karin Webjørn	
Gemensamma begrepp för hållbar omställning	196
Ágústa Þorbergsdóttir	
Hvad kendetegner islandske termer?	208

NORDTERMS LANDERAPPORTER

Lise Lotte Weilgaard Christensen	
Beretning fra Terminologigruppen i Danmark	224
Katri Seppälä	
Rapport från Finland 2023–2025	230
Niina Nissilä	
Terminologiaktiviteter vid universitet och högskolor i Finland 2023–2025.	230
Tuperna Møller	
Terminologiarbejdet i Grønland.	247
Ágústa Þorbergsdóttir	
Terminologiarbejde i Island 2023–2025.	250
Marianne Aasgaard	
Rapport fra Norge 2023–2025	253
Miliana Baer	
Rapport från Sápmi 2023–2025	257
Karin Webjørn	
Terminologiverksamheten i Sverige 2023–2025	261

Nordterm i Reykjavík 2025

Nordterm 2025 fandt sted i Reykjavík og blev afholdt for 24. gang. Det var ti år siden, konferencen sidst var i Island, også dengang i Reykjavík. I alt deltog 89 personer i konferencen, heraf 46 online, mens de øvrige deltog fysisk. Programmet omfattede ialt 21 faglige oplæg.

Konferencens keynoteoplæg blev holdt af Barbara Heinisch, forsker ved Eurac Research i Italien. I sit oplæg satte hun fokus på anvendelsen af store sprogmodeller (LLM'er) og belyste deres voksende betydning for arbejdet med terminologi og oversættelse samt terminologiens rolle i udviklingen af kunstig intelligens, herunder både muligheder, udfordringer og etiske problemstillinger.

Årets tema, *Fælles termer*, dannede rammen om en bred vifte af perspektiver inden for terminologiarbejde. Blandt de behandlede emner var afterminologisering og samspillet mellem almensprog og fagsprog samt hvordan forskellig forståelse af samme term kan skabe kommunikationsudfordringer, ligesom arbejdet med terminologistandardisering blev behandlet.

Temaets relevans kom også til udtryk i en række mere anvendelsesorienterede og domænespecifikke oplæg. Derudover omfattede programmet oplæg om semantiske ressourcer, sammenligninger af undervisning i fagsprog og terminologi, digitalisering af den offentlige sektor, terminologiarbejde inden for socialtjenesten, sundhedsfaglig terminologi og tekstilterminologi samt en række øvrige centrale problemstillinger inden for feltet. Konferencen fremstod således som et forum for både metodiske, teoretiske og anvendelsesorienterede bidrag, som giver et aktuelt indblik i centrale problemstillinger inden for terminologiarbejde og afspejler bredden i det nordiske fagmiljø.

Afholdelsen af konferencen blev muliggjort gennem økonomisk støtte fra Letterstedtska fonden og Clara Lachmanns fond. Endvidere stillede Árni Magnússon-instituttet generøst sine lokaler til gratis rådighed for arrangementet.

Denne konferencerapport indeholder artikler baseret på de oplæg, der blev præsenteret på konferencen. I de tilfælde, hvor der ikke foreligger en fuld artikel, er bidragene repræsenteret ved sammendrag (abstracts).

Terminology in the age of large language models: Triumphs, traps and turmoil

The rise of Large Language Models (LLMs) has profoundly transformed the landscape of terminology and translation, creating a complex interplay between terminology as a resource for artificial intelligence (AI) and AI as a tool for terminologists. This paper critically examines this dual relationship, navigating the promises and pitfalls that come with the integration of AI into terminology work.

On one side, terminology plays a crucial role in AI applications, underpinning the quality of outputs in systems such as neural machine translation and automated content generation. At the same time, LLMs are useful tools for terminologists, offering assistance in term extraction, multilingual terminology research and database creation.

Yet, this shift also brings forth ethical questions. The cost of training and deploying LLMs is significant (both in terms of environmental cost and socio-economic impact). Furthermore, LLMs exert a transformative influence on language and terminology themselves, challenging established notions of authorship, originality and the concept of a 'genuine' text in an era increasingly shaped by machine-generated texts. This evolution also requires critical reflection on the preservation of linguistic diversity (not only across languages but also within them), raising concerns about the homogenizing tendencies of AI-driven language production.

Therefore, a critical reflection on the opportunities, risks and ethical concerns surrounding LLM-based terminology work is needed to shape the future of terminology management in a sustainable and responsible manner.

1 Introduction

Large Language Models (LLMs) represent a disruptive technological innovation. By generating and processing human language with increasing fluency (albeit primarily across an estimated 2–3% of the world's languages (Bella et al., 2024)), LLMs have begun to reshape a wide spectrum of language professions, including writing, technical communication and translation, as well as digital content creation. Rapid progress in artificial intelligence (AI) is expanding the range of tasks that technologies can perform, raising questions about who benefits and who is displaced by automation (Freund & Mann, 2025). While discussions often focus on the elimination of jobs (Frey & Osborne, 2017), historical evidence shows that automation primarily redefines

tasks within occupations before replacing them (Autor et al., 2001), a process that can be described as job transformation (Freund & Mann, 2025).

Given the centrality of language to human cognition and social interaction, critical questions emerge regarding the extent to which LLMs are influencing patterns of language use, variation and the evolution of language.

Since terminologists are a profession who have specialised language, and especially the element of terminology at its core, there is a hype surrounding LLMs because they allow for new ways of conducting terminology work and management while also raising questions of how the role and job profile of terminologists might change due to the advent of LLMs.

Therefore, the aim of this article is to explore the dual role of LLMs in terminology work and thus answer the two following questions: 1) How do terminologists use and benefit from LLMs? 2) How do LLMs depend on terminology? These questions will be addressed by hinting at the triumphs, traps and turmoil of LLMs (for terminology-related tasks). This article also explores the implications of language diversity and variation for terminologists, analysed through the lens of the environmental, social and economic dimensions of sustainability.

Compared to other tools used in terminology work and management (such as corpus analysis tools, terminology extraction systems, terminology management and workflow applications or terminology checkers (Drewer & Schmitz, 2017; Steurs et al., 2014)), LLMs represent a technology that is not limited to specialists such as terminologists, translators or corpus linguists, but is instead accessible to virtually everyone. Because LLMs can be instructed through natural language, no specialised knowledge is required to operate them (compared to the terminology tools mentioned above). Users are not expected to master the ‘terminology of terminology’, which is often embedded in traditional user interfaces, nor must they navigate the complex array of configuration options that can overwhelm novice users. Consequently, LLMs can be regarded as a democratising technology, since (basically) neither prior technical expertise nor domain-specific knowledge is necessary for (effective) use.

However, this accessibility comes with certain limitations. The quality of the prompt largely determines the quality of the output (Ekin, 2023), and the model’s underlying architecture, training data and parameters also influence its responses. Compared to the traditional terminology tools mentioned above, LLMs do not produce consistent and predictable outputs (Massion, 2024). Although prompts play a crucial role in shaping LLM outputs, there is a notable lack of openly available prompts for terminology-related tasks that

could be reused by practitioners, including terminologists.

The following section examines the notable advancements and opportunities that LLMs bring (to the field of terminology).

2 Triumphs

LLMs and AI in general hold potential to transform knowledge work, language processing and communication. According to UNEP (2024), AI also offers significant potential to address major planetary challenges by analysing complex data, identifying patterns and predicting future outcomes with high accuracy. These capabilities can improve monitoring, support evidence-based decision-making and enhance resource efficiency across sectors. AI could thus contribute to tackling the triple planetary crisis of climate change, biodiversity loss and pollution and waste.

2.1 AI4Good

This potential of AI to solve great (societal) challenges can also be summarised as AI4Good, such as AI contributing to reaching the Sustainable Development Goals (SDGs) (Stahl et al., 2023,). AI4Good is the deliberate application of artificial intelligence to tackle social, environmental and economic challenges while advancing the Sustainable Development Goals and ensuring that AI development and deployment prioritise positive consequences for humanity (Vota, 2024), such as inclusivity (for decreasing inequalities, such as in healthcare and education), sustainability (such as AI4Climate) and ethical governance (which focusses on transparency, accountability and fairness without exacerbating biases).

2.2 LLMs and terminology work

LLMs have increasingly become integral to terminology work, while, conversely, terminological resources serve as a crucial input for the development and refinement of these models. Accordingly, the following section examines the relationship between LLMs and terminology.

2.2.1 LLMs for terminology work

Apart from the general potential of AI, LLMs also offer a wide range of opportunities for terminologists. In terminology work, LLMs are already being used and tested for different terminology purposes (Hamm, 2025). LLMs currently support terminology work by automating the extraction of terms (Giguere et al., 2023), producing context-sensitive definitions (Reineke, 2023) and ana-

lysing terminology specific to particular language varieties (Heinisch, 2025a). They can also assist in identifying equivalents in other languages and validating terminological consistency. Moreover, LLMs can support terminologists in identifying and structuring relationships between concepts and creating different forms of concept systems. LLMs can also be used for terminology management tasks, such as terminology database creation and updates, thereby streamlining and enhancing the overall terminology management process (Massion, 2024). In this context, LLMs can be applied to terminology work in a manner analogous to their use in translation as proposed by He et al. (2024) along the three stages of knowledge mining, knowledge integration and knowledge selection: Their MAPS (Multi-Aspect Prompting and Selection) framework operates in three stages: It first extracts key knowledge from the source text (keywords, topics and examples), then uses this knowledge to generate multiple translation candidates and finally selects the best translation through a quality estimation (QE) process (He et al., 2024). This can be applied to terminology work as well: In the stage of knowledge mining, terminologists can use LLMs to analyse texts (or corpora) for extracting key information, such as terms or contexts. In the second stage of knowledge integration, terminologists can use LLMs, for example, to suggest preferred terms, definitions or concept relationships. In the third stage of knowledge selection, terminologists can integrate certain assessment or quality criteria for helping to select the best options in each case.

LLMs thus offer terminologists valuable tools for enhancing the efficiency and scope of their work (Heinisch, 2025b): They can be used to automatically extract terminology, generate context-sensitive definitions and help identify relationships between concepts and equivalents across languages, thereby accelerating terminology work and validation processes. Moreover, terminologists can use them for different brainstorming tasks and documentation purposes (Heinisch, 2025b), supporting the work of terminologists across domains and languages. However, LLMs do not necessarily increase the productivity of terminologists and entail certain limitations and challenges, which will be examined in greater detail in the subsequent sections.

2.2.2 Terminology as a resource for LLMs

Terminology and terminology databases represent a valuable resource for LLMs by providing high-quality, domain-specific terminology and structured knowledge. They can enhance model training and fine-tuning, enabling LLMs to generate accurate, consistent and contextually appropriate terminology. Especially for translation purposes, the equivalents within these resources

support multilingual output and translation quality. Concept systems or relationships between concepts that are made explicit in terminology databases help improve coherence and disambiguation. Additionally, terminology databases can serve as benchmarks for evaluating and validating LLM-generated domain-specific texts, ensuring alignment with professional standards or a corporate language.

Therefore, terminology is a useful resource that can complement the generation of LLM-produced content. One way to do so is terminology-augmented generation (TAG) (Fleischmann & Lang, 2025). While retrieval-augmented generation (RAG) enjoys increasing popularity in providing LLMs with relevant information, terminology-augmented generation (TAG) may allow to combine several elements, such as traditional deterministic search in terminology databases (instead of probabilistic retrieval in vectorised data), precise output of results in easily processable, often prose-like or simply structured terminology formats as well as real-time access to terminology via an API (Fleischmann & Lang, 2025).

Thus, TAG applications according to Di Nunzio (2025) include:

- Term extraction including disambiguation in (multilingual) corpora: TAG facilitates the identification of candidate terms in and across large corpora while making use of terminology databases to tackle ambiguities. For example, in the field of medicine, the SNOMED-CT ontology can be used to distinguish medical terms and for a context-specific interpretation of terms.
- Generation of definitions of concepts: TAG can produce or refine definitions according to domain-specific templates, incorporating concept systems (hierarchies), notes and usage contexts. In the field of law, for example, TAG can assist in drafting definitions that are specific to a certain legal system and subdomain and are consistent with authoritative sources.
- Extraction of relationships (of concepts and terms): TAG supports the identification of relationships between concepts (e.g. hierarchical relationships between superordinate and subordinate concepts) as well as the relationships between terms (e.g. term variants, abbreviations).
- Finding equivalents across languages and support in translation: In multilingual terminology work, TAG can help find equivalents in other languages and ground terms in shared conceptual representations, also by means of multilingual terminology databases.

These fields of application demonstrate that TAG cannot only automate exist-

ing terminology-related tasks but also enhance them, offering outputs that are more context-specific, accurate and controllable (Di Nunzio, 2025). TAG can be a complementary tool for terminologists, “accelerating their work while maintaining high standards of quality and traceability” (Di Nunzio, 2025, p. 100).

Knowledge graph-augmented generation would be another interesting approach for terminologists. Knowledge graph-augmented LLMs (Agrawal et al., 2024) allow for the integration of knowledge graphs (KGs) with LLMs to reduce hallucinations and enhance reasoning accuracy. The approach highlights the advantages of leveraging KGs to improve LLM performance across multiple stages, including inference, model training and output verification (Agrawal et al., 2024).

3 Traps

Apart from the promises that LLMs hold, there are also risks associated with them. Generally, there are contrasting narratives: one framing LLMs as a “sustainability problem” and the other as a “sustainability solution” (Ren et al., 2024). A similar situation arises for terminologists, whether they are utilising LLMs in their professional practice or contributing terminological resources for LLM training and enhancement.

3.1 The challenges of using LLMs for terminology work

Despite the wide range of opportunities that LLMs offer in terminology work, there are certain issues that either fail to enhance the productivity of terminologists or even impede their work. Among these complications is the lack of transparency from LLM providers regarding their model architectures and training data (as well as their environmental impact) (Sapkota et al., 2025). However, terminologists need insight into the language, domain and text type coverage and thus the sources and quality of the underlying training data (corpora) to assess the reliability, representativeness and bias of the output of the LLM used for terminology purposes. This impedes the work of terminologists because (commercial) LLMs do not give access to the underlying data on which their output is based (Rundell, 2024), which would help terminologists in making corpus-based decisions. Without this information, it becomes difficult to evaluate the LLM output for the relevant system(s), domain(s) and language(s), including language varieties. Moreover, issues such as (data) bias, lack of domain adaptation and limited reproducibility of outputs further complicate the integration of LLMs into professional terminology management workflows.

3.1.1 Language support and multilingual terminology

Since terminology work is often carried out not only monolingually but also multilingually, information about the languages and language varieties covered, as well as the training data, domains and text types, becomes even more critical. The predominance of English-language data in the training data (Lai et al., 2024) of most commercially available multilingual LLMs inherently introduces a language modelling bias (Bella et al., 2024), shaping the models' performance and representational balance across languages. This language modelling bias means that "multilingual language processing systems often exhibit a hardwired, yet usually involuntary and hidden representational preference towards certain languages" (Bella et al., 2024, p. 1): a preference that, in many cases, manifests as a bias toward English, and more specifically, US American or British English varieties (Jackson et al., 2024).

For terminologists, this language modelling bias has significant implications when working with multilingual commercial LLMs. Because such models are often trained predominantly on English data, they tend to reflect Anglocentric linguistic structures, concepts and cultural framings. As a result, LLMs may overgeneralise English-specific terminology or fail to capture associations and concepts in other languages. This significantly complicates multilingual terminology work supported by LLMs, particularly the identification of equivalents and the generation of contextually appropriate definitions in languages other than English. For terminologists, this means they must apply critical evaluation and remain aware that the model's 'multilingualism' may still be English-centric in structure and logic.

Moreover, LLMs show a degradation of performance for low-resource languages (Dwivedi et al., 2024). In terminology work, they also show a degradation of performance for low-resource language varieties (Heinisch, 2025a) despite prompting according to system boundness, context dependence and language variety.

Solutions to this problem can be 'truly' open and/or multilingual models, which are described further below, or own (small) language models. Other issues of LLMs also make the work of terminologists more challenging, such as bias and hallucinations.

3.1.2 Bias and hallucinations

With regard to LLMs, "bias refers to systematic errors or unfair tendencies in models that lead to discriminatory outcomes. Bias can arise from various sources, including biased training data, algorithmic design, and human biases" (Ranjan et al., 2024). Bias in AI systems can stem from data bias, caused by

imbalances or inaccuracies in training datasets, and algorithmic bias, which arises from design choices or optimisation processes that reinforce existing disparities. More broadly, systemic bias reflects entrenched social and structural inequalities embedded in both data and algorithms, making it the most challenging to identify and mitigate (Ranjan et al., 2024).

Biases in LLMs can take explicit and implicit forms, with implicit bias (unconscious and automatic) often exerting deeper and more pervasive effects (Lin & Li, 2025). Research has primarily examined bias along salient dimensions such as gender and ethnicity (Jiafu et al., 2024), but LLMs also reproduce subtler biases related to age, beauty and other social attributes, which can reinforce stereotypes and disadvantage marginalised communities (Kamruzaman et al., 2023).

Therefore, terminologists need to be aware of potential biases when using LLMs in their work. As discussed above, understanding the domain and text-type coverage of an LLM is essential, since these factors influence the reliability and representativeness of its output. Moreover, because most LLMs are trained on data that reflect Western-centric perspectives (Dokic et al., 2025) and dominant academic or professional discourses, their outputs may marginalise alternative viewpoints or less-documented subdomains. This is particularly critical for terminologists working in emerging, very specialised or ‘underrepresented’ domains, where LLM-generated terminology may not accurately reflect authentic usage within the relevant field.

Hallucinations in LLMs (instances where the model generates seemingly plausible but factually incorrect or contextually inappropriate information) (Bruno et al., 2023) also pose significant challenges for terminologists. Because terminology work relies on precision, consistency and accuracy, even minor errors, for example in definitions or terms in other languages can compromise the reliability of terminology databases. Hallucinations are particularly problematic in emerging or specialised domains, where authentic reference materials are scarce (especially in the training data of an LLM). Additionally, these inaccuracies can propagate through subsequent workflows, leading to misunderstandings in translations or faulty concept systems. Consequently, terminologists must implement rigorous verification and validation processes when using LLMs for terminology purposes. Another aspect that terminologists should keep in mind when using LLMs is sustainability.

3.2 Sustainability

A widely accepted definition of sustainability and sustainable development stems from the Brundtland Report, which describes sustainable development

as the need “to ensure that [humanity] meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs” (World Commission on Environment and Development, 1987). Over the recent decades, further definitions of ‘sustainability’ have emerged. Basically, mainstream sustainability thinking is centred on three dimensions: environmental, social and economic sustainability (IUCN, 2006). These dimensions are represented in various visual models (Figure 1), including pillars, concentric circles or interlocking circles (Purvis et al., 2019). Especially the interlocking circles model should emphasise the need for integrated action, highlighting that the three dimensions must be balanced and mutually reinforced to achieve sustainable outcomes (IUCN, 2006).

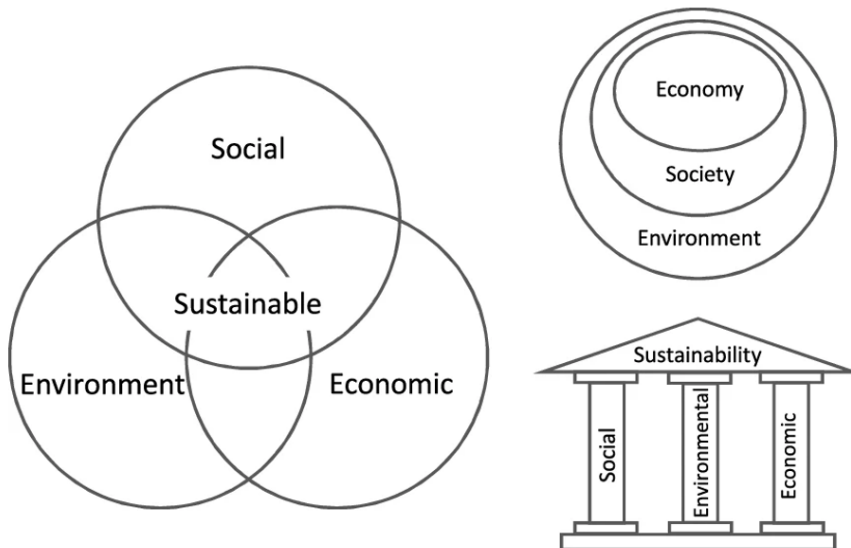

Figure 1: Examples of sustainability models (CC BY-SA 4.0 Purvis et al. 2019)

Apart from these simplified and static views, there are also more complex sustainability models that aim at encompassing a wider range of sustainability dimensions, such as the doughnut model (Raworth, 2017).

Key principles for sustainable development according to Spindler (s.a., p. 16) include:

- Intergenerational justice: Meeting the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.

- **Regeneration capacity:** Only extracting from nature what can naturally regenerate, respecting ecological cycles.
- **Frugality principle:** Using non-renewable resources only to the extent that they can be replaced with renewable alternatives or compensated through increased material efficiency.
- **Risk reduction:** Minimising environmental risks and ensuring safety in production processes and material use.
- **Absorptive capacity:** Not exceeding nature's capacity to absorb or harmlessly transform emissions.
- **Ecological-economic value creation:** Preserving and enhancing ecological potential and biodiversity.

These dimensions and key principles of sustainability are also important for terminologists when using LLMs in their (daily) practice. The three dimensions of sustainability intersect with LLMs as these technologies reshape how societies produce knowledge, consume resources and define roles and responsibilities. In the field of terminology (work), the emergence of LLMs is accompanied by transformative changes, raising ethical dilemmas when viewed through the sustainability lens.

3.2.1 Terminology, LLMs and sustainability

Terminologists should consider the three dimensions of sustainability (environmental, social, and economic) when using LLMs because these tools have implications beyond efficiency or productivity. LLMs and other AI systems have potential for contributing to solving several environmental or social issues, as mentioned in the AI4Good section. However, they also come with several costs, including environmental, social and economic ones. This is particularly relevant given the fact that “[t]he true costs of these systems – social, environmental, economic, and political – remain hidden” (Crawford & Joler, 2018). When terminologists use LLMs for terminology work and management or if an organisation introduces LLMs or other AI systems, they should be aware of the wide range of (local and global) implications this use has. After all, terminologists as well as organisations have (corporate) social responsibility.

3.2.2 Environmental sustainability

The training and operation of LLMs require substantial computational power and energy, resulting in significant carbon emissions, while also demanding

large quantities of raw materials and water. Terminologists who rely heavily on LLMs should be aware of the ecological footprint of their workflows and consider strategies such as efficient prompt design, selective use of models or lightweight alternatives (including traditional terminology tools) to reduce the ecological footprint.

With regard to energy consumption, training and operating LLMs require vast amounts of electricity (training a single model can consume as much energy as five cars over their lifetimes (Ren et al., 2024; Strubell et al., 2020)), while AI-focused data centres can draw as much power as 100,000 households (International Energy Agency, 2025), making AI one of the fastest-growing sources of energy demand and emissions globally (Ren et al., 2024; International Energy Agency, 2025). Concerning water, AI models also have a massive water footprint, as data centres use millions of litres daily for cooling (global AI infrastructure may soon consume up to six times more water than Denmark, intensifying stress in regions already facing water scarcity) (UNEP, 2024). With regard to raw materials, the hardware behind AI systems depends on resource-intensive materials; producing a 2 kg computer requires around 800 kg of raw materials (UNEP, 2024), including rare earth elements extracted through environmentally damaging mining practices (UNEP, 2024). Beyond energy and materials, AI contributes to electronic waste containing toxic substances like lead and mercury, while efficiency gains paradoxically drive increased overall consumption (a phenomenon known as the Jevons Paradox), where greater efficiency leads to higher total resource use (Jegham et al., 2025).

To sum up, environmental sustainability of the use of LLMs for terminology purposes is challenged by the high computational demands, amounts of raw materials and the disposal of the hardware of LLMs, which consume significant energy and are detrimental to the environment and the climate. Although ‘sustainable artificial intelligence’, among other things, is aimed at optimising algorithms, adopting distributed computing systems or using smaller LLMs, these systems consume vast amounts of energy during training and given the sheer number of users, also during prompting.

3.2.3 Social sustainability

On the social side, LLMs influence education, accessibility, labour dynamics and (information and social) equity. The widespread adoption of LLMs is expected to reshape the job market. While some traditional content creation roles may decline, according to Ren et al. (2024, p. 5), new opportunities will emerge, including positions for AI-savvy content creators, editors, curators and LLM system managers, as well as technicians to maintain and optimise

LLMs. This transition will require adapted education and training to equip workers with relevant skills. LLMs may also lower entry barriers and production costs in content industries, fostering new business models and increased competition. Over the long term, the effects could include greater inequality between those proficient with AI and those who are not, shifts in how creativity and originality are valued, and a potential bifurcation of the content market into high-volume, AI-generated material and premium human-created content (Ren et al., 2024).

Furthermore, large-scale AI systems rely on three extractive processes: material resources, human labour and data (Crawford & Joler, 2018). This extractivism according to Crawford & Joler (2018) mirrors patterns in contemporary capitalism, connecting the exploitation of natural resources with the commodification of human activity. Human users simultaneously act as consumers, resources, workers and products, contributing labour (often invisible or unpaid) by generating, labelling or verifying data that train AI models. Beyond digital labour, the production of AI systems depends on physically and environmentally costly processes, including mining rare earth elements, manufacturing hardware under often hazardous conditions and outsourcing cognitive work in the Global South. These processes concentrate wealth and power while remaining largely hidden from consumers, who rarely see the social, environmental and economic costs embedded in devices and AI outputs. Energy consumption, material extraction and labour exploitation are central to AI, yet the full social and environmental footprint of these technologies is obscured, making contemporary AI far less ‘artificial’ than commonly imagined (Crawford & Joler, 2018).

The human labour behind AI data annotation is largely performed by low-wage, home-based workers, predominantly in the Global South, with India being a major hub (Bhutani Vij, 2023). Women make up a substantial portion of this workforce, and their work is shaped by gendered and racialised dynamics within transnational platform-based labour systems. This form of labour is central to the AI industry and exemplifies the broader digitally mediated transformation of work (Bhutani Vij, 2023). Furthermore, LLMs can amplify biases or favour high-resource languages, potentially reinforcing linguistic inequities.

To sum up, from a social sustainability perspective, many languages and language varieties are left behind in the development of LLMs leading to a situation in which the economically influential languages continue to benefit the most. While some LLM developers claim to increase language diversity and vitality, they often further exacerbate language endangerment. In addition,

workers in the Global South are exploited to make LLMs less toxic, a situation which reinforces existing inequalities instead of redressing them.

3.2.4 Economic sustainability

LLMs can enhance productivity but may also introduce dependency on commercial AI services or require substantial investment in computing resources. Terminologists should balance the costs and benefits of integrating LLMs into their workflows, ensuring that their use supports long-term, economically viable practices rather than creating unsustainable reliance on expensive technology. Economically, LLMs are considered to fuel innovation and productivity, enabling new business models and efficiencies while also concentrating power in a few tech firms (Werthner et al., 2019), raising concerns about equitable distribution of benefits. Achieving sustainability in the age of LLMs therefore means aligning AI development with the three pillars: minimising environmental footprints, ensuring social fairness and accountability and fostering an economy that is both innovative and inclusive.

4 Turmoil

In addition to the triumphs and traps of using LLMs for terminology purposes, there is also turmoil surrounding the use of LLMs. One aspect of this turmoil, which is particularly relevant for terminologists is how LLMs impact specialised language and contribute to language change.

4.1 Language change and linguistic diversity

AI tools have a dual impact on language: They promote standardisation by encouraging consistent spelling, grammar and structure through predictive text and auto-correction, which can reduce regional variations and facilitate communication, especially for non-native speakers (Saadat et al., 2024). Simultaneously, they accelerate the evolution of slang and informal language (but also of specialised language) by learning from internet sources and amplifying contemporary ‘vernacular’, though they may struggle to capture niche or rapidly changing expressions (Saadat et al., 2024). While AI lowers language barriers and fosters global connectivity, its dominance in English and US-centric training data risks marginalising less widely spoken languages, minority dialects and cultural diversity, potentially shaping how people think about language, culture and values (Lynch, 2025). Overall, AI both standardises and transforms language, creating opportunities for communication while raising concerns about language homogenisation (Saadat et al., 2024).

According to Saadat et al. (2024), before AI, language evolved slowly through natural social and cultural processes, but the rise of AI has accelerated these changes. By learning from massive language datasets, AI systems absorb linguistic patterns and cultural peculiarities, influencing both global communication and personal expression. As a result, human-AI interaction is transforming how language is created, shared and understood in digital contexts.

LLMs can have a profound impact on specialised language, reshaping both its production and dissemination. By generating text and even re-using their own outputs (in training data), LLMs can amplify certain patterns and expressions, raising questions about the necessity (or ability) of creating authentic, high-quality corpora for terminology work in the future. Also the question of whether LLMs can be used as corpora themselves (Uchida, 2024) should be addressed in terminology practice. Furthermore, LLMs actively contribute to language change, with some words and phrases gaining popularity more rapidly after the advent of LLMs (Matsui, 2024). LLMs can also support a wide range of languages and language varieties, yet their tendency to hallucinate is particularly problematic in emerging fields or niche domains. Moreover, LLM outputs reflect inherent biases, favouring dominant linguistic norms, schools of thought or cultural perspectives, which can influence how specialised knowledge is represented.

LLMs exhibit significant performance gaps for non-English and low-resource languages (and varieties), which are critical for global linguistic diversity but often neglected due to limited data, computational resources and infrastructure (Pava et al., 2025; Qin et al., 2025). These languages face scarce, low-quality and culturally unrepresentative datasets, particularly in regions of the Global South, resulting in models that fail to capture local linguistic and cultural peculiarities. Efforts to address these disparities are further complicated by digital and linguistic neocolonialism (Bella et al., 2024), as external experts sometimes apply one-size-fits-all solutions without genuine understanding of local contexts, reinforcing inequities in AI accessibility and representation (Bella et al., 2024).

In summary, AI is reshaping language evolution in multiple ways. By democratising access to language generation, tools like ChatGPT facilitate communication (at least in a small proportion of the world's languages) and provide non-native speakers with translations and context-aware suggestions. However, reliance on AI for content creation may homogenise language, potentially reducing creative expression and linguistic experimentation. Additionally, because AI models are predominantly trained on dominant languages

such as English, they risk exacerbating linguistic inequality by marginalising less widely spoken languages (Saadat et al., 2024).

5 Addressing the traps and turmoil

To address the traps and turmoil resulting from the use of LLMs in terminology work, different approaches emerged that focus on the sustainability of the LLMs themselves, the language support (and English-centric bias) of LLMs and AI ethics frameworks. Furthermore, terminologists should be aware of the legal restrictions when using LLMs.

5.1 Sustainable AI

Making AI sustainable and using AI for achieving sustainable development is a key issue in current research both of which can be summarised as ‘sustainable AI’ (van Wynsberghe, 2021). Sustainable AI therefore does not only encompass the application of AI for the Sustainable Development Goals (i.e. AI for sustainability) but also address the sustainability of developing and using AI systems themselves (i.e. sustainability of AI) (van Wynsberghe, 2021), which may be also called ‘green AI’ (Liu & Yin, 2024). The first branch, AI for sustainability, focuses on using AI to achieve sustainability goals, such as addressing environmental and societal challenges. Examples include AI applications for clean energy, climate change mitigation and achieving the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs). It emphasises the use of AI as a tool to promote sustainability. The second branch, sustainability of AI, addresses the environmental impact of developing and using AI systems themselves. It focuses on reducing carbon emissions, energy consumption and the ecological footprint associated with AI training, tuning and infrastructure. It emphasises sustainable practices in the lifecycle of AI, including design, development and implementation (van Wynsberghe, 2021). To promote sustainable AI, van Wynsberghe (2021) proposes the establishment of government task forces, the development of governance mechanisms to limit carbon emissions and the support of companies advancing sustainable AI innovations.

5.2 Multilingual (European) models

Certain languages (and language varieties) are better supported by certain LLMs, which was discussed above. To decrease this language bias in (commercial) LLMs, there are several initiatives in Europe, including EuroLLM (Martins et al., 2025, p. 54) and Apertus (Apertus, 2025). For example, ChatGPT, EuroLLM and Apertus differ significantly in the scope of languages

they cover and their degree of openness. ChatGPT, developed by OpenAI, supports a wide range of languages (primarily high-resource ones) but its performance remains uneven across less-represented language varieties due to an English-centric training bias. Its proprietary nature further limits transparency regarding data sources and model architecture. In contrast, EuroLLM is designed to enhance multilingual equity within Europe by focusing on the 24 official languages of the European Union, with ongoing expansion to additional European and regional languages. While developed within an open research framework, EuroLLM is not fully open-source, as complete access to weights and data remains restricted. Apertus, by comparison, represents the most transparent and inclusive approach, covering over 1,000 languages (including many underrepresented ones) and providing public access to its architecture, training data and model weights. This openness and linguistic inclusivity make Apertus particularly relevant for terminology research and terminology work requiring multilingual LLM output.

This comparison illustrates how terminologists should consider both the breadth and depth of language support and the degree of openness and transparency when choosing tools for terminology work.

Furthermore, to address the LLM divide (on a governance and policy level), the *White Paper: Mind the (Language) Gap: Mapping the Challenges of LLM Development in Low-Resource Language Contexts* (Pava et al., 2025) suggests that stakeholders should invest in AI development for low-resource languages by funding data creation, research and computing access, while also promoting participatory research that involves and empowers language communities. Additionally, they should establish equitable data ownership frameworks that balance open access for developers with strong protections for the rights of data creators and subjects (Pava et al., 2025), which also opens up opportunities for terminologists.

5.3 Legal aspects

Terminologists using LLMs must navigate a range of legal considerations to ensure responsible and compliant practice. Key issues include intellectual property and copyright, as the LLM output may derive from protected sources, necessitating careful attention to licensing and reuse rights of source materials. Furthermore, intellectual property frameworks may also need to adapt to the prevalence of AI-generated output (Ren et al., 2024).

On the other hand, terminologists may use their own corpora (e.g. compiled from texts of their organisation or company). When using commercial LLMs, they have to ensure that they do not provide (classified or confidential)

data to third parties (i.e. the LLM providers). Data protection and privacy laws, such as the General Data Protection Regulation (GDPR) in the European Union, are also critical when handling personal or sensitive data in training, use or validation processes. This includes avoiding unauthorised processing of personal data and ensuring that datasets used for training, checking or augmenting terminology are anonymised or consented. With regard to liability, terminologists using LLMs for professional tasks (e.g. definition generation or finding equivalents) may face liability issues if LLM-generated outputs (with or without revision) are incorrect, misleading or cause harm. Compliance with contractual terms of service imposed by AI providers, as well as vigilance against bias and discrimination in (multilingual) outputs, further shapes ethical and lawful AI-assisted workflows. Terminologists should thus be aware of potential biases in LLM-generated output for terminology purposes, particularly in multilingual contexts. Integrating these legal considerations ensures that terminology work with LLMs remains professionally accountable.

5.4 AI ethics

The field of AI ethics addresses the myriad moral, social and technical dilemmas arising from the widespread design, deployment and governance of AI systems. It encompasses core principles such as fairness, accountability, transparency and respect for human autonomy (Di Gao et al., 2024; Kazim & Koshiyama, 2021), as well as fears about bias, surveillance and loss of agency.

The principles of AI ethics aim to ensure that AI systems are developed, deployed and used in ways that respect human values and societal well-being. Across multiple frameworks, including the EU's *Ethics Guidelines for Trustworthy AI* (High-Level Expert Group on Artificial Intelligence, 2019) and reviews such as Kazim & Koshiyama (2021), common principles include transparency, fairness, accountability, privacy, safety and human oversight. Broader ethical values such as justice, autonomy, beneficence, non-maleficence, trust, dignity, sustainability and solidarity also feature prominently. These principles emphasise the need to prevent harm, respect human autonomy, ensure explicability and safeguard vulnerable groups who may face disproportionate risks (Kazim & Koshiyama, 2021; UNESCO, 2022). Overall, AI ethics frameworks call for a balance between innovation and responsibility, requiring that AI systems promote human welfare while mitigating risks to individuals, society and democratic values.

The Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence (UNESCO, 2022) outlines key principles designed to guide the responsible development and use of AI. These principles emphasise proportionality and the prevention

of harm, ensuring safety, security, fairness and non-discrimination, while promoting sustainability and safeguarding the right to privacy and data protection. The Recommendation further stresses the importance of human oversight, transparency and accountability, alongside fostering awareness, literacy and collaborative, adaptive governance involving multiple stakeholders.

For terminologists working with LLMs and similar tools, AI ethics has very concrete implications. Terminologists can play a pivotal role in supporting the ethical governance of LLMs by contributing to greater transparency, fairness and accountability in how these systems handle language and knowledge. First, if terminologists are involved in training (own) LLM systems, the choice of training data and terminological resources must be guided by fairness and inclusivity. If they use (commercial) LLMs, terminologists, through their expertise in identifying relationships between concepts and their focus on precision, can help identify biases in training data, including the representations of certain domains (including niche domains), text types, languages, language varieties and schools of thought.

Second, terminologists should demand transparency about how LLMs treat terminology (what domain, language variety or register is privileged) so that accountability and linguistic equity are maintained.

Third, terminologists should play a critical role in validating AI generated output for terminology purposes to ensure that the terminology is appropriate to the system, domain and context. By managing terminological resources, they can help enhance the traceability and interpretability of LLM outputs, thereby supporting explainable and responsible AI. Moreover, terminologists can collaborate in the development of ethical data governance frameworks, advising on how linguistic data are sourced, annotated and reused in compliance with privacy and data protection standards. If terminologists apply ethical scrutiny to terminology work with LLMs, this should allow for safeguarding against biases, errors or decontextualised usage of terminology.

6 Conclusion

Large language models (LLMs) are increasingly transforming the field of terminology, offering terminologists new capabilities in term extraction, definition generation, multilingual terminology work and identification of concept relationships. At the same time, high-quality terminological resources, for example in the form of terminology-augmented generation, are essential for improving the output of LLMs, particularly in low-resource languages and specialised domains. This relationship highlights both the opportunities and

responsibilities inherent in integrating LLMs into terminology work.

However, the deployment of LLMs raises significant challenges across the three dimensions of sustainability. Environmental sustainability is threatened by the enormous energy, water and material demands of AI infrastructure, as well as the electronic waste generated by data centres. Social sustainability is implicated through linguistic bias and language homogenisation and unequal access to AI technologies, particularly in the Global South, where digital and linguistic neocolonialism may perpetuate inequities. Economic sustainability is shaped by shifts in labour markets, the costs of developing and maintaining AI systems, and the potential concentration of wealth and resources in a small number of technology providers.

For terminologists, engaging ethically and sustainably with LLMs requires vigilance in detecting and mitigating bias, verifying outputs to prevent hallucinations and contributing high-quality terminological data. By integrating sustainability thinking into LLM-assisted terminology work, terminologists can ensure that their practices are responsible and future-oriented, aligning with broader professional and societal goals.

Acknowledgement

This paper was funded by the EC-MCSA Seal of Excellence Programme of the Autonomous Province of Bozen/Bolzano – Department for Innovation, Research and University, project *University terminology in German in the age of ChatGPT (UniTermGPT)*.

References

- Agrawal, G., Kumarage, T., Alghamdi, Z., & Liu, H. (2024). Can Knowledge Graphs Reduce Hallucinations in LLMs? : A Survey. In K. Duh, H. Gomez, & S. Bethard (Eds.), *Proceedings of the 2024 Conference of the North American Chapter of the Association for Computational Linguistics: Human Language Technologies (Volume 1: Long Papers)* (pp. 3947–3960). Association for Computational Linguistics.
<https://doi.org/10.18653/v1/2024.naacl-long.219>
- Apertus. (2025). *About Apertus*. <https://www.swiss-ai.org/apertus>
- Autor, D. H., Levy, F., & Murnane, R. J. (2001). The skill content of recent technological change: an empirical exploration. *NBER Working Paper No. 8337*.
- Bella, G., Helm, P., Koch, G., & Giunchiglia, F. (2024). Tackling Language

- Modelling Bias in Support of Linguistic Diversity. *Proceedings of the 2024 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency*. <https://doi.org/10.1145/3630106.3658925>
- Bhutani Vij, A. (2023). *Women Workers Behind the AI Revolution: Production and Reproduction Work on Data Annotation Platforms* [Doctoral thesis]. <http://hdl.handle.net/1807/130603>
- Bruno, A., Mazzeo, P. L., Chetouani, A., Tliba, M., & Kerkouri, M. A. (2023, November 14). *Insights into Classifying and Mitigating LLMs' Hallucinations*. <https://arxiv.org/pdf/2311.08117>
- Crawford, K., & Joler, V. (2018). *Anatomy of an AI system: The Amazon Echo as an anatomical map of human labor, data and planetary resources*. <https://anatomyof.ai/index.html>
- Di Gao, K., Haverly, A., Mittal, S., Wu, J., & Chen, J. (2024). AI Ethics. *International Journal of Business Analytics*, 11(1), 1–19. <https://doi.org/10.4018/IJBAN.338367>
- Di Nunzio, G. M. (2025). Terminology-Augmented Generation (TAG): Foundations, Use Cases, and Evaluation Paths. *Journal of Digital Terminology and Lexicography*, 1(1), 96–104. <https://doi.org/10.25430/PUPJ.IDTL.1752566034>
- Dokic, K., Pisker, B., & Radisic, B. (2025). Mirroring Cultural Dominance: Disclosing Large Language Models Social Values, Attitudes and Stereotypes. *Societies*, 15(5), 142. <https://doi.org/10.3390/soc15050142>
- Drewer, P., & Schmitz, K.-D. (2017). *Terminologiemangement: Grundlagen - Methoden - Werkzeuge*. Kommunikation und Medienmanagement. Springer Vieweg.
- Dwivedi, S., Ghosh, S., & Dwivedi, S. (2024). Navigating Linguistic Diversity: In-Context Learning and Prompt Engineering for Subjectivity Analysis in Low-Resource Languages. *SN Computer Science*, 5(4). <https://doi.org/10.1007/s42979-024-02770-z>
- Ekin, S. (2023). *Prompt Engineering For ChatGPT: A Quick Guide To Techniques, Tips, And Best Practices*. Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE). <https://doi.org/10.36227/techrxiv.22683919.v1>
- Fleischmann, K., & Lang, C. (2025). Terminologie in der KI: Wie mit Terminologie der Output von LLMs und GenAI optimiert werden kann. In P. Drewer, F. Mayer, & D. Pulitano (Eds.), *Terminologie in der KI - KI in der Terminologie: Akten des Symposions Worms*, 27.–29. März 2025 (pp. 83–95). Deutscher Terminologie-Tag e.V.
- Freund, L. B., & Mann, L. F. (2025). *Job Transformation, Specialization, and the Labor Market Effects of AI*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.5466890>

- Frey, C. B., & Osborne, M. A. (2017). The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation? *Technological Forecasting and Social Change*, 114, 254–280.
<https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.08.019>
- Giguere, J., Iankovskaia, A., & Pte, A. (2023). Leveraging Large Language Models to Extract Terminology. In *Proceedings of the First Workshop on NLP Tools and Resources for Translation and Interpreting Applications* (pp. 1–4). <https://aclanthology.org/2023.nlp4tia-1.9/>
- Hamm, J. (2025). Terminologische Konsistenz und generative KI - ein Perfect Match? Produktiver Einsatz von Sprachmodellen im Terminiologienmanagement und beim Post-Editing. In P. Drewer, F. Mayer, & D. Pulitano (Eds.), *Terminologie in der KI - KI in der Terminologie: Akten des Symposions Worms*, 27.–29. März 2025 (pp. 151–163). Deutscher Terminologie-Tag e.V.
- He, Z., Liang, T., Jiao, W., Zhang, Z., Yang, Y., Wang, R., Tu, Z., Shi, S., & Wang, X. (2024). Exploring Human-Like Translation Strategy with Large Language Models. *Transactions of the Association for Computational Linguistics*, 12, 229–246. https://doi.org/10.1162/tacl_a_00642
- Heinisch, B. (2025a). Large language models for terminology work: A question of the right prompt? *Journal for Language Technology and Computational Linguistics*, 38(2), 13–30.
<https://doi.org/10.21248/jlcl.38.2025.280>
- Heinisch, B. (2025b). Next-gen terminology: Transforming terminology work with large language models. *Across Languages and Cultures*, 26(S), 64–80. <https://doi.org/10.1556/084.2025.01061>
- High-Level Expert Group on Artificial Intelligence. (2019). *Ethics Guidelines for Trustworthy Artificial Intelligence*.
<https://ec.europa.eu/futurium/en/ai-alliance-consultation.1.html>
- International Energy Agency. (2025). *Energy and AI: World Energy Outlook Special Report*. <https://www.iea.org/reports/energy-and-ai>
- IUCN. (2006). *The Future of Sustainability: Re-thinking Environment and Development in the Twenty-first Century*.
- Jackson, S., Beekhuizen, B., Zhao, Y. C., Zhao, Z., & McEwen, R. (2024). LLMs and Linguistic Competency: An exploration of GPT-4 and a non-hegemonic English variety. *Newhouse Impact Journal*, 1(1), 21–24.
<https://doi.org/10.14305/jn.29960819.2024.1.1.04>
- Jegham, N., Abdelatti, M., Elmoubarki, L., & Hendawi, A. (2025, May 14). *How Hungry is AI? Benchmarking Energy, Water, and Carbon Footprint of LLM Inference*. <https://arxiv.org/pdf/2505.09598>

- Jiafu, A., Huang, D., Lin, C., & Tai, M. (2024, March 22). *Measuring Gender and Racial Biases in Large Language Models*.
<http://arxiv.org/pdf/2403.15281v1>
- Kamruzzaman, M., Shovon, M. M. I., & Kim, G. L. (2023, September 16). *Investigating Subtler Biases in LLMs: Ageism, Beauty, Institutional, and Nationality Bias in Generative Models*. <https://arxiv.org/pdf/2309.08902>
- Kazim, E., & Koshiyama, A. S. (2021). A high-level overview of AI ethics. *Patterns (New York, N.Y.)*, 2(9), Article 100314, 1–12.
<https://doi.org/10.1016/j.patter.2021.100314>
- Lai, W., Mesgar, M., & Fraser, A. (2024, June 3). *LLMs Beyond English: Scaling the Multilingual Capability of LLMs with Cross-Lingual Feedback*.
<https://arxiv.org/pdf/2406.01771>
- Lin, X., & Li, L. (2025, March 4). *Implicit Bias in LLMs: A Survey*.
<https://arxiv.org/pdf/2503.02776>
- Liu, V., & Yin, Y. (2024). Green AI: exploring carbon footprints, mitigation strategies, and trade offs in large language model training. *Discover Artificial Intelligence*, 4(1). <https://doi.org/10.1007/s44163-024-00149-w>
- Lynch, S. (2025). *Closing the Digital Divide in AI*.
<https://hai.stanford.edu/news/closing-the-digital-divide-in-ai>
- Martins, P. H., Fernandes, P., Alves, J., Guerreiro, N. M., Rei, R., Alves, D. M., Pombal, J., Farajian, A., Faysse, M., Klimaszewski, M., Colombo, P., Haddow, B., Souza, J. G. de, Birch, A., & Martins, A. F. (2025). EuroLLM: Multilingual Language Models for Europe. *Procedia Computer Science*, 255, 53–62. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2025.02.260>
- Massion, F. (2024). Terminology in the Age of AI: The Transformation of Terminology Theory and Practice. *Journal of Translation Studies*, 1, 67–94. <https://doi.org/10.3726/JTS012024.04>
- Matsui, K. (2024). Delving into PubMed Records: Some Terms in Medical Writing Have Drastically Changed after the Arrival of ChatGPT. Advance online publication. <https://doi.org/10.1101/2024.05.14.24307373>
- Pava, J. N., Meinhardt, C., Zaman, H. B. U., Friedman, T., Truong, S. T., Zhang, D., Cryst, E., Marivate, V., & Koyejo, S. (2025). *White Paper: Mind the (Language) Gap: Mapping the Challenges of LLM Development in Low-Resource Language Contexts*.
<https://hai-production.s3.amazonaws.com/files/hai-taf-pretoria-white-paper-mind-the-language-gap.pdf>
- Purvis, B., Mao, Y., & Robinson, D. (2019). Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustainability Science*, 14(3), 681–695.
<https://doi.org/10.1007/s11625-018-0627-5>

- Qin, L., Chen, Q., Zhou, Y., Chen, Z., Li, Y., Liao, L., Li, M., Che, W., & Yu, P. S. (2025). A survey of multilingual large language models. *Patterns (New York, N.Y.)*, 6(1), Article 101118, 1–30.
<https://doi.org/10.1016/j.patter.2024.101118>
- Ranjan, R., Gupta, S., & Singh, S. N. (2024, September 24). *A Comprehensive Survey of Bias in LLMs: Current Landscape and Future Directions*.
<https://arxiv.org/pdf/2409.16430>
- Raworth, K. (2017). A Doughnut for the Anthropocene: Humanity's compass in the 21st century. *The Lancet. Planetary Health*, 1(2), e48–e49.
[https://doi.org/10.1016/S2542-5196\(17\)30028-1](https://doi.org/10.1016/S2542-5196(17)30028-1)
- Reineke, D. (2023). Terminologiearbeit mit ChatGPT & Co. *Fachzeitschrift Für Terminologie*, 19(1), 25–28.
<http://dttev.org/images/edition/ausgaben/edition-2023-1-e-version.pdf>
- Ren, S., Tomlinson, B., Black, R. W., & Torrance, A. W. (2024). Reconciling the contrasting narratives on the environmental impact of large language models. *Scientific Reports*, 14(1), Article 26310.
<https://doi.org/10.1038/s41598-024-76682-6>
- Rundell, M. (2024). Automating the Creation of Dictionaries: Are We Nearly There? *Humanising Language Teaching*, 26(1).
- Saadat, M., Khan, M. H., Ullah, N., & Asad, M. (2024). Impact of AI on language evolution: Analyze how AI tools like ChatGPT are influencing language use, slang and new linguistic trends in digital spaces. *Policy Research Journal*, 2(4), 1819–1823.
- Sapkota, R., Raza, S., & Karkee, M. (2025). *Comprehensive Analysis of Transparency and Accessibility of ChatGPT, DeepSeek, And other SoTA Large Language Models*. <https://arxiv.org/pdf/2502.18505>
- Spindler, E. A. (s.a.). Geschichte der Nachhaltigkeit: Vom Werden und Wirken eines beliebten Begriffes.
<https://www.nachhaltigkeit.info/media/1326279587phpeJPyvC.pdf>
- Stahl, B. C., Schroeder, D., & Rodrigues, R. (2023). AI for Good and the SDGs. In B. C. Stahl, D. Schroeder, & R. Rodrigues (Eds.), *Springer-Briefs in Research and Innovation Governance. Ethics of Artificial Intelligence* (pp. 95–106). Springer International Publishing.
https://doi.org/10.1007/978-3-031-17040-9_8
- Steurs, F., Wachter, K. de, & Malsche, E. de. (2014). Terminology tools. In H. Kockaert & F. Steurs (Eds.), *Handbook of terminology, / Volume 1. Handbook of terminology* (pp. 222–249). John Benjamins Publishing Company.
- Strubell, E., Ganesh, A., & McCallum, A. (2020). Energy and Policy Consid-

- erations for Modern Deep Learning Research. *Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence*, 34(09), 13693–13696.
<https://doi.org/10.1609/aaai.v34i09.7123>
- Uchida, S. (2024). Using early LLMs for corpus linguistics: Examining ChatGPT's potential and limitations. *Applied Corpus Linguistics*, 4(1), Article 100089. <https://doi.org/10.1016/j.acorp.2024.100089>
- UNEP. (2024). *AI has an environmental problem. Here's what the world can do about that.* <https://www.unep.org/news-and-stories/story/ai-has-environmental-problem-heres-what-world-can-do-about>
- UNESCO. (2022). *Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence.* <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381137/PDF/381137eng.pdf.multi>
- van Wynsberghe, A. (2021). Sustainable AI: AI for sustainability and the sustainability of AI. *AI and Ethics*, 1(3), 213–218.
<https://doi.org/10.1007/s43681-021-00043-6>
- Vota, W. (2024). *What Is AI4Good? Harnessing Artificial Intelligence for Social Impact.* <https://www.ictworks.org/define-ai4good-harnessing-ai-for-social-impact/>
- Werthner, H., Lee, E. A., Akkermans, H., Vardi, M., & et al. (2019). *Vienna Manifesto on Digital Humanism.*
<https://caiml.dbai.tuwien.ac.at/dighum/dighum-manifesto/Vienna-Manifesto-on-Digital-Humanism-EN.pdf>
- World Commission on Environment and Development. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future: 'Brundtland Report'.* <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

Keywords: terminology work, large language models, sustainability, language diversity

Author

Barbara Heinisch (<https://orcid.org/0000-0002-1362-4088>) is a postdoctoral research fellow at the Institute for Applied Linguistics at Eurac Research in Italy. She is working on a project called University terminology in German in the age of ChatGPT (UniTermGPT), which focusses on how ChatGPT copes with the different varieties of the German language in the university domain. Her research interests include specialized translation, terminology, digital humanism and citizen science. She has worked in different research and educational projects related to accessibility management, specialized translator or interpreter training, machine translation engine development, terminology and relation extraction as well as engaging members of the public in humanities research.

En ny fælles terminologi i et projekt om gamle danske væve

1 En væv er ikke kun en væv

Væveinteresserede vil vide, at væven har været igennem en lang og mangfoldig rejse gennem historien. De seneste 20 års forskning inden for tekstilhistorie på Center for Tekstilforskning (CTR) har vist hvor mange forskellige måder, vævning har været udført på, og dokumenteret mange forskellige redskaber til vævning (Andersson 2018). Senest har projektgruppen Red Væven dokumenteret hvordan danske væve så ud i det 18.-20. århundrede ved at undersøge museernes samlinger af væve.

Nu er det efterhånden et sjældent syn, men en gang var der en væv i næsten enhver museumsudstilling. Mange væve er nu gemt væk i magasinerne, og der findes ingen oversigt eller samlet fortegnelse over, hvilke væve der findes på hvilke museer. I de sidste 10-20 år har museer foretaget kassationer af væve i forbindelse med gennemgange og flytninger af deres samlinger. Derudover bliver der efterhånden kun sjældent indsamlet væve til museernes samling. Måske fordi ingen ved hvilke væve, der er værd at bevare, hvilke væve museerne burde have i deres samlinger eller hvilke væve, de burde optage i deres samlinger. Der eksisterer ikke et samlet overblik over danske væve, men i et forskningsarbejde om svenske væve fra 1970'erne af Gertrud Grenander Nyberg (1974), opstilles en række svenske vævetyper og der trækkes tråde fra middelalderens Europa til nyere tids Sverige. Kan det samme billede af vævens udvikling også tegnes for Danmark? Hvordan så de gamle danske væve ud og hvilke spor har vi af dem i dag?

Den nutidige forestilling om en vævs udseende er grundlagt i slutningen af det 19. århundrede, hvor en ny dansk vævetradition opstod inden for rammerne af den danske husflidsbevægelse (Havsteen-Mikkelsen 2025: 21). Behovet for at få udviklet og fremstillet væve til både undervisning og elever, satte husflidslærer Anders Lervad i Askov i gang med en produktion, og i dag er det stadig Lervad- eller Askov-væven, vi kender som den moderne

danske væv (Klitmøller og Rykind-Eriksen 2009) . Men hvilke typer af væve blev brugt før Anders Lervad fremstillede Askovvævene?

I 2024 gennemførtes et pilotprojekt på Center for Tekstilforskning, Københavns Universitet, med titlen *Den danske væv fra det 17.-20. århundrede - et pilotprojekt om definering, dokumentering og bevaring*. I pilotprojektet blev der registreret ca. 50 væve i 6 museumssamlinger. Indsamlingen af data og registrering er sket ved besøg i museernes magasiner og udstillinger. Hver væv er registreret i en database, og alle museumsbesøg er dokumenteret med fotos. Et registreringsskema er udviklet på baggrund af en prøveregistrering af elleve væve fra Hjerl Hedes samling. Dataene er analyseret, og derudfra er der defineret en række typer i materialet på baggrund af ligheder, forskelle og særlige kendetegn. En funktionsanalyse af redskabet væv, sammenholdt med studier af det svenske materiale, ligger til grund for udpegningen af ældre danske vævetyper. En række profiltegninger af vævenes sidestykker er udarbejdet og foreligger som typeidentifikatorer. Disse profiltegninger og beskrivelsen af vævetyperne er offentliggjort på projektets hjemmeside og i artiklen Historiske væve i danske museumssamlinger (Brandstrup, Kröner og Lundholm 2025). I denne Nordtermartikel vil arbejdet med udformning af en terminologi blive præsenteret. Vi arbejder videre med både terminologi og indsamling af registreringer og derfor skal dette ikke ses som et endeligt typologisk og terminologisk arbejde.

Billed 1: To eksempler på gamle væve registrerede i projektet. Til venstre en væv fra Frilandsmuseet, der er opstillet i huset fra Dörröd, Skåne (genstand nr. 17.387) og til højre en væv fra Odsherred bygget af træ fra et skibsvrag, der forliste 1808 (linieskibet Prinds Christian Fredrik) (genstand nr. OKM S004x0024 fra Museum Vestsjælland).

2 Etablering af et fælles sprog

I forbindelse med definitionen af vævetyperne har der været behov for at udvikle et begrebsapparat til beskrivelse af de enkelte dele i væven. Undervejs i registreringerne har vi etableret et fælles sprog, men det har efterfølgende i beskrivelserne af hver enkelt væv måttet tilpasses og ændres lidt. En grundbog indenfor tekstilterminologi er Nordisk Tekstilteknisk Terminologi, den sidste version blev udgivet i 1979 (Strömberg et al 1979). Det er dog ikke muligt at finde alle fagord og begreber, der skal bruges i beskrivelserne af væve og derfor er flere termer udvalgt på baggrund af Poul Andersens hæfte med redegørelse og spørgsmål om vævning i regi af Udvalg for Folkemaal's publikationer (Andersen 1955). Her redegør han for arbejdsgangene i forbindelse med vævning og oplister en række fagord for de forskellige dele på en væv. En del termer er udvalgt på baggrund af Poul Andersens arbejde, og derudover er nogle begreber oversat fra svensk fra Grenander Nybergs afhandling (1974:23-45). En fjerde kilde, der oplister og beskriver forskellige typer af og dele til væve, er Lervad virksomheden. For perioden 1895 til 1980'erne kan der ud fra salgskataloger defineres en række vævetyper, der har været gennemgående for det 20. århundrede. Nogle fagord er således hentet i Lervads samlevejligheder fra 1970'erne og 1980'erne. En oversigt over vævens dele og den terminologi, der er brugt, findes også på projektets hjemmeside (<https://www.traditionaltextilecraft.dk/save-the-loom>).

3 Funktionsanalyse og begrebet væv

For at forstå vævens funktion som redskab til at væve med, bør de grundlæggende elementer identificeres og defineres. En vævning (produktet der fremkommer af processen der kaldes vævning) består af mindst to trådsystemer, hvoraf et trådsystem (trenden) er fikseret enten horisontalt eller vertikalt og bliver sammenføjet med et andet trådsystem (islætten) efter et på forhånd planlagt system (binding). En væv er et redskab, der fikserer eller strækker en trend enten horisontalt eller vertikalt og som muliggør, at islætten kan indføres mellem trendtrådene ved, at der dannes et skel og dermed kan skabes en sammenføjet helhed. De grundlæggende funktioner i en væv kan defineres til tre elementer:

1. et trendstrækkende element,
2. et skeldannende element,
3. sammenføjende element.

Disse tre elementer vil i princippet kunne overføres til alle typer af væve. I denne undersøgelse er den overordnede type væv den såkaldte trampevæv, skaftevæv eller horisontale væv. Termen trampevæv bruges herefter som overordnet fælles term for et redskab med en horisontal, trendstrækkende del bestående af to bomme, en skeldannende del bestående af skafter, der bevæges ved hjælp af tramper, og en sammenføjende del bestående af et slagbord med kam. Trampevævens tre grundlæggende dele er monteret i en konstruktion, der består af to gavle eller sidestykker. Der er sidestykkerne, der er det primære karakteristika i typologien.

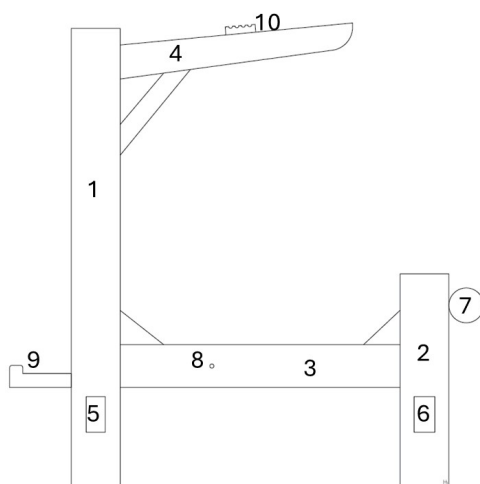
Der er således fire grundtyper.

1. Helrammевæven hvor bag- og fremstander begge er høje og sammen med en toprem foroven og en planke forneden danner en hel ramme.
2. Bagstandervæven med en høj stander bagerst i væven forbundet til en halvhøj fremstander med en planke placeret under vævelinien. Foroven på bagstanderen er monteret en gavlarm der strækker sig mod forenden af væven og danner underlaget for ophængning af skelmekanismen og et hængende slagbord.
3. Fremstandervæven med en høj stander forrest i væven, der er forbundet med en halvhøj stander bagerst i væven ved hjælp af en planke placeret i den nederste halvdel af væven. En gavlarm er her monteret øverste på fremstanderen og strækker sig bagud i væven.
4. Midtstandervæven har den høje stander midt i væven og forbindes til de halvhøje frem- og bagstandere ved hjælp af planker placeret i den nederste del af væven (Brandstrup, Kröner og Lundholm 2025:32).

Blandt de registrerede væve ses grundtyperne tydeligt, men der forekommer også variationer ved grundtyperne, som har gjort en nuancering nødvendig. Der findes således flere typer med en helrammekonstruktion, flere typer af bagstandervæve hvor en ekstra bagstander er indsat i konstruktionen, og midtstandervævene er også konstrueret på flere forskellige måder. Dertil er typeindelingen også baseret på karakteristika indenfor de skeldannende dele og trendstrækkende dele af vævene. En type er således defineret fordi konstruktionen er velegnet til at bære udbyggede skelmekanismer som trækværk, harnisk og jaquardmaskiner, mens en anden type er defineret på baggrund af et særligt træk ved bagstanderne. Typologiseringen er udmundet i defineringen af i alt 9 typer (Brandstrup, Kröner og Lundholm 2025:33ff).

Funktionsanalysen bygger dermed på en grundlæggende analyse af begrebet "redskabet brugt til vævning" med udgangspunkt i en vævers opfattelse og brug af væven. Funktionsanalysen er således brugt som en struktur for at

definere de grundlæggende karakteristika af en væv. Det grundlæggende begreb er vævens funktion og “evne” til at fiksere trenden, kontrollere skellene og indføre islætten i skellet. Elementer, der alle kan være svære at beskrive uden non-verbale fremstillingsmetoder. I terminologien har vi lagt vægt på følgende parametre: selve termen og variationer, definitionen af begrebet, kilden hvorfra fagordet er hentet og en non-verbal fremstilling (foto eller tegning) (<https://www.traditionaltextilecraft.dk/terminology-2>).

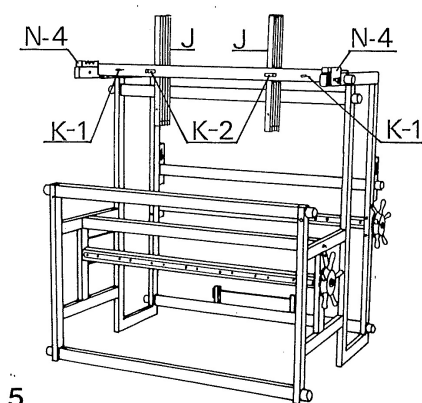

1.	Fremstander - høj	2.	Bagstander - havhøj
3.	Planke - forbinder fremstander og bagstander	4.	Gavlarm
5.	Taphul til nederste, forreste slå	6.	Taphul til nederste, bagerste slå
7.	Bagbom	8.	Stedet hvor tøjbommen er monteret
9.	Bænknægt til montering af bæk	10.	Kantakket jernbeslag til ophængning af slagbord

Fig. 1: Eksempel på fagord for de enkelte dele i en væv. Typen er en såkaldt fremstandervæv, og tegningen viser en profil af væven set fra siden - altså vævens sidestykke eller gavl.

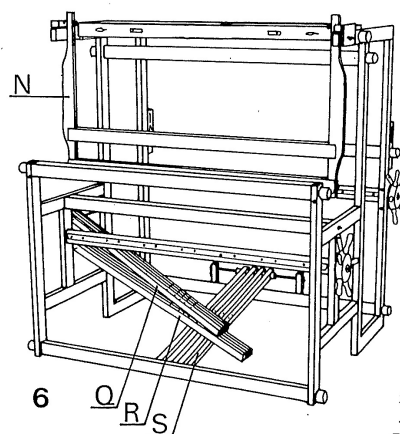
Fagordet “fremstander” er i vores terminologi indskrevet som “stander, fremstander og bagstander”. Definitionen på begrebet er: *Stolper der er placeret henholdsvis forrest og bagerst i væven og som samlet med planker eller remme udgør vævens sidestykker og med udformning som enten helhøje eller halvhøje bestemmer hvilken grundtype en given væv kan bestemmes til* (<https://www.traditionaltextilecraft.dk/terminology-2>). Fagordet er anvendt af Nyberg (1974:24) og definitionen er inspireret af Poul Andersen (1955:11).

Et eksempel på, at det fælles sprog grundlagt i forbindelse med registreringerne ikke har været fuldt udviklet, er begrebet "slagbord". I registreringen blev det noteret, om slagbordet var hængende eller stående, og om det var placeret indvendig eller udvendig på sidestykkerne. De enkelte dele af slagbordet havde vi ikke fagord for, og det blev i den efterfølgende beskrivelse af vævene nødvendigt at få etableret ord for hver del og hvordan delene var sat sammen. Disse termer kunne hverken slås op i NTT eller indgik i Nybergs beskrivelse af vævens dele. Poul Andersen omtaler overslagbord og underslagbord samt en stang hvorved slagbordet er ophængt (Andersen 1955:21). Lervads samlevejledninger har en mere varieret tilgang og angiver delene som slagsbordsarme, understykke, håndstykke og bærestykke (Vejledning for væv nr. 4). Det samme var tilfældet med trampernes montering, hvor NTT kun har medtaget termen trampe (Strömberg et al 1997:86), så manglede der et begreb som trampfæste i opslagsværket. Og dertil kan lægges begrebet "gaffel" om selve den holder, hvor tramperne er monteret i på trampfæstet, som så er defineret som hele den konstruktion der forankrer tramperne til en fast del af væven.

5

Lervad Nr. 4
6/90

6

S 6

Fig. 2: Stregtegninger af vævedele fra Lervads Vejledning til væv nr. 4. Tal og bogstaver henviser til listeoptegnelser og beskrivelser i hæftet af hvordan væven samles og sættes op. S6 i højre hjørne henviser til at denne side er nr. 6 i den illustrationsserie, der kaldes S. Et andet sted i hæftet er der henvist til et V. I venstre hjørne angiver Lervad nr. 4 hvilken væv illustrationen viser og 6/90 angiver, at dette er version nr. 6 fra 1990. I samme hæfte indgår også version 7 fra 1991 og version 5 fra 1986 samt versionsnr. 10/81.

De mange forskellige kilder, der må tages i brug for at finde frem til begreber og termer for samtlige dele af væven, giver dermed også flere variationer på de samme termer. Dertil kommer en polarisering af termerne i form af et såkaldt tidsrejse, hvor termer gennem tiden er forsvundet eller erstattet af nyere begreber og fagord. Vævene har også ændret udseende, og dertil kommer forskellige traditioner og retninger indenfor vævning, der har tilført udenlandske låneord.

4 Termers tidsrejse

Den nutidige danske vævetradition og dermed også det moderne danske vævesprog udspringer af Lervads væveproduktion og husflidsbevægelsens introduktion af højskolevævning i 1890'erne. Dengang blev håndvævning genopdaget og genindlært stærkt influeret af den svenske vævetradition (Havsteen-Eriksen 2025). Dertil har tekstilindustrien påvirket udviklingen af vævesproget fra midten af 1800-tallet og op til 1970'erne. Termer som skud (islæt) og kæde (trend) er indlånt fra de tyske termer Schuss og Kette (Geismar 1929:2, Strömberg et al 1979: 36, 92) sandsynligvis fordi både maskiner og dygtige vævemestre blev hentet op fra Tyskland i perioden (Boje 1981). Lervads samlevejlendninger, hvor alle de enkelte dele er beskrevet helt ned til hver en skrue, dækker kun Lervads vævetyper fra 1970'erne og senere (<https://www.traditionaltilecraft.dk/lervad-archive>: øvrige hæfter). Vævene i de danske museumssamlinger er for det meste ældre end Lervads vævetyper og selv Lervads ældste vævetyper er kun beskrevet med få fagord (<https://www.traditionaltilecraft.dk/lervad-archive>: katalogerne fra 1899, 1911, 1925, 1932-35 og 1951). Poul Andersen oplister mange forskellige ord for de samme dele, men har også det samme ord for flere forskellige dele, som gør det vanskeligt at bruge hans arbejde direkte (Andersen 1955: 9-27). Han opdeler ganske vist vævene i hel- og halvrammewæve med åbning fortil eller bagtil og overvejer (Andersen 1955: 10), om der kan have været forskellige væve til forskelligt brug, såsom en linnedvæv, en bomuldsvæv, en kontramarchvæv, jaquardvæv eller endda en håndvæv (Andersen 1955:9). Desværre findes kun spørgehæftet, der skulle være sendt ud til alle egne i Danmark for at indsamle ord og begreber på forskellige dialekter i forbindelse med vævning. Selve indsamlingen og behandlingen af data er aldrig blevet gennemført. Derfor er Andersen også en ukomplet kilde at hente terminologien fra. Det er helt klart ud fra de forskellige kilder at fagord for vævens dele har været på en tidsrejse. Nogle udtryk har ændret sig alt efter hvilken kulturhistorisk kontekst de har indgået i, nogle udtryk er faldet helt ud af vævesproget og andre er blevet

erstattet med mere nutidige og sprogligt moderne fagord.

Den nye fælles terminologi i projektet er således stykket sammen af flere forskellige tilgange og tilpasset en nutidig sprogbrug. Nogle gange har vi taget variationer med, hvor vi ikke har kunnet blive enige om en ny fælles term. F.eks. har vi anvendt termen tramper i stedet for det ældre fagord fodskamler, da det ikke skal forveksles med begrebet sideskamler. Vi bruger ordet slagbordsarme i stedet for skeder, der i nutidig sammenhæng giver forkerte konnotationer. Vi bruger termen slår i stedet for samletræer og bæk i stedet for siddefjæl. Men vi bruger både strækbom, der er mere nutidig, og strøgbom, der er et ældre fagord.

5 Konklusion og perspektiver

Vores terminologi kan ikke betegnes som en historisk terminologi. Den er stykket sammen af forskellige tiders terminologier og bygger på både overleverede ældre fagord og forskere systematiske arbejde med begreberne omkring vævning og væve. Det har været vigtigt for os, at vi i vores arbejde finder ord, der beskriver genstande og dele. Og at vi både ved og får forklaret, hvor vi har ordene fra.

Faglige begreber kan med fordel defineres ved hjælp af non-verbale elementer som tegninger for at vise væsentlige karakteristiske træk som form og funktion (Grarup, Grymer-Hansen & Lervad 2026). På den måde kan man styrke overblikket fx for væve på et museum, hvor ikke alle er vævekyndige og ved yderligere at supplere med processer i form af film og video, kunne man tilføje et dynamisk element til fx samling af vævene, der tit ligger som løsdele rundt omkring i det danske museumslandskab.

I det videre arbejde vil vi gerne arbejde med at perspektivere vævetyperne i forhold til hvem der fremstillede vævene, hvem der brugte dem og hvordan viden er blevet overført fra væver til væver og fra generation til generation.

Referencer:

- Andersen, P. (1955) Vævning (Redegørelse og Spørgsmål). *Udvalg for Folke-maal's Publikationer Serie C* 10. Copenhagen: J. H. Schultz Forlag.
- Andersson, Eva Strand (2018) Early loomtypes in ancient societies. I: Sien-nicka, L. Rahmstorf, A. Ulanowska (eds), *First Textiles. The Beginnings of Textile Manufacture in Europe and the Mediterranean*. Proceedings of the EAA Session Held in Istanbul (2014) and the 'First Textiles' Conference in Copenhagen (2015). *Ancient Textile Series* 32, Oxbow Books. Oxford & Philadelphia.

- Brandstrup, Kathrine Vestergaard, Ditte Kröner og Flemming Lundholm (2025) Historiske væve i danske museumssamlinger. *Dragtjournalen* nr. 23 (19), 27-46.
- Boje, Per (1981) Mekaniseringen af dansk tekstilindustri 1850-1914: belyst ved eksempler fra Odense. *Erhvervshistorisk Årbog* 1981, 52-72.
- Geismar, A.F. (1929) *Bindingslære Mindre Haandbog for Vævere og Væveriteknikere*. København: Teknologisk Instituts Forlag.
- Grarup, Emma, Morten Grymer-Hansen & Susanne Lervad (2026) Textile Glossary: Digitization of Nordic Textile Craft Vocabularies. I: *Nordterm 24: Fælles termer*, Reykjavík, Ísland 11.13. juni 2025, 44-53.
- Havsteen-Mikkelsen, Mette Eriksen (2025) *Højskolevævning & Kvindeliv i Askov - med nordiske islæt*. Rhodos.
- Klitmøller, L. and Rykind-Eriksen, K. (2009) En Rod - Tre Stammer. *Museumsavisen* no. 48 (29.), 4-12.
- Nyberg, G. G. (1974) *Lanthemmens vävstolar Studier av äldre redskap för husbehovsvävning*. Stockholm.
- Strömberg, E., Geijer, A., Hald, M., Hoffmann M. (1979) *Nordisk Textilteknisk terminologi Förindustriell vävnadsproduktion*. Stockholm

<https://www.traditionaltextilecraft.dk/lervad-archive>

Følgende kataloger:

- Priskatalog over Væve og Tilbehør 1899
- Priskatalog over Væve og Tilbehør 1911
- Priskatalog over Væve og Tilbehør 1925
- Priskatalog over Væve og Tilbehør 1932-35
- Priskatalog over Væve og Tilbehør 1951

Øvrige hæfter:

- Nr. 1 samlevejledning, 1/1/85
- Nr. 2 samlevejledning, 1/1/85
- Nr. 3 samlevejledning, 1/1/85
- Vejledning for væv nr. 4, 07/91
- Vejledning for væv nr. 7, 03/90
- Vejledning for væv nr. 8, 7/88
- Vejledning for væv nr. 10, 9/88
- Vejledning for væv nr. 10 (gl. model), 10/212, 4/74
- Vejledning for væv nr. 11, 10/88
- Vejledning for væv nr. 11 (gl. model), 11/73

Nøgleord: terminologi, red væven, væve, Lervad, museum, tekstilterminologi

Forfattere

Kathrine Vestergaard Brandstrup, Cand.mag. i Middelalderarkæologi ved Aarhus Universitet og Tekstilvidenskab med fokus på Håndvævning fra Textilhögskolan i Borås. I 2013-2018 var hun en af de bærende kræfter i udviklingen og etableringen af Vævernes Hus. Hun har senest arbejdet med projektet Red væven på Center for Tekstilforskning ved Københavns Universitet.

Ditte Kröner, Bachelor i forhistorisk arkæologi og Cand.mag. i kulturhistorie begge fra Aarhus Universitet, med fokus tekstilvidenskab fra Uppsala Universitet. Ditte har speciale i klædefabrikker, deres produktion og arbejdsvilkår. Hun arbejder pt. på projektet Red væven på Center for Tekstilforskning ved Københavns Universitet, hvor arbejdsgruppen bl.a. registrerer væve på de danske museer for at skabe et overblik over håndvævens historie. Derudover underviser Ditte på højskoler, samt holder foredrag om tekstil og modehistorie. Ditte er ansvarshavende redaktør på Dragtjournalen og sidder i styrelsen for Dragt- og Tekstilnetværket i ODM.

Susanne Lervad, Ph.D. i fagkommunikation og tekstilterminologi fra Syddansk Universitet og Université Lyon 2. Tilknyttet Center for Tekstilforskning ved Københavns Universitet. Medlem af CeRLA i Lyon samt en række terminologiprojekter og -fora som www.textilnet.dk, CIETA, DANTERM, NORDTERM og EAFT (European Association of Terminology). Susanne er datter af 3. generation af den væveproducerende Lervad-virksomhed.

Flemming Lundholm, uddannet som håndvæver på Väfskolan i Borås i 1982 og har siden da specialiseret sig i bla. jacquard- og trækvæve. Han har arbejdet som historisk væver på adskillige danske museer og har en stor viden om væve, vævere og vævning. Flemming har en egen samling af væve og er med sin viden og håndværksskudskab en stor kapacitet i forbindelse med registrering og beskrivelse af vævene i Red Væven.

Så bytte vi namn på myndighetens målgrupp

Abstract:

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, tillgängliggör litteratur, nyheter och samhällsinformation för personer som inte kan tillgodogöra sig tryckt text. Målgruppen är personer med synnedsättning, dyslexi eller kognitiva funktionsnedsättningar men även personer med rörelsehinder som gör att de inte kan hålla i en tung bok. Till dem anpassar vi böcker och tidningar till tillgängliga format som tal eller punktskrift. Inom myndigheten finns också en utgivning av lättlästa böcker och nyheter som riktar sig till personer med försämrad läsförståelse och de som är nya i det svenska språket. MTM:s stora och diversifierade målgrupp benämns i lagtexten som ”personer med syn- eller annan läsnedsättning”, en term som fram för allt synskaderörelsen inte tycker är adekvat, då de kan läsa, både talböcker och punktskrift, men inte ”svartskrift” som vi kallar den tryckta texten i en bok. Myndighetens terminologigrupp satte 2023 i gång en arbetsprocess för att hitta en ny, mer rättvisande term. Vi mötte en del internt och externt motstånd så vi fick pröva oss fram, arbeta med förankring och diskussion. Medarbetarna fick också genomföra skrivartugor där de fick prova att använda den nya föreslagna termen i olika textsammanhang. Vi kan inte ändra på lagtexten som styr vårt uppdrag men vi kan ändra på hur vi på hur MTM benämner dem vi arbetar mot. Efter två år är nu den nya termen etablerad på myndigheten och vi använder den där vi inte behöver hänvisa till lagtexten: ”personer som möter läshinder”.

Textile Glossary: Digitization of Nordic Textile Craft Vocabularies

The Centre for Textile Research at the University of Copenhagen has made three leaflets of textile terminology from 'Nordisk Tekstillærerforbund' (NTF) available in a searchable digital glossary of the website: <https://www.traditionaltextilecraft.dk/glossary>. The leaflets contain photographs and drawings in lieu of written definitions, presenting new possibilities as well as challenges for the glossary, adding to the earlier sections of the glossary of textile fibers and integrates both verbal and non-verbal elements as representations of concepts. The series of leaflets offer new perspectives on textile-technical concepts and fulfill the need to harmonize the terminology of textile tools and material across the Nordic countries. Through the glossary resource, we aim to examine the communicative potential and limitations of different representational forms and show how each contributes to the understanding of textile-technical concepts, particularly the suitable characteristics for non-verbal representations.

1 The background for NTF

The NTF leaflets are contemporaneous with *Nordisk Textilteknisk Terminologi* (NTT), published by Elisabeth Strömberg, Agnes Geijer, Margrethe Hald, and Marta Hoffmann between 1967 and 1979 (Strömberg et al. 1967; 1974; 1979; regarding their work and collaborations see Lervad & Grymer-Hansen 2021; Grymer-Hansen & Lervad 2024). However, NTT dealt with historical techniques and was intended as a reference work for museum professionals, whereas the NTF booklets reflect the 1970s revival of handicrafts and domestic textile work (NTF 1977; 1979; 1987). The background for the creation and publication of the NTF leaflets was an increased interest in handicrafts in education as well as a perceived increase in families travelling between the Nordic countries, thereby presenting new challenges for teachers. This education-specific context of the leaflets made NTF base their leaflets around non-verbal representations (either photos or drawings) instead of verbal definitions, which provided teachers with readily available visual aid in the classroom.

NTF divided the responsibility of the publications between the four largest membership countries. Sweden coordinated and published the first booklet (which is not included in the digitization as it contains information about

the initiative and publications rather than actual terminology), Denmark was responsible for stitches and embroidery, Finland for knitting and crocheting, and Norway for tools. However, parallel terms and introductions were in six languages with the inclusion of Icelandic and Faroese alongside the four languages already mentioned (Danish, Finnish, Norwegian, and Swedish). Furthermore, the second leaflet contained English, French, and German parallel terms alongside the Nordic terms, however this is not the case for the two following leaflets.

By adding these leaflets to the existing glossary containing textile industrial terms from the Danish institution Terminologisentralen in 1950s, the diachrony as well as the scope of the database is developed (Grymer-Hansen et al. 2024). From the 1950s industrial terms especially focused on new chemical fibres to the education focused handicrafts terms of the 1970s and 1980s. Thus, demonstrating the thematic width and broad applicability of textile terminology across time – as well as demonstrating completely different approaches to glossary making.

2 Implementation into the textile glossary

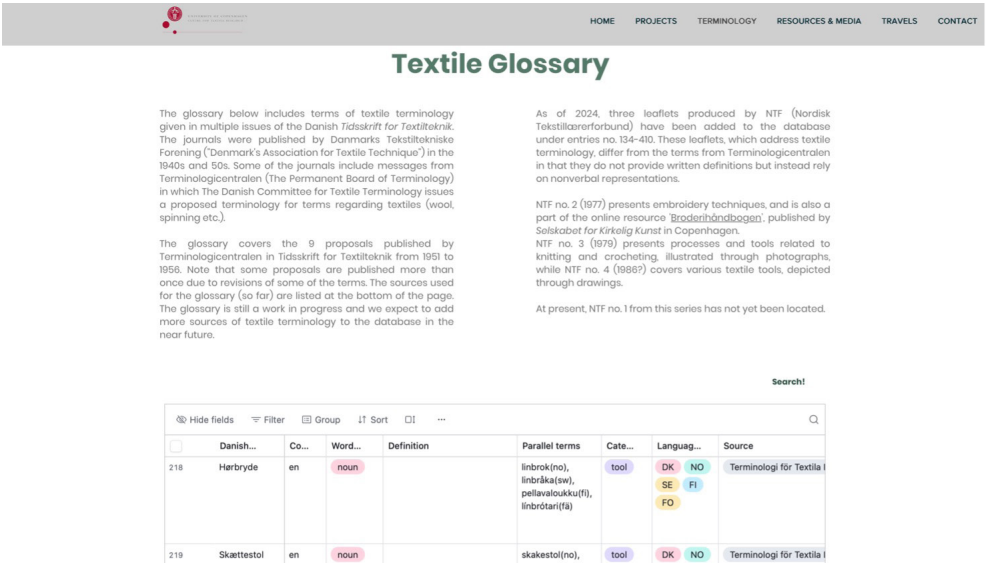

Figure 1: Overview of the textile glossary

The NTF leaflets, now digitized into an online glossary, contain approximately 100 concepts related to knitting, crocheting, embroidery, and textile tools. The material was digitized and structured in the online glossary via Airtable, which functions as both a database and a user interface. The database serves as the main method for processing and systematizing the material for the development of the digital glossary. The representations of the concepts are organized into searchable fields, including translations, parallel terms, source references, and non-verbal elements. Entries can be expanded to display the non-verbal material (fig. 2). Each category has limits on the type of content it can include – for example, some can only contain text, while others contain numbers.

The three leaflets address basic and relatively simple terminology and approaches. They focus on the non-verbal through drawings and photos of textile concepts as the primary communication in a handicraft context. Drawings are schematic and almost “code-like,” making them easier to interpret across languages. They also tend to be relatively timeless, functioning as neutral representations of processes. Drawings are also an interpretation, and their flexible interpretation are not as fixed in time and place. Photographs, in contrast, depict specific objects, tools, and cultural moments, making them historically situated and less adaptable for cross-linguistic or cross-temporal use (Dury and Lervad: 2010, 8-9).

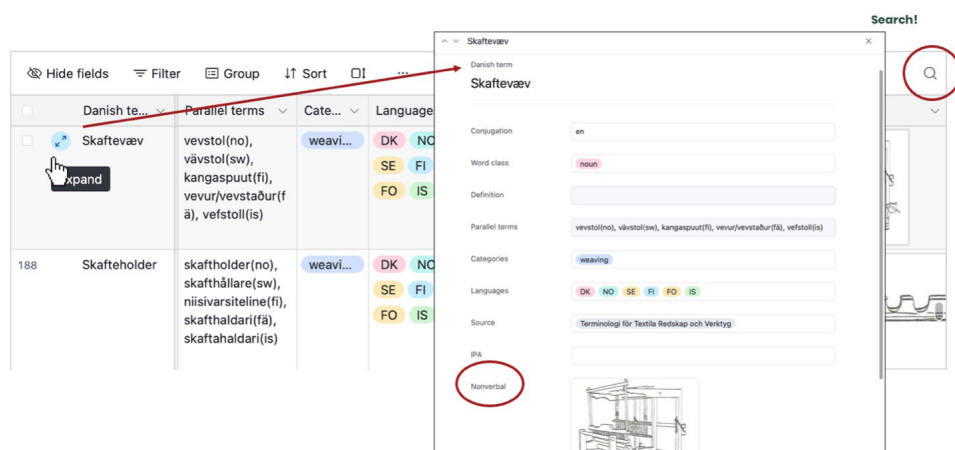

Figure 2: Functions of the glossary

2.1 The verbal and the non-verbal in a database

The earlier glossary work with *Terminologicalens meddelelser* from the 1950s and the NTF leaflets differ both in resource type and in how they are integrated in the online glossary. The digitizing work process transitions from digitizing others' work of *Terminologicalens meddelelser* to the need for working with the material and processing it regarding the NTF leaflets. The NTF leaflets, focusing on crafts, tools and traditional textile practices, contribute new perspectives to earlier industrial-oriented terminology of *Terminologicalens Meddelelser* which emphasized verbal definitions, standardization, and harmonization across languages.

Figure 3: Comparison between the verbal and non-verbal entries

Whereas the NTF material relies on non-verbal representations with its approach to textile concepts from an educational perspective. Their distinct contribution lies in the use of non-verbal elements that function as definitions in themselves, rather than as supplements to verbal descriptions. For further work on the online glossary, it is possible to combine and edit the two if needed. For example, non-verbal elements could be added to the *Terminologicalens meddelelser*, or verbal definitions introduced to the NTF material. Combining these two traditions in a single digital resource opens new possibilities for creating a more nuanced terminological tool, though it also raises questions of methodological consistency and interpretive clarity. The flexibility of the database allows for such experimentation with different types of representation, enabling a bridging of verbal and non-verbal traditions, however also considerations of how much that can be added to the material.

2.2 Methodological challenges

Unlike earlier resource, where methodological steps were more transparent, the procedures behind NTF leaflets are less clear, raising methodological challenges and considerations. Although the digitizing process initially appeared straightforward, difficulties emerged when integrating a diverse non-verbal material into a database format. Moving from digitizing existing sources to actively processing and reorganizing them highlighted methodological questions about editorial choices, transparency, and the limits of non-verbal communication. A particular challenge lies in representing dynamic processes using static images. Photographs, for instance, are inherently static and cannot easily represent dynamic sequences. This complicates the communication of processes, as individual images may not be meaningful on their own, and sequence becomes essential for clarity. In some cases, verbal and non-verbal representations appear necessary to conductively communicate the meaning of a term (as with stages in a process), demonstrating how different types of representation are mutually reinforcing in communicating concepts effectively – especially within the textile field (Lervad 2013; Bang et al. 2024, 167-169).

2.2.1 Examples of entries with non-verbal elements

Entries with non-verbal elements from the crocheting and embroidery leaflets illustrate these challenges. In both leaflets, non-verbal representations within a single term such as ‘Kædemaske’ are labeled with numbers and letters (e.g. 49a, 49b (fig. 4)). While this shows variation it does not convey the actual process, which can be confusing in a glossary format.

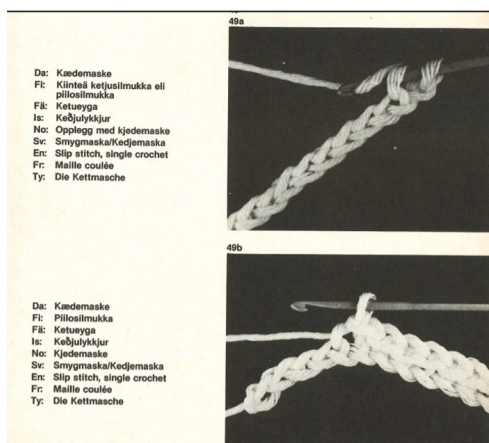

Figure 4: Example of ‘Kædemaske’ in the crocheting leaflet

During digitizing, we therefore simplified the numbering system to reflect sequential steps rather than variations (e.g. Kædemaske 1, Kædemaske 2 (fig. 5)). There are also examples of terms such as ‘Kædemaske’ or slip stitch (see figure 4) being repeated with the non-verbal element and some of the parallel terms changing. Ostensibly, this is done to communicate different stages of the process towards making a slip stitch. Here, the term for the finished product comes to signify the process as well – even if some languages appear to distinguish between object and process as evidenced by the parallel terms. Such inconsistencies raise questions about whether the material refers to the same concept across languages. Editorial decisions by the NTF such as this highlight the complexity of integrating historical materials into a digital system while maintaining clarity and cross-linguistic consistency.

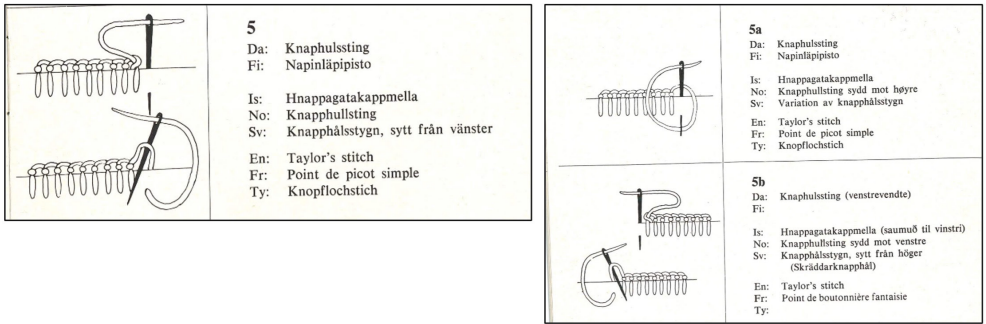

Figure 5: Other examples of process within a single term in the embroidery leaflet

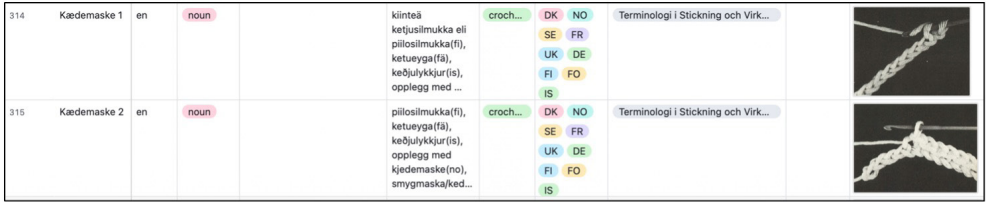

Figure 6: Examples of the digitized entries (figure 4) in the database

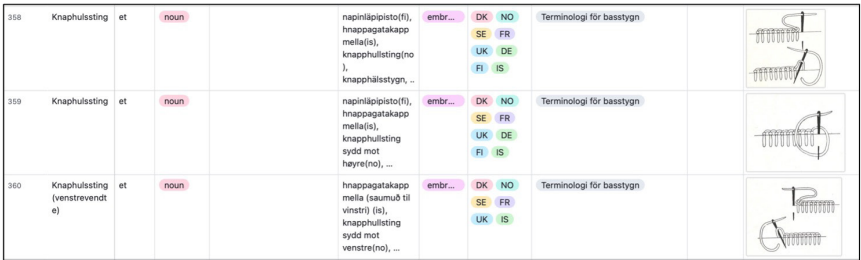

Figure 7: Other examples of the digitized entries (figure 6) in the database

The project also raises broader conceptual questions: Should textile concepts be defined as fixed objects, or through the processes which create them? How can dynamic actions be represented within the static framework of a glossary? And to what extent can temporality be incorporated into terminological resources?

The digitization process also foregrounds the complex interplay between verbal and non-verbal modes of communication. While verbal terminology allows for linguistic precision and cross-referencing, non-verbal representations – such as drawings and photographs – carry distinctive epistemic values. Drawings can transcend linguistic and temporal boundaries, while photographs embed historical and cultural specificity (Lervad et al. 2012; Dury and Lervad: 2010). By incorporating both modes, the glossary becomes a site for examining how knowledge in textile crafts is encoded, transmitted, and transformed through different media. The experiment of merging non-verbal and verbal definitions within one digital platform underscores the potential of multimodal representation for enhancing terminological resources, while also exposing inherent tensions – particularly in how static images attempt to convey dynamic processes.

3 Current common Nordic efforts

As a follow-up to the work of Nordic textile terminologies and the online resources of the leaflets, a revision of the NTT vocabulary by CIETA will take place. This common terminology for the Nordic languages contains crucial heritage information of fibres, weaves and tools in the long unbroken Nordic tradition from wool production and tools as ‘fodvæv’ in Iceland to relevant silk fabrics. However, it has not been updated since the 1970s and although digitization of the CIETA vocabularies is ongoing at the CIETA.fr site, it does not yet include the Nordic vocabulary in the CIETA database. The added illustrations in the online version of the CIETA vocabulaires are therefore not available to the Nordic languages either for weaves like satin for instance, nor are definitions available in any Nordic language.

At CTR, we have gathered experts from the Nordic textile and terminology communities as members of Eurweb, Nordterm etc. in order to discuss the strategy to renew the vocabulary and adapt it to the new online needs. We intend to meet up and revise the very good linguistic and basic textile terminology work of the former textile researchers Margrethe Hald, Martha Hoffmann, Agnes Geijer, and Elisabeth Strömberg.

4 Conclusion

The digitization of the NTF leaflets into the online textile glossary is an important step toward preserving, expanding, and recontextualizing Nordic textile craft vocabularies. What began as a pedagogical resource rooted in the 1970s revival of handicrafts has, through digital transformation, become a tool for exploring the relationship between language, materiality, and representation across time. The integration of the NTF material with the earlier *Terminologicentralens Meddelelser* from the 1950s establishes a unique diachronic framework that bridges industrial, educational, and craft-oriented textile terminologies. This connection not only enriches the historical scope of the glossary but also exposes the shifting epistemologies that underlie textile knowledge – from standardized, industrial precision to the situated, processual knowledge of craft practices.

The methodological challenges encountered during this project reveal that digitization is not merely a technical or archival task but a deeply interpretive one. Decisions regarding classification, sequence, and representation all shape how textile knowledge is made accessible and understood. In working with non-verbal materials, the project had to negotiate between preserving the original pedagogical and visual logic of the NTF leaflets and adapting them to the structural requirements of a searchable database. This process makes visible the editorial agency involved in any act of digitization and invites reflection on how digital infrastructures influence our perception of material culture.

Ultimately, the digital textile glossary demonstrates how historical terminology resources can be reactivated as living tools for research, education, and cross-cultural exchange. By combining industrial, educational, and craft-based vocabularies across multiple languages and representational forms, the project contributes to the broader effort of harmonizing and preserving Nordic textile heritage. At the same time, it opens new avenues for interdisciplinary inquiry – between linguistics, design history, digital humanities, and material culture studies – into how we define, depict, and disseminate knowledge about textiles. In this sense, the glossary is not only an archive of terminology but also a methodological experiment in the digitization of embodied and visual knowledge, challenging us to reconsider what constitutes a “definition” in the context of craft.

References

- Dury, P. & S. Lervad, 2010: "Synonymic Variation in the Field of Textile Terminology: A study in diachrony and synchrony". In: *Textile Terminologies: In the Ancient Near East and Mediterranean from the Third to the First Millennia BC*, 2010, eds. Michel, C. & M.-L. Nosch.
- Grymer-Hansen, M. & S. Lervad, 2024: "Spinning Fates and the Fate of Spinning: Towards a Nordic Textile Technical Terminology". In: *The Common Thread: Collected Essays in Honour of Eva Andersson Strand*, 2024, eds. Mannering, U., Nosch, M.L. & A. Drewsen. Brepols Publishers.
- Grymer-Hansen, M., M. Sonne & S. Lervad, 2024: "Terminologicentralens meddelser: Tekstilindustrielle termer fra midten af det 20. århundrede". *Sprog i Norden*, 2024.
- Lervad, S., M.-L. Nosch, & P. Dury, 2012: "Verbal and Non-Verbal configurations of textiles: a diachronic study". In: *Conférence TOTh 2011. Terminologie & Ontologie: Théories et applications, Annecy, 26 - 27 mai 2011*.
- Lervad, S. & M. Grymer-Hansen, 2021: Conceptual work and information management of textile technical terminology by Margrethe Hald et al. In: *Begreppsarbete och informationshantering*, 2021, s. 129–137. Online: NORDTERM 22.
- NTF, 1977. *Terminologi för basstygn*. NTF utredningsserie 2.
- NTF, 1979. *Terminologi i stickning och virkning*. NTF utredningsserie 3.
- NTF, 1987. *Terminologi för textila redskap och verktyg*. NTF utredningsserie 4.
- Strömberg, E., A. Geijer, M. Hald & M. Hoffman, 1967. *Nordisk textilteknisk terminologi: vävnader*. Lyon: C.I.E.T.A. 1. oplag.
- Strömberg, E., A. Geijer, M. Hald & M. Hoffman, 1974. *Nordisk textilteknisk terminologi: förindustriell vävnadsproduktion*. Oslo: Tanum-Norli. 2. oplag.
- Strömberg, E., A. Geijer, M. Hald & M. Hoffman, 1979. *Nordisk textilteknisk terminologi: förindustriell vävnadsproduktion*. Oslo: Tanum-Norli. 3. oplag.

Links

Link to the digital textile glossary:

<https://www.traditionaltextilecraft.dk/glossary>.

Regarding NTF 2 on embroidery techniques, *Selskabet for Kirkelig Kunst* in Copenhagen has recently published a similar online resource in a different format: *Broderihåndbogen*. <https://www.broderihaandbogen.dk>

Keywords: Nonverbal representations, Textile terms, Craft, Nordic languages, Database

Authors

Emma Grarup, Master student in Prehistoric Archaeology and student assistant at the Centre for Textile Research (CTR).

Morten Grymer-Hansen, MA in History and researcher at CTR.

Susanne Lervad, PhD in Specialised Communication and co-director of CTR.

Bringa reda i statistiska metadata med terminologisk metod

Statistiska undersökningar och presentationen av deras resultat vimlar av variabelnamn och annan metadata. SCB:s nuvarande metadatalager håller på många sätt hög kvalitet, men har under åren kommit att bli vildvuxet. När SCB nu håller på att ta fram ett nytt metadatalager tar man också tillfället i akt att städa upp innehållet, bland annat med hjälp av terminologiska metoder. För att uppnå detta samarbetar jag som språkvårdare med metadataexperter och statistiker samt en terminolog på konsultbasis. Förutom att förbättra innehållet (framför allt definitioner och annan information) är målet att även inlemma SCB:s webbordlista i metadatalagret, samt göra metadatalagret tillgängligt och lättanvänt för såväl interna som externa användare. Dessutom ska vi vässa organisationen samt implementera ett mer effektivt arbetssätt. Arbetet är inte avslutat, men vi har redan sett att samarbetet mellan metadata och terminologi ger resultat.

1 Syfte och upplägg

Syftet med den här artikeln är att redogöra för ett samarbete mellan metadataexperter, mig som språkvårdare och en terminologikonsult på min arbetsplats SCB, Statistiska centralbyrån, som är Sveriges statistikmyndighet. Samarbetet går ut på att förbättra SCB:s lager av statistiska metadata med hjälp av terminologiska metoder.

Artikelns upplägg är som följer. Först beskriver jag kort statistiska metadata och terminologiarbetet på SCB. Därefter presenterar jag det pågående arbetet med att utveckla ett samordnat metadatalager för statistiken på SCB och samarbetet mellan experter inom metadata, terminologi och språkvård. Avslutningsvis skriver jag något om nästa steg i arbetet.

2 Kort om statistiska metadata

Statistiska metadata är strängt taget all information om en undersökning. Det kan handla om hur insamlingen gått till, vem eller vad som har ingått i undersökningen, samt undersökningens kvalitet. Sådan information beskrivs oftast i ett separat dokument. De metadata som är intressanta för arbetet som

presenteras i den här artikeln är av något annan karaktär. De har med variabler att göra, det vill säga det man studerar i en statistisk undersökning. Sådana metadata lagras och presenteras vanligen i någon form av databas, på SCB kallat metadatalager.

3 SCB:s terminologiarbete: långsamt men systematiskt

Paragraf 12 i den svenska språklagen säger att myndigheter har ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras respektive fackområden är tillgänglig, används och utvecklas. I praktiken innebär den alltså att SCB måste arbeta med terminologi. Man kan med fog tycka att statistikproduktionen med sin enorma mängd data och metadata skulle få SCB:s statistiker att omfamna terminologiarbete, men så har det inte riktigt varit. När terminologiarbetet initierades 2012 var planen att i liten skala påbörja en webbordlista som skulle stötta besökare till vår webbplats att förstå de mest centrala termerna i statistisk information. En av de första reaktionerna jag fick från statistikerhåll var ”ursäkta, men är inte det att slå in en öppen dörr?” Vad statistikern menade med att slå in en öppen dörr var att han inte såg poängen med en ordlista, eftersom han föreställde sig att det redan var fastslaget och känt vad termerna står för. Det visade sig dock snart att så alls inte var fallet.

Nu har SCB en webbordlista med några hundra termer och vissa andra ord man som användare möter i statistisk information på SCB:s webbplats. Bild 1 visar ett exempel ur webbordlistan, termposten för **medelfolkmängd** med definition, förklaring och exempel. Man kan notera att förklaringen här är relativt omfattande och bland annat innehåller en formel, något som förekommer ibland i webbordlistan.

medelfolkmängd

Definition

det genomsnittliga antalet personer i en viss befolkningsgrupp under en viss period

Förklaring

Medelfolkmängden för ett visst år är vanligen medelvärdet av värdena på folkmängden vid detta års slut och vid det föregående årets slut.

Följande formel används för beräkning av medelfolkmängd (M):

$$M = (P_t + P_{t-1}) / 2$$

är folkmängden den 31/12 år t
 är folkmängden den 31/12 år $t-1$

Medelfolkmängden för en viss ålder kan beräknas efter uppnådd ålder (till exempel 10-åringar) eller födelseår (till exempel personer födda 2003).

Medelfolkmängden för antalet 0-åringar beräknas som antalet födda under de båda åren dividerat med två.

Exempel

Den 31 december år 1 fanns 56 991 stycken 30-åriga kvinnor och den 31 december år 2 fanns 57 677 stycken 30-åriga kvinnor. Medelfolkmängden för 30-åriga kvinnor år 2 är då 57 334 personer $((57\,677 + 56\,991)/2)$.

Bild 1. Termposten **medelfolkmängd** i SCB:s webbordlista

Förutom att gå direkt till webbordlistan kan man också få ett ord förklarat där det förekommer i en webbtex. Detta visas i Bild 2: **konsumtion** är markerat i gult och ovanför ses den ruta med definition som öppnas när man klickar på det gulmarkerade ordet.

konsumtion
 utgifter för varor och tjänster för tillfredsställelse av individuella eller kollektiva behov
[Hela ordlistan](#)

Stäng

gar i jämförelse med / statistiknyheten finns de till motsvarande

- Hushållens konsumtion minskade med 0,2 procent till följd av små förändringar i de flesta konsumtionsändamål.
- Den offentliga konsumtionen ökade med 0,1 procent. De kommunala myndigheternas konsumtionsutgifter steg med 0,1 procent medan statens konsumtionsutgifter ökade med 0,2 procent.
- Lagerinvesteringarnas effekt på BNP-tillväxten var nära noll.

Bild 2. Definitionen av **konsumtion** i SCB:s webbordlista visas i en webbtex

På senare år har arbetet med webbordlistan dessvärre varit nedprioriterat vilket inneburit att den inte har utvecklats, varken när det gäller att utöka antalet termposter eller att förbättra gränssnittet. Sammanfattningsvis kan man inte påstå annat än att SCB:s terminologiarbete går långsamt. Men det låga tempot kan möjligen kompenseras av stor systematik i arbetssättet.

3.1 Trojkamodellen för samarbete

På SCB har vi ända sedan terminologiarbetet påbörjades 2012 arbetat enligt vad vi har kommit att kalla trojkamodellen. Trojkamodellen består av tre kompetenser i samarbete.

Språkvårdaren ansvarar för begripliga formuleringar och för att samordna arbetet. Dessutom ligger huvudansvaret för webbordlistan och terminologiarbetet hos kommunikationsenheten, som språkvårdaren tillhör.

Ämnesexperter (statistiker) ansvarar för att sakinnehållet i varje termpost är korrekt. Oftast jobbar vi med ett ämnesområde åt gången, med en eller två ämnesexperter inblandade.

Terminologen (konsult) står för den terminologiska expertisen och ansvarar för att arbetet och termposterna följer god terminologisk praktik. Det mesta praktiska arbetet görs av terminologen tillsammans ämnesexperterna. Tillsammans står de tre kompetenserna för tre kvalitetskriterier:

- begripliga formuleringar
- korrekt sakinnehåll
- terminologisk korrekthet.

Förutom samarbetet bygger trojkamodellen på en avgörande princip: inget av de tre kvalitetskriterierna får uppfyllas på bekostnad av något av de andra två. Detta arbetssätt har varit framgångsrikt. Resultatet blir bra och dessutom inger principen om tre jämbördiga kvalitetskriterier respekt även hos den mest skeptiska statistiker, vilket borgar för hållbarhet över tid.

4 Samordnat metadatalager på terminologivis

Dagens metadatalager på SCB består av åtminstone 75 000 poster med variabler, klassificeringar, måttenheter och annat. Det är alltså omfattande. Det i sig är inte problematiskt, utan svårigheten idag består i att innehållet är av varierande kvalitet, inkonsekvent beskrivet samt att det växer mer eller mindre utom kontroll.

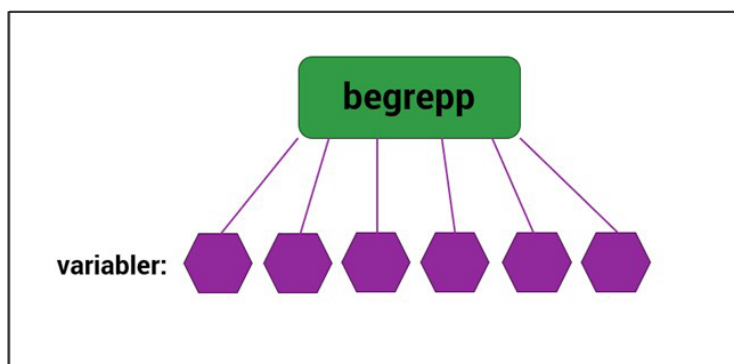
Självlklart har det funnits ambitioner att hålla ordning på metadatan, men ambitionerna har helt enkelt inte blivit verklighet i tillräcklig utsträckning.

En förklaring till det är att man har fokuserat insatserna på metadatatypen variabel, till exempel **fastighet** och **näringsgren**. När det nuvarande metadatalagret först togs i bruk försökte man standardisera variablerna. Man formulerade fastslagna definitioner och tanken var att dessa skulle användas i så många statistiska undersökningar som möjligt. Det visade sig dock snart att olika statistiska undersökningar har närliggande men ändå skilda behov när det gäller variabler. Resultatet har därför blivit att de standardiserade variablerna inte används; istället har nya variabler skapats hela tiden. Dessutom fanns inga riktlinjer för hur definitionerna ska formuleras, med varierande kvalitet som följd. I de mest extrema fallen är definitionen densamma som variabelns namn, vilket är något man självklart vill undvika. Kort sagt har SCB idag ett metadatalager som har växt på ett sätt som ingen har egentlig kontroll över och med starkt varierande kvalitet.

4.1 Flyttat fokus från variabler till begrepp

När nu ett nytt samordnat metadatalager ska tas fram har man ett helt nytt tänk för att uppnå ordning och reda. Istället för att standardisera variablernas namn och innehåll fokuserar man nu på en annan metadatatyp: begrepp. Begrepp i metadatalager överensstämmer bra med vad begrepp innebär i terminologins värld. Varje begrepp har en definition och ett namn, vilket motsvarar en term (och kommer att bytas ut mot term i gränssnittet), samt en del annan information. Så den enda skillnaden egentligen mellan metadatalagret och termbanker när det gäller benämningar är att vi i metadatalagret talar om begreppsposter och inte termposter.

En fördel med begreppen som metadatatyp är att de befinner sig ett steg upp i hierarkin, och på så sätt håller ihop variablerna. Begreppen är också mycket färre än variablerna och chansen till lyckad standardisering är därmed större.

Figur 1. Varje begrepp är kopplat till flera variabler

I uppdragsbeskrivningen för arbetet med det nya metadatalagret står bland annat: ”Samordnade och standardiserade metadatabeskrivningar blir allt viktigare, också ur ett samhällsperspektiv.” SCB:s vision är att metadata ska vara samordnade mellan statistiska undersökningar och även över tid. På så vis kan man effektivisera statistikproduktionen genom att man till exempel enkla kan återanvända data som redan samlats in, och även underlätta för externa användare att både jämföra statistik från olika undersökningar och tolka statistiken.

5 Samarbete mellan metadata, terminologi och språkvård

Samarbetet mellan mig som språkvårdare och metadatagruppen tog sin början i mars 2023. Metadatagruppen tog initiativet eftersom de tack vare webbordlistan föreställde sig att det skulle vara av värde att tillämpa ett liknande arbetssätt på utvecklingen av det nya metadatalagret. Precis som en terminolog och ämnesexperter (statistiker) bidragit med nödvändig expertis i arbetet med webbordlistan föll det sig naturligt att även dessa roller skulle ingå i arbetet med metadatalagret.

År 2024 kom arbetet igång och gemensamt kom vi fram till att tillämpningen av terminologiska metoder i metadataarbetet ska ha följande mål:

- Vi vill skapa välformulerade definitioner i en terminologiskt välorganiserad struktur.
- Arbetet ska bidra till ökad jämförbarhet och bättre stöd till användarna i att tolka statistiken.
- Metadatalagret ska ha ett användarvänligt gränssnitt både internt och externt.
- Vi vill skapa en organisation och en process som både nu och på längre sikt främjar kontrollerad tillväxt av poster i metadatalagret enligt fastslagna rutiner och regler.
- Olika typer av information ska lagras och nås på ett ställe: än så länge handlar det om statistiska metadata och webbordlistan, men vi tänker oss att även annat material kan komma i fråga framöver.

Vårt arbetssätt kan beskrivas som en utökad trojkamodell. Som vanligt ingår språkvårdare, terminologkonsult och ämnesexperter (statistiker) i arbetsgruppen. Dessutom är vi nu förstärkta av metadatagruppens representant, metadatakoordinatören, som bidrar med expertis om metadata och även är

kontaktperson för systemutvecklarna på it-avdelningen.

Vår viktigaste uppgift är att fylla på metadatalagret med begreppsposter av god kvalitet och den viktigaste komponenten där är definitionerna. Det är där vi lägger mest krut.

5.1 ”Utan terminologi hade det aldrig gått!”

Samarbetet verkar glädjande nog ge de resultat vi hoppas på. Enligt metadatakoordinatorn har tillämpningen av terminologiska metoder på utvecklingen av metadatalagret haft avgörande betydelse för arbetets framgång. Hon menar dessutom att den terminologiska expertisen har bidragit till större förståelse internt för data, metadata och deras betydelse för statistiken.

Tillämpningen av terminologiska metoder och principer bidrar till ordning och reda i det nya metadatalagret på flera sätt. Det viktigaste av dessa är tydliga kriterier för inkludering i begreppssamlingen. Detta är nödvändigt för att det ska kunna bli ordning i metadatalagret framöver och för att hålla nere antalet begrepp, vilket är viktigt i sig. Som exempel kan jag nämna att när vi jobbade med en undersökning om levnadsförhållanden hade vi en bruttolista med 146 möjliga kandidater som till slut blev 20 begreppsposter. Ett nästan lika avgörande bidrag till resultatet utgörs av definitionsskrivning med kvalitet. Som redan nämnts är välformulerade definitioner det viktigaste vi gör nu.

Inte lika avgörande men ändå av betydelse för slutresultatet är ändamålsenlig struktur och användarvänligt gränssnitt. Som kommer att beskrivas längre fram är flera förändringar på gång som inte hade kommit till utan att hämta idéer och kunskap från terminologiområdet. Detsamma gäller bättre sökbarhet. Här är vi inte alls i hamn än med exakt hur det ska gå till, men inspirationen kommer från terminologiområdet.

Avslutningsvis vill jag nämna ett bidrag som ännu inte är helt genomfört eftersom arbetet med att utveckla metadatalagret fortfarande pågår: ändamålsenlig organisation och sunda rutiner. Det handlar framför allt om att införa en administratörsroll så att endast ett par personer kan skapa nya begrepp och även rutiner för att se till att metadatalagret växer på ett kontrollerat sätt med bibehållen kvalitet.

5.2 Exempel på begrepp som ingår i arbetet

Som jag redan nämnt är en viktig del av arbetet att begränsa antalet begrepp enligt bestämda kriterier som vi tar fram, och bara ta med dem som verkligen behöver definieras. I det här avsnittet kommer jag att ge exempel på begrepp som vi har valt att inkludera, och de kriterier vi har använt. Men först ger jag

två exempel på sådant som vi har valt att utesluta:

- **återstående ekonomisk livslängd**, med motiveringen att uttrycket endast används internt och sällan
- **ägarandel**, med motiveringen att det är uppenbart vad ordet står för och därmed inte behöver förklaras.

5.2.1 Vanliga ord som ändå måste förklaras

Det finns ord som är vanliga både inom statistiken och samhället i stort och som, till skillnad från ovan nämnda ägarandel, ändå behöver förklaras. Två exempel på det är

- **förskola**, med definitionen ”verksamhet som innebär pedagogisk omsorg av dagbarnvårdare som tar emot inskrivna barn i sitt eget hem eller i en särskild lokal”
- **familjedaghem**, med definitionen ”verksamhet inom skolväsendet som tar emot barn i åldern 1–6 år under begränsad del av dygnet och styrs av en läroplan”.

Förskola och **familjedaghem** tillhör båda allmänspråket och är alltså inte med i metadatalagret för att de är svåra att förstå. I statistiken är det relevant att lyfta fram en viktig skillnad mellan dem, nämligen att förskola styrs av en läroplan medan familjedaghem inte gör det. Det är anledningen till beslutet att ta med dem som begrepp i metadatalagret.

5.2.2 Statistiksammanhanget kräver en egen, snarlik term

Ibland har vi begrepp som ligger väldigt nära begrepp som används av andra myndigheter men, utan att överensstämja exakt. Istället för att skapa en helt ny term tar vi ibland till lösningen att lägga till ”statistiskt”, som **statistiskt fritidshusområde**. Innehållet i begreppsposten visas i Figur 2.

Term: statistiskt fritidshusområde
Definition: bebyggelseområde med minst 50 tätt liggande fritidshus
Beskrivning: Statistiska fritidshusområden definieras oberoende av administrativa regionindelningar och kan därför skära genom kommun- och länsgränser. Ett fritidshusområde kan dessutom överlappa med tätorter och småorter. Fritidshusområden definieras med hjälp av geografiska och statistiska metoder. Med "tätt liggande" avses här ett maximalt avstånd mellan husen på 150 meter. Mer information: www.scb.se/mi0806 Se även fritidshus

Figur 2. Innehållet i begreppsposten **statistiskt fritidshusområde** i SCB:s metadatalager

5.2.3 En användbar definition finns redan hos Eurostat

Ibland har någon annan organisation en definition som passar att användas även på SCB. Så är det till exempel i fallet referenstid där det visade sig att Eurostat, EU:s statistikmyndighet, har en definition som passar för SCB:s behov. Innehållet i den begreppsposten visas i Figur 3.

Term: referenstid
Definition: tidsperioden eller tidpunkten som den uppmätta observationen är avsedd att beskriva
Beskrivning: Värdet på en variabel hänvisar till en specifik tidsperiod (till exempel den sista veckan i en månad, en månad, ett räkenskapsår, ett kalenderår eller flera kalenderår), eller till en tidpunkt (till exempel en viss dag eller den sista dagen i en månad). Variablerna i en datauppsättning kan referera till mer än en referensperiod.

Figur 3. Innehållet i begreppsposten **statistiskt fritidshusområde** i SCB:s metadatalager

5.2.4 Information om mindre lämpliga synonymer

I vissa fall finns det synonymer; ofta handlar det om synonymer som är mindre lämpliga av olika skäl. Vi har funderat på att införa ett fält för synonymer och även diskuterat att lägga till egenskapen termstatus, det vill säga rekommenderad, accepterad och avrådd. Vår slutsats har dock blivit att det skulle bli mer komplicerat än hjälpsamt, så än så länge låter det vi det vara som det är. I Figur 4 ser vi exempel på synonymer till **boarea**.

Term: boarea
Definition: bruksarea för utrymme helt eller delvis ovan mark inrättat för boendeändamål
Beskrivning: Förkortning: BOA. Även termerna "boyta" och "bostadsyta" förekommer men är mindre lämpliga eftersom area är den uppmätta storleken av en yta. Se vidare "area".

Figur 4. Innehållet i begreppsposten **boarea** i SCB:s metadatalager

5.2.5 Behov av hierarki

Slutligen har vi jobbat med en stor mängd begrepp som har med mark att göra; de visas i Figur 5. De många **mark**-begreppen har gjort det klart för oss att det verkar finnas ett behov att anpassa strukturen och gränssnittet för att hantera hierarkier på något vis, men vi har ännu inte beslutat exakt hur.

• produktiv skogsmark • skogsmark • tomtmark • torvtäktmark • täktmark • våtmark • åkermark • öppen våtmark • övrig mark • övrig mark med vegetation • övrig mark utan vegetation.
--

Figur 5. **Mark**-relaterade begrepp i SCB:s metadatalager

6 Nästa steg

Som avslutning tänkte jag nämna något om våra närmaste planer på vidare utveckling. Det som ligger framför oss just nu är främst att justera gränssnittet (och till viss del även databasens struktur), väglett av hur termbankers gränssnitt kan se ut. Kanske den viktigaste planerade förändringen är att införa överordnat begrepp i strukturen och gränssnittet för att hantera det ovan nämnda behovet av att hantera hierarkiska samband.

En visserligen liten men ändå värdefull förändring är att man ska kunna markera om ett begrepp är ämnesstatistiskt (till exempel **förskola**) eller metodstatistiskt (till exempel **population**). Fördelen med detta är främst att man kommer att kunna söka fram alla metodstatistiska begrepp, de är en mindre del och skiljer sig från de ämnesstatistiska genom att de inte här något särskilt ämnesområde. I övrigt planerar vi att

- göra det möjligt att ange vilken undersökning begreppet hör till, för att förbättra sökbarheten
- lägga till ett fält för källa, eftersom det har visat sig vara så vanlig och för användarna viktig information
- byta namn på fältet "namn" till "term", och på fältet "beskrivning" till "anmärkning"
- lägga till fältet "se även" eftersom vi har sett att en hel del begrepp har ganska omfattande kringinformation som inte passar i något av de andra fälten
- lägga till ett fält för engelsk motsvarighet, främst som en anpassning till webbordlistan där fältet finns.

Parallellt med dessa förändringar vill vi arbeta vidare med fler begrepp inom fler statistikområden. Längre fram är några av våra viktigaste uppgifter att ta fram riktlinjer, handledningar och liknande samt att planera pedagogiska insatser för dem som ska använda systemet. Detta ser vi som helt nödvändigt för att nå det långsiktiga målet: ett välskött och användarvänligt metadatalager.

Nyckelord: uppbyggnad och utveckling av termbank, metadata, statistik, arbetsformer

Författare

Karin Hansson tidigare språkvårdare på SCB, Sveriges statistikmyndighet. Sedan april 2026 är hon språkvårdare i svenska vid Institutet för språk och folkminnen (Isolf).

Felles begreper vs. fleksibilitet: Lærdom fra Skatteetatens begrepsarbeid

1 Terminologi som verktøy for digitalisering

Den norske regjeringen la i 2024 fram en ny digitaliseringsstrategi med mål om at Norge i 2030 skal være verdens mest digitaliserte land. For å lykkes med dette må flere forutsetninger være på plass, blant annet samordning av offentlig sektor og datadeling på tvers av forvaltningen. Dette er imidlertid ikke nye tanker, men et arbeid som har pågått i lang tid. Prinsipper som at informasjon kun skal hentes inn én gang, krav om orden i eget hus og økt standardisering har lenge vært viktige virkemidler i den norske digitaliseringspolitikken. (Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet, 2024).

I forlengelsen av dette arbeidet har Digitaliseringsdirektoratet over lengre tid bygget opp en referansekatalog over obligatoriske og anbefalte IT-standarder i offentlig sektor. Referansekatalogen er delt inn i flere bruksområder, hvorav ett er Omgrepsanalyse og definisjonsarbeid (Digitaliseringsdirektoratet, 2020). Bruksområdet omfatter standarder for beskrivelse og tilgjengeliggjøring av begreper, samt organisering og gjennomføring av terminologi- og begrepsarbeid i offentlig sektor. Gjenbruk av data er et tydelig formål i flere av disse standardene. Det er eksplisitt uttalt at standardiseringen har til hensikt å legge til rette for gjenbruk av data, og dermed komme ett skritt nærmere prinsippet om kun én gang (Digitaliseringsdirektoratet, 2020).

Digitaliseringsdirektoratet drifter også den fellesoffentlige datakatalogen data.norge.no, som består av en datasettkatalog, API-katalog, tjeneste- og hendelseskatalog, informasjonsmodellkatalog og, sist men ikke minst, begrep-skatalog. Her publiseres oversikter over hvilke data de ulike offentlige virksomhetene har, hvordan de henger sammen og hva de betyr. Ifølge Digitaliseringsrundskrivet er virksomheter pålagt å registrere datasett på data.norge.no, og bør også registrere begreper (Digitaliseringsrundskrivet, 2025, punkt 1.2).

Slike sektorovergripende standarder og fellesløsninger for begrepsarbeid spiller en viktig rolle for å sikre felles arbeidsmetodikk og begrepsforståelse, og legger til rette for deling av begreper. Presist og konsistent terminologi-

beid er avgjørende for sømløs datautveksling mellom offentlige aktører. Uten bevisst og avklart begrepsbruk øker risikoen for feilfortolkning, ineffektivitet og systematiske misforståelser i datautveksling.

2 Ulike tilnærminger til begrepsforvaltning

Termlosen er en sentral standard innen bruksområdet definisjonsarbeid. Standarden gir en kortfattet innføring i begrepsanalyse og praktisk terminologiarbeid, og danner grunnlaget for de mer tekniske standardene innen området (Språkrådet, 2020). Det finnes imidlertid relaterte og delvis overlappende konsepter i andre fagmiljøer og rammeverk. Et eksempel er fra Data Management Association (DAMA), en global, ideell organisasjon som jobber med å fremme forståelsen av informasjonsforvaltning som en sentral støtte for virksomhetsstyring. I deres rammeverk, Data Management Body of Knowledge (DMBOK), beskrives blant annet Business Glossary og Data Dictionary som nødvendige verktøy i effektiv dataforvaltning.

En Business Glossary omhandler imidlertid ikke bare språk, men er først og fremst et sentralt element i metadataforvaltningen. Den brukes til å definere hva data betyr, og til å gjøre data mer tilgjengelige og forståelige på tvers av organisasjonen. En Data Dictionary har ifølge DAMA ofte en enda tettere kobling til dataene enn en Business Glossary, og har en mer teknisk karakter ettersom den beskriver dataelementer. Ofte kommer innholdet direkte fra en logisk datamodell, database, applikasjon eller datasett. Ved utvikling av datamodeller dokumenteres også mange forretningsprosesser, relasjoner og begreper. En Data Dictionary kan sørge for at denne informasjonen ikke går tapt (DAMA International, 2024, ss. 92–93, 405).

3 Skatteetatens tilnærming til terminologiarbeid

I tråd med offentlige styringsdokumenter og tilhørende standarder har Skatteetaten de siste ti årene systematisk utviklet en omfattende begrepskatalog som tilgjengeliggjør faglige begreper og dokumentasjon av data som er i bruk i etaten. Katalogen ble opprinnelig etablert av IT-miljøet for å forvalte metadata, men kan nå brukes av alle ansatte. Innholdsmessig spenner den derfor fra beskrivelser av overordnede faglige og juridiske begreper til beskrivelser av spesifikke informasjonselementer.

Begrepene er domenespesifikke, men brukes på tvers i etaten. Som en Business Glossary eller Data Dictionary er altså Skatteetatens begrepskatalog mer enn en ordliste. Den gir oversikt over begreper og deres relasjoner på for-

skjellige nivåer, og knytter disse til ulike deler av virksomhetsutøvelsen.

Formålet med begrepsarbeidet er å etablere en felles forståelse av begrepene som er i bruk i alle relevante aktiviteter i etaten, samt å sikre at denne forståelsen er dokumentert. Skatteetatens samfunnsoppdrag innebærer å forvalte store mengder informasjon, ikke bare for etaten selv, men for hele samfunnet. Virksomheten er underlagt regelverk, som definerer en rekke sentrale begreper. Disse begrepene anvendes i utviklingen av informasjonsmodeller, videre i databasemodeller, og inngår deretter som grunnlag for systemutviklingen.

For å oppnå begrepsbeskrivelser av god kvalitet har tverrfaglig samarbeid mellom fagmiljøer og IT-ressurser vist seg å være avgjørende. For å sikre at oppgavene blir ivaretatt har det også vært behov for å innføre klare prosesser, roller og metodisk støtte. Arbeidet har vært mest konstruktivt når det foreligger et konkret behov for dokumentasjon og koordinering. Dette sikrer også at begrepsarbeidet er relevant, forankret i faktisk bruk, og dermed enklere å vedlikeholde.

Skatteetatens begrepskatalog rommer nå nesten 6000 begreper. De fleste av dem, over 4000, er også publisert på data.norge.no for å gjøre dem tilgjengelige for andre offentlige virksomheter ved deling av data. Skatteetaten er dermed den virksomheten i norsk offentlig sektor som deler flest begreper. Dette skal bidra til økt samhandling på tvers av virksomheter og fremme en helhetlig forvaltningspraksis ovenfor innbyggere.

4 Deling fra Folkeregisteret

Skatteetaten forvalter flere sentrale registre, herunder Folkeregisteret, som inneholder nøkkelopplysninger om alle personer som er eller har vært bosatt i Norge. Et korrekt folkeregister er en forutsetning for at alle borgere skal motta informasjon fra offentlige myndigheter, og for at deres rettigheter og plikter skal bli ivaretatt.

Opplysningene i Folkeregisteret er i utstrakt bruk, blant annet av de fleste offentlige myndigheter i Norge, men også av private aktører som banker og arbeidsgivere. Det er derfor viktig å beskrive informasjonen godt. Om motakerne ikke forstår nøyaktig hvilken informasjon de har fått risikerer vi at informasjonen brukes feil, og det skjer.

For eksempel inneholder Folkeregisteret informasjon om “tilflyttet land”. Dette feltet inneholder informasjon om hvilket land en person flyttet til ved registrering av utflytting fra Norge, og endres ikke dersom personen senere skulle flytte videre til et annet land. For kort tid siden ble disse opplysningene brukt i et offentlig skjema i en annen virksomhet, men der under feltnavn

«bostedsland». Opplysningene i skjemaet ble dermed feil fordi «tilflyttet land» over tid ikke nødvendigvis vil samsvare med nåværende bostedsland. Dette illustrerer viktigheten av korrekte og begripelige beskrivelser som er tilgjengelige for alle som skal bruke dataene.

5 utfordringer ved nasjonal koordinering av begreper

Flere initiativer for koordinering og samkjøring av begrepsbruk i offentlig sektor har blitt iverksatt i løpet av de siste årene, men disse forsøkene har i mange tilfeller hatt begrenset effekt.

Ofte har målet vært å etablere felles og entydige definisjoner på tvers av virksomheter som opererer med overlappende begreper. Begreper som «aktør», «person» og «virksomhet» er sentrale i mange ulike offentlige sammenhenger, og Språkrådet har derfor pekt på behov for å utvikle felles og omforrente definisjoner av slike overordnede fellesoffentlige begreper av hensyn til datadeling og datasettbeskrivelser. Et viktig prinsipp har vært at definisjonene skal være kontekstuavhengige, slik at de kan anvendes på tvers av ulike fagområder og sektorer uten å være bundet til én spesifikk brukskontekst (Språkrådet, 2022, s. 1).

Hovedutfordringen ved denne tilnærmingen er at den er fjern fra den konkrete virkeligheten der dataene faktisk oppstår og brukes. Når et initiativ eller en virksomhet har behov for en spesifikk definisjon, er det ofte utilstrekkelig at det finnes en generell overordnet definisjon som ikke er tilpasset den operative konteksten. Dette medfører at definisjonene sjelden tas i bruk slik de er ment, og lokale tilpasninger eller alternative forståelser oppstår. Denne mangelen på forankring i den daglige praksisen gjør at harmoniseringinitiativene har hatt liten effekt.

Etablering av et lokalt begrepsapparat med høy kvalitet er en tidkrevende prosess som krever høy grad av tverrfaglig involvering. Eventuell endring av etablerte begreper kan være både komplisert og kostbart. Ytterligere koordinering med eksterne virksomheter blir nærmest umulig uten å strippe begrepene for all betydning. Begreper uten kontekst er tross alt bare ord.

6 Beskrivelse og deling framfor harmonisering

Etablering av felles begrepsforståelse på tvers av offentlig sektor er utvilsomt en god målsetning. En felles oversikt over virksomhetenes begreper kan bidra til mer effektiv og presis kommunikasjon, økt samhandling og generelt bedre informasjonsforvaltning. Likevel er vår erfaring at omfattende koordinering

og forsøk på fullstendig begrepsharmonisering på overordnet nivå har gitt liten gevinst sett opp mot ressursene det har krevd. Innsatsen bør i større grad rettes mot å dokumentere og strukturere dataene grundig der de oppstår.

Helhetlig dokumentasjon av dataelementene tidlig i livssyklusen gir en mer pragmatisk tilnærming til begrepsarbeidet som støtter både forståelse og korrekt bruk av data. Ved å prioritere å øke kvaliteten på metadataene, og den lokale forvaltningen av dem, kan virksomhetene i offentlig sektor enklere ivareta sine konkrete behov, samtidig som de legger et solid grunnlag for eventuell samordning og deling av data. På denne måten blir ressursene anvendt mer effektivt, og man unngår at idealer om fullstendig begrepsharmonisering binder opp tid og krefter uten å skape reell verdi i den daglige driften.

Vi mener derfor at offentlige virksomheter bør forankre sitt begrepsarbeid i egne faktiske behov, og integrere det som en del av sine digitale utviklingsprosesser. Videre bør den sentrale styringen fokusere på å utvikle og etterleve nasjonale føringer som fremmer gjenbruk, samhandlingsevne og kontinuerlig oppdatering av begreper.

7 Referanser

DAMA International. (2024). *DAMA-DMBOK*. Technics Publications LLC.

Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet. (2024). *Fremtidens digitale Norge: Nasjonal digitaliseringsstrategi 2024–2030*.

Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet. (2025). *Digitaliseringsrundskrivet*. Rundskriv D-2/25.

Digitaliseringsdirektoratet. (2020, mai 13). *Omgrepsanalyse og definisjonsarbeid*. Hentet fra Referansekatalogen for IT-standardar: <https://www.digdir.no/standarder/omgrepsanalyse-og-definisjonsarbeid/1483>

Språkrådet. (2020). *Termlosen*. Hentet fra <https://data.norge.no/specification/termlosen>

Språkrådet. (2022). Høringsnotat med forslag til definisjoner av fellesoffentlige begreper.

Nøkkelord: begrepskoordinering, datadeling, datakatalog, digitalisering, dokumentasjon, fellesoffentlige begreper, gjenbruk av data, informasjonsforvaltning, metadataforvaltning, standardisering

Forfattere

Charlotte Johannessen og Kristine Kvalsnes er informasjonsarkitekter i Skatteetaten og har blant annet ansvar for etatens begrepskatalog.

Building European cross-border eHealth services based on shared clinical terminologies and code systems

1 Introduction

MyHealth@EU is the infrastructure built up within the European Union, in close co-operation with the Member States and the Commission, to enable secure exchange of citizens' health data when they travel abroad. The infrastructure connects national eHealth systems across Europe and enables the exchange of health data across borders. So far, the activities driven within this co-operation framework have been based on voluntary participation but now that the new European Health Data Space (EHDS) regulation has entered into force, it means that the exchange of patient data becomes mandatory for all Member States from March 2029 onwards. The general goal of the EHDS regulation is to:

- enable individuals to have access to their own health data
- enable health professionals to have access to relevant data during encounters with patients
- enable secure reuse of health data for research, innovation, policymaking, and regulation purposes.

Under the MyHealth@EU infrastructure Member States prepare together general guidelines for building up the services and also various operational requirements and technical and semantic specifications. There is a general governance structure with both policy making and more practical level expert groups. A common technical solution has been developed for exchanging health data between the participating countries. Each Member State taking part in this framework has a competent authority called National Contact Point (NCPeH) which is responsible for the development and operation of the services. In Finland, this authority is Kela, the Social Security Institution. The Finnish Institute for Health and Welfare (THL) works closely together

with Kela and offers expertise and services related to terminologies and code system management.

In this paper, I aim to describe how shared multilingual terminologies and code systems are used for building up cross-border eHealth services in Europe under MyHealth@EU infrastructure. I will give a short overview of the general principles for maintaining and using the Central Terminology Services (CTS) platform and the Master Value Sets Catalogue (MVC). I will also discuss the methods for providing mappings from Finnish classifications and code systems to the MVC code systems. I will also briefly discuss the general processes and quality assurance methods for translating into Finnish the MVC value sets as part of THL's National Code Service activities.

2 Cross-border eHealth services in Europe

At the moment, we have 15 EU countries delivering cross-border services related to Patient Summary documents and ePrescriptions and eDispensations. Later on, also new services, such as laboratory results, medical images and hospital discharge reports, will be developed. The EU Commission provides a unified technological infrastructure for all Member States and offers support services for maintaining and publishing the shared multilingual terminology databases.

Among the first EU countries Finland has implemented ePrescription and eDispensation services in 2019. This service was first established with Estonia and has been opened with eight new countries after that. Digital prescription documents are securely transferred online from the patient's country of residence, so called Country A, to the country of travel, called country B. Once the medication is collected, the patient's home country can be notified by an eDispensation document.

Patient Summary document contains an overview of the patient's vital medical information, such as allergies, current medications and medical history. It helps doctors provide adequate healthcare, avoid potential risks and overcome linguistic barriers. Patient Summary service has been operational in Finland since 2023 and patient data can be exchanged with six countries at the moment (September 2025).

3 Data exchange based on shared clinical terminologies

If we look at the basic data flows within the cross-border service infrastructure, we can say that there are the following use cases:

- Health Care Professional or Pharmacist of Country of Treatment (Country B) asks for relevant health data from patient's Country of Residence (Country A).
- Country A retrieves patient's health data from the national information systems and aggregates this data into Patient Summary and ePrescription documents and converts it by using shared EU level terminologies and code systems.
- Member States must always obtain the agreement of the patient for transferring and processing his/her personal data.
- National connectors of Country A and B are used as a technical bridge between the national information systems and the NCPeH Gateway.

The main semantic interoperability components are based on predefined document structures and on specific conversion processes from one structure to another in the following way:

- at the beginning, there is the original document containing the Country A document structure with Country A codes and concepts as part of the coded data
- then this document is transformed to a so called Friendly document with the EU level document structure but still Country A codes and concepts
- the Friendly document is then transformed into a pivot document containing the EU level structure and EU level codes and concepts
- in country B, the pivot document can finally be transformed into a document with Country B translations of the EU level concepts. In some parts, the document can also be presented with the EU level concepts in English.

Coded health data of the documents is based on shared clinical terminologies and code systems published in the Master Value Sets Catalogue (MVC). The EU Commission's centralized terminology services (CTS) are used for integrating in the document conversions these terminologies and code systems with relevant concept mappings and translations.

The MVC contains, at the moment, over 100 value sets based on various international code systems and the number increases every year in each new

release of the catalogue. Many of the code systems are based on international classifications that are also used nationally in many EU countries, e.g.:

- Classification of Diseases and Illnesses ICD 10
- Anatomical Therapeutic Chemical Classification (ATC)
- Snomed CT (anatomical structure, clinical findings, allergies, procedures, vaccines, medical devices etc.)
- Loinc (tests, measurements and observations)
- EDQM Standard Terms (dose forms, packages, routes of administration for medicinal products)
- International Standard Classification of Occupations (ISCO)
- ISO 3166-1 Country codes (Alpha-2 code); Language codes (ISO 639-1 + ISO 3166-1)
- HL7 code systems (Health Level Seven).

Every Member State is responsible for providing mappings from national classifications to the MVC code systems and for producing translations of coded concepts in their languages according to the national policies they have defined.

The EU Commission has developed a central terminology portal where the MVC catalogue is published and where also the mappings and translations are uploaded and published. This portal is restricted only to registered experts involved in the service operations.

Member States experts working with the MVC catalogue and the CTS service have specific roles and tasks: The main roles are Country Terminology Translator and Country Terminology Mapper and, in addition to these, there has to be a dedicated expert responsible for approving the mappings and translations into publication.

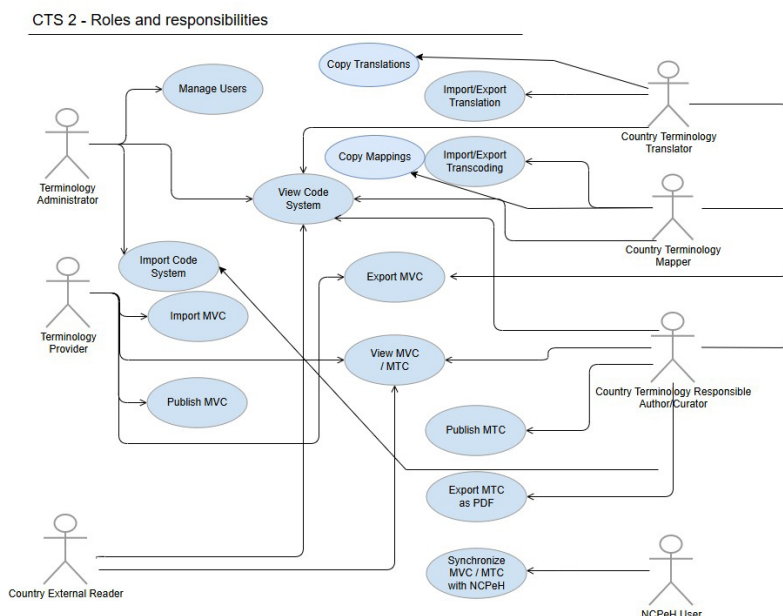

Figure 1: Roles related to the operation of Central Terminology Services, CTS (source: EU Commission's confluence page, restricted for registered users).

4 Principles and methods for code system mappings and translations of coded data

The overall principle underlying the document conversion model is that the national codes and concepts used in Country A documents are mapped to the common EU level codes and concepts. Mappings can be semantically exact, so called one to one equivalences. However, exact equivalences are not always possible, and in some cases specific national concepts have to be mapped to more generic concepts in the MVC. In such cases, there is always a risk of losing some clinical information and therefore one has to evaluate very carefully, if such an inaccurate semantic relation can be formed between two code systems. Original national documents are also transferred to the end user for verification purposes.

For some national classifications concept mappings may prove to be completely impossible. In Finland, we have noticed that it is not possible to map the concepts of our national classification of medical procedures to the Snomed CT based concepts in the MVC catalogue. Our national classification includes over 7000 individual concepts and the MVC catalogue only about

1000 procedure concepts. The level of semantic granularity is so different in these two classifications that it is not possible to find proper equivalencies between them. Finnish procedure codes are therefore transferred to other EU countries with their English translations. Use of national codes should, however, be an exception to the basic mapping principle and therefore applied only in restricted use cases.

One major challenge for building up the mapping tables is that the updating cycles are different in the MVC catalogue and in our national classifications. The MVC does not necessarily include the latest version of an international classification and if the new concepts are already in national use, this means that either the nationally used concepts cannot be mapped at all or they have to be mapped to a closely related concept. Missing mappings normally result in a failure in the document conversion process and leads to a situation where the document cannot be formed and transferred at all.

Translation of MVC concepts into Finnish is based on an evaluation of which ones of the value sets are regarded as priorities for Finnish health care professionals when treating patients from other EU countries. The number of concepts included in the MVC is extensive and translation work needs quite a lot of time and financial resources. Therefore, a priority list has been defined for the translation work in Finland.

Existing Finnish versions of international classifications are of course used as much as possible. For instance, the Finnish version of ICD10 has been in use already for decades, the ISCO classification of occupations has been translated by the Statistics Finland, the ATC classification has been translated and is constantly updated by the Finnish Medicines Agency.

In addition to translation agencies, new translations are sometimes provided by THL's terminologists but mostly by THL's clinical experts. AI based translation tools have been tested in some clinical subject areas but this method needs more investigation and development work. We have an AI based machine translation research project going on with the translation of the new ICD11 classification for diseases which is quite promising but still needs refinement work and, most of all, organization of expert validation.

Mapping tables and translation tables of MVC code systems are normally prepared by terminologists and reviewed by clinical experts. Approval takes place in THL's Code Service Expert Group according to the national Code Service processes.

5 Next steps

Since the beginning of 2024, THL and Kela have received EU funding¹ for the maintenance of ePrescription and Patient Summary Services. This has made it possible to develop e.g. new technical mapping tools and also tools for retrieving existing Finnish terms from national classifications published on THL's code service platform or on other national organizations' databases. We also hope that with the help of this EU project we can form new networks of clinical experts to support the quality assurance procedures of both MVC mappings and translations.

Keywords: cross-border ehealth services, structured documents, coded data, code systems, clinical terminologies, classifications, mappings, translations

Author

Virpi Kalliokuusi works as a Senior Specialist at the Finnish Institute for Health and Welfare (THL). My responsibilities include terminology work, developing and maintaining THL's online vocabulary service (<https://sotesanastot.thl.fi/>), ensuring the linguistic and terminological quality of data structures, code systems, and classifications, and coordinating translation work.

¹ MaCoDeExSe project (Maintenance and Continuous Development of Existing Services under MyHealth@EU Infrastructure in Finland), Co-funded by the European Union

How Interdisciplinary Terminology Drifts from Special to General Language

This article examines the terminology used in the humanities and sciences, situating the discussion within the framework of the Helsinki Term Bank for the Arts and Sciences (henceforth the HTB). We begin by exploring different perspectives on common terms, followed by an overview of the current state and ongoing development of the HTB. We then turn to the nichesourcing processes underlying the identification and refinement of key concepts related to the integration of science. We propose definitions for several central terms and highlight the subtle distinctions that emerge in the debates of researchers who are privy to the study of interdisciplinarity.

1 Back and forth between general and special language

Scientific terms are often at least partly formed from the vocabulary of general language (as an example of 19th century naming practices, see Pitkänen-Heikkilä 2013:69). Sometimes the whole term is borrowed from the general language. In this case, the definition is stricter and more limited, and the challenge is to maintain the term's distinctiveness from its general language meanings. An example is the Finnish word *monialaisuus* 'multi.field.NMLZ', which has been proposed as an equivalent for multidisciplinary or transdisciplinarity (Willamo et al. 2022:25, 38–40). The problem is that this equivalent would not distinguish science from other types of activity in the professions in general. Therefore, the term *monitieteisyys* 'multi-science-NMLZ', 'multidisciplinarity' has become the standard term when referring to science. It is also important to note that the word for science, *tiede* in Finnish, as *vetenskap* in Swedish, encompasses both the humanities and the natural sciences.

It is quite common for scientific terms to seep into the general language, mainly through the media. In general language, meanings tend to expand, and terms can acquire connotations. (Cf. Nuopponen & Pilke 2010:58.) An example is *poikkitaiteellisuus* 'cross-artistism,' which has acquired pejorative connotations as it has spread from the arts into the general language. The

same fate may threaten the term *poikkitieteellisyys* ‘cross-disciplinary’, which has not been recommended by language authorities (Kielikello 1985).

Scientific terms often have common origins in different fields. However, their conceptual history has often diverged as they have become established in different disciplines. This became apparent in the multidisciplinary terminology group, which discussed terms common to several humanities disciplines and worked on their definitions for the HTB. (See [Monitieteinen termityö – Tieteen termipankki](#)).

One example of a common term at the HTB is *discourse*, as it’s defined after the group discussions in the common field of Human Sciences:

- a set of linguistic and other forms of interaction around a particular topic or subject
- a system of practices that determines social action and the formation of meanings

(<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ihmistieteet:diskurssi>).

However, the same term appears in four other fields at the HTB, with a total of 14 different definitions, depending on the field in question, and depending on the perspective, approach, etc. The multidisciplinary group aimed at recognizing the common sources and pointing to the relevant differences in conceptual histories and current uses of the terms in connection to the relevant theoretical frameworks. The connections are displayed as links in the web service.

Here we refer mainly to the considerations of another working group operating within the HTB. The idea to discuss the contents of interdisciplinary terminology started in September 2022 when a group to explore interdisciplinary terminology within the HTB was formed, called “Tieteidenvälisyysterminologiaa Tieteen termipankkiin.” This group has 30 members, and the doors are open to anyone interested in discussing the terminology related to ITD (inter- and transdisciplinary) research. The group was preceded by the Teachers’ Academy Interdisciplinarity Group, formed at the University of Helsinki in 2017, and its publication “On Interdisciplinary Paths” (Willamo et al. 2022) – based on a survey that asked about the experiences of supervising and evaluating interdisciplinary theses – and also asked what academics think what “interdisciplinarity” means.

A central example of the ITD terminology is the term *transdisciplinary*, for which it is not easy to find a translation equivalent in Finnish. Systems science would prefer the term equivalent *yhteistieteisyys* ‘common-science-NMLZ’, which emphasizes the commonality between disciplines. For researchers in

other fields, the concept of transdisciplinary research is more accurately reflected in the translation *tieteen rajat ylittävä tutkimus*, ‘research crossing the boundaries of science,’ as the term refers to activities that also involve stakeholders outside academia. The equivalent *transtieteisyys* or *transdisiplinäärisyys* has also been suggested, but as trans gender studies spread and consolidate their position, these equivalents might cause confusion (compare e.g. *trans-tutkimus* ‘trans research’ and *translingvistiikka* ‘trans linguistics’ referring to trans gender studies, see e.g. Lindeman 2025). Another problem is conveyed by the equivalent *disiplinaarisuus/disiplinäärisyys*, because Finnish academic discourse has managed without the concept of disciplinarity, which could further confuse the field of science (it is more common to speak about fields of science, *tieteenalat*, instead).

In this article we focus on common terms shared by researchers across all disciplines and by science administrators. Our questions are: What are their equivalents in Finnish? How to define them? And last but not least: What terms are needed for widespread use across and beyond the scientific community?

2 The Helsinki Term Bank for the Arts and Sciences as an online service for multidisciplinary and interdisciplinary work

Before turning to the terminology of interdisciplinarity, it is useful to outline the current role of the Helsinki Term Bank for the Arts and Sciences (HTB) as a frame of multidisciplinary and interdisciplinary terminology work.

The HTB was created in 2011 to strengthen multilingualism in academia and to support both national and minority languages (for more details see Enqvist et al. 2021, Nilsson et al. 2016, Kettunen & Onikki-Rantajääskö 2024). As contemporary research increasingly crosses disciplinary boundaries, bringing all fields of the arts and science into a single shared database helps the HTB foster collaboration across disciplines. In an era marked by rising disinformation and misinformation, promoting reliable knowledge and improving the readability and comprehensibility of scientific texts are more important than ever. The HTB contributes to this by clarifying how scientific concepts are defined and how scientific knowledge is constructed. Clear and accurate terminology is also valuable for artificial intelligence systems, which benefit greatly from consistent, well-structured conceptual resources.

Terminology work in the arts and sciences requires expertise on a high level. For this reason, the HTB uses a nichesourcing model: only researchers

within a given field are granted the right to add or edit content related to their area of specialization. The platform, built on Semantic MediaWiki, also introduces a new mode of collaborative writing and authorship – one that requires experts and users alike to accept ongoing revisions and occasional incompleteness. Each page in the database includes a discussion section to support this exchange.

The term bank is organized around expert groups, including the ITD working group whose efforts we report on in this article. Any interested researcher may join, and from postgraduate level onward they can contribute content within their field of expertise. The monitoring guidance of the expert group varies in different fields. The greatest challenge remains motivating researchers to participate in work that offers no separate compensation or significant merit.

The HTB currently includes 77 disciplines or specialty fields. There are altogether ca. 48,000 concept pages (or entries/articles) and ca. 300,000 language equivalents. During the existence of the HTB, ca. 1,500 experts have been working on terminology, although their activity varies significantly. Yearly, there are over 1.3 million page views at the HTB (Matomo 2024). Students in particular have found the term bank to be a useful resource.

3 Discussion on key interdisciplinary terminology

Mieke Bal (2002:32–34) has drawn attention to two distinct ways in which concepts can change as terms are transferred from one discipline to another. In diffusion, concepts become diluted in a manner similar to how terms are generalized when they are incorporated into general language. “Propagation”, instead, keeps the concept constant, and the term retains its well-limiting force. In particular, interdisciplinarity is at risk of diffusion due to its frequent use in funding applications. The nichesourcing of the interdisciplinary group at the HTB can be seen as an attempt to avoid diffusion and to support propagation in the terminology of the integration of sciences.

In the discussion in the group on terminology work in interdisciplinarity, the differences in approach to terminology between the natural sciences and the humanities are reflected in the debate by such an obvious difference as the question of the power of definition. Natural sciences have a long tradition of authorized common terminology (although not solely), and language plays a minor role in research. Thus, it is more natural for scientists to think in terms of scientific normativity, that some researchers can decide on terms and their definitions on behalf of other researchers and scientific disciplines. Research-

ers in the arts and social sciences, on the other hand, are accustomed to considerable variation in terminology and to the fact that negotiating terms and concepts is part of the research process. Thus, the question of seeking consensus rises in the terminology work, and consensual endorsement is valued over scientific normativity. (Cf. Bal 2002: 28–30.) In the group discussions this difference means that some researchers have no problem seeking or proposing terms and definitions that everyone should agree on – or looking for language authorities to do that. For others, it is clear that the scientific community would ignore overly narrow interpretations. When it comes to ITD-terminology, there are as many definitions as there are people and publications – and new ones are created on yearly basis.

The angle of the HTB is very practical: to launch a field of interdisciplinarity at the Helsinki Term Bank for the Arts and Sciences. Even the name of the field is problematic, but after discussions, a designation *tieteen integraatio* ‘integration of science’ has been agreed upon. The aim was to start by defining three key terms: multidisciplinary, interdisciplinarity, and transdisciplinarity, and to make the definitions (and explanations) clear enough for a common user, not only for ITD researchers. The key questions are: Can we agree on the definition of any of these terms? And if the definitions vary, should we have several different definitions? The problem is that this might cause confusion. If the definitions vary, but are not entirely different, is it possible to settle the nuances in the explanation field at HTB, rather than in the definition itself?

The group discussion expanded at the 47th Association for Interdisciplinary Studies conference in Oulu in June 2025, in the session “On Interdisciplinary Terminology: The Garden of Forking Paths Meets Occam’s Razor,” where the diversity of the ITD terminology became apparent when the discussion focused not only on terms *interdisciplinarity*, *multidisciplinarity*, *crossdisciplinarity*, *pluridisciplinarity*, *transdisciplinarity*, and *postdisciplinarity*, but also on *holism*, *convergence research*, *systems theory*, and *systems thinking*.

The first author raised the issue that we have at least three layers or “environments” where these terms are used:

1. In inter- and transdisciplinary studies (i.e., studies *on* inter- and transdisciplinarity), or inter- and transdisciplinary as the object of study.
2. Within the academic world that is multi- and interdisciplinary (but does not necessarily study ITD itself).
3. The rest of the academic and non-academic world that is in dire need of clear and understandable terminology for various purposes, including plain language, self-identification, and funding: academics, students, school-age children, funding sources, journalists, general

public, decision makers, etc.

Before defining ITD terminology, it is essential to come up with certain key aspects that differ between the three terms in our focus. Although the ITD group disagreed on some points, we reached broad consensus on many others. The outcome is a set of proposed definitions of multidisciplinary, interdisciplinary, and transdisciplinarity intended for a wider audience.

To prepare for these definitions, we examined crucial aspects of the three concepts:

- 1. What type of collaboration each approach involves?
- 2. What is the depth and intensity of knowledge integration in each approach?
- 3. How are disciplinary boundaries handled?
- 4. Who participates in each mode?
- 5. What is the primary focus or goal of each approach?

Answers indicating crucial differences as well as similarities can be seen in Table 1 below.

Table 1. Crucial differences (and some similarities) between multidisciplinary, interdisciplinary, and transdisciplinarity

	Multidisciplinary:	Interdisciplinarity:	Transdisciplinarity:
Type of collaboration:	parallel/separate	integrative	inclusive and co-creative
Integration of knowledge:	low	variable (intention: high)	variable (intention: high)
Disciplinary boundaries:	maintained	crossed	passed?
Who are involved:	academics from different fields	academics collaborating	academics together with stakeholders/society
Focus:	multiple perspectives	integrating various different viewpoints	real-world problem solving

The crucial aspects mentioned above. The draft of the definition of *multidisciplinary*, with an explanation how it differs from *interdisciplinarity* and *transdisciplinarity* is shown first. The page at the HTB (https://tieteentermipankki.fi/wiki/Tieteen_integraatio:monitieteisyy) is open to nichesourcing editing and commenting

(Figure 1):

multidisciplinarity

Definition:

the application of more than one discipline to a research topic, with each discipline contributing to it from the perspective of its own discipline

Explanation:

In multidisciplinary research, each discipline retains its own methods and theories – and brings its own insights to the topic under study, often in parallel with other disciplines. Multidisciplinary research differs from **interdisciplinarity** (where disciplines integrate more profoundly and influence each other's approaches) and **transdisciplinarity** (which extend beyond academic disciplines to include non-academic stakeholders and knowledge systems).

Multidisciplinarity, interdisciplinarity, and transdisciplinarity can in some cases also be seen as a continuum, where multidisciplinary research can lead to interdisciplinary integration and transdisciplinary knowledge production.

Many higher education institutions and, e.g., the Helsinki Term Bank for the Arts and Sciences, can be seen as *multidisciplinary* institutions within which *interdisciplinary* and *transdisciplinary* research and activities take place.

the HIB

The draft of the definition of *interdisciplinarity*, with an explanation how it differs from multidisciplinarity and transdisciplinarity (Figure 2):

interdisciplinarity

Definition:

the integration of perspectives, ideas, methods, and theories from more than one discipline, with the aim of contributing to the renewal of science and advancing understanding of complex problems that cannot be solved on the basis of one discipline alone

Explanation:

Interdisciplinarity combines knowledge from different disciplines to address questions or challenges in a more comprehensive and holistic way. Interdisciplinarity involves the integration of and collaboration between several disciplines. Interdisciplinarity differs from **multidisciplinarity** (where disciplines typically work separately without integration) and **transdisciplinarity** (which extend beyond academic disciplines to include non-academic stakeholders and knowledge systems).

Multidisciplinarity, interdisciplinarity, and transdisciplinarity can in some cases also be seen as a continuum, where multidisciplinary research can lead to interdisciplinary integration and transdisciplinary knowledge production.

Many higher education institutions and, e.g., the Helsinki Term Bank for the Arts and Sciences, can be seen as *multidisciplinary* institutions within which *interdisciplinary* and *transdisciplinary* research and activities take place.

the HIB

The definition of *transdisciplinarity*, that is becoming more and more com-

mon in academic circles with any type of cooperation with non-academic actors, such as community members (Figure 3):

transdisciplinarity

Definition:

an approach to problem-solving and research that both integrates and goes beyond disciplinary boundaries by combining knowledge from multiple disciplines and non-academic actors (such as community members and other stakeholders) to address complex real-world problems in a holistic and participatory way

Explanation:

Transdisciplinarity takes the integration of disciplines and cooperation between different actors beyond academic interdisciplinarity by creating new frameworks, information systems, and ways of thinking. In addition to academic actors, transdisciplinary research and practices involve different types of stakeholders who bring practical knowledge, experience, and values from outside the academic world to research and problem-solving. Transdisciplinary research and practices usually focus on problems that are complex and systemic and cannot be addressed by a single discipline – or even interdisciplinarily within the academic world. Transdisciplinarity is based on the co-production of knowledge, which encourages different forms of collaboration in which all participants are seen as equal actors.

Multidisciplinarity, interdisciplinarity, and transdisciplinarity can in some cases also be seen as a continuum, where multidisciplinary research can lead to interdisciplinarity and transdisciplinary knowledge production. Many higher education institutions and, e.g., the Helsinki Term Bank for the Arts and Sciences, can be seen as *multidisciplinary* institutions within which *interdisciplinary* and *transdisciplinary* research and activities take place.

the HTB

Returning to the three “environments” in which terminology is used, the HTB’s current priority is environment #3: the broader academic and non-academic communities that need clear and accessible terminology. At the same time, the HTB does not neglect environments #1 and #2; these are addressed in each entry’s explanation field.

Interdisciplinary terminology has a highly nuanced meaning within ITD research, yet its use outside this context is often ambivalent and inconsistent. The ITD group’s role within the HTB is to help resolve this problem. Over time, ITD researchers may also choose to refine and elaborate the more specialized nuances of these terms within the HTB.

References

- Bal, Mieke (2002). *Travelling Concepts in the Humanities: A Rough Guide*. Toronto: University of Toronto Press.
- Enqvist, Johanna, Tiina Onikki-Rantajääskö & Kaarina Pitkänen-Heikkilä (2021). Terminology work as open, communal and collaborative crowdsourcing practice of academic communities. – *Terminology* 27:1, pp. 56–79.
- Frodeman, Robert, Julie Thompson Klein & Roberto C. S. Pacheco, eds. (2017). *The Oxford Handbook of Interdisciplinarity*. Second edition. Oxford: Oxford University Press.
- Gaast, Koen, Machiel Keestra, Laura Koenders & Ger Post (2020). *Chapters on Interdisciplinary Research and Research Skills*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- The Helsinki Term Bank for the Arts and Sciences / Tieteen termipankki / Vetenskapstermbanken i Finland <https://tieteentermipankki.fi>
- Kettunen, Harri & Tiina Onikki-Rantajääskö (2024). Vetenskapstermbanken i Finland i samhällets tjänst. – *Språk i Norden / Sprog i Norden* 2024.
- Kielikello (1985). Poikkitieteistä pois. Issue 3. [Poikkitieteistä pois - Kielikello](#)
- Klein, Julie Thompson (2017). Typologies of Interdisciplinarity: The Boundary Work of Definition. In *Oxford Handbook of Interdisciplinarity*, 2nd ed. Oxford Handbooks Online, Oxford University Press.
- Klein, Julie Thompson (2021). *Beyond Interdisciplinarity: Boundary Work, Communication, and Collaboration*. Oxford: Oxford University Press.
- Lindeman, Meri (2025). *Sateenkaari-ihmisten kielenkäyttö: Kansanlingvistinen aineisto ikkunana identiteettiin, performatiivisuuteen ja normatiivisuuteen*. University of Turku. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-02-0347-4>
- Matomo. <https://matomo.org>
- Monitieteinen termityö. [Multidisciplinary terminology work] Tieteen termipankki. Multidisciplinary term project in the humanities. [Monitieteinen termityö – Tieteen termipankki](#)
- Nilsson, Henrik, Antti Kanner & Tiina Onikki-Rantajääskö (2016). Post och bank – om lagring av terminologi, den svenska Rikstermbanken och den finska Vetenskapstermbanken. In: Pilke, Nina & Niina Nissilä (ed.), *Tänkta termer – Terminologihänsyn i nordiskt perspektiv*. VAKKI Publications Nr. 5. Vaasa. Pp. 100–136.
- Nuopponen, Anita & Nina Pilke (2010). *Ordning och reda. Terminologilära i teori och praktik*. Norstedts.
- Pitkänen-Heikkilä, Kaarina (2013). Term formation in a special language:

- How do words specify scientific concepts? In: Pius ten Hacken & Claire Thomas (eds.). *The Semantics of Word Formation and Lexicalization*. Edinburgh: Edinburgh University Press. Pp. 66–82.
- Repko, Allen F. & Rick Szostak (2026). *Interdisciplinary Research: Process and Theory*. Fifth edition. Thousand Oaks, Sage.
- Willamo, Risto, Maijaliisa Erkkola, Harri Kettunen, Mika Rekola, Päivi Salmesvuori & Anna-Maija Virtala (2022). *Tieteidenvälisillä poluilla: Kokemuksia tieteidenvälisten tutkielmien ohjauksesta ja arvioinnista*. Helsingin yliopisto. DOI: [10.31885/9789529465736](https://doi.org/10.31885/9789529465736) ISBN

Keywords: interdisciplinarity, transdisciplinarity, multilingualism, terminology, Helsinki Term Bank for Arts and knowledge integration

Authors

Harri Kettunen is the coordinator of the Helsinki Term Bank for the Arts and Sciences in Finland and an Adjunct Professor of Latin American Studies at the University of Helsinki. He conducts research in interdisciplinary projects within anthropology, archaeology, art history, epigraphy, ethnobiology, history, and linguistics.

Tiina Onikki-Rantajääskö is a professor in Finnish language at the University of Helsinki and a director of the Helsinki Term Bank for the Arts and Sciences in Finland. Her research interests include cognitive linguistics, grammaticalization, and terminology.

Helsespråk som infrastruktur: Om integrering av SNOMED CT i Termportalen

SNOMED CT (Systematized Nomenclature of Medicine – Clinical Terms) er ein internasjonal helsefagleg terminologi som inneheld omgrep frå fagspråket til helsepersonell (snomed.org). Terminologien er maskinleseleg, slik at ulike IT-system kan bruke og utveksle data på ein presis og effektiv måte. SNOMED CT er no søkbar i Termportalen.no gjennom eit samarbeid mellom Helsedirektoratet og Universitetet i Bergen (UiB).

Den norske versjonen av SNOMED CT var først berre på bokmål. I tråd med språklova, som pålegg offentlege organ å bruke og utvikle fagspråk på begge skriftspråka, samarbeider Helsedirektoratet og UiB no om å leggje til nynorske termar. Målet er å byggje opp ein tospråkleg, maskinleseleg terminologi som gjer det lettare for helsepersonell å bruke sitt eige skriftspråk, og for pasientar og pårørande å få informasjon på sitt føretrekte språk.

Artikkelen presenterer bakgrunnen for å integrere SNOMED CT i Termportalen og arbeidet med å omsetje SNOMED CT til nynorsk.

1 Introduksjon

SNOMED CT (Systematized Nomenclature of Medicine – Clinical Terms) er ein felles internasjonal helsefagleg terminologi som inneheld omgrep frå det fagspråket legar, sjukepleiarar og andre fagfolk brukar i arbeidskvardagen (snomed.org). Omgrepa er sette saman i eit maskinleseleg format, slik at ulike IT-system kan kommunisere med den same, presise terminologien og data kan utvekslast og gjenbrukast. SNOMED CT-terminologien er no gjort søkbar i Termportalen (Termportalen.no) gjennom eit samarbeid mellom Helsedirektoratet og Universitetet i Bergen (UiB).

Då SNOMED CT blei omsett til norsk, omfatta det berre bokmål, og den norske versjonen omfattar vel 150 000 omgrep som har fått nemning på bokmål. Den nye språklova gir offentlege organ eit ansvar for å bruke og vidareutvikle fagspråket på begge skriftspråka (Lov om språk). Helsedirektoratet

og UiB samarbeider derfor no om å leggje til nynorske termar. Målet er at vel 112 000 omgrep skal ha fått nynorsk term innan utgangen av 2026. Per september 2025 var antalet omgrep med nynorsk term nær 46 500.

Gradvis byggjer vi altså ein tospråkleg, maskinleseleg terminologi på begge dei norske skriftspråka, slik at helsepersonell i større grad kan bruke sitt eige skriftspråk på arbeidsplassen. Vidare kan også pasientar, pårørende og andre få tilgang til helsefagleg informasjon på sitt føretrekte skriftspråk, i tråd med språklova.

Kvaliteten på den medisinske kommunikasjonen generelt, og på fagspråket spesielt, kan potensielt ha store menneskelege implikasjonar. Hausten 2024 gjennomførte norsk TV2 ei omfattande gransking av uønskte hendingar i norsk helsevesen. I undersøkinga går det fram at kommunikasjonssvikt er ein medverkande årsak i 21 prosent av avvika (tv2.no).

I denne artikkelen presenterer vi kort kva Termportalen er og skisserer kva Termportalen inneheld per i dag av omfang og antal termbasar. Vidare vil vi seie noko om bakgrunnen for å integrere SNOMED CT i Termportalen og kva moglegheiter som ligg i dette. Vi skildrar så arbeidet med å omsetje SNOMED CT til nynorsk, inkludert sjølve arbeidsprosessen. Vi vil gi nokre eksempel og peike på moglege synergjar knytt til omsetjingsarbeidet.

2 Termportalen – ein nasjonal infrastruktur for terminologi

Høgare utdanning har blitt peika ut som ein særleg viktig sektor for å motverke domenetap. Ein grunn til dette er at utviklinga i utdanningssektoren går i retning av stadig meir bruk av engelsk i undervisning, pensum og forskning (Kristiansen 2020; HKdir.no). Samtidig verkar det sannsynleg at dersom studentar får parallellspråklege ferdigheiter på både engelsk og norsk i faga dei studerer, vil desse ferdigheitene komme til nytte i samfunnet når studentane startar karrierane sine innan undervisning, helsevesen, sosialtenester, næringsliv eller andre sektorar etter fullført studieløp.

Prop. 126 L (2022–2023) Lov om universiteter og høyskoler (Universitets- og høyskoleloven) (regjeringen.no) understrekar kor viktig det er å vedlikehalde, utvikle og dele parallellspråkleg terminologi med språkbrukarane. Dette er hovudmålet med Termportalen, den nasjonale terminologiinfrastrukturen som sidan 2021 har hatt finansiering frå Kunnskapsdepartementet og Kultur- og likestillingsdepartementet. I Noreg er språkspørsmål vanlegvis underlagt Kulturdepartementet. Språkrådet har det overordna nasjonale ansvaret for språkpolitikken på vegne av Kulturdepartementet, men sidan høgare utdanning ligg under Kunnskapsdepartementet, har det vore avgjerande at

dette departementet også var med å sikre at Termportalen kunne bli eit fast og varig verktøy for å oppnå domenetilfang. Hovuddelen av tildelinga kjem i dag frå Kunnskapsdepartementet.

I tillegg til å gi rettleiing i terminologisk metode, gir Termportalen gratis tilgang til norsk terminologi innan eit breitt spekter av fagområde gjennom eitt felles søkjegrensesnitt (Termportalen.no). Brukarar kan søkje etter termar på tvers av ulike domene, termbasar og språk, med hovudfokus på bokmål, nynorsk og engelsk, sjølv om enkelte termbasar inneheld også andre språk. Sidan infrastrukturen er bygd opp av omgrepspostar, kan nye språk lett leggjast til dersom det er ønskeleg, slik som til dømes både samisk og minoritetsspråk. Termportalen er ein del av Språksamlingane ved Universitetsbiblioteket i Bergen, og samarbeider med Språkrådet og CLARINO,¹ den norske delen av CLARIN² (clarino.no).

For å kunne dele data etter prinsippet «så ope som mogleg, så lukka som nødvendig», er Termportalen sine datasett basert på SKOS-AP-NO og TBX-AP-NO, som er norske standardar for omgrepshandtering. I tillegg er data-modellen basert på internasjonale standardar for terminologiarbeid, slik som ISO 704 Terminologiarbeid – prinsipp og metodar (ISO 704:2022) og ISO 1087 Terminologiarbeid og terminologivitskap (ISO 1087:2019).

Termportalen omfattar eit fagmiljø med fem terminologar, to utviklarar og sjølve portalen, Termportalen.no. I samarbeid med termgrupper frå universitets- og høgskulesektoren blir stadig nye termbasar utvikla og publiserte. Målet er å etablere termgrupper som skal utvikla parallell terminologi innan alle relevante fagområde for høgare utdanning, slik at både norsk (bokmål og nynorsk) og engelsk terminologi blir tilgjengeleg for studentar, forskarar, lærarar, omsetjarar og andre språkbrukarar. Termportalen inneheld også termbasar som er utvikla av andre aktørar, til dømes innan offentleg forvaltning, sidan det er eit mål å inkludere så mange kvalitetssikra terminologikjelder som mogleg. Terminologi frå Utanriksdepartementet og Digitaliseringsdirektoratet er allereie publisert, og nyleg vart også Standard Norges terminologi som er publisert i Termlex (Termlex.no) gjort søkbar i Termportalen. Dette gjeld terminologi på norsk og engelsk.

1 Common Language Resources and Technology Infrastructure Norway

2 Common Language Resources and Technology Infrastructure

Til saman inneheld Termportalen vel 307 000 omgrep (1. november 2025). Omgrepa er organisert i fem overordna domene: naturfag og teknologi, humaniora, samfunnsfag, helse og sosial, og økonomi og administrasjon, og ein kan søkje enten ut frå domene eller termbase. Per 1. november 2025 er 30 termbasar publisert, medan eit tilsvarande antal er under arbeid eller planlegging. Figur 1 viser framsida til Termportalen.no:

UNIVERSITETET I BERGEN

Termportalen

Søk i alle domener

Søkespråk: Alle språk (16) Målspråk: Domene: Termbase

Naturvitenskap og teknologi Humaniora Samfunnsfag Helse og sosial Økonomi og administrasjon

Velkommen til Termportalen

Termportalen gir fri tilgang til norsk terminologi på en lang rekke fagområder via en felles søkerute. Du kan søke etter termer på tvers av domener, termbaser og språk. Termbasene er gruppert i overordnede domener og du kan søke etter termer enten i hele Termportalen, på ett spesifikt domene eller i et utvalg av termbasene. Forhåndsvalg av søkespråk er også mulig. De fleste termbasene har terminologi på bokmål, nynorsk og engelsk, mens en del termbaser også har terminologi på andre språk.

Termportalen er en del av Språksamlingene ved Universitetet i Bergen, og arbeidet med terminologi skjer i samråd med Språkrådet. Termportalen er finansiert av Kunnskapsdepartementet og Kultur- og likestillingsdepartementet.

Ønsker du å komme i gang med terminologiarbeid på ditt fagområde eller har du terminologiske ressurser du ønsker å gjøre tilgjengelig i Termportalen? Ta kontakt med oss på termportalen@uib.no. Se også [Hvordan komme i gang med terminologiarbeid?](#)

Nyheter

Termlex
3. nov. 2025
Standard Norges terminologiportal Termlex, som inneholder begrep fra nasjonale, europeiske og internasjonale standarder, har blitt gjort søkbare i Termportalen. Du kan lese mer om samarbeidet på [Standard Norges nettsider](#).

Ny termbase: Offentlig forvaltning
5. sep. 2025
Termbasen knyttet til offentlig forvaltning er nå på plass i Termportalen. Denne publiseres nå med en rekke begreper knyttet til valg, men skal etter hvert utvides til å dekke større deler av den offentlige forvaltningen. Les mer om termbasen på [Termportalen aktuell](#).

Figur 1: Termportalen's søkjegrensesnitt for søk på domene

3 Kvifor prioritere helsefagleg terminologi på nynorsk

Språk er ikkje berre kommunikasjon mellom menneske, men utgjør også ein nøkkelkomponent i digitale verktøy. I helse- og omsorgstenesta er behovet for ein felles, presis og maskinleseleg terminologi avgjerande for effektiv informasjonsdeling mellom ulike IT-system. Språk, inkludert terminologi, er derfor ein viktig del av den digitale infrastrukturen.

Den internasjonale helsefaglege terminologien SNOMED CT som Helse-direktoratet no har gjort tilgjengeleg for norske IT-system, inneheld omgrep frå arbeidsspråket til helsepersonell. Terminologien er strukturert slik at både menneske og maskiner kan forstå og bruke den. Motivasjonen for at Helse-direktoratet no samarbeider med UiB for å gjere den norske terminologien tospråkleg – altså tilgjengeleg på både bokmål og nynorsk – er at helsepersonell og pasientar skal kunne bruke sitt føretrekte skriftspråk.

Dette er også i tråd med språklova som tredde i kraft i 2022, som tydelegger viktigheita av å sikre informasjon på både bokmål og nynorsk, gjennom kravet om at offentlege organ skal utvikle fagspråk på begge skriftspråka. Lova har som overordna føremål å tryggje statusen norsk har som samfunnsberande hovudspråk, i tråd med føremålsparagrafen i lova, §1. I den blir det også slått fast at offentlege organ har eit særskilt ansvar for å fremje nynorsk som det minst brukte skriftspråket:

Lov om språk (Språklova)

§1 Føremål

Føremålet med lova er å styrkje norsk språk, slik at det blir sikra som eit samfunnsberande språk som skal kunne nyttast på alle samfunnsområde og i alle delar av samfunnslivet i Noreg. Lova skal fremje likestilling mellom bokmål og nynorsk og sikre vern og status for dei språka som staten har ansvar for.

Føremålet med lova er også å sikre at

- a. offentlege organ tek ansvar for å bruke, utvikle og styrkje bokmål og nynorsk [...]

Ansvar etter andre ledd bokstav a omfattar eit særleg ansvar for å fremje nynorsk som det minst bruka norske skriftspråket.

4 Samarbeidsmodellen for omsetjing av SNOMED CT til nynorsk

Det konkrete utgangspunktet for språksamarbeidet er – noko enkelt formulert – at fagmiljøa i Helsedirektoratet og Termportalen saman vurderer kva delmengder av medisinsk diagnostisk terminologi som skal prioriterast først for gjennomgang og nynorskomsetjing. Slik prioritet fekk mellom anna anatomisk terminologi, ut frå tanken om at denne terminologien vil ha stor nytteverdi for ei meir utvida målgruppe, som til dømes studentar i fysioterapi og andre helsefaglege utdanningar.

Helsedirektoratet ekstraherer tekstmaterialet som skal gjennomgåast og omsettast frå den sentrale SNOMED-basen, reorganiserer det som namngjevne filer i nummererte filpakkar og deler det med terminologane i Termportalen.

Figur 2 Døme på filpakke frå Helsedirektoratet

Dei einskilde filene i pakken inneheld vanlegvis mellom 150 og 800 tekstrader med omgrep og deira tilrådde termar og tillatne termar (synonym). Desse delmengdene blir ekstraherte frå den sentrale SNOMED-basen og samanstilte i eit utval og eit visningsformat som verken har vore mogleg eller aktuelt tidlegare. Diagnosar, omgrep og termar på engelsk og bokmål blir no presentert samla i eit oversiktleg filformat der alle omgrepa med tilrådde termar og synonym ligg i egne og unikt koda rader.

Oppstillinga gir oss detaljert innsyn og oversyn over omgrep på engelsk og bokmål med tilknytte termar og synonym – også som deler av ein større heilskap. Dette er eit gunstig utgangspunkt for omsetjinga til nynorsk og generell språkleg kvalitetssikring av innhald på bokmål og nynorsk. Oppstillinga gjer det enkelt å avdekke skrivefeil, inkonsekvensar (til dømes veksling mellom kva som er tilrådd og tillaten term, synonym og stavemåte) og mønsteravvik, både i høve til norsk rettskriving, Helsedirektoratet si eiga redaksjonsordliste og medisinske oppslagsverk. Vidare gjer oppstillinga det mogleg å foreslå omskrivingar og andre potensielle forbedringar. Fordi omsetjingsarbeidet har utgangspunkt i både engelsk kjeldespråk og bokmålsomsetjingane av dette, blir det innimellom avdekka inkonsekvensar og feil også i bokmålsversjonen, og nokre gonger også i engelsk. Mellom anna har vi avdekka at inkonsekvent skrivemåte av 'Chagas sjukdom' på engelsk ('Chaga's disease' vs. 'Chagas disease' vs. 'Chaga disease') har ført til inkonsekvens i bokmåls-termane. Dette blir no korrigert i samband med nynorskomsetjinga.

Det er altså Helsedirektoratet som legg til rette for Termportalen sitt arbeid og som har den overordna kvalitetssikringa, men samarbeidet – med ulike utgangspunkt, oppgåver og eit fagspråkleg fokus – som gir resultata.

Terminologane ved Termportalen kan berre moderere nynorskinnhaldet, men står fritt til å kommentere innhald også på andre språk. Etter at alle filene i pakken er ferdig omsette og kvalitetskontrollerte, blir filpakken returnert til Helsedirektoratet med kommentarar, spørsmål og eventuelt andre innspel i notatform. Materialet i dei einskilde filene er organisert i separate innhaldsfelt, som vist i figur 3:

Kolonne A: Concept ID: 60878004

Kolonne B: Description ID: 2777821000202113

Kolonne C: FSN: Theca-lutein cyst of ovary (disorder)

Kolonne D: Engelsk PT (tilrådd term): Theca-lutein cyst of ovary

Kolonne E: Bokmålsterm: theca lutein cyste i ovarium

Kolonne F: Nynorsk omsetjing: theca lutein-cyste i ovarium

Kolonne G: Eventuelt ekstra synonym nynorsk

Kolonne H: PREFERRED (tilrådd term)

Kolonne I: Vi har sett inn bindestrek i nynorsk. Det same må eventuelt gjerast på bokmål.

Figur 3 Døme på kvalitetssikra omgrep med kommentar frå omsetjaren i kolonne I

Etter at Helsedirektoratet har hatt ein intern gjennomgang av tilbakemeldingane med legar og andre fagfolk, blir innspela frå diskusjonane tema for det månadlege samarbeidsmøtet. Helsedirektoratet implementerer sjølve alle endringar i SNOMED-basen. SNOMED-innhaldet i Termportalen blir som regel oppdatert og utvida med nytt materiale gjennom SNOMED International si månadlege lansering av nye innhaldsversjonar.

Når innhaldet i figur 3 er kopla opp mot relatert informasjon om same omgrep ('Theca-lutein cyst of ovary') med tillatne termar for høvesvis britisk engelsk, amerikansk engelsk, bokmål og nynorsk, ser søkjetreffet i Termportalen slik ut:

theca lutein-cyste i eggstokk	Bokmål, Nynorsk	SNOMED CT (helsefag)
theca lutein-cyste i ovarium	Bokmål, Nynorsk	SNOMED CT (helsefag)
thecaluteincyste i eggstokk	Bokmål, Nynorsk	SNOMED CT (helsefag)
thecaluteincyste i ovarium	Bokmål, Nynorsk	SNOMED CT (helsefag)

Figur 4 Søkjetreff for 'theca-lutein cyst of ovary'

I figur 4 står den tilrådte termen på bokmål og nynorsk i utheva skrift, medan dei tre andre radene viser tillatne termar (synonym).

Ved å klikke på raden med den tilrådte termen, kjem termposten i figur 5 til syne. Figur 5 viser den oppdaterte termposten i Termportalen med både nynorskomsetjing og korrigert bokmålsterm.

theca lutein-cyste i ovarium

[SNOMED CT](#)

Bokmål

Anbefalt term

theca lutein-cyste i ovarium

Tillatt term

theca lutein-cyste i eggstokk

thecaluteincyste i ovarium

thecaluteincyste i eggstokk

Nynorsk

Anbefalt term

theca lutein-cyste i ovarium

Tillatt term

theca lutein-cyste i eggstokk

thecaluteincyste i eggstokk

thecaluteincyste i ovarium

Britisk-engelsk

Anbefalt term

Theca-lutein cyst of ovary

Tillatt term

Theca lutein cyst of ovary

Hyperreactio luteinalis

Amerikansk-engelsk

Anbefalt term

Theca-lutein cyst of ovary

Tillatt term

Hyperreactio luteinalis

Theca lutein cyst of ovary

Generell informasjon

Termbase [SNOMED CT](#)

Domene [SNOMED CT \(helsefag\)](#)

Versjon [SNOMED CT Norway, Extension, oktober 2025](#)

Ekstern nettleser [SNOMED CT nettleser: theca lutein-cyste i ovarium](#)

Figur 5 Søkjetreff på 'Theca-lutein cyst of ovary'

5 Avsluttande kommentarar

Hovudmålet med Termportalen er å sikre fri tilgang til norsk terminologi på flest mogleg fagområde, og då spesielt område som er under særleg press frå engelsk. Tilgjengeleggjing av SNOMED CT-terminologien på både bokmål og nynorsk er derfor eit viktig bidrag for å nå dette målet.

Det er utfordrande å få ein fullstendig konsistent terminologi på norsk når omsetjingsjobben er så omfattande som det å omsetje SNOMED CT frå engelsk til bokmål har vore. Samarbeidet Termportalen har med Helsedirektoratet om omsetjing av SNOMED CT frå bokmål til nynorsk viser at nynorskomsetjinga kan gjere helsespråket betre og klarare. Ei omsetjing frå engelsk til bokmål og nynorsk i same runde, ville krevje omfattande og kompleks kvalitetssikring i etterkant. Dette får ein no gjennom ein tostegsprosess frå engelsk til bokmål, og deretter frå bokmål til nynorsk, med eit sideblikk til det engelske kjelde-materialet. Arbeidsprosessen gir god anledning til «tilbakespoling» til bokmål og eventuelle justeringar i bokmålsterminologien i etterkant. Dermed fører arbeidet med seg gode synergjar som ein kanskje ikkje ville fått med omsetjing av både bokmål og nynorsk samtidig.

For Termportalen har samarbeidet vore fruktbart også for å utvikle ein mønsterpraksis for samarbeid med andre terminologieigarar. Arbeidsprosessen som Helsedirektoratet har initiert, bør vere overførbar til andre sektorar. Kunnskapen om omgrepsinnhaldet som Helsedirektoratet har, og terminologiens metode for systematisk gjennomgang av termdanningar som Termportalen kan bidra med, gir eit godt utgangspunkt for å sikre høg kvalitet på terminologien som skal ut til brukarane, enten det er snakk om studentar, spesialistar i helse- og omsorgstenesta, eller pasientar og deira pårørande. Ein slik arbeidsprosess kan derfor med fordel vidareførast på andre domene i samarbeid med andre aktørar.

Det at omsetjingsarbeidet frå bokmål til nynorsk gir viktig oversikt over mønster og systematikk i termdanninga på eit felt, viser også at det er ein gevinst i å gjere arbeidet semiautomatisk. Om automatisk omsetjing frå bokmål til nynorsk hadde blitt nytta, ville ikkje-systematiske termdanningar truleg ikkje blitt fanga opp i like stor grad.

Til sist, sjølv om hovudmålet med Termportalen er å sikre tilgang til norsk terminologi på flest mogleg fagområde, så spelar terminologien også ei viktig rolle i arbeidet med å sikre tilgang til kvalitetssikra og godt forankra terminologi på bokmål, og ikkje minst på nynorsk, i til dømes digitale verktøy og til bruk i språkmodellering. Derfor vil Termportalen sitt fagmiljø saman med Senter for norsk fagspråk (Fagspråksenteret.no), som er etablert ved UiB frå hausten 2025 med finansiering frå Noregs Forskingsråd, blant anna studere

korleis terminologi, som kvalitetssikra, fagspesifikke språkdata på norsk, kan bidra som innput til trening av fagleg spissa språkmodellar. Treningsarbeidet er alt i gang ved nasjonale fagmiljø for språkmodellering, og i dette arbeidet vil Termportalen gjerne bidra som forskingsinfrastruktur.

6 Referansar

- Clarino.no, <https://clarin.w.uib.no/>. Lest 11.05.2025
- Fagspråksenteret.no, <https://www4.uib.no/forskning/forskningssentre/sent-er-for-norsk-fagsprak-fagspraksenteret>. Lest 01.11.2025
- Hkdir.no. 2021. Språkstrategiar i høgare utdanning, Dikus rapportserie 03/2021, <https://hkdir.no/rapporter-undersokelser-og-statistikk/sprak-strategiar-i-hogare-utdanning>. Lest 01.11.2025
- Kristiansen, Marita. 2020. Parallellspråk og språkpolitikk i UH-sektoren. Status og vyer. I: *Språkrådets skrifter 2020(7)*. Oslo: Språkrådet.
- Lov om språk, <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-05-21-42>. Lest 01.11.2025
- NS-ISO 1087 Terminologiarbeid og terminologivitskap (ISO 1087:2019).
- NS-ISO 704 Terminologiarbeid – prinsipp og metodar (ISO 704:2022).
- Regjeringen.no, Prop. 126 L (2022–2023) Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven), <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-126-l-20222023/id2984933/>. Lest 01.11.2025
- snomed.org, <https://www.snomed.org/what-is-snomed-ct>. Lest 01.06.2025
- Stokke, Alfild og Marita Kristiansen. 2025. *Helsespråk er også infrastruktur*, <https://www.dagensmedisin.no/forskning-helsedirektoratet-kunstig-intelligens/helsesprak-er-ogsa-infrastruktur/659361>. Lest 05.06.2025
- Termlex.no, <https://termlex.no/>. Lest 01.11.2025
- Termportalen.no, <https://www.termportalen.no/tb/SNOMEDCT>. Lest 05.11.2025
- Toch-Marquardt, Marlen og Ole Våge. 2023. Skade på hode og CT av caput: Om konsistens og inkonsistens i terminologien SNOMED CT I: Dolberg-Møller, Kirsten Lindø (red.): *Sprog i Norden 2024. Tema: Nord-term 23. Terminologi i samhällets tjänst*, Stockholm, Sverige, 14–15 juni 2023, 265–275. <https://tidsskrift.dk/sin/issue/archive>. Lest 10.06.2025
- tv2.no, <https://www.tv2.no/spesialer/nyheter/kommunikasjonssvikt-hel-sevesen>. Lest 05.11.2025
- Universitets- og høyskoleloven, <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2024-03-08-9>

Nøkkelord: helsespråk, nynorsk omsetjing, terminologisk infrastruktur, SNOMED CT, Termportalen

Forfattere

Marita Kristiansen er leiar for Fagspråksenteret og førsteamanuensis i terminologi og fagspråk ved Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studium, Universitetet i Bergen (UiB). Ho er tidlegare fagleg leiar for Termportalen.

Tove Bjørneset er cand.philol. i nordisk språk og hovudterminolog ved Termportalen, Universitetsbiblioteket, UiB. Ho har hovudansvaret for SNOMED CT-samarbeidet med Helsedirektoratet.

”En ’flygmekaniker’ eller en ’flygsoldat’ behöver inte alls vara flygande.” Diskussioner om gemensamma nordiska termer då och nu

Abstract:

Mellan 1941 och årsskiftet 2018/2019 fungerade Tekniska nomenklaturcentralen/Terminologicentrum – TNC som Sveriges nationella centrum för fackspråk och terminologi. Inom det pågående projektet *Termer i tid – Tidens termer* kartlägger forskare vid Göteborgs universitet och Vasa universitet TNC:s arbete för att trygga tillgången på god terminologi inom olika fackområden och bidra till god terminologisk praxis.

Redan från början engagerade sig TNC i internationellt terminologiarbete, först med särskilt intresse för samarbete inom Norden. Från 1940-talet hade TNC motsvarigheter i Norge och Danmark, medan det dröjde till 1974 innan Finland fick en motsvarighet.

I vår presentation redovisar vi en kartläggning av samarbetet mellan TNC och aktörer i Danmark och Norge utifrån TNC:s arkiv, som numera finns i det svenska Riksarkivet. TNCarkivet innehåller bland annat korrespondens mellan TNC och aktörer i de nordiska länderna. Presentationen ska ge svar på två forskningsfrågor:

1. Vilka gemensamma språkfrågor i huvudkategorin Språk är aktuella i kontakterna?
2. Vilka resultat ger kontakterna i fråga om en utvald fråga inom huvudkategorin Språk?

Vi söker svar på forskningsfråga 1 genom att identifiera och tematiskt klassificera de språkfrågor där minst två av tre länder i arkivmaterialet är engagerade. Forskningsfråga 2 gäller en utvald terminologisk fråga inom flygteknikens område, vilket är aktuellt från 1940-talet och framåt. Vi använder arkivmaterial och allmänt tillgängliga terminologiska resurser för att besvara frågan.

Gemensamma termer – orden runt med tungt bagage i business class

Abstract:

Att gemensamma termer är av stor vikt inom industrin är ingen nyhet. Otaliga är de standardiseringsorgan, branschorganisationer och sammanslutningar som har upprättat och publicerat ordlistor för att kommunikationen inom och från branschen ska bli både konsekvent och tydlig för ämnesexperter och tydbar för icke-expert. Inte minst har nationella terminologiorgan fötts ur industrins behov av terminologisk harmonisering. Samma mekanismer verkar också inom enskilda företag. I stora företag med många verksamhetsgrenar finns alltid risken att terminologiska öar uppstår, vilket medför att anställda inom olika avdelningar missförstår varandra, liksom att information utåt blir inkonsekvent. Systematiskt terminologiarbete och harmoniserad terminologi, tillgänglig för alla anställda, tillsammans med terminologiskt stöd i datasystem och produktionsverktyg, är avgörande för enhetlig och tydlig kommunikation och information. Harmoniserad terminologi bidrar också till företagets profil utåt, till dess varumärke.

Vad händer då när tre olika företag som alla bedriver systematiskt terminologiarbete men med olika utgångspunkter, olika utgångsspråk, olika företagskulturer och olika verktyg i bagaget ska giftas ihop till en organism med gemensam business, en gemensam profil, gemensamma processer och system – och därmed gemensam terminologi? Hur får man till en övergripande terminologipolicy som motverkar uppkomsten av terminologiska öar, och hur harmoniserar man termer utifrån ordlistor med många tusen ord vardera och runt tio procents överensstämmelse? I detta föredrag redogör vi för några av utmaningarna och turerna i resan mot gemensamma termer för tre olika företag inom fordonsindustrin.

Terminologins ”tålgrupper” – när terminologi möter klarspråk, konnotationer och kränkthet

1 Tålgrupper

Idén om att det förutom målgrupper finns ”tålgrupper” för terminologi handlar om att grupper som inte huvudsakligen var tänkta som målgrupper för ett visst budskap där termer ingår ändå kan bli det – och hur mycket terminologi kan de då ”tåla”? Hur många termer kan de möta, lära och minnas utan att förlora intresset eller helt missa budskapet? Om detta handlar denna artikel som också problematiserar förhållandet mellan klarspråk, konnotationer och terminologi. Det handlar om att vända lite på perspektiven och utgå från den vanligaste målgruppen för terminologiskt täta eller komplexa budskap och vad som händer med dessa budskap när de lämnar den kontexten. På senare tid har också konnotationer och stigmatisering seglat upp som faktorer som påverkar termval i många sammanhang – bland annat inom hälso- och sjukvården, där en återgång till latin kan sägas motverka strävanden efter tydlighet. Artikeln behandlar först en eventuellt ökad fackspråkifiering av samhället och avterminologisering och dess konsekvenser och därefter klarspraksarbete i förhållande till terminologiarbete med fokus på termer och svåra ord, termbyte och förklaringar. Till slut diskuteras om klarspraksivern kan gå för långt, att oreflekterat termbyte faktiskt kan vara en otjänst och om det är rimligt att ställa krav på målgruppen att ta till sig termer, att den ska bli en talgrupp.

2 Ökad fackspråkifiering och avterminologisering

För nästan exakt 50 år sedan, 1975, anordnade Svenska språknämnden en konferens om fackspråk där olika områdens språk behandlades – bland annat medicinens, teknikens och juridikens. Olika perspektiv framfördes och TNC:s föreståndare Einar Selander (1976: 11) riktade in sig på teknikens språk och själva facktermen och betonade att den ska ha ”en status som garanterar dess gränsöverskridande förmåga, en förmåga att passera gränslinjer

mellan fackmän inbördes, mellan olika fack och mellan fack och icke-fack.” Språkvårdaren Molde (1976: 6) lyfte i stället fram konflikten mellan fack- och allmänspråk som ett språkvårdsproblem:

Fackspråken bör därför brukas framför allt i tankeutbytet fackmän emellan. När en fackman vänder sig till allmänheten (och dit måste också fackmän från andra områden ofta räknas), måste han huvudsakligen arbeta inom allmänspråkets ram – en ram som ingalunda är så snäv som många vill låta påskina. Att komma till rätta med konflikten mellan fackspråk och allmänspråk är ett av de mest betydelsefulla problemen inom den nutida språkvården.

2.1 Ökad fackspråkifiering

Fackspråket är till sin natur bundet till en grupp med förkunskaper, rentav expertis, och är därmed inte tänkt – eller kanske ens nödvändigt? – för alla att alltid förstå. I en tentamen för en kurs i terminologi fanns en gång frågan ”Är fackspråk odemokratiskt? Resonera och motivera!” Visst var den tillspetsad, men den har blivit alltmer aktuell i samband med att samhället ofta ”fackspråkifieras”, det vill säga att icke-fackexperter möter ett språk som används och huvudsakligen är tänkt för fackexperter. Men kan det sägas vara en demokratisk rättighet att förstå allt, även det som huvudsakligen vänder sig till experter? Josephson (1982: 9) hävdade till exempel att ”Det finns inget givet samband mellan demokrati och lättbegripligt språk. Man kan t o m finna exempel på hur demokrati och rättssäkerhet undergrävs genom att gamla svårlästa lagar ersatts av nya och lättlästa men diffusa [...] Även om ett lättbegripligare offentligt språk inte behöver leda till ökad demokrati eller effektivare näringsliv, kan det knappast vara fel att vilja öka möjligheterna för folk att förstå så mycket som möjligt av det.”

Det som blir intressant är när fackspråket lämnar sitt normala habitat och plötsligt dyker upp i allmänspråket, som förvildade språkliga trädgårdsarter. Tecken tyder på att allmänspråket – och hela vardagslivet – blivit, och blir, alltmer ”fackspråkifierat”. I Fremer, Holmér & Webjörn (2024: 3) hävdas att

i nyhetssändningar har språket blivit mer komplicerat över tid. Andelen facktermer ökar, vilket förutsätter ökad kunskap hos lyssnarna. Det visar Kronas (2009) undersökning av SVT:s nyheter under de senaste decennierna. Resultatet kan jämföras med andra undersökningar som visar hur praktiska yrken blivit alltmer teoretiska och därmed språkligt krävande.

Fackspråket verkar ibland också ha fått ett skimmer av kvalitet och seriositet över sig. Det är till exempel bättre att sälja det smör som kockarna använder som ”klarifierat smör” (från eng. ”clarified butter”) än som det gamla hederliga ”skirade” eller ”klarnade” smöret. Eller som ”ghee”, vilket ger en mer exotisk prägel till produkten. Att ”klarifiera” är en term som kanske alltså inte behövs – och dessutom står för andra begrepp inom till exempel dryckesindustrin – är inte det viktiga för marknadsförarna. Fackuttryck blir vardagsmat som gör intryck och en viktig del i varumärkesbyggande.

I handboken ”Terminology Planning in Europe” betonar Resi & Steurs (2025) i förordet att de strikta gränserna mellan fackspråk och allmänspråk håller på att suddas ut:

The longstanding assumption that Language for Special Purposes and Language for General Purposes are distinct and separate has gradually been undermined. The transition of the Western world towards a knowledge-based society has encouraged the use of specialised terms outside of their original domains, making terminology increasingly relevant to a broader audience. The realisation that technical terms increasingly transfer into general language has raised interest in terminology among language planners.

Resi & Steurs pekar också på ett förnyat intresse för facktermer bland allmänspråkvårdare, fast då med ett mer demokratiskt inriktat perspektiv på allmänhetens förståelse än på strikt effektiv kommunikation mellan experter. Detta har också kunnat ses i ett ökat fokus på avterminologisering och på terminologins roll i samhället i tidskrifter (se till exempel Pilke, Nissilä & Landqvist 2021) och konferenser.

2.2 Avterminologisering

Avterminologisering – processen där facktermer lämnar sin sedvanliga kontext och hamnar i andra, allmännare sammanhang med nya målgrupper – har också diskuterats mycket de senaste åren, både i Sverige och internationellt, liksom gråzonen mellan fackspråk och allmänspråk som kanske håller på att utökas. Allt fler börjar till exempel använda professionella redskap i hemmet och utbildar sig själva via instruktionsfilmer och liknande och med detta följer ett språkbruk som innefattar termer. Med denna utveckling följer också ett antal frågor: Innebär detta att termerna blir ”gemensamma” – på ytnivå, så att samma term används men med varierande intensionsdjup eller också på begreppsnivå så att användningen av en term faktiskt också avser samma,

och inte ett urvattnat, begrepp? Kan detta i så fall också föra med sig en ökad inläring av termer bland icke-fackexperter – att dessa faktiskt ”tål” och tolererar mer terminologi? Men hur mycket terminologi ska man då behöva lära sig för att ta del av till exempel samhällsinformation eller mer tekniskt orienterade nyheter?

När Nobelpriset presenteras brukar i alla fall de ”ordgranna” motiveringarna inte väja för termer – år 2025 förekom bland annat ”perifer immunitolerans”, ”MOF” (”metallorganiska ramverk”) och ”kvantmekanisk tunnling” – som vetenskapsjournalisterna sedan får begripliggöra genom förklaringar, illustrationer och andra pedagogiska knep när de skapar sina populärvetenskapliga textversioner. Öijer (1981) skriver om journalisters termhantering:

Men vi kan inte alltid ersätta ”svåra” ord med ”lätta” synonymer. Vi kan inte rensa språket från låneord, facktermer, slang och nybildningar. Det vore inte heller önskvärt. [...]

När vi inte vill byta ut de ord som ofta missförstås, bör vi förklara dem genom sammanhanget i texten eller genom förklaringar inom parentes, särskild ruta eller i fotnot.

Manzoor (2012) beskriver också journalisters dilemma i *Läkemedelsvärlden*:

Journalister har ibland en delikat uppgift – att förklara något detaljerat och riskera att skriva några på näsan, eller inte förklara allt och riskera att rätt många missförstår. I en facktidning förstår läsarna vissa termer och begrepp som för många andra är helt obegripliga. Det är upp till journalisten att avgöra vad som måste förklaras. Ibland blir det fel och journalisten förleder läsarna, lyssnarna eller tittarna – medvetet eller omedvetet.

Just populärvetenskap är kanske den genre där termhantering sätts på sin spets, och Gunnartz (2010) skriver om risken för en demoraliserande effekt när mottagare känner sig dumma:

Problemet med terminologin är att den både kan vara en tillgång och en fiende. Väldigt många experter fostras in i en kultur där terminologi är ett självklart verktyg i den interna kommunikationen. [...] Den kan ge en yrkesmässig trygghet, spara tid, öka graden av samförstånd och i bästa fall leda till att man får mer gjort. Tyvärr är min erfarenhet som student, mediekonsument och journalist att många experter gör misstaget att ta med sig den krångliga och svårbegripliga terminologin när de ska kommunicera utanför sin egen yrkesvärld. [...] Det är naturligtvis inte heller lätt – en av de vanligaste anledningarna att människor har svårighet att ta in nya fakta

är att de inte tror sig klara av det. Min poäng är att precis den här ”demoraliserande effekten” kan svårbegriplig terminologi ha på en publik. Den sätter i gång en nedåtgående spiral där det flitiga bruket av svåra ord får åhöraren att sluta tro på sin egen intelligens.

2.3 Begriplighet och precision = oförenliga mål?

Det som ofta nämns vid avterminologisering och anpassning av innehåll till en målgrupp som inte består av experter på fackområdet är svårigheten att balansera mellan begriplighet och precision. Sandberg (1976: 112) tog, i antologin ”Fackspråk”, exempel från samhällsvetenskaperna:

Facktermer från samhällsvetenskap, teknik och ekonomi kan översättas, nästan alltid. Med enklare ordval vinner man i begriplighet – texten blir tillgänglig också för en större publik utanför fackområdet. Å andra sidan förlorar man i precision. Facktermen är exakt i sin betydelse; det är svårt att bevara den precisionen i en omskrivning i enklare ord. Ta till exempel nationalekonomins uttryck ”resursallokering” – det har en given betydelse som inte helt täcks av den vanliga omskrivningen ”resursfördelning”. Den som ger sig in i samhällsdebatten står ofta inför den här konflikten mellan kraven på precision och enkelhet. Det går inte att lösa problemet med en hänvisning till behovet av begriplighet, eftersom både precision och enkelhet handlar om begriplighet.

I ”Sjö-lexikon” från 1765 (Dalman & Bågenholm) sägs insiktsfullt att: ”Icke allenast har var nation olika språk, utan ock har var metié sine egentliga ord eller termini technici. Den är en utlänning hos folk av metié, som ej förstår deras termer ...” Men i dag är perspektivet ofta ett annat när fackspråk och terminologi diskuteras – det är ”folk av metié” som ska anpassa sig, inte tvärtom. Det är naturligtvis en skillnad på att vara insatt och icke-insatt. Men vilka krav kan ställas på insatthet i olika samhälleliga sammanhang – inga alls, några eller höga? Från fackpersonens perspektiv är fackspråket en trygghet som ger igenkänning och pondus, vilket Wirsén (1976: 92) visar:

TV-sändningen förmedlar således inte bara vad fackmannen vill ha sagt utan också i hög grad vad det är för sorts människa som säger det. Och där kan det ibland finnas ursäkter för att släppa igenom mer fackord än vad man egentligen borde, sett ur strikt språklig kommunikationssynpunkt. [...] För mig personligen gäller principen hellre några främmande ord som man strax kan förklara än en hämmad expert som närmast ger intryck av att inte tro på eller kunna det han talar om.

Gunnartz (2010) kallar dock sådana experter för ”terminologikramare”:

experter som gärna lutar sig mot svåra ord som ett sätt att övertyga sig själva och andra om att det är ”seriösa och kunniga”. Frågan är om den sortens föreläsare, tv-soffsexperter, skribenter och lärare verkligen har insett konsekvenserna av sina svåra ordval?

För icke-fackpersoner kan en sådan termanvändning uppfattas som ett önskat maktmedel. Och i någon annans mun kan expertens fackspråk bli förvirrande och urvattnat, som när Ahlström (2025) skriver om de termer relaterade till psykisk ohälsa som blir allt vanligare i (avterminologiserade) samtal:

Som filosofen Michel Foucault påpekat skänker medicinsk terminologi talaren pondus. Niklas Laninge säger att det är ett maktmedel: som med alla svåra ord och komplicerade uttryck kan användandet av terapiprat förvirra mottagaren och göra hen osäker.

– Även om de flesta förstår att den där kompisen verkligen inte är kvalificerad att diagnostisera dig så är det svårt att inte bli osäker när någon beskriver en som toxisk, kontrollerande eller narcissistisk. [...]

Det går en skör gräns mellan att avdramatisera samtalet kring psykisk ohälsa och att urholka det. Flera personer har varnat för att terapilogo riskerar att göra oss mindre empatiska, säger Lisa Ehlin. [...]

– Det blir kliniskt, men utan det faktiska kliniska innehållet. När en vän vill få kontakt eller berätta något vill hen nog inte bli analyserad. Effekten när alla börjar prata likadant kring saker som är mycket känsliga och personliga blir att vi låter som robotar.

Ragnarson (1976: 72f), som skrev om mediaspråket i ovan nämnda antologi, betonade de olika situationerna och varnade för att underskatta målgruppen allmänheten som är ”en heterogen publik, omöjlig att definiera beträffande intresse och kunskaper”:

Det är uppenbart att det ändå handlar om mycket olika situationer och olika funktioner. Det är inte samma folk som agerar, och språket är och måste få vara olika, men med vissa inskränkningar. [...] Där möts människor med helt olika erfarenheter, i ett område där de saknar ”gemensamt” språk, där betydelsen för den ena är självklar, för den andra helt oklar. [...] För att kunna informera måste man alltid definiera sin förväntade publik och publikens förväntningar, åtminstone de som publiken borde ha. I det sammanhanget görs den s.k. allmänheten nästan alltid till en grå skara med förmodligen låg motivering och låt intelligenskvot. Sådant straffar sig förr eller senare.

Spang-Hanssen (1983: 27f) varnar för att blanda samman masskommunikation med fackkommunikation:

Man møder imidlertid ofte den opfattelse – implicit eller eksplicit – **at al faglig kommunikation bør benytte sig af samme sprog** (samme ordforråd, samme stil) **som det der tilstræbes i massekommunikation, altså et “let-forståeligt” eller “letlæseligt” sprog.** En sådan opfattelse findes fremført fra mange sider: fra kulturpolitikere, fra en del lingvister, fra en del lærere i ‘technical writing’ [...]

At forveksle faglig kommunikation med massekommunikation indebærer, at man alene interesserer sig for situationer, hvor modtageren (modtagerne) er en lægmand. Men det indebærer yderligere, at **man lægger ingen eller meget lidt vægt på den pågældende modtagers særlige interesse i netop den bestemte faglige information, som den enkelte situation angår.** Man studerer således ikke den enkelte læsers forudsætninger for og motiv til at læse – og forstå – en bestemt fagtekst. Og hvad angår tekstens sprog og stil, indebærer forveksling med massekommunikation meget let, at **forståelse identificeres med letlæselighed, der igen identificeres med et bestemt ordforråd** og en bestemt syntaks. [min fetstil]

3 Klarspråk och terminologi – från kontrahenter till kompisar?

I klarspråksarbetets begynnelse fanns det ofta ganska skarpa skrivråd om att termer skulle undvikas och i stället ersättas med “allmänna ord”. Råden kunde egentligen ifrågasättas redan då: var det alltid möjligt att säga vad som var termer? Drabbades vissa fackområden mer än andra? Vad krävdes för att man skulle kunna ersätta en term med ett allmänna ord? Ersattes en term med samma allmänna ord varje gång? Men att till exempel prata om ”sjukpeng” i rubriker eller artiklar hjälper kanske bara i stunden, men inte senare när det gäller att välja rätt blankett där regelrätta, etablerade termer som ”sjukpenning” eller ”sjukersättning” används. Även om ”sjukpeng” förklaras måste användaren sedan, inför blankettvalet, ändå jämföra förklaringar för att på så sätt veta om samma begrepp avses. Kan då inte denna målgruppsanpassning snarare ses som stjälp än hjälp?

3.1 Termer och svåra ord

Ett problem handlar om vilka ord som målgruppen uppfattar som ”svåra” och som eventuellt bör undvikas eller bytas ut. Svåra ord är ingen väldefinierad kategori, men har studerats (Josephson, 1982; Furberg, 2010). Furberg (2010)

nämner förvisso facktermer i allmänhet som svåra ord (men underförstår då sådana termer som inte liknar allmänspråkliga ord), men också andra kriterier som har att göra med olika aspekter (morfologi, semantik etc.), till exempel ord man inte har hört förut, ord som kan ha olika betydelser i olika sammanhang, ord som är långa, krångliga och därmed svåra att stava och uttala och ord som är svåra att lära sig och komma ihåg trots att man möter dem flera gånger. Vidare anges en kategori svåra ord som de ord man tror att man kan, men som när man ombeds förklara dem inte kan det, vilket har undersökts av bland annat Bolagsverket. I deras undersökning angav många att de förstod termerna, men deras förklaringar visade på motsatsen.

I ett LinkedIn-inlägg från en språkvårdare om svåra ord (Zetterberg, 2025) betonas att sådana kan skapa avstånd till läsaren och få denne att känna sig dum. Bland råden och lösningarna på problemet med svåra ord, som känns igen från många skrivhandledningar, ingår att byta ut ord och att förklara ordet. Att byta ut ord ges det ofta exempel på, men återigen kan man fundera på om detta är att göra läsaren en otjänst. Spang-Hanssen (1983: 33) är inne på samma linje och varnar för ”pseudofacktexter”:

Jeg mener imidlertid, at tendensen til at popularisere netop sproget i fagtekster rummer en fare. Fagets sprog er – som før fremhævet – en væsentlig del af fagets identitet, og dersom man tilpasser sprogbrugen på bekostning af nogle fagsproglige træk, frembringer man pseudofaglige tekster, der giver læseren (lægmanden) et uægte billede af det faglige stof og af den måde, som fagfolk nu altså bruger sprog på. Det er muligt og anbefalelsesværdigt at popularisere en faglig fremstilling ved at give eksempler, ved at relatere til kendte forhold i dagliglivet, ved brug af billeder og tegninger, ved pædagogisk opbygning i det hele taget. Derimod vil det blive anden rangs information, dersom man udskifter faglige udtryk med ord fra en læsepædagogisk godkendt liste eller tvinger alle ræsonnementer, sammensatte såvel som enkle, ind i sætninger af standardlængde.

Och Bjereld et al (2009) som har en strikt vetenskaplig utgångspunkt, framhåller det precisa och det enkla:

Ord som också används i vardaglig mening måste i en vetenskaplig undersökning definieras som vetenskapliga termer och begrepp. Kravet på att författaren till studien bör kunna berätta för oss andra vad han/hon har gjort och kommit fram till försvinner dock inte för det. Vårt språk kan vara precist eller oprecist; vi måste alltid föredra det precisa. Vårt språk kan vara enkelt eller komplicerat: vi måste alltid föredra det enkla. Men att säga något precist är inte detsamma som att säga något enkelt. Vår strävan måste vara

att skriva både precist och enkelt, men det precisa är inte alltid enkelt att förstå. Vetenskaplig precision, tankens klarhet och språklig stringens leder inte självklart till populära framställningar, dock förhoppningsvis till trovärdiga och robusta vetenskapliga resultat.

Det som kan sägas tala *för* användandet av termer i texter som riktar sig till andra än fackexperterna på området är att om termerna aldrig syns, kan de inte heller kännas igen (på blanketter etc.) och läras in. En ”hängslen-och-livrem-metod” där en mängd hel- och närsynonymer används i tron att läsaren kanske ska känna igen någon av dem finns en risk att den etablerade termen skyms. En svårare fråga att besvara är om en ”urvattnad” term med en urvattnad betydelse kan anses vara sämre än en ”äkt” term med något urvattnad betydelse. I alltfler sammanhang lagras flera olika termer för ett och samma begrepp, men med villkor för användning, till exempel att vissa termer bara ska användas för vissa målgrupper. Detta kräver en del förvaltnings- och kommunikationsarbete för terminologen som ansvarar för en lagrad samling av termer, till exempel i en termbank. Inte heller finns det alltid stöd för detta i termbanksverktyg. Däremot är det precis sådana villkor som kan hjälpa skribenter i så kallade terminologikontrollverktyg, där texter körs i en ”terminologisk rättstavning” och förslag på bättre, icke-avrådade termer ges av verktyget.

3.2 Utbyte för större utbyte?

Ett av de vanligaste tipsen när det gäller anpassning av fackspråk till en icke-insatt målgrupp är som sagt att byta ut det som anses försvåra kommunikationen, nämligen termerna. Följande är ett exempel från en ideell organisation som producerar informationsfilmer om trafik (Atentis, 2025):

För att öka chansen att verkligen kunna nå fram till så många människor som möjligt tillåter vi oss att ibland använda begrepp och uttryck som kan förstås av de allra flesta utan att för den skull vara de formellt helt korrekta. Till exempel kallar vi (det korrekta begreppet) vägmärken för ”trafikskyltar”, och (det korrekta begreppet) cirkulationsplatser för ”rondeller”.

Om man bortser från den oprecisa användningen av ”begrepp” så är poängen i citatet att budskapet når fram bättre om man ibland använder de vanligare, men fackspråksmässigt oprecisare uttrycken. Dock framgår det inte tydligt vad som avgör när uttryck byts ut och vilka det gäller. Resonemanget bygger på igenkänning och att kunskapsnivån räcker för förståelsen – den mer precisa vetenskapen kan läras in senare, om det behövs, på något annat sätt än

genom organisationens informationsfilmer. Å andra sidan kan man fundera över om filmerna verkligen inte alls hade nått fram med ”vägmärke” i stället för ”trafikskylt”?

Naturligtvis är språket föränderligt och det kan finnas flera tänkbara orsaker till att termer faktiskt kan behöva bytas ut, bland annat om det som termen står för (begreppet) utvecklas men också på grund av bland annat:

- utveckling av vetandet
 - o *ununseptium* -> *tenness*¹
- utveckling av tekniken
 - o *terminalåtkomst* -> *direktåtkomst*
- utveckling av språket
 - o *dvärg* -> *kortvuxen*; *dvärgbrytare* -> *minibrytare*
- förändring av attityder
 - o *fetma* -> *obesitas*
- konnotationer, associationer
 - o *havandeskapspenning* -> *graviditetspenning*
 - o *benskörhet* -> *osteoporos*
- kommersiella skäl
 - o *blodapelsin* -> *röd apelsin*
- beroenden som leder till konsekvensändringar
- harmonisering (EU-lagstiftning etc.)

Det är inte alltid lätt att renodla orsakerna i varje enskilt fall och flera orsaker kan ligga bakom ett önskat eller genomfört termbyte.

I klarspråkssammanhang har bland annat termbyte betonats under lång tid, och det har ibland verkat som att terminologi- og klarspråksarbete verkar oförenliga. Men de ibland krassa tipsen att rensa texter från facktermer verkar alltså i dag snarare ha bytts mot en mer förlåtande och problemlösande inställning – hur ska termer hanteras utanför sitt fackområde? Fackspråket är ju till sin natur – och definition – knutet till ett fackområde: ’språkform som används för kommunikation inom ett fackområde (Nordterm 2005), men inte enbart. I resultaten från en enkät från Språkrådet om bland annat terminologiarbete (Hansson 2022: 13) säger den största andelen svarande att de arbetar med terminologi av begriplighetsskäl, det vill säga klarspråksarbetet och terminologiarbetet verkar ha börjat bli mer komplementära verksamheter. I del 1 av ISO:s klarspråksstandard (ISO 24495-1) är till exempel ett av råden (5.3.2):

¹ Inom kemin används tillfälliga namn (*ununseptium*) på nya grundämnen tills IUPAC bestämt ett officiellt namn (*tenness*).

Välj bekanta ord

Författare bör använda ord som läsarna är bekanta med:

- a) Välj ord som gör texten precis och otvetydig.
- b) Välj ord som skapar en mental bild hos läsarna.
- c) Använd facktermer enbart i följande fall:
 - 1) om läsarna förstår och föredrar dem
 - 2) om läsarna behöver lära sig dem för att uppnå sina mål (förklara då facktermerna första gången de förekommer).

Det intressanta här är att det också (i c2) öppnas upp för att läsaren kan behöva lära sig vissa termer för att uppnå sina mål. Att i ett sådant läge ”undanhålla” termen genom att byta ut den mot ett annat, ofta mindre precist ord skulle alltså snarare kunna försvåra för personen att uppnå målet, till exempel att använda rätt blankett från en myndighet. I ett utkast till en kommande del i ISO 24495-serien av klarspråksstandarder, om populärvetenskapligt skrivande², betonas balansen mellan korrekthet och precision å ena sidan och förståelse och tillgänglighet å andra sidan:

Precise language helps clarify what the author means and avoid statements that can have more than one meaning or can be misunderstood. In addition to following the guidance in ISO 24495-1:2023, 5.3.1, authors should choose terms and compose sentences along the following lines: [...]

Help readers **understand and learn important terms and abbreviations** by defining them in context, in a sidebar or in a glossary of important terms (a list of definitions for key terms or abbreviations). Brief definitions in context are particularly helpful.

EXAMPLE 1 The Mesozoic Era (the age of the dinosaurs).
Consider alternatives to technical terms or jargon.

EXAMPLE 2 Using **kidney disease** instead of **nephropathy**. [min fetstil]

Råden liknar alltså de sedvanliga i handledningar om hur terminologi bör hanteras när målgruppen är icke-expert – utbyte, förklaring (dock utan förklaring av hur det ska gå till) – men en skillnad är att användarna också ska få hjälp att lära in termer. Ett sådant syfte blir omöjligt att uppnå om målgruppen inte möter termerna de ska lära sig.

² I standarden skiljs mellan ”science writing” för icke-insatta läsare och ”scientific writing” för insatta läsare, med bakgrundskunskaper inom fackområdet.

3.3 Terminologisk konsekvensbedömning

När konsekvenserna kan bli stora, som till exempel inom medicin eller juridik, är det särskilt viktigt att överväga konsekvenserna av ett termbyte, att göra en ”terminologisk konsekvensbedömning”. I Svenskt lagspråk i Finland (Slaf) (2023: 119f) anges ett antal faktorer som talar för/underlättar respektive emot/försvårar ett termbyte i lagtext. Och även om det juridiska språket är speciellt på många sätt finns det också en stor allmängiltighet i resonemanget. Bland de underlättande faktorerna nämns att den gamla termen är språkligt misslyckad, ålderdomlig eller missvisande, den nya termen rekommenderas av språkvårdarna, den nya termen förstås lätt av relevanta målgrupper och lekmän. Faktorer som sägs försvåra ett termbyte är bland annat att ett termbyte skulle kunna orsaka missförstånd eller feltolkningar, den gamla termen har stor spridning, också i nyare lagar, och är allmänt vedertagen, den gamla termen förekommer rikligt i till exempel myndighetsföreskrifter och information till allmänheten, den nya termen är inte känd av experter på området, den nya termen missförstås lätt av relevanta målgrupper och lekmän. Även om flera av faktorerna är kopplade just till det juridiska området är många ändå allmängiltiga. Särskilt intressant är punkten om att termer förstås/missförstås lätt av relevanta målgrupper och lekmän – flera grupper, även de utan expertkunskap, ska alltså vägas in i beslutet om ett eventuellt termbyte.

3.4 Patientvänliga termer

Klarspråk genomsyrar alltfler delar av samhället och så även hälso- och sjukvården där så kallade ”patientvänliga termer” är uttryck för en mer patientcentrerad vård och de kan vara en hjälp vid kontakter med vården – sökord som ”ont i magen” kan leda vidare till mer precisa uttryck (gastrit, magkatarr etc.) som man inte ska behöva kunna för att snabbt hitta rätt vård. Särskilt i texttyper som vänder sig direkt till patienter, till exempel kallelser och patientinformation, blir dessa termer extra viktiga:

Vi ”översätter” vad besöket ska handla om från fackspråk till allmänspråk. [...] Vad sägs till exempel om att bli kallad till ett besök för att ”ta bort stygnen” i stället för ”suturtagning”? Eller att få veta att du har en tid för att ”utreda förändringar i binjurarna” i stället för en ”binjureincidentalom”? Det är enklare för patienterna att förstå vad besöket ska handla om när begreppen skrivs på klarspråk. Då blir det också lättare att kunna förbereda sig.” (Hansen & Woxberg, 2025)

I många fall kan detta fungera, men vissa uttryck har orsakat diskussioner, särskilt de som inte utan vidare låter sig överföras till en mer klarspråklig

formulering. Ett sådant exempel är ”bedömning” inom hälso- och sjukvården där språkråden från den svenska sjukvårdsplattformen 1177 säger att detta ord inte bör användas eftersom det kan antyda att någon förmåga ska testas. Samtidigt kan den professionella bedömningen av en hälso- och sjukvårdskunnig vara precis det som efterfrågas. Detta språkråd från 1177 ger inga tydliga alternativa uttryck, vilket i sig givit upphov till långa diskussioner bland kommunikatörer och andra på regional nivå – bör det snarare stå ”samtal” eller något annat? Och omvänt kan alltför vaga uttryck i kallelser också skapa fel förväntningar och onödig oro hos patienter. I en tråd på Reddit (2025) diskuteras de patientvänliga termernas vara och inte vara:

Jag hade ett arbetsmöte om detta, specifikt relaterat till medicinska indikationer. Psykologchefen vill att vi ska använda patientvänliga termer, som ”Olanzapin för klarare tankar” i stället för ”psykos” eller ”schizofreni”. Det finns lite motstånd mot detta, med huvudargumentet att journalföring är för kommunikation mellan vårdgivare, inte vårdgivare till patient.

Jag känner att det att inte använda termer som psykos eller schizofreni bara ökar stigmat, som om det vore dåliga saker som vi måste undvika att namnge direkt eller erkänna. Jag känner att det att använda rätt ord normaliserar symtomen och diagnoserna, men kanske är det bara jag?

Rådet om att hitta klarspråksalternativ, patientvänliga termer, måste också problematiseras – vissa patienter är medicinutbildade, andra expertpatienter med djupa kunskaper om sitt eget medicinska tillstånd.

3.5 Stigmatiserande uttryck, politisk korrekthet och ängslighet

En faktor som alltmer kommit att påverka även fackspråket och särskilt valet av termer i olika sammanhang är den politiska korrektheten, woke eller vad man nu väljer att kalla den. Olika uttrycks konnotationer ändras med tiden vilket gör att nya icke-kränkande alternativ tas fram. Inom de tekniska områdena har till exempel ”dvärgbrytare” bytt namn till ”minibrytare” (Norling, 2025), och inom den engelska datorterminologin har ”master” och ”slave” arbetats bort till förmån för ”primary” och ”secondary” (Charboneau, 2020). I vissa sammanhang verkar den här aspekten dock ha blivit så viktig att stigmatiseringsrisken ”övertrumfar” klarspråksambitioner om att använda genomsynliga och tydliga uttryck. Det blir mer angeläget att undvika negativa konnotationer än att riskera ett oförstående inför svåra, men icke-stigmatiserande uttryck. Särskilt intressant blir användningen och undvikandet

av facktermer inom hälso- och sjukvården där en återgång till latin, kanske ursymbolen för obegripligt fackspråk, börjat bli legio när mottagaren tillhör allmänheten. Regelrätta kampanjer (Novo Nordisk, 2026) för att byta termen ”fetma” mot den betydligt mer okända latinska termen ”obesitas” har bedrivits. Förutom att detta språk- och termbyte skulle betona att det verkligen handlar om en sjukdom för de drabbade – fackspråk kan ju inge förtroende – så var också ett viktigt skäl att termen ”fetma” ansågs stigmatiserande. På samma sätt har det framförts liknande åsikter om ”benskörhet” vilket lett till en användning av termen ”osteoporos” på skyltar och i kallelser. Fenomenet är intressant eftersom dessa termer som är betydligt mer okända än sina svenskare eller försvenskade motsvarigheter och dessutom inte helt enkla att uttala, böja eller att skapa avledningar av (”obes”, inte ”fet”, men ”osteoporös” eller ”osteoporotisk?”), plötsligt blir de som bör användas. Termkriteriet ”icke-stötande” verkar alltså vinna över tidigare ”traditionella” termkriterier om korthet, gensynlighet och precision. Samtidigt kan inte de latinska uttrycken sägas ha en högre ”termighet” (eng. termhood) än de svenska. De är ekvivalenter eller synonymer som uttrycker samma begrepp, men upplevs förmodligen som precisare av de icke-insatta.

Sjukvårdsplattformen 1177 har ett antal språkråd där denna tendens blir tydlig. Till exempel avråds skribenter från ”fraktur” till förmån för ”spricka”, ”brott”, ”brutet”, kanske för att ”fraktur” låter mer allvarligt; samtidigt kan det mycket konkreta ”brutet” nog också skrämma upp andra patienter som snarare kan distansera sig till sin skada med ett uttryck som inte direkt är alldeles begripligt, eller saknar negativa konnotationer. Även ord med positiva konnotationer som ”bota” kan vara avrådda, men då av perspektivskäl: ”Ordet bota kan bidra till ett läkarperspektiv i texten. Skriv på ett annat sätt, ur patientens och läsarens perspektiv (1177). Det avråds också från renodlad jargong: ”Skriv till exempel sluta med läkemedlet, inte sätta ut läkemedlet.” I vissa sammanhang kan det finnas psykologiska hänsyn som motiverar ett termbyte – ”kronisk” har till exempel bytts till ”långvarig” eftersom det anses bidra till att ge de drabbade patienterna mer hopp och att sjukdomen inte är för evigt. Även själva ordet ”patient” har varit uppe för diskussion eftersom det skulle kunna sända signaler om tålmodighet, det vill säga att personer som behöver hälso- och sjukvård ska behöva vänta, vilket inte är lämpligt. Samtidigt är ”patient” en etablerad term och det har också förekommit kritik av att språkvården går för långt och att de kritiska rösterna är få och överkänsliga. Icke-insatta kan också anse sig få bekräftat att de resurser som läggs på språkvård och terminologiarbete inte är väl använda utan borde satsas på annat.

Konsekvenserna kan också bli andra enligt Kjöllér (2023) som ser en fara i att så gärna vilja undvika att stöta sig med någon att otydlighet bara är en av flera tänkbara konsekvenser:

Min andra association till konflikten mellan exakthet och begriplighet rör en nationell satsning på att utrota livmoderhalscancer. Under parollen ”Ta sticket mot HPV” försöker Sverige förmå kvinnor födda 1994–1998 att avgiftsfritt vaccinera sig. I de flesta regioner, [...] vänder man sig därför till kvinnor inom det aktuella åldersintervallet. Men inte i Västra Götaland. Där har begriplighet fått ge vika för ängslighet. Och ordet kvinna har bytts ut till ”alla med livmoderhals”. Jag är inte säker på att alla infödda i åldersgruppen är bekanta med termen ”livmoderhals”. Än mindre tror jag ordet är begripligt bland migranter med bristande språkkunskaper. [...] En liten grupp aktivister har direkt eller indirekt fått ängsliga tjänstemän att formulera sig på ett sätt så att stora grupper kvinnor i praktiken exkluderas från erbjudandet om vaccination. Och därmed från möjligheten att bidra till att utrota en cancerform som drabbar kvinnor.

3.5.1 Person först-språket

Ett särskilt fall som diskuterats alltmer sedan det introducerades i början av 2000-talet är det så kallade ”person först-språket” där tidigare benämningar byts mot formuleringar som inleds med ”person med ...” som ett sätt att betona att en person inte är sin sjukdom: ”Principen är att den språkliga uppdelningen av person först och sedan diagnos, till exempel person med autism, antas vara ett sätt att positionera människan som primär och diagnosen som sekundär. Med andra ord: diagnosen står utanför personens identitet i stället för att vara identiteten.” (Vilppala, 2021) Flera myndigheter kämpar med formuleringar av den här typen: bör ”missbrukare” bytas mot ”person med skadligt bruk och beroende” och vad kallar vi en person som har svårigheter att läsa: ”person med läsnedsättning”, ”person med läshinder”, ”person som möter läshinder”? Lind Palicki (2024: 156), som skrivit om inkluderande språk, betonar att det är ”främst hos professionella, i fackspråket, som person först-språket står högt i kurs. Kanske är det just när fackspråk och allmänspråk möts som kollisioner uppstår. I allmänspråket är ordfloran rik och varierad, och där måste vi tillåta variation. Därför uppstår problem när fackspråkets krav på entydighet och stringens överförs till allmänspråkets föränderliga tillstånd, där ord är fyllda av associationer och nyanser.” Lind Palicki (2024: 63) varnar också för att ett termbyte kan vara olämpligt om det innebär att fler referenter täcks in än vad som var avsikten från början:

Ett vanligt fenomen när benämningar av människor ändras är att extensionen ökar. [...] Men när extensionen ökar kan det också uppstå problem. Om referenterna är alla – hur ska vi då kunna avgränsa när vi till exempel behöver prata om den grupp som har rätt till särskilt stöd eller assistans? Det som ofta händer i praktiken är att det nya uttrycket, till exempel person med funktionsvariation, i princip bara används om samma referenter som tidigare, det vill säga samma grupp som inkluderas i uttrycket person med funktionsnedsättning. [...] Det kan finnas andra mycket goda skäl till benämningsbytet, som att belysa att vissa funktionsnedsättningar placeras inom normen och andra inte, men när ord får ökad extension är det något att se upp med, framförallt om det inte är avsikten att extensionen ska öka.

Terminologiskt kan man säga att term och definition kommer närmare varandra med person först-mönstret, men det brukar inte nämnas i dessa sammanhang. Inte heller har särskilt många studier av hur detta språk uppfattas av de berörda genomförts. Vilppala (2021: 1) fann i sin studie att alla inte höll med om att formuleringen är inkluderande och respektfull; några tyckte snarare att det var underligt att bli kallad person, vilket upplevdes som en självklarhet:

Det som också förbryllar är att antagandet om person först-språkets fördelar inte är förankrat hos de berörda. Det har inte gjorts någon större studie i Sverige som bekräftar att antagandet stämmer – ingen vet om person först-språket upplevs som det mest inkluderande av de berörda, och ingen vet vilka personbenämningar de och anknyttande grupper i samhället föredrar och varför. Är det bättre att säga jag är bipolär/autist/aspergare än att säga jag har bipolär sjukdom osv. eller tvärtom? Är person med autism att föredra framför autistisk person och varför i så fall? Vem har benämningsmakt?³

I en nyare artikel (Black & Bölte, 2026) konstateras återigen att frågan om person först-formuleringars vara eller inte vara är en fråga som engagerar, men majoriteten av de tillfrågade i denna studie föredrog inte sådana formuleringar utan språkpreferenserna bland de neurodivergenta deltagarna fördelade sig enligt följande:

- 38,6 procent identitet först ("autistisk person"),
- 19,8 procent person först ("person med autism"),
- 41,6 procent uppgav ingen tydlig preferens.

³ Frågan om benämningsmakt behandlas också av Lind Palicki (2024) och där får terminologen ett avsnitt, jämsides bland annat språkvårdaren.

Slutsatsen i studien blev att det finns en stor variation och att det inte finns ett rätt sätt att benämna personer, vilket i sig också kan ses som ett avsteg från "traditionell" termsättning där *en* term ofta framhålls framför många varianter/synonymer.

En annan grundläggande fråga är om termval verkligen kan påverka beteende och där går åsikterna isär (se vidare Melin & Parkvall, 2016). En aktuell studie (Grailey et al, 2025: 2) har i alla fall undersökt hur byte av terminologi kopplat till antibiotikaresistens faktiskt påverkat beteende. Förkortningen "AMR" (eng. AMR = antimicrobial resistance) ansågs inte uppfylla de kriterier som kan ställas på uttryck som kan fungera kommunikativt – "pronounceability, meaningfulness and specificity" – och den används inkonsekvent, är svår att uttala och betyder inget för icke-experten. Andra termer för AMR undersöktes via en enkät och slutsatsen blev att "alternative terminology for AMR can be more effective in terms of public engagement and attitudes shift – the first step in engendering meaningful behaviour change" – och att det var viktigt att samarbeta med målgruppen.

3.5.2 Termer och konnotationer

Exemplet från hälso- och sjukvårdens terminologi visar att konnotationer, hos till exempel de svenskspråkiga orden, spelar in till de latinska motsvarigheternas fördel. TNC:s förste föreståndare John Wennerberg uttryckte någon gång att konnotationer inte hör hemma i terminologin där det subjektiva och denotativa endast är det som bör uttryckas. Men termer tillhör språket och det är ibland svårt att undvika negativa (eller överdrivet positiva) konnotationer.

Konnotationer har traditionellt inte varit så framträdande i terminologiarbetet (vid till exempel termval), och Wüster och John Wennerberg var överens: "For terminologists, only denotation is important as opposed to connotation" (Candel, 2022:44).

Men i dag får vi alltså se konnotationer som en ny faktor som verkar behöva tas med i beräkningen (Nilsson, 2024; Nilsson & Palm, 2024), särskilt i fall där det handlar om benämningar av grupper, det vill säga ett nytt slags termkriterium: "Termer ska inte ge negativa konnotationer eller vara stigmatiserande". Men är det egentligen så nytt? Redan 1946 skrev van de Velde om kvinnans sexualfysiologi: "I texten användes med förkärlek facktermer, därför att de äro de vanligaste och därför att de under vissa förhållanden äro de för takten minst sårande." Och Haarala (1983: 48f) nämner "ändamålsenliga konnotationer" som ett kriterium för goda termer vid sidan av korthet, beskrivningsförmåga/semantisk genomskinlighet, identifierbarhet, lätthet i

uttal, rättskrivning och böjning samt grammatisk riktighet:

Termerna är oftast neutrala till känslovärdet och ibland strävar man medvetet efter detta, till exempel i benämningarna för sjukdomar undviker man obehagliga associationer. Också i reklamer och marknadsföring är det viktigt att vissa nyckeltermerna väcker lämpliga idéassociationer. [...] Förutom de nämnda kriterierna inverkar uppenbarligen också omedvetna estetiska eller känslöbetonade mekanismer.

TNC betonade också ”den tredje termarten” som kallades ”de alldagliga termerna” vid sidan av de för vetenskapliga begrepp avsedda termerna som bör vara entydiga och de sammanfattande benämningarna (som ska användas vid klassificering o.d.). Alldagliga termer sades de vara som fått eller kan väntas få användning i verkstäder eller på andra arbetsplatser, i allmän köpenskap, i hushåll osv. Sådana behövde vara bekväma i tal och skrift och såvitt möjligt ha stöd i det invanda språket.

Utifrån det sistnämnda blir exemplet med blodapelsinen som bytte namn till ”röd apelsin” intressant eftersom det visar på en krock mellan konnotationer och det invanda språket. Det invanda namnet ”blodapelsin” började ge så många negativa konnotationer att handlare till och med upplevde förbättrade försäljningssiffror efter bytet till ”röd apelsin” (Lennander, 2014). Andra exempel på termbyte, som ”gul kiwi”, följer på ett förädlingsarbete som ändrat på ett typiskt kännetecken vilket då måste synas i produktnamnet så att de två varianterna grön och gul kiwi kan skiljas åt. Här verkar alltså trenden gå mot mer bokstavligt, mindre metaforiskt, tänkande hos konsumenterna. Parallellt florerar en språklig palett med fler färger än ”grön” i termer där det verkligen krävs fantasi och metaforiskt tänkande (eller insatthet) för att fullt ut förstå avsikten bakom termerna: ”blå ekonomi” har till exempel att göra med verksamheter som utgår från havet (fiske och fiskodling, turism och sjötransporter) medan ”röd bioteknik” är kopplad till läkemedel och människors hälsa (Nilsson, 2021; Nilsson, 2024) – och uppfyller som termer inte många av de traditionella termkriterierna.

4 Det förklarade fackspråket

Termer i text är något som behöver hanteras oavsett målgrupp, och termhantering handlar både om termerna i sig och hur de används och deras eventuella ersättare, men också om de bakomliggande begreppen och hur dessa kan förklaras språkligt. Vanliga råd om termhantering är till exempel att först ta först reda på vilka ord som är termer, därefter ta reda på vilken term

som är den etablerade – för aktuell mottagargrupp, använda den och endast den, dvs. undvika synonymer och att (noggrant) överväga om termen behöver ersättas med en mer generell term:

Var noggrann i användningen av facktermer! Mycket av det nya inom tekniken lånas in, likaså språket. Det gäller då att inte skriva termer hur som helst utan att ta reda på om de är vedertagna och om användningen normerats. (Mårdsjö, 196: 59]

Många handböcker ger också rådet om att förklara termer (se även Aastrup et al, 2010):

Så hur gör man då med facktermerna [...] **Det allra bästa är om du kan låta bli att använda dem och ersätta dem med förklaringar eller ord som allmänheten förstår.** I de flesta fall är facktermerna inte outhärliga – kanske slinker de bara med av gammal vana. Men i andra fall är det nödvändigt att använda dem. Se då till att ge en förklaring av termen den första gången du använder den. I längre texter kan du även hänvisa till denna förklaring nästa gång du använder ordet. Långa texter kan också ha stor nytta av en ordlista där du förklarar termerna.” (Forsberg, 2008: 37, min fetstil)

Dock saknas ofta ytterligare information om olika typer av begreppsbeskrivningar, skillnaderna dem emellan, tekniker och knep etc. eller om hur en ordlista bäst struktureras. Mårdsjö (1986: 59) menar att bedömning av hur facktermer – som hon beskriver som precisa instrument för experter men trubbiga i kontakter med icke-expert – ska förklaras får variera från fall till fall, men ger ändå några, lite tydligare, riktlinjer:

Behåll de facktermer som är grundläggande för texten och som det kan finnas anledning att lära ut. Men var då också beredd att introducera dem. Det kan göras på olika sätt beroende på hur lång förklaringen är:

- Förklaring i parentes
- Definition i samma mening eller strax efter
 - *Tal som hörs i båda hörtelefonerna, s.k. medhörning, kompenseras med ... [...]*
- En not längst ner på sidan
- Ordet placeras i ett sammanhang så att läsaren förstår betydelsen

Noter kan fungera om förklaringarna är längre, men är inte alltid möjliga i alla texttyper. Det fjärde sättet kallar hon ”elegantast” men också svårt att genomföra eftersom ”en ”självförklarande” text tar lång tid att fundera ut”.

Isofs skrift "Språkrådet rekommenderar" (Holmér 2023: 117f) lyfter också fram förklaringen framför termbytet:

Etablerade termer som många kan antas känna till bör användas. Att i sådana fall skapa alternativa "förenklingar" skapar ofta större begriplighetsproblem. Om man bedömer att det behövs kan man hellre ge en förklaring till den term som används. Det kan också vara så att termen inte tillför något, och företeelsen kan då i stället beskrivas enbart med en förklarande omskrivning.

5 Motprestation = motbjudande?

Ett motsatt perspektiv som sällan förs fram är det om mottagarnas (tålgruppens?) ansträngningar eller kanske till och med nödvändiga språkliga motprestationer för förståelse. Språkvetaren Westman (1976: 121) säger i fackspråksantologin att det blir omöjligt att lära sig alla olika fackspråk:

Ibland föreslås som lösning av detta problem att man måste kräva att läsarna anstränger sig. Men hur många fackspråk måste i så fall varje människa lära sig? Det är ju inte bara fråga om en enkel motsats mellan å ena sidan fackmän och å andra sida lekmän. Även fackmännen är i princip lika illa ute som den s.k. allmänheten när det gäller den allmänna samhällsdebatten. Praktiskt taget ingen fackman är fackman annat än inom sitt område, dvs. även fackmän är lekmän i alla avseenden utom ett enda.

Wärneryd (1976: 34f), kommunikationsforskare, betonar i stället mottagarens ansträngning som en förutsättning – kombinerat med ett visst ansvar hos experter (och terminologer?) för själva termskapandet som kan brista i genomsynlighet:

Den vetenskaplige forskaren måste välja sitt språk så att detta blir effektivt i förhållande till den avsedda mottagargruppen. Detta innebär för samhällsvetarna normalt att språket skall kunna förstås av användare med en viss bakgrundskunskap och en viss vilja att själva anstränga sig. Det är väsentligt att mottagaren är villig att anstränga sig till en viss grad. Ingen vetenskap kan upplösas i ett så enkelt språk att det inte krävs någon insats från mottagaren, Dessutom skulle samhällsvetaren genom att förenkla starkt troligen försvåra sin kommunikation med kolleger: dessa skulle dels tappa överblick- en över forskningsresultaten, dels sakna förankringen i välbekanta begrepp. [...]

Hela ansvaret för att kommunikationen mellan forskare och icke-forskningsutbildade mottagargrupper skall fungera kan dock inte läggas på forskaren. Också mottagaren måste anstränga sig och lära sig åtminstone något av forskningens språk för att kunna förstå tankegångarna. Denna uppgift skulle underlättas om forskningsspråket hade bättre fackuttryck i en del fall.

En fråga som ställs mindre ofta är om klarspråksivrandet ibland kan gå för långt och det blir (fack)språklig curling som faktiskt inte hjälper. En språkkonsultstudent (Svärd, 2026) tog upp detta i ett LinkedIn-inlägg – och använde till och med orden ”hets” och ”indoktrinering” om förfarandet:

Frågor som bör ställas och diskuteras betyddligt mer än vad som görs idag: vad går förlorat i klarspråkshetsen, och kan vi verkligen undvara allt det (vad det nu är)? Är det möjligt att anta en hållning där vi ställer andra krav på medborgare? Till exempel som att var och en får ta ansvar för sin bildning, upp till den nivå som krävs för att förstå det som behöver förstås? Skulle staten kunna kliva in med en trevlig liten subventionering för fall i yttermarginalen, typ att förstå juridikens nominaliseringsfester? Vad GÅR att göra för att få stopp på den strävan efter ett entonigt, sövande språk som väller fram likt en harvester i Amazonas?

Flera av inläggets kommentarer pekade på att målgruppen styr och att klarspråk är en nödvändighet för myndigheter om medborgarna ska förstå. Och grundfrågan som utkristalliserades i diskussionen blev ”Är språket eller budskapet det viktigaste?” Svaret från studenten (Svärd, 2026) blev följande:

Jag menar mest att det kanske inte alltid självklart är budskapet. Det tycker åtminstone inte jag. [...] Men det är ju inte en svartvit fråga. Ibland tycker även jag att budskapet går före och det är exakt min poäng. Vi måste se, tänka och prata kritiskt om klarspråksidealet och den indoktrinerade tonen kring det. Inget borde stå oemotsagt. Det är åtminstone min mening :) Och jag tror att det att låta klarspråket tillåtas gå fram med sån kraft som det gör, kanske gör en del skada på språket som vi inte ser nu.

6 Till sist

Kanske tål faktiskt ”tålgruppen” mer terminologi än vad som vanligtvis antas om man i stället utgår från det renodlat fackspråkliga perspektivet och ser på saken med den insattes ögon? Att ta till termbyte vid målgruppsbyte kan vara till hjälp, men det finns också en risk för att målgruppen görs en otjänst; om

de exakta termerna inte syns och hörs kan det också skapa en osäkerhet bland språkbrukarna och en tystnad om fackområdet generellt. En ”icke-inläring” eller inläring av en vag termsättning kan skapa problem längre fram, när precision krävs. Ett ”förklarat fackspråk” är i de flesta sammanhang att föredra, men med det följer också högre krav på tydligare förklaringsmetodik i olika typer av handledningar, vilket ofta saknas i dag. Och så konnotationerna och det kränkta och ängsliga: förmodligen går det inte att helt bortse från dessa faktorer i framtida termval, men det måste också gå att resonera om det ifall det tenderar att få alltför stort fokus i förhållande till andra faktorer. Förhoppningsvis finns det, då och då, en nyfikenhet på det som fackspråket har att erbjuda, och Alexanderssons ord (1976: 128) med positiva tankar om det vetenskapliga – och fackspråkliga – i varje människa får avsluta detta resonemang:

Men det finns också ett annat sätt att öka forskningskommunikationen, som inte gärna – i varje fall inte med vanligt språkbruk – kan kallas nyttobetonat. Jag tänker på kunskap om vetenskaplig verksamhet som en källa till glädje och tillfredsställelse. [...] En dimension av människan är den vetenskapliga människan – den del av personligheten som står för det outtröttliga sökandet, lusten att ordna upp och förklara, den del som har förmågan att genomskåda och som i lyckliga ögonblick kan frigöra sig från invanda mönster och söka nya vägar för tänkande och skapande. Inget motsäger att denna vetenskapliga dimension finns i varje människa. Jag vill påstå att människor har ovanligt stor glädje av att utveckla den. Möjligheten att göra detta ges naturligtvis större chanser om människor också bringas i kontakt med den vetenskapliga forskningen i dess praktiska uttrycksformer.

Och med fackspråket och dess termer!

Referenser

- 1177, *Språkliga riktlinjer*, <https://www.1177.se/globalassets/1177/nationell/media/dokument/sprakliga-riktlinjer-webbversion.pdf>
- 1177, *Diverse ord och uttryck A till Ö*. <https://www.1177.se/riktlinjer-och-material/sprakliga-riktlinjer/diverse-ord-och-uttryck-a--o/>
- Aastrup, K, Swahn, B. Zetterberg, B. & Skjemstad, M. 2010. *Skriva på myndighet – lärarhandledning – ett samarbete mellan Bolagsverket, Försäkringskassan, Skatteverket och Tullverket*, <https://www.isof.se/download/18.22a992521791cc74e-74ab5d/1619965179043/skriva-pa-myndighet-lararhandledning.pdf>

- Ahlström, K. 2025 "Därför pratar unga som amatörpsykologer" I: *Dagens Nyheter*, 2025-03-13, s. 4–5
- Alexandersson, O. 1976. "Att föra ut forskning – varför och hur?" I: Molde. B. (red.) 1976. *Fackspråk*. Stockholm: Esselte, S. 125–144
- Atentis, 2025. *Filmer för säkrare trafikanter*, <https://www.atentis.se/>
- Bjereld, U., Demker, M. & Hinnfors, J. (2009). *Varför vetenskap?: om vikten av problem och teori i forskningsprocessen*. (3., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur
- Black M.H. & Bölte S. 2025. "Diversity-Friendly Initiatives: Substance or Show? The Case of Silent Clapping", IN: *Scandinavian Journal of Child and Adolescent Psychiatry and Psychology*, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/41425300/>
- Candel, D. 2022. "General principles of Wüster's General Theory of Terminology," IN: P. Faber and M.-C. L'Homme (red.). *Theoretical Perspectives on Terminology: Explaining terms, concepts and specialized knowledge*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, s. 37–60
- Charboneau, T. 2020. "How "Master" and "Slave" Terminology is Being Re-examined in Electrical Engineering", I: *All About Circuits*, <https://www.allaboutcircuits.com/news/how-master-slave-terminology-reexamined-in-electrical-engineering/>
- Dalman, J. F. & Bågenholm, G. (transkription). 1765/2003. *Utkast til et sjö-lexicon hwarutinnan de ord som egentligen brukas wid ammiralitetet och til sjöss korteligen blifwa förklarade*, Faks. av: 1. uppl. Örebro : J. Lindh, 1765, Skärhamn: Båtdokgruppen
- Forsberg, J. 2008. *Tydliga texter: snabba skrivtips och språkråd*, Stockholm: Norstedts
- Fremer, M, Holmér, Å. & Webjörn, K. 2024. *Termer i bruk? Forskning om fackspråk och terminologi i möten mellan experter och icke-expert*, Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen, Rapporter från Språkrådet 21, <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sprakochfolkminnen:di-va-2648>
- Furberg, L. 2010. *Vad är svårt med svåra ord? En analys av Bolagsverkets facktermer på webben, examensarbete Språkkonsultprogrammet*, Stockholms universitet
- Grailey K, Finlayson A, Stuijzand B, McCrudden C, Jones A, Meyer zu Brickwedde E, Brown H, Huf S, Behrendt H, Darzi A. 2025. "Differing terminology used to describe antimicrobial resistance can influence comprehension and subsequent behavioural intent". IN: *Communications Medicine*, 29;5(1):146, <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/>

[PMC12041392/pdf/43856_2025_Article_849.pdf](https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/pdf/43856_2025_Article_849.pdf)

- Gunnartz, K. 2010. *Prata som folk, Einstein: att berätta begripligt om vetenskap*, Stockholm: Norstedts.
- Haarala, R. 1983. "Språkvård och terminologi" I: *Sprog i Norden*, s. 39–49, <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>
- Hansen, S. & Woxberg Lindsjö, L. 2025. "Begripligare texter från vården förbereder patienterna", IN: *Klarspråk*, 2/2025, <https://www.isof.se/svenska-spraket/klarsprak/bulletinen-klarsprak/artiklar-klarsprak/2025-06-03-begripligare-texter-fran-varden-forbereder-patienterna>
- Hansson, Karin, 2022: Flerspråkig basterminologi som grund för tolkning och översättning. Redovisning av regeringsuppdrag Ku2021/00802 (ändring av regleringsbrev 2021), Stockholm: Institutet för språk och folkminnen. Hämtat 2023-09-17: <https://www.isof.se/download/18.37f8c5e-e180940ed99835df2/1654158853466/Redovisning%20Flerspr%C3%A5kig%20basterminologi%202022.pdf>
- Holmér, Å. 2023. "Att göra termer begripliga. På hur många sätt kan man förstå observation?", IN: Bylin, M & Melander, B. (red.), *Språkrådet rekommenderar. Perspektiv, metoder och avvägningar i språkriktighetsfrågor*, Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen, s. 105–118, <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1718953/FULLTEXT01.pdf>
- ISO 24495-2:2025, *Klarspråk – Del 2: Juridisk kommunikation* (ISO 24495-2:2025, IDT)
- ISO/DIS 24495-3, *Plain language – Part 3: Science writing [under utgivning]*
- Josephson, O. 1982. *Svåra ord: en undersökning av förståelsen av 153 ord från ekonomiska, sociala och politiska sammanhang*. Diss. Stockholm : Univ. Stockholm.
- Kjöllér, H. 2023: "Det får konsekvenser att kalla kvinnor för "personer med livmoderhals"" IN: *Dagens Nyheter*, 2023-06-01, <https://www.dn.se/ledare/hanne-kjoller-det-far-konsekvenser-att-kalla-kvinnor-for-personer-med-livmoderhals/>
- Lennander, F. 2014. "Blodapelsinen har bytt namn – till röd apelsin" IN: *Expressen*, 2014-12-14, <https://www.expressen.se/nyheter/blodapelsinen-har-bytt-namn--till-rod-apelsin/>
- Lind Palicki, L. 2021. "Lyssna på personen först!" IN: *Språktidningen*, 2021-02-08, utgåva 2021-2
- Lind Palicki, L. 2021. *Inkluderande språk – att välja sina ord*. Stockholm: Natur & Kultur.

- Manzoor, A. 2012. "Man kan inte förutsätta att alla förstår allt". IN: *Läkemedelsvärlden*, <https://www.lakemedelsvarlden.se/blogginlagg/man-kan-inte-forutsatta-att-alla-forstar-allt/>
- Melin, L. & Parkvall M. 2016 *Laddade ord*. Stockholm: Morfem.
- Molde, B. (red.) 1976. *Fackspråk*. Stockholm: Esselte
- Mårdsjö, K. 1986. *Informera om teknik*. Stockholm: Liber.
- Nilsson, H. & Palm, H. 2024. "Favorit i repris? Eller: Vad har hänt med "terminologi" på tjugo år?". IN: *Sprog i Norden*, 54(1), s. 198–211, <https://tidsskrift.dk/sin/article/view/144195>
- Nilsson, H. 2024. "Controversial connotations". IN: *Cahiers de lexicologie*, vol. 125, s. 79–102.
- Nilsson, H. 2021. *Blått en dag, grönt en annan*, <https://terminologiframjandet.se/h552a9FtZ/2021/11/25/blatt-en-dag-gront-en-annan/>
- Nordterm. 2005. NORDTERM 13: Terminologins terminologi på nordiska
- Norling, A. 2025. "Dvärgbrytare byter namn: "Problematiskt"" IN: *Tidningen Elektrikern*, <https://arbetet.se/2025/02/03/dvargbrytare-byter-namn-problematiskt/>
- Novo Nordisk. 2026. *Mer om obesitas*, <https://www.meromobesitas.se/>
- Pilke, N., Nissilä, N. & Landqvist, H. 2021. *Terminology as a Societal Resource. Possibilities and Responsibilities in a Changing World, Special issue of Terminology 27:1*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, <https://benjamins.com/catalog/term.27.1>
- Ragnarson, P. 1976. "Att informera om teknik" IN: Molde, B. (red.) 1976. *Fackspråk*. Stockholm: Esselte, s. 9–18
- Reddit, *Alternativa formuleringar vid dokumentation*, https://www.reddit.com/r/nursepractitioner/comments/peiulw/alternative_wording_when_charting/?tl=sv
- Resi, R. & Steurs, F. 2025. Book proposal. unpublished.
- Sandberg, N.-E. 1976. "Samhällsdebattens språk" IN: Molde, B. (red.) 1976. *Fackspråk*. Stockholm: Esselte, s. 107–116.
- Selander, E. 1976. "Teknikens språk" IN: Molde, B. (red.) 1976. *Fackspråk*. Stockholm: Esselte, s. 9–18.
- Spang-Hanssen, H. 1983. "Kommunikation og fagsprog", IN: *Sprog i Norden*, s. 25–38, <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>
- Svenskt lagspråk i Finland (Slaf) | Ruotsinkielinen lakikieli. 2023, Statsrådets kansli, Helsingfors 2023, https://www.finlex.fi/assets/VNK_2023_17.pdf
- SS-ISO 24495-1:2023, *Klarspråk – Del 1: Principer och riktlinjer* (ISO 24495-1:2023, IDT).

- Svärd, D. 2026. LinkedIn-inlägg. https://www.linkedin.com/posts/daniel-sv%C3%A4rd-01378812a_som-spr%C3%A5kkskonsultstudent-p%C3%A5-uminareras-man-share-7442928269013766145-jEFG/?utm_source=share&utm_medium=member_desktop&rcm=ACoAAuKosQBm4DNbLyvYVA5wi7AHN20MOc0VLA
- van de Velde, T.H. & Franke, C. 1946. *Det fulländade äktenskapet : en studie i samlevnadens fysiologi och teknik*,
<https://runeberg.org/fullakt/0078.html>
- Vilppala, S. 2021. "Varför säga person? Alla vet väl att det är en person redan" *En kritisk diskursanalys av personbenämningspraktiker vid kommunikation om autism/asperger (ASD) och bipolär diagnos*. Stockholms universitet, Institutionen för svenska och flerspråkighet, examensarbete Språkkonsultprogrammet,
<http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1569532/FULLTEXT01.pdf>
- Westman, M. 1976. "Myndigheternas fackspråk och allmänheten" IN: Molde. B. (red.) 1976. *Fackspråk*. Stockholm: Esselte, s. 117–124.
- Wirsén, C. 1976. "Att informera om medicin" IN: Molde. B. (red.) 1976. *Fackspråk*. Stockholm: Esselte, s. 87–94.
- Wärneryd, K.-E. 1976. "Samhällsvetenskapernas språk" IN: Molde. B. (red.) 1976. *Fackspråk*. Stockholm: Esselte, s. 29–40.
- Zetterberg, B. 2025. *Svåra ord är ett läshinder*. LinkedIn-inlägg,
https://www.linkedin.com/posts/barbro-zetterberg-339767110_ord-laeushinder-laeusfaemrstaevelse-aktivty-7334968222779170816-wNKp?utm_source=share&utm_medium=member_desktop&rcm=ACoAAuKosQBm4DNbLyvYVA5wi7AHN20MOcOVLA
- Öijer, B. 1981. *Så snickrar du en tidningsartikel*. Stockholm.

Nyckelord: tålgrupp, terminologi, klarspråk, konnotation

Författare

Henrik Nilsson arbetade länge på Terminologicentrum TNC, Sveriges centrum för terminologi och fackspråk, fram till att det stängde 2018. I dag arbetar han som terminologikonsult och har uppdrag i både offentlig och privat sektor. Han undervisar också terminologilära i Sverige och utomlands. För tillfället är han ordförande i Europeiska terminologiföreningen EAFT, sekreterare i Terminologiframjandet, Svenska biotermgruppen och Kemisamfundets nomenklaturutskott samt medlem i Språkrådets referensgrupp för terminologi och i standardiseringskommittén SIS/TK 115 Språk och terminologi.

Beinbrot og nybrot – helsefagleg terminologi på nynorsk

Abstract:

Helsedirektoratet i Noreg forvaltar den norske utgåva av terminologien SNOMED CT. Den norske omsetjinga skal spegle og byggje på norsk medisinsk fagspråk med vekt på faktisk språkbruk, og målet er at språket skal vera presist, godt og gjenkjenneleg. I dette arbeidet kartlegg vi den faktiske språkbruken, men må også ty til nybrotsarbeid for tilstandar, operasjonar og liknande som sjeldan eller aldri er blitt omtalt i norske kjelder før. Vi veit at dette er ei utfordring på fleire språk.

Denne problemstillinga blir særleg tydeleg når vi omset til nynorsk. Korleis lagar vi nynorske termar som er gjenkjennelege for brukarane også i dei tilfella der dei aldri har sett eller brukt dei på nynorsk før? Til arbeidet fekk vi forankra ein framgangsmåte hos fagmiljøa. Der vi ikkje har usus og kjeldemateriale å støtte oss på, støttar vi oss på det nynorske formverket og tradisjonar for orddanning på nynorsk.

Målet om gjenkjennelege termar blir såleis todelt: Ein skal kjenne dei igjen frå norsk medisinsk språk, og ein skal kjenne dei igjen som god nynorsk. Slik finn vi fram til gode nynorske termar som ved første augekast likevel kan verke framande nettopp fordi dei er på nynorsk: tongforløyising, klasehovudverk, binyrebork.

I samarbeid med Termportalen ved Universitetet i Bergen omset vi no store delar av SNOMED CT til nynorsk, der vi samarbeider om å gjennomføre dette i praksis. Samstundes må vi tenkje på korleis vi kan følgje opp dette når SNOMED etter kvart blir tatt i bruk på nynorsk. Korleis veit vi at vi har lykkast?

Vad är gemensamt – och för vem – i en ordlista för allmänheten?

Att kvalitetsgranska och bearbeta en ordlista med facktermer som ska förklaras för allmänheten är en diger uppgift som ger upphov till många frågor. Här tittar vi närmare på ett konkret exempel: Fass ordlista¹ med läkemedelsterminologi. Arbetet med ordlistan har inte varit ett traditionellt terminologiarbete, men terminologilärans verktyg har ändå varit till stor hjälp. Balansen mellan precision och begriplighet har varit det mest centrala, och målgruppens behov av begriplighet har varit högst prioriterat. Vi behöver också se begriplighet ur ett helhetsperspektiv, där Fass är en källa bland flera när patienten söker information om sin hälsa och sitt läkemedel.

1 Vad är Fass?

Fass är den huvudsakliga källan för läkemedelsinformation i Sverige sedan 1966. Den började som en tryckt bok för förskrivare, men sedan 1983 innehåller den även information riktad till allmänheten, och sedan 2015 finns Fass enbart i digital form (webb, appar, API för integration i andra system). Syftet med Fass idag är att alla ska hitta den information de behöver för att kunna genomföra en trygg läkemedelsbehandling. I ”alla” ingår många målgrupper: från specialister som behöver exakt information till personer som använder läkemedel för första gången.

2 Fass webbplats ska göras om

Fass webbplats, fass.se, lanserades 2001 och har ändrats successivt sedan dess. Nu är det dags att göra om fass.se² i grunden för att möta användarnas behov och göra det enklare att utveckla Fass vidare i framtiden. En del av detta arbete är att kvalitetsgranska och bearbeta Fass ordlista.

¹ Även om det kanske vore mer korrekt att använda uttrycket Fass ordförklaringar har vi valt att kalla den totala mängden av förklaringar för Fass ordlista i detta sammanhang.

² Nya fass.se publicerades 8 november 2025. Ordlistan fanns dock inte med i den första publiceringen.

2.1 4 000 facktermer med förklaringar för allmänheten

Den ordlista som finns på fass.se idag innehåller 4 000 förklarade facktermer och uttryck inom läkemedelsområdet. Förklaringarna visas dels i rutor som dyker upp på skärmen när man pekar med markören på ett markerat ord, dels i en alfabetisk lista.

Figur 1: Förklaringarna visas i rutor på skärmen

Brosk	+
Brucella	+
Brucella spp	+
Brucellos	+
Brusgranulat	+
Bruspulver	+
Brustablett	—
Typ av läkemedelsberedning som ska lösas upp i vatten innan man tar den. När man löser upp en brustablett i ett glas vatten får man en kolsyrad lösning i glaset. Brustabletter är bra för den som har svårt att svälja vanliga tabletter eller kapslar. En annan fördel med brustabletter är man får ett snabbare upptag av den aktiva substansen i kroppen än av vanliga tabletter som sväljs. Vanliga läkemedel som säljs i brustabletter är vitaminer och värktabletter.	
Brytampull	+
Bråck	+

Figur 2: Förklaringarna finns också sammanställda i en alfabetisk lista

På den nya webbplatsen ska den sammanställda listan inte längre finnas kvar. Anledningen är att Fass vill markera tydligare att det handlar om mer tillfälliga förklaringar som hjälper webbplatsbesökaren läsa det som står på fass.se, inte en kunskapsmängd som Fass som organisation tar ansvar för.

3 Behovet måste finnas hos andra också, men trillar gärna mellan stolarna

Vi tror att det behov Fass har inte kan vara unikt för Fass: att förklara facktermer för icke-experters så att de kan tillgodogöra sig text som organisationen publicerar inom sitt område. Var och varannan myndighet borde åtminstone känna igen sig. Kanske har man arbetat enligt alla konstens regler med organisationens fackterminologi, genomfört begreppsanalys, anlitat experter för arbetsgrupper, formulerat knivskarpa definitioner som på djupet hjälper experterna att skilja mellan begreppen och välja rätt term. Men att förklara facktermer för allmänheten ”är inte terminologiarbete”. Dessutom är de termer som skulle behöva förklaras sannolikt för många, organisationen har inget uppdrag att göra det – och framför allt är de knivskarpa definitionerna inte knivskarpa för icke-experterna. Risken blir då att man struntar i att behovet att förstå finns även hos dem, och så sopas allt under mattan eller trillar mellan stolarna. Just därför tror vi att det är extra viktigt att lyfta diskussionen om hur man kan angripa utmaningen på ett sätt som inte lämnar icke-experterna i sticket.

4 Många utmaningar i Fass ordlista

I arbetet med Fass ordlista har vi stött på många utmaningar. Även om det inte handlar om terminologiarbete i traditionell mening, har det underlättat att låna analysverktygen från terminologiläran.

4.1 Korta definitionslika förklaringar blandas med långa ”läroboksförklaringar”

Förklaringarna i den tidigare versionen av ordlistan innehåller olika mycket information. Sannolikt beror det på när de har skrivits, och av vem. Vissa förklaringar liknar på ytan terminologiska definitioner, medan andra är ordrika och fördjupar sig i begreppen som en lärobok:

Acetylering: Adderande av en acetylgrupp till en molekyl.

Acetylkolin: Acetylkolin är en signalsubstans och ett vävnadshormon i kroppen. Acetylkolin frisätts i nervändsluten, synapserna, och förmedlar impulser från nerverna till s.k. kolinerga receptorer. Acetylkolin är ensam förmedlare i det parasympatiska nervsystemet. När acetylkolin frisätts ses effekter som minskad hjärtaktivitet, minskat blodtryck, ökad mag-tarmaktivitet med mera. Acetylkolin har även en viktig funktion i hjärnan och en störd produktion är en del i Alzheimers sjukdom.

4.2 Olika formuleringsprinciper blandas

Även andra formuleringsprinciper blandas i ordlistan:

Depot: Ett depotläkemedel frisätter sin aktiva substans långsamt ut i kroppen.

Dissekerande aneurysm: Aneurysm är då försvagad bindväv runt en artär orsakar en utvidning av artären lokalt. Att aneurysmen är dissekerande betyder att blodkärlsvägen spricker upp till följd av försvagningen. Då sprickan uppkommit bildas två kanaler, en där blodet fortsätter passera och en ficka där blodet står stilla.

Habituell: Ett annat ord för vanlig eller ofta återkommande.

Malig: Elakartad. Används bl.a. när man talar om tumörer, som kan vara antingen maligna, d.v.s. elakartade, eller benigna, d.v.s. godartade.

Narkomani: Detsamma som narkotikamissbruk.

Reducerad: Att något reduceras betyder att det minskas.

Septikemi: Innebär att kroppen reagerar på en så kallad allmän bakterieinfektion, vilket i praktiken betyder att det finns bakterier i blodet. En sådan reaktion består av att kroppen påverkas allmänt, till exempel av feber, instabil cirkulation och problem med syresättningen av blodet.

4.3 Oklart varför ”huvudord” är ”huvudord”

Om det finns synonymer, presenteras en av termerna som huvudord. Det verkar dock som att det mer är slump än praktisk termanvändning som avgör vilket ord som anges som huvudord. Kanske är det också beroende på vilken av termerna som las in först i ordlistan:

Akkommodationsspasm (huvudord): Kramper i ögats ciliarmuskel, det vill säga den ringformade muskeln som finns runt ögats lins, som gör att muskeln inte kan slappna av och man får svårt att fokusera på objekt på längre avstånd.

Akkommodationskramp: Synonymt med akkommodationsspasm.

I andra fall har termer som tillhör en annan ordklass, eller böjningar av huvordet, presenterats som synonymer:

Obes: Synonymt med obesitas.

Divertiklar: Synonymt med divertikel.

4.4 Delvis osystematiskt urval

I en terminologisk ordlista är en strävan att täcka in så mycket som möjligt av ett begreppskluster i en ordlista. Känslan var att många de termer som inkluderats i ordlistan har gjort det för att de råkat dyka upp i ett läkemedels produktinformation och därför behövts förklaras. Urvalet är därför delvis osystematiskt, och förklaringarna av närliggande begrepp kan vara helt olika formulerade:

Trekammarpåse: Påse med tre avgränsade fack som innehåller olika lösningar, vanligtvis näringslösningar som ska sprutas in i blodet. Vid användning öppnas påsen så att de tre olika lösningarna blandas. (*Finns med i ordlistan.*)

Tvåkammarpåse: (*Finns inte med i ordlistan.*)

Dubbelkammarpåse: En vätskepåse som är uppdelad i två delar, där varje del innehåller vätskor som av olika skäl ej kan blandas i påsen. (*Finns med i underlaget till ordlistan, dock inte publicerat.*)

4.5 Punkter och versaler på ”fel” ställen

Ur ett terminologiskt perspektiv finns det även rent formella saker att invända mot, som att alla termer och definitioner skrivs med inledande versal och att även definitionslika förklaringar avslutas med punkt (se alla exempel ovan). Kanske är det orättvist att anmärka på detta i en ordlista som inte gör anspråk på att vara terminologisk, men vi lyfter detta snarare som något som en terminolog gärna ändrar på av bara farten i ett förbättringsarbete.

4.6 Hur ska ordlistan förvaltas?

En utmaning på ett helt annat plan är hur en så här stor ordlista ska kunna förvaltas av en organisation som Fass. Går det att upprätthålla medicinsk korrekthet i ett så stort material (särskilt om de många läroboksförklaringarna ska vara kvar), och är Fass rätt organisation för att ta ett sådant ansvar?

5 Färre termer i den nya ordlistan

Det stod tidigt klart att vi behövde minska antalet termer i ordlistan för att det skulle vara möjligt att genomföra kvalitetsgranskningen av ordlistan inom rimlig tid. Vi valde till exempel att sortera ut termer som sannolikt sällan skulle förekomma i produktinformation riktad till patienter (som termer för kemiska reaktioner), termer som inte längre används och termer som var alltför svåra att förklara. De avvägningar vi gjorde i utsorteringen var inte helt systematiska, och bland annat därför har vi inte kastat bort något, utan sparat de utsorterade termerna och förklaringarna till en framtida fortsättning av arbetet. Ordlistan omfattar nu lite drygt hälften så många termer som tidigare.

6 Ett anpassat terminologiskt angreppssätt för återstående termer

För det återstående materialet utgick vi från ett anpassat terminologiskt angreppssätt:

1. Använd terminologisk metod och systematik där det är möjligt.
2. Anpassa förklaringarna till målgrupp, teknik och situation där det är nödvändigt.

6.1 Terminologisk metod och systematik där det är möjligt

Så långt det har varit möjligt har vi använt terminologilärans verktyg i bearbetningen. Det har gjort arbetet mer överskådligt och enhetligt, och vi menar att det har bidragit till högre kvalitet.

6.1.1 Inga lärobokstexter

Vi beslöt tidigt att rensa ut de långa lärobokstexterna ur ordlistan, dels för att de inte hör hemma i en ordlista, dels för att det är svårt för Fass att ta ansvar för att de är korrekta och att hålla dem aktuella över tid. Här behöver vi se Fass ordlista som en del av en helhet. För även om det är på Fass de flesta hittar själva produktinformationen om läkemedel (bipacksedlar med mera),

är det inte Fass som ska ta hela ansvaret för patientens information om sin hälsa. Idag finns mycket mer information hos andra aktörer än när ordlistan skapades från början, till exempel hos 1177 och på myndigheternas webbplatser. I många fall är också andra aktörer än Fass lämpligare som ansvariga för den fördjupande informationen. Fass är alltså bara en del av den totala information som patienten har tillgång till, och rätt instans bör ta ansvar för rätt del av informationen.

[Tidigare formulering] **Resorption** Återupptag eller upptag av ämnen till blod eller annan vävnad i kroppen. T.ex. utsöndras gallsalter med gallen till tarmen för att sedan genom resorption återgå till blodet. Ett annat exempel är när en stor del vätska och salter från primärurin (enkelfiltrerad urin) återgår till blodet i njurarna. Ett finfördelat läkemedel har en snabbare resorption. Snabb resorption ger innebär att mer läkemedel på kort tid kommer från tarmen in i blodet och till kroppens vävnader. Det är viktigt att inte dela tabletter som skall sväljas hela, eftersom det kan medföra biverkningar om upptaget av läkemedel är för snabbt.

[Ny formulering] **resorption** (åter)upptag av ämnen till blodet eller till annan vävnad i kroppen

6.1.2 Enhetliga formuleringar så långt som möjligt

Istället för en stor flora av formuleringar har vi valt att begränsa oss till två grundprinciper: antingen definitionslika förklaringar eller patientvänliga synonymer. De definitionslika förklaringarna har vi också försökt göra så enhetliga som möjligt.

makroskopisk synlig för blotta ögat utan mikroskop

malign elakartad

psykomotorisk som har att göra med hur psyket påverkar muskelrörelser

pulmonell som har med lungorna att göra

recidiverande som återkommer, uppträder på nytt

reducerad minskad

6.1.3 Komplettering där begrepp i ett kluster saknats

När vi upptäckt att det uppenbart saknades begrepp i ett begreppskluster, har det varit vår ambition att komplettera. Det har bland annat handlat om att lägga till motsatser eller, som i exemplet med kammarpåsarna ovan, sidoordnade begrepp. Ibland hittade vi termer i förklaringarna, som inte fanns i ordlistan.

Vi vill inte påstå att kompletteringen är fullständig, men ordlistan är i vart fall något mer täckande i vissa av de områden som tidigare var fläckvis behandlade. Den tidigare versionen av exemplets förklaringar finns i avsnitt 4.4.

trekammarpåse (i samband med läkemedel:) påse som är uppdelad i tre delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i de andra delarna av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska ges (administreras) till en patient

tvåkammarpåse (i samband med läkemedel:) påse som är uppdelad i två delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i den andra delen av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska ges (administreras) till en patient

dubbelkammarpåse (i samband med läkemedel:) påse som är uppdelad i två delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i den andra delen av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska ges (administreras) till en patient

6.1.4 Komplettering med användningsområde där det behövs

Ganska ofta har vi valt att komplettera förklaringarna med vilket ämnesområde det handlar om – en terminologisk princip för att markera att sammanhanget gör att termen får en insnävad tolkning. Exemplet i avsnitt 6.1.3 illustrerar även detta.

6.1.5 Uppslagsord i singular och med inledande gemen

En enkel åtgärd har varit att på terminologers vis se till att alla uppslagsord skrivs i singular och med inledande gemen. Undantag är förstås termer som är plurala och termer som alltid har inledande versal.

[Tidigare formulering] **Nociceptorerna** Nociceptorerna kallas även smärtreceptorer. När vi skadar oss frisätts skadliga ämnen vilka binder till dessa receptorer (mottagare). När detta sker kommer signaler skickas via nervbanorna till centrala nervsystemet (hjärna och ryggmärg) vilket gör att vi upplever smärta.

[Ny formulering] **nociceptor** smärtreceptor

6.2 Anpassning till målgrupp, teknik och situation där det är nödvändigt

Det är som sagt inte möjligt att följa terminologilärans principer fullt ut i denna typ av arbete, utan vi har behövt anpassa oss. Den viktigaste anpassningen är till målgruppens situation och behov, men även tekniken kräver anpassning.

6.2.1 Terminologiska källor som inspiration, inte facit

Terminologiska definitioner tjänar fackexperterna väl, men kan ibland vara obegripliga för den som saknar fackkunskaper. Vi har därför inspirerats av de terminologiska källorna och försökt att inte avvika för mycket från dem, men vi har inte sett dem som facit.

ordination beslut av behörig hälso- och sjukvårdspersonal som är avsett att påverka en patients hälsotillstånd genom en hälso- och sjukvårdsåtgärd

Källa: Socialstyrelsens termbank

[Ny formulering i Fass] **ordination** beslut av hälso- och sjukvårdspersonal om att en patient ska behandlas, till exempel med läkemedel

palliativ vård hälso- och sjukvård i syfte att lindra lidande och främja livskvaliteten för patienter med progressiv, obotlig sjukdom eller skada och som innebär beaktande av fysiska, psykiska, sociala och existentiella behov samt organiserat stöd till närstående

Källa: Socialstyrelsens termbank

[Ny formulering i Fass] **palliativ vård** hälso- och sjukvård som syftar till att lindra lidande och främja livskvaliteten för obotligt sjuka patienter

6.2.2 Patientvänliga ord som förklaring där det är möjligt

Där det har varit möjligt har vi valt att förklara facktermer med patientvänliga synonymer (eller "nästan-synonymer"). Vi tror att det ger en snabbare förståelse än förklaringar med flera ord.

amnesi minnesförlust

analgetisk smärtstillande

dysmenorré mensvärk

katabol nedbrytande

medulla märg

synkope svimning

6.2.3 Förklaringar i förklaringar

Som vi redan nämnt kommer ordlistan inte längre att presenteras som en lista på Fass, utan förklaringarna kommer bara att visas i rutor på skärmen. I rutorna går det inte att lägga in länkar. Det gör att den förklaring som visas måste räcka till för att förklara "allt". Det fungerar alltså inte att hänvisa till

ett "obegripligt" överbegrepp, utan även det behöver förklaras. Se exempel på detta i avsnitt 6.1.3.

6.2.4 Anmärkningar i förklaringar

Den tekniska lösningen tillåter inte heller att mer än ett fält visas i rutorna. Därför har vi behövt lägga in eventuella anmärkningar (som användning av termen, en kompletterande upplysning eller ett exempel) tillsammans med förklaringen.

förskrivning utfärdande av recept, livsmedelsanvisning eller hjälpmedelskort; används även om resultatet av förskrivningen, till exempel ett recept

pasta läkemedelsform som består av en större mängd fast substans i en salvbas, ofta med fastare konsistens än salvor och krämer

preexpositionsprofylax förebyggande behandling, till exempel vaccination, av en patient som ännu inte har eller sannolikt inte har utsatts för smitta

6.2.5 Flera begrepp i samma förklaring

I det sammanhang ordförklaringarna ska visas, kommer det inte att gå att skilja på homonymer eller termer som borde förklaras på olika sätt beroende på sjukdomsområde. Alla begrepp måste finnas med i samma förklaring (eller förklaringsfält).

enteropatogen

- Substantiv: mikroorganism som orsakar tarmsjukdomar
- Adjektiv: som orsakar tarmsjukdomar

plack

- (på tänderna:) bakteriebeläggning
- (på huden:) upphöjd förtjockning som ofta ses vid psoriasis
- (i blodkärl:) förtjockningar som uppstår när kolesterol lagras in i kärlväggen
- (i hjärnan:) proteinklumpar vid nervtrådarna

6.2.6 Begriplighet viktigare än precision och terminologisk korrekthet

Vi har hela tiden prioriterat begriplighet för den allmänspråkliga mottagaren framför fackspråklig precision. Det gör att vi ofta använt svepande uttryck som inte hör hemma i terminologiska definitioner.

amöba typ av encellig organism

urinvägarna sammanfattande benämning för njurkanaler, njurbäcken, urinledare, urinblåsa samt urinrör

6.2.7 Förhoppningsvis: inga utpekade huvudord

Som den tekniska lösningen sett ut hittills, har det varit nödvändigt att peka ut ett huvudord. Detta skulle vi gärna undvika, eftersom det gör att ordlistan verkar normerande utan att vara det. Det är inte Fass uppgift att rekommendera några termer framför andra. Därför hoppas vi att vi ska kunna koppla synonymer till varandra på ett smartare sätt i den nya lösningen, så att ingen av dem behöver pekats ut som huvudord. Håll tummarna för att vi lyckas!

7 Balans mellan begriplighet och precision

Arbetet med Fass ordlista har varit lärorikt och givit viktiga insikter. Sammanfattningsvis:

- Det är helt centralt att en tjänst som Fass har ett språk som är **anpassat till sina målgrupper** – från specialister till personer utan förkunskaper.
- **Helheten** är viktig! Fass är en källa bland flera när patienten letar efter information.
- **Det behöver inte vara ”terminologiarbete”** för att vara ett arbete för terminologer.

Och för att svara på frågan i rubriken: **Begriplighet** och **användbarhet för målgruppen** är alltså det som behöver vara gemensamt i en ordlista för allmänheten.

Nyckelord: ordlista, facktermer, begriplighet, allmänspråk, förklaringar terminologiskt angreppssätt, läkemedel

Författare

Helena Palm är terminolog och språkkonsult i svenska, och hon har även en naturvetenskaplig bakgrund. Hon har bland annat jobbat med läkemedelsfrågor på Sveriges Kommuner och Regioner. Sedan 2023 är hon frilansande konsult, och hon har deltagit som språkexpert i arbetet med att modernisera Fass.

Gunilla Englund ansvarar för frågor kopplade till regulatoriska frågor på Lif och arbetar som affärsutvecklingsansvarig för Lifs läkemedelsinformationstjänst, Fass. Det innebär att hon driver och utvecklar digitala lösningar som kan förbättra tillgången till och användningen av läkemedelsinformation.

På rätt kurs? En kartläggning av aktuella kurser i och om fackspråk och terminologi på svenska universitet och högskolor

Interest in Language for Special Purposes (LSP) and terminology appears to have increased in recent years. At the same time, the educational landscape in Sweden in the LSP domain has undergone significant changes. Against this backdrop, a study was conducted to provide an overview of the current courses in LSP and terminology available at Swedish higher education institutions in Sweden in 2025. The empirical data consists of 31 course syllabi identified through the web search tool *antagning.se* where all courses at Swedish universities are found, and through the authors' research and professional networks. The data was analyzed using thematic analysis. The analysis resulted in the categorization of courses in LSP and terminology into three main themes: language courses, courses within professional programs, and theoretical courses. Language courses primarily address domain-specific vocabulary, while the courses in professional programs emphasize terminology as a practical method for professional use. The theoretical courses focus mainly on terminology as a scientific discipline. The conclusion is that the terms *LSP* and *terminology* are employed in varying and sometimes overlapping ways, which may cause ambiguity for both students and employers.

1 Inledning

När Språkrådet genomförde en enkätstudie om terminologiarbete, översättning och tolkning vid svenska myndigheter 2021–2022 svarade 91 stycken att utbildning i terminologi skulle underlätta deras arbete med termer (Hansson 2022). I enkätstudien framgick dock inte vilken typ av utbildning i terminologi som önskas, men det går att anta att någon typ som ger stöd för det praktiska arbetet (som det också frågades om). Att intresset för terminologi och terminologiarbete ökat något under det tidiga 2020-talet visas också av att annonser för tjänster som terminolog börjat dyka upp allt oftare. Under 2025 utlystes 3–4 terminologtjänster vid såväl statliga som privata organisationer. I avsaknad av en regelrätt yrkesutbildning till terminolog i Sverige (och i många andra länder) efterfrågas i annonserna ofta någon annan språk-

relaterad examen, till exempel översättare, tolk eller språkkonsult, kombinerat med kunskaper i och erfarenhet av begreppsanalys, definitionsskrivning och arbete med termer.

Terminologer har alltså oftast en annan utbildning som grund för det terminologiarbete de bedriver. Tolkar och översättare under utbildning behöver kunskaper i fackspråk och terminologi som verktyg för att överhuvudtaget framgångsrikt kunna utöva den egna framtida yrkesverksamheten. Sådana kunskaper är också centrala för en mängd andra professioner som kommer i kontakt med fackspråk och terminologi, till exempel språkkonsulter, teknikinformatörer (Koskela & Isohella, 2018), informationsarkitekter och verksamhetsutvecklare. Blivande terminologer och (fack)språk(s)forskare är ytterligare en intressentgrupp för kurser som förmedlar kunskaper i och om fackspråk och terminologi, om än inte lika stor. Utöver dessa finns de som är intresserade av fackspråk och terminologi i största allmänhet, som förmodligen har en mängd olika skäl att söka kurser som utlovar något om fackspråk och terminologi. Men vilka kurser finns att söka och hur skiljer de sig åt?

Det saknas i dagsläget en överblick över kurser i fackspråk och terminologi i Sverige, vilket gör det svårt att ha en uppfattning om utbudet. Det blir därför intressant att närmare undersöka vilket utbildningsutbud som i dag står till buds för den som vill skaffa sig kunskaper i terminologi för att arbeta som terminolog eller för att underlätta det egna arbetet som till exempel översättare eller språkkonsult – och om det som erbjuds motsvarar det som krävs på arbetsmarknaden.

Med ett flertal olika målgrupper för kurser i och om fackspråk och terminologi är det inte förvånande om inriktningen på de kurser där sådana kunskaper förmedlas uppvisar en stor diversifiering. På samma sätt som studenter, som anmäler sig till en kurs i fackspråk eller terminologi kan ha skiftande förväntningar, så skiljer sig troligen uppfattningen om fackspråk och terminologi åt även bland utbildningsanordnarna. Synen på fackspråk och terminologi kan variera mellan en mer instrumentell hållning, där undervisningen knyts till specifika teorier och en, epistemologiskt sett, mer pragmatisk hållning, där "terminologi" och "fackspråk" kan användas mer flexibelt, ibland synonymt och ofta i allmänspråklig betydelse (jfr Michta 2018).

Internationellt sett har terminologiutbildning diskuterats av och till, särskilt i förhållande till behov av kunskaper i terminologi för vissa yrkesgrupper, till exempel översättare och tolkar, och hur dessa ska inorporeras i existerande utbildningar, på olika nivåer (Humbley 1991). Den europeiska terminologiföreningen EAFT (<https://www.eaft-aet.net/en>) och den nordiska terminologiföreningen Nordterm (<https://nordterm.net/wiki/>)

har arbetsgrupper inriktade på terminologiutbildning, och EAFT har vid flera tillfällen ordnat seminarier på detta tema. Terminologiframjandet¹, en intresseorganisation för terminologi och fackspråk, ordnade 2024 en nordisk konferens om terminologiundervisning vilken föregicks av en internationell workshop där terminologiämnets didaktik uppmärksammades (Loupaki & Vezzani 2025).

Några större kartläggningar av terminologiutbildning på nationell eller internationell nivå har dock inte kunnat identifieras. Hoel (2011) har beskrivit utbildningar i Norge, och Palm (2016) har gjort avgränsade ansatser till kartläggning i Sverige baserat på olika målgrupper och deras behov, men ingen har gått in på kursdokument eller undervisningsmetoder.² I ett svenskt perspektiv har också nedläggningen av Terminologicentrums (TNC) verksamhet 2018 förändrat utbildningslandskapet i fråga om just terminologiutbildningar väsentligt. TNC var under lång tid den viktigaste enskilda anordnaren av kurser i terminologi riktade till olika målgrupper, till exempel fackexperter, yrkesverksamma i diverse branscher, terminologer, lexikografer, terminologisamordnare och standardiseringsspecialister och bidrog samtidigt med lärarresurser och läromedel till olika kurser vid ett flertal lärosäten runtom i landet (Palm 2016; Holmér 2016; Webjörn 2016; Bucher 2017).³

Det är mot detta nuläge som den aktuella studien har tagit form. Syftet är att kartlägga utbudet av kurser i fackspråk och terminologi i det nya utbildningslandskap som uppstått efter 2018. Studien har organiserats kring följande frågeställningar:

1. Vad erbjuds det för kurser i och om fackspråk och terminologi på Sveriges högskolor och universitet i dag?
2. I vilken betydelse används *fackspråk* och *terminologi* i dessa kursers kursplaner?

Vi som författat artikeln har alla stor erfarenhet av att undervisa på kurser i fackspråk och terminologi, men vi har också olika infallsvinklar. Bani-Shoraka har arbetat länge med undervisning i flerspråkigt terminologiarbete på tolkutbildningar i talade språk, Nilsson har både lång praktisk erfarenhet som terminolog och stor erfarenhet som lärare på kurser i terminologi på

1 <https://terminologiframjandet.se/h552a9FtZ/>

2 Isof/Språkrådet utförde under september 2025 en enkät om klarspråks-, terminologi- och översättningsarbete hos svenska myndigheter, men där ingick inga explicita frågor om just utbildning.

3 För en mer detaljerad beskrivning av TNC:s kursverksamhet, se Webjörn, 2016.

ett flertal utbildningar på universitet, högskolor och för privata utbildningsanordnare. Norberg har lång erfarenhet av undervisning inom kurser i fackspråk och terminologi för blivande översättare.

Artikeln är organiserad enligt följande: I kapitel 2 ges en bakgrund till studien, och i kapitel 3 redogörs för materialet för studien och metoderna för datainsamling och analys. Resultatet av studien presenteras i kapitel 4, följt av en diskussion i relation till frågeställningarna i kapitel 5.

2 Bakgrund

Nedan beskrivs först termerna *fackspråk* och *terminologi* och hur dessa kan tolkas och därefter tecknas en bakgrund till terminologi- och fackspråksutbildning i Sverige.

2.1 Termerna *fackspråk* och *terminologi* i allmänspråk och fackspråk

Fackspråk refererar i detta sammanhang till språkbruket inom specialiserade områden och särskilt till ordförrådet inom dessa områden. Det kan handla om breda områden, som till exempel medicin, eller mer avgränsade specialområden som till exempel stickning. I fackspråket ingår *termer*, det vill säga ord med en för området specifik innebörd, namn, längre specialuttryck, yrkesjargong men också särskild syntax och ibland även specifikt uttal. Det betyder att man med ordet fackspråk kan avse olika saker beroende på vilket perspektiv som är aktuellt (jfr Nuopponen & Pilke 2016).

Beskrivningar av fackspråket kontrasteras vanligtvis mot *allmänspråket*, det vill säga som något som hör hemma i en särskild, ofta yrkes- eller hobbyrelaterad kontext. Fackspråket byggs upp genom studier och yrkesverksamhet, särskilt i samarbete med andra inom samma område. Med hög ämnesbehärskning följer också ett behov av och en kompetens i att ”hantera” områdets fackspråk, vilket alltså omfattar ett särskilt ordförråd, särskilda kollokationer (kombinationer av ord som ofta används tillsammans), och särskilda textkonventioner, exempelvis gällande meningslängd och stilnivå.

Termen *terminologi* signalerar liksom *fackspråk* exakthet och precision och associeras med ett specialiserat språkbruk, ofta med hög status, men ibland även förakt (”fikonspråk”). Ett exempel på en term är *firma*, som i allmänspråket betyder ’företag’, men vilken som fackspråklig term inom området beskattning avser företagets namn (Bolagsverket). Men termen *terminologi* kan i sig ha olika betydelser eller stå för olika begrepp. Michta (2018:9–16) har identifierat tre huvudsakliga betydelser av *terminologi*. Den första avser

en vetenskaplig disciplin (terminologilära) som studerar termer, begrepp och deras inbördes relationer – ett forskningsfält med rötter i 1930-talet, särskilt präglad av elektroingenjören Eugen Wüster, och som i dag omfattar flera teorietiska inriktningar. Denna betydelse av terminologi benämns ibland också som *terminologi med stort T* (Cabré 1999; Candel 2022). Den andra betydelsen av *terminologi* syftar på den praktiska verksamhet som innefattar metoder och tekniker för att samla in, beskriva, organisera och lagra termer – en tillämpad aspekt, ibland också kallad *terminologiarbete* eller *terminografi*. *Terminografi* ses dock snarare ofta som den praktiska delen av terminologiarbetet och syftar på själva insamlingen, lagringen och presentationen av termposter i databaser. Den tredje betydelsen avser terminologi som den uppsättning termer som används inom ett visst fackområde. Det är den äldsta och mest spridda betydelsen och benämns också ibland som *terminologi med litet t* (Cabré 1999; Candel 2022).

En utmaning i sammanhanget är att orden *fackspråk* och *terminologi* inte sällan används synonymt i allmänspråket samtidigt som båda orden i högsta grad är polysema, det vill säga de har båda ett flertal olika betydelser (Alm-Arvius 1992). Att en kurs handlar om fackspråk skulle alltså kunna innebära att den också behandlar terminologi, som är en viktig del av fackspråket, men det är inte säkert just på grund av denna polysemi. Beskrivningar av kurser där dessa ord används i kursbeskrivningar och kursplaner kan i sig alltså skapa förvirring för studenter i fråga om förväntningar på vad man faktiskt får med sig från kursen till vidare studier eller arbetslivet – en uppsättning ord eller en metod för tillämpning i arbetslivet.

2.2 Utbildning i fackspråk och terminologi

Fackspråk och terminologi tas upp i undervisning vid universitet och andra lärosäten i en mängd länder, och de behandlas ibland på separata kurser och som separata ämnen, ibland däremot på en och samma kurs som olika aspekter inom ett och samma ämne (Budin 1991; Hoel 2011; Guedra & Nuopponen 2020). Vad dessa skillnader beror på är svårt att avgöra, men hänger troligtvis ihop med tradition och praxis inom ämnet och hos utbildningsanordnaren. Det kan också ha att göra med positioneringen av terminologi som något separat från till exempel lexikografi. Denna situation kan även sägas råda i en svensk kontext och är som beskrevs i kap. 1 bland annat vad som har motiverat den aktuella studien.

När Palm (2016:109) beskrev undervisningskartan för Sverige var utgångspunkten snarare begreppet ”terminologi” i betydelsen terminologilära än i betydelsen uppsättning fackspråkliga uttryck. Hennes kartläggning baserades på

samlade erfarenheter från undervisare på Terminologicentrum TNC. Tabell 1 från denna artikel visar vilka som då undervisades av vem. Majoriteten av undervisningen i terminologi sköttes av TNC, särskilt för andra studenter än språkvetare och för yrkesverksamma. Fem universitet, nämligen Stockholms universitet, Göteborgs universitet, Mälardalens universitet, Linköpings universitet och Kungliga Tekniska Högskolan nämns där TNC engagerades för allt från enstaka föreläsningar till hela kurser.

Tabell 1. Undervisningskartan i Sverige, hämtad ur Palm (2016:109)

Undervisas av	Universitet	Övriga (TNC)
Undervisas		
Studenter (språkvetare)	(x)	x
Studenter (andra)		(x)
Yrkesverksamma		x

3 Material och metod

3.1 Kurser och kursplaner

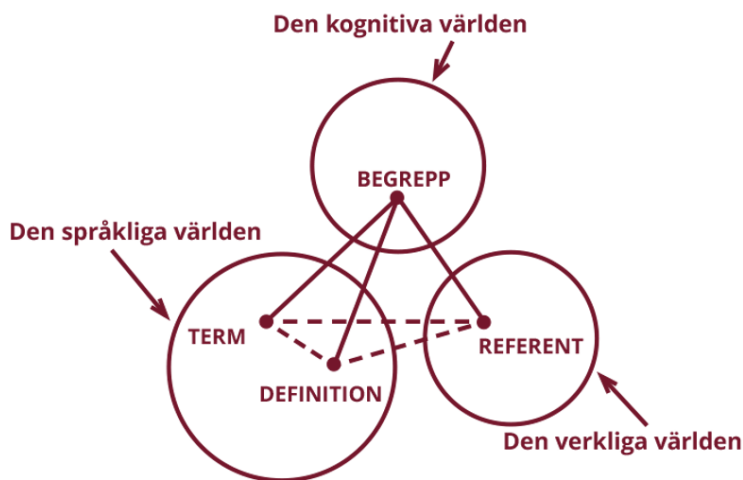
Det empiriska underlaget för denna studie utgörs av kursplaner för kurser på universitet och högskolor (både poänggivande och icke-poänggivande kurser) där orden *fackspråk* och/eller *terminologi* förekommer i titeln eller i kursplanetexten. En kursplan på högskolenivå är ett juridiskt styrdokument som regleras i högskoleförordningen (1993:100). Den anger kursens nivå, omfattning i högskolepoäng, förkunskapskrav, förväntade studieresultat samt formerna för examination. Eftersom kursplaner har ett standardiserat innehåll på nationell nivå (utformningen och layouten kan dock variera mellan lärosätena) lämpar sig kursplaner väl för jämförelser mellan olika kurser på en övergripande nivå. Även om kursplaner inte ger några detaljer om den pedagogiska och didaktiska utformningen av själva undervisningen i klassrummet, ger de sammantaget en stor mängd information om kursernas utformning och inriktning. Vestergaard (2005:179) pekar på nyttan med detta angreppssätt, men också på svårigheter: ”Hvis man analyserer undervisningsplaner, forslag till undervisningsforløb eller konkrete undervisningsforløb, kan man ofte se hvilke grundantagelser der ligger bag. [...] Alligevel vanskeliggøres det ofte af, at pædagogiske ord og begreber er vage og flertydige. Der opstår oenighed, man taler forbi hinanden”. Genom att identifiera aktuella kursplaner och analysera termbruket och formuleringarna i dem har vi försökt skapa oss en överblick över de kurser som säger sig erbjuda utbildning i fackspråk och terminologi.

Datainsamlingen har utgått från sökningar på webbplatsen antagning.se som är den nationella webbplatsen för anmälan till universitet och högskolor i Sverige. Sökningar har gjorts med sökorden "fackspråk", "term*", "terminologi" och "begrepp". Utöver det har artikelförfattarnas respektive nätverk använts för att identifiera kurser. Kurser i fackspråk och terminologi som arrangeras av yrkeshögskolan samt av privata utbildningsföretag har utelämnats eftersom de antingen har kursplaner som inte är jämförbara med de på universitet och högskolor i fråga om innehåll och krav på efterlevnad, eller helt saknar formella kursplaner. Undervisning i fackspråk och terminologi som arrangeras som fristående utbildningsmoment riktade till flera universitets- och högskoleutbildningar, som så kallade "strimmor" i till exempel akademiskt skrivande över flera terminer på kandidatprogram, har i den här övergripande kartläggningen inte inkluderats eftersom dessa moment varken syns i kursplanernas formuleringar eller är sökbara. Det kan också förekomma undervisning i och om fackspråk och terminologi inbäddade i delkurser inom utbildningsprogram som inte gav några träffar vid våra sökningar och som vi därför inte kunnat inkludera i studien.

Det totala antalet kurser som utgör den empiriska basen i denna studie är 31 (se bilaga 1). Flera metoder att kategorisera dem utforskades, bland annat utifrån begreppstetraedern, en vanlig illustration av terminologilärans grundbegrepp och deras relationer, samt utifrån en kategorisering gjord av terminologen och forskaren Gerhard Budin (1991). Syftet med att presentera detta utforskande är att synliggöra den stegvisa process som ledde fram till valet av tematisk analys som analysmetod i denna studie.

3.2 Processen att välja analysmetod

Arbetet med att sortera kursplanerna kan beskrivas som en öppen och utforskande process där artikelförfattarna med sina olika bakgrunder testade olika angreppssätt. En första utgångspunkt var begreppstetraedern som vi själva använder på olika sätt i terminologiundervisningen. Begreppstetraedern är en figur som illustrerar terminologilärans grundbegrepp och relationerna mellan dem. Figurens fyra hörn kan fördelas i tre så kallade "världar": en kognitiv värld med begreppen, en språklig värld med termer och definitioner och en verklig värld med referenterna.

Figur 1. Begreppstetraedern och de tre världarna

Utifrån kursplanerna för de kurser i fackspråk och terminologi som var insamlade gjordes ett försök att ringa in fokus för kurserna utifrån de olika världarna. Tanken var att få en uppfattning om huvudfokus på kurserna låg på till exempel begrepp (med moment som begreppsanalys) eller på termer (inlärning av särskilda uttryck inom ett visst fackområde). Vi konstaterade dock snart att både kursplanernas formuleringar och världarna i begreppstetraedern var lite för vaga för att fungera som redskap för sortering av kursplanerna; ett fokus på definition i en kurs kan till exempel både sägas höra hemma i den språkliga världen och i den kognitiva världen enligt tetraedern modellen.

En annan möjlig utgångspunkt som utforskades var Budins (1991:22) resonemang om terminologiundervisningens plats i olika typer av språkutbildningar. Här gör Budin skillnad mellan terminologiundervisning av teoretisk och praktisk karaktär i relation till vad kunskaperna och färdigheterna ska användas till, och viktat i vilka kurser det är viktigare med teoretiska och/eller praktiska kunskaper. Här kunde artikelförfattarna konstatera att överblicken var användbar till viss del, men att den behövde utvidgas för att passa det kursutbud som fanns i Sverige 2025, där det inte nödvändigtvis måste handla om renodlad språkundervisning. Samtidigt kunde vi konstatera att kursplanernas innehåll, igen, gav för vag information om den faktiska undervisningen, varför även denna utgångspunkt för sortering och kategorisering av kursplanerna valdes bort.

Typer av språkundervisning	Typer av kunskap om terminologi	
	Teoretiska kunskaper	Praktiska kunskaper
(1) språk- och litteraturstudier	*	-
(2) språkvetenskapliga/lingvistik	**	*
(2a) forskning om fackspråk	***	**
(3) översättningsvetenskap (allmän)	*	*
(3a) facköversättning	**	***
(4) tekniskt skrivande	**	***
(5) undervisning i främmande språk (allmän inriktn.)	*	*
(5a) undervisning i främmande språk (fackspråklig inriktn.)	*	***

*** stora kunskaper krävs
 ** måttliga kunskaper krävs
 * låga kunskaper krävs

Figur 2. Tabell över typer av kunskap per typ av kurs baserat på Budin (1991). Vår översättning

Denna utforskande process ledde oss fram till att förutsättningslöst utgå från kursplanens formuleringar med stöd av tematisk analys (Braun & Clarke 2006). Tematisk analys innebär att identifiera och analysera mönster i kvalitativa data i syfte att utveckla teman som utgör grunden för analysen (Braun & Clarke 2006). Analysen sker i sex delvis överlappande faser, och innebär att

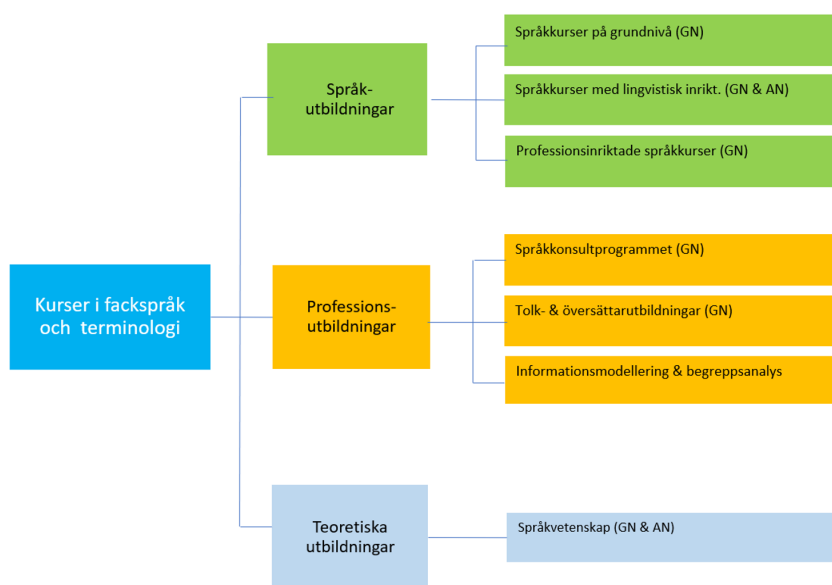
- 1) bekanta sig med materialet,
- 2) koda och skapa initiala teman,
- 3) utveckla dessa teman,
- 4) förfina dem ytterligare,
- 5) namnge identifierade teman, och slutligen
- 6) integrera dessa teman i analysen för att besvara forskningsfrågorna (Braun & Clarke 2006:92–99).

I vår studie bestod steg 1 av att vi initialt bekantade oss med kursplanerna genom att närläsa dem. Därefter, i steg 2, skedde en initial kodning av kursplanerna utifrån beskrivningarna av kursens innehåll, utbildningsnivå, vad studenterna efter slutförd kurs förväntas kunna göra med sina kunskaper samt hur dessa kunskaper examineras. Denna initiala kodning ledde till steg 3 i arbetet, där en överblick av sammanställningen ledde till tre övergripande teman som kurserna kategoriserades utifrån. Med stöd av denna överblick fortsatte arbetet, i steg 4, med att förfina kodningen, genom ytterligare närläsning med särskilt fokus på vad som verkade avses med fackspråk och terminologi i kursplanens formuleringar.

Utgångspunkter för steg 4 var de olika betydelserna av terminologi (Michta 2018) i kursernas specifika kontexter. Det arbetet ledde till steg 5 i processen och att temana omarbetades och förfinades så att varje huvudtema också fick underteman (figur 3). I det sista steget i arbetet, steg 6, har resultatet av denna tematiska analys använts för att besvara forskningsfrågorna. De teman och underteman som vi valt att sortera materialet i, var således inte givna på förhand utan växte fram som ett led i det stegvisa arbetet. De huvudteman som bearbetningen av kursplanerna genererade var kurser i fackspråk och terminologi inom ramen för språkutbildningar, professionsutbildningar samt teoretiska utbildningar. Dessa beskrivs ingående i kap. 4.

4 Resultat

Kurserna som nämner *fackspråk* och/eller *terminologi* i studien har sorterats i tre huvudteman med rubrikerna språkutbildningar, professionsutbildningar och teoretiska utbildningar. Inom ramen för varje huvudtema har ett antal underteman identifierats. Denna iterativa process har resulterat i figur 3 nedan.

Figur 3. Överblick över identifierade teman och underteman

Vart och ett av dessa teman och underteman beskrivs nedan utifrån de kurser som ingår i dem. Kurserna beskrivs i sin tur utifrån kursplanernas

formuleringar gällande innehåll, utbildningsnivå, målgrupp, förväntade studieresultat och examination. Det anges om orden *fackspråk* och/eller *terminologi* förekommer i kursplanerna samt vilken betydelse av dem som går att utläsa från kursplanetexten.

4.1 Tema: Språkutbildningar

Inom ramen för temat Språkutbildningar (grönt i figur 3) erbjuds utbildningar i moderna eller främmande språk med skilda inriktningar. Dessa språkkurser är indelade i tre underteman: nybörjarkurser i språk (andra än svenska), språkkurser med viss språkvetenskaplig inriktning samt språkkurser nischade mot specifika professioner.

4.1.1 Språkkurser på grundnivå

Språkkurserna *Italienska för modevetare I: Terminologi och grammatik* (nr 1 i bilagan) och *EG-/EU-franska* (nr 2), erbjuds på grundnivå och fokuserar på grundläggande språkinläring.⁴ Kursplanerna för båda kurserna betonar främst receptiva färdigheter genom textläsning, där studenterna förväntas identifiera grammatiska strukturer, förstå fackspecifika texter och i begränsad utsträckning producera muntliga och skriftliga framställningar.

Kursen i italienska har ordet *terminologi* både i rubriken och i kursplanetexter genom formuleringen ”grundläggande italiensk terminologi och grammatik som är relevant för modevetare” samt i beskrivningen av examinationen som sker genom en ”Skriftlig tentamen i terminologi och grammatik, utan hjälpmedel”. Kursen fokuserar i huvudsak på textläsning och i mindre omfattning på muntlig språkfärdighet. I samband med textläsning uppmärksammas förutom innehållet även ”grammatik, vokabulär och fraseologi”. Kursen examineras genom löpande inlämningsuppgifter. Av formuleringarna i båda dessa kursplaner framgår att dessa kurser på grundnivå fokuserar på ord och termer som används inom de aktuella fackområdena.

4.1.2 Språkkurser med lingvistisk inriktning

Under denna rubrik samlas språkkurser med lingvistisk inriktning, nämligen *Tyska med fackspråklig inriktning*, *Somalisk lexikologi, lexikografi och semantik* samt *Fackspråk (LSP): teori och praktik*.

Språkkursen i tyska (nr 3) ges på grundnivå och fokuserar på tyskans grammatik. Genom textläsning övar studenterna bland annat på att identifiera och förstå huvuddragen i tyskans formlära utifrån vissa syntaktiska fenomen, lexikaliska och grammatiska drag med speciell relevans för tyskt fackspråk.

⁴ I bilaga 1 anges vid vilket lärosäte kurserna som tas upp i detta kapitel ges.

Kursen examineras genom en skriftlig tentamen. Ordet *terminologi* nämns inte explicit i kursplanen, utan formuleringarna hänvisar till lexikaliska och syntaktiska fenomen som studeras i fackspråkliga texter.

Språkkursen i somaliska (nr 4), också den på grundnivå, har en tydligt lexikografisk inriktning, med fokus på semantisk analys och ordbildningsmönster samt kritisk värdering av ordböcker som källor. Problemställningar inom somalisk termbildning och lexikografi ges betydande utrymme för att studenterna ska kunna förstå och beskriva de specifika omständigheter som omger somaliskan. Kursen examineras löpande genom muntliga och skriftliga arbetsuppgifter, men även genom en skriftlig tentamen. Ordet *terminologi* används frekvent i kursplanens formuleringar i betydelsen vetenskapliga termer inom området grammatik. Området fackspråk sätts här också i relation till språkvård och språkpolitik.

Språkkursen i engelska (nr 5) är inriktad på fackspråket inom olika tematiska områden som till exempel juridik, naturvetenskap och turism. Kursen ges på avancerad nivå och tillämpar centrala teorier och ansatser inom fackspråksforskningen. Kursens syfte är bland annat att utveckla studenternas kommunikativa kompetenser för akademiska eller yrkesmässiga ändamål. Kursen examineras löpande genom muntliga och skriftliga uppgifter. Ordet *terminologi* nämns inte utan kursplanens formuleringar utgår från fackspråk både som ett vetenskapligt fält och som en uppsättning områdesspecifika termer.

Inom ramen för dessa tre språkkurser med lingvistisk inriktning ligger fokus i kurserna i tyska och engelska på fackspråkliga fenomen som beskrivs med hjälp av till exempel områdesspecifika termer, det vill säga grammatiska termer för att beskriva fackspråk och områdesspecifika termer tillhörande olika domäner. I språkkursen i somaliska förekommer ordet *terminologi* både för att beskriva grammatiska fenomen och för att diskutera termbildningsmönster.

4.1.3 Språkkurser nischade mot professioner

Detta undertema omfattar nischade språkkurser inriktade mot en rad olika professioner, närmare bestämt jurister, ekonomer, sjukvårdspersonal, konferenstolkar samt militär personal. Gemensamt för denna typ av språkutbildningar är den tydliga professionsinriktningen, det vill säga de fackspråkliga domäner där språket ska användas och det stora fokuset på ord och intresset för ordinläring i kontext.

Fackspråklig kurs i engelska för jurister & ekonomer (nr 6) ges på grundnivå och riktar sig till studenter som utbildar sig inom dessa två yrkeskategorier. Den

ena delen av kursen handlar om engelskans språkstruktur och fackspråk inom dessa områden. Den andra delen handlar om fackspråklig kommunikation, det vill säga att praktiskt öva på att uttrycka sig i tal och skrift på engelska (receptiva och produktiva färdigheter). Kursen examineras genom löpande muntliga och skriftliga uppgifter, och en skriftlig tentamen. *Terminologi* nämns inte explicit i kursplanen, däremot hänvisas det till "facktypisk vokabulär".

Engelska för internationell sjukvård (nr 7) ges på grundnivå och syftar till att stärka studenternas kommunikativa färdigheter i engelska som dels efterfrågas inom vårdsektorn, dels krävs för att förbereda vårdpersonal för internationellt arbete. En del av kursen rör organisation, administration och dokumentation inom vården. En annan del fokuserar på kommunikativa färdigheter genom samtalsövningar med patienter, anhöriga och vårdpersonal. I kursplanen refereras det till engelskt fackspråk och medicinska termer på engelska.

De återstående professionsinriktade språkkurserna (nr 8–17) är praktiskt inriktade och omfattar allt mellan en halv dag och en halv termin. Eftersom kurserna är många till antalet och har delvis liknande namn nämns de inte enskilt här; alla kurser finns dock namngivna i bilaga 1. Kurserna riktar sig till redan verksamma personer och har särskild relevans för internationell tjänstgöring i Nato-sammanhang. Fokus ligger huvudsakligen på praktiska språkfärdigheter, exempelvis att kunna uttrycka sig i tal och skrift. Uttrycken *kommunikation* samt *sociala och kommunikativa färdigheter* i interkulturella sammanhang återkommer i flera kursplaner. Även uttryck som *militärt fackspråk*, *militär terminologi*, *specifik militär vokabulär* och *militära uttryck* förekommer ofta och avser områdesspecifika termer i kontext. Kursplanerna innehåller ingen information om examinationsformer.

4.1.4 Sammanfattning av tema *Språkutbildningar*

Språkkurserna i detta tema förenas av det stora fokuset på ord och intresset för ordinläring i kontext. Språkkursen i engelska för ekonomer och jurister riktar fokus mot facktypisk vokabulär vilket kan uppfattas som områdesspecifika termer utan att alltså använda terminologi i den betydelsen. I språkkursen i engelska för sjukvårdspersonal hänvisas det till fackspråk inom sjukvårdsområdet och medicinska termer. I språkkurserna riktade till militär personal kan användningen av orden *fackspråk*, *terminologi*, *vokabulär* och *uttryck* i formuleringarna uppfattas som synonyma. Kurserna i detta undertema verkar således i mångt och mycket använda *fackspråk* och *terminologi* synonymt. Enligt kursplanerna går det inte att utläsa att några andra moment som kan ingå i terminologiarbetet, till exempel begreppsanalys eller definitions-skrivning, skulle förekomma i kurserna.

4.2 Tema: Professionsutbildningar

Inom temat *Professionsutbildningar* förekommer kurser som på olika sätt visar hur kunskaper i fackspråk och terminologi kan användas inom ramen för den egna professionsutövningen. Detta tema har sorterats i tre underteman som baseras på följande professionsutbildningar: *Språkkonsultprogrammet*, *Tolkning och översättning* samt *Informationsmodellering och begreppsanalys*.

4.2.1 Språkkonsultprogrammet

De två kurserna inom detta undertema ges på Språkkonsultprogrammets fjärde termin på två olika lärosäten. Kursen *Semantik och terminologi* ges på Lunds universitet (nr 18) och kursen *Introduktion till översättning och terminologi* ges på Göteborgs universitet (nr 19). Kursen *Semantik och terminologi* på Lunds universitet fokuserar på praktisk språkvetenskaplig teori och metod som analys- och arbetsredskap i den framtida yrkesutövningen, genom att arbeta med lexikal semantik, lexikografi och terminologi samt genom att låta studenterna öva på att arbeta med tillhörande begrepp och metoder. Kursen examineras genom muntliga och skriftliga inlämningsuppgifter samt en skriftlig tentamen. Ordet *terminologi* förekommer i kursplanens formuleringar och avser här såväl ett vetenskapligt fält (som ställs i kontrast mot lexikografi) som en arbetsmetod; det faktum att kontexten handlar om närliggande ämnesområden som semantik och lexikografi understryker att fokuset här är ett annat än på den facktypiska vokabulären.

Kursen *Introduktion till översättning och terminologi* på Göteborgs universitet utgår från en översättningsvetenskaplig ansats för att analysera, diskutera och bedöma översatta texter från valda fackområden. Här diskuteras översättning och terminologi som vetenskapsområden i relation till textanalys och studenternas framtida yrkesverksamhet som språkkonsulter. På kursen förekommer ordet *terminologi* både i betydelsen vetenskap och som metod för praktiskt terminologiarbete.

4.2.2 Tolkning

Kurserna i terminologi för tolkar är av två kategorier. Den första kategorin ingår i systerutbildningarna *Tolkning i offentlig sektor* på Stockholms respektive Lunds universitet (nr 20–22), som ges på grundnivå. De aktuella tolkspråken som kombineras med svenska är i regel utomeuropeiska språk för vilka det många gånger finns begränsat med terminologiska och lexikografiska resurser. Därför behöver tolkstudenterna systematiska färdigheter i att själva skapa motsvarigheter till svenska samhällstermer på sina tolkspråk som en del av professionsutövningen (Bani-Shoraka 2024). De delar av terminologiläran

som är särskilt relevanta för det flerspråkiga terminologiarbetet handlar om informationssökning samt värdering av källor och termer. Undervisningen erbjuder både teoretiska och praktiska moment inom ett antal domäner i offentlig sektor. Kurserna examineras med hjälp av skriftliga inlämningsuppgifter i form av flerspråkiga terminologilistor, och en skriftlig tentamen. Ordet *terminologi* förekommer i kursplanen både som metod för praktiskt arbete med flerspråkig terminologi samt en uppsättning termer inom givna områden.

Den andra kategorin utgörs av kursen *Fackspråk & EU-terminologi för konferenstolkar* (nr 23) och ingår i konferenstolkutbildningen vid Stockholms universitet. Kursen har en tydligt områdesspecifik inriktning mot EU-institutionerna samt informationssökning på institutionernas webbplatser och befintliga digitala resurser kopplade till de olika teman med tillhörande terminologi som är aktuella inom EU-samarbetet. Kursen examineras genom skriftliga inlämningsuppgifter. Ordet *terminologi* förekommer på kursen i betydelsen 'områdesspecifik vokabulär'.

4.2.3 Översättning

Det ingår två kurser i undertemat översättning⁵. Den ena kursen är *Terminologi och termhantering* (nr 24), som ingår som en delkurs i *Översättning i offentlig sektor* (30 hp) och har svenska som källspråk. I likhet med kurserna i tolkning i offentlig sektor finns det begränsat med terminologiska och lexikografiska resurser på de målspråk som förekommer, varför det egna skapandet av nya termer är ett givet inslag i översättningsarbetet (Bani-Shoraka 2024). Studenterna introduceras till digitala översättningsverktyg för termextraktion ur text och termhantering i olika verktyg, det vill säga väldigt praktiska moment som kan tillämpas i professionsutövningen. Kursen examineras genom både inlämningsuppgifter och en skriftlig tentamen. Ordet *terminologi* förekommer i kursplanen i betydelsen systematisk metod i professionsutövningen samt ord och termer som hör till givna fackspråkliga områden.

Den andra kursen i detta undertema är en kurs i *Facköversättning till svenska II* (nr 25) och ges på avancerad nivå på Stockholms universitet. Kursen är en fördjupning inom facköversättning som yrkesverksamhet och behandlar översättning av ekonomiska och juridiska facktexter till svenska. I kursen ingår också kritisk granskning och värdering av information för yrkesmässigt facköversättningsverksamhet samt relevanta översättningshjälpmedel. Kursen examineras genom skriftliga inlämningsuppgifter. Ordet *terminologi*

⁵ Vi är medvetna om att det är fullt möjligt att det förekommer inslag av terminologi i andra delar av översättar- och tolkutbildningar och även utanför högskolan, men har inte undersökt det vidare.

förekommer inte i kursplanens formuleringar. *Terminologi* används på kursen snarare om samlingen av termer som tillhör fackspecifika områden.

4.2.4 Informationsmodellering och begreppsanalys

Kursen *Terminologi och hälsoinformatik* vid Linnéuniversitetet (nr 26) ingår i Masterprogrammet i e-hälsa. Kursen ges således på avancerad nivå. Det är en professionsinriktad kurs med fokus på metoder och tekniker för insamling, hantering och utvärdering av medicinsk information. Syftet är att effektivisera informationshanteringen inom klinisk forskning, vård och omsorg genom att utveckla interoperabla digitala system så att flera olika yrkesgrupper ska kunna samverka. Till skillnad från de tidigare professionerna, det vill säga språkkonsulter, tolkar och översättare, där studenterna utbildar sig till språkarbetare av olika slag, riktar sig den här kursen till informationsarbetare inom hälso- och sjukvården, som till exempel systemutvecklare och systemarkitekter, IT-specialister, (hälso)informatiker och verksamhetsanalytiker. Kursen examineras muntligt och skriftligt. Ordet *terminologi* förekommer i kursplanens formuleringar i relation till bland annat informationskvalitet och informationsmodellering som en uppsättning områdesspecifika termer samt en systematisk metod för strukturering av information.

4.2.5 Sammanfattning av tema *Professionsutbildningar*

Gemensamt för kurserna i terminologi på de olika professionsutbildningarna är att terminologi som metod har en framträdande roll i utbildningarna, samtidigt som metoderna är anpassade för de givna professionerna. Vi kan också notera att *terminologi* i betydelsen 'vetenskap' och 'uppsättningar med termer inom givna områden' förekommer i olika kombinationer, men det viktiga verkar vara att förse de studerande med en verktygslåda och en metaterminologi som kan användas inom professionsutövningen.

4.3 Tema: Teoretiska utbildningar

Detta tema samlar kurser som fokuserar på *terminologi* i betydelsen 'terminologilära'. Fokus på kurserna i detta tema ligger således mer på de teoretiska aspekterna av terminologi, men inte enbart eftersom praktiskt terminologiarbete bygger på teorin. Temats enda underkategori har döpts till Språkvetenskapligt inriktade kurser och rymmer fem olika kurser. De språkvetenskapligt inriktade kurserna som förekommer i detta undertema ges på olika lärosäten och ligger alla utom en på avancerad nivå, vilket i sig också kan påverka deras inriktning vad gäller terminologi och fackspråk.

4.3.1 Språkvetenskapligt inriktade kurser

Kursen *Terminologi i teori och praktik* (nr 27) ges på Linnéuniversitetet och behandlar tre områden: fackspråkliga och terminologiska teoretiska grunder, praktiskt terminologiarbete och en fördjupning inom ett specifikt fackspråkligt område, till exempel medicin, teknik, juridik eller ekonomi, ur ett terminologiskt perspektiv. Studenterna utvecklar grundläggande kunskaper om fackspråk, terminologilära och begreppsanalys, och får tillämpa begreppsanalytiska kunskaper i praktiskt orienterade exempel på terminologiskt arbete. Kursen examineras genom separata skriftliga inlämningsuppgifter för kursens tre moment: fackspråkliga och terminologiska grunder, praktiskt terminologiarbete, och terminologi inom ett fackspråkligt område. Ordet *terminologi* är centralt i kursplanen och används i betydelsen vetenskaplig disciplin, tillämpad terminologisk metod samt som en uppsättning termer kopplade till ett fackspråkligt område.

Kursen *Terminologi i teori och praktik* (nr 28) vid Göteborgs universitet ger en introduktion till fackspråk som ett samhälleligt fenomen, med fokus på utmärkande egenskaper hos ett antal övergripande fackområden, samt till terminologilärans centrala begrepp. Kursen tillämpar begreppsanalys och begreppssystem som verktyg i autentiska exempel från olika fackområden. Det genomförs också en mindre, individuell terminologisk undersökning utifrån valfritt fackområde. Examination inom kursen sker genom muntliga och skriftliga redovisningar. *Terminologi* förekommer i formuleringarna i kursplanen, huvudsakligen i betydelsen 'tillämpade metoder'.

Uppsala universitet ger kursen *Fackspråk, terminologi och översättning* (nr 29). Kursen ger en introduktion till studiet av fackspråk och terminologi samt facköversättning. Studenterna får möjlighet att analysera olika typer av facktexter ur strukturella, stilistiska och funktionella perspektiv. Under kursen introduceras grunderna i terminologiskt utredningsarbete. Diskussioner förs även kring mer praktiska aspekter av facköversättning som är centrala för personer som kommer i kontakt med översättningar i sitt yrke. Här presenteras en överblick över flertalet digitala verktyg som är vanligt förekommande i praktiskt översättnings- och terminologiarbete. Kursen examineras löpande genom aktivt deltagande i seminarier samt muntliga och skriftliga uppgifter. *Terminologi* förekommer i kursplanen i såväl vetenskaplig som praktisk, tillämpad mening, och i viss mån också i betydelsen 'en samling termer relaterade till specifika områden'.

Kursen *Fackspråk och terminologi* (nr 30) ges på Stockholms universitet och innehåller en introduktion till studiet av fackspråk och terminologi. Skillnaden mellan fackspråk och allmänspråk tematiseras ur olika synvinklar, och i kursen behandlas strukturella, stilistiska och funktionella kännetecken för

fackspråk. Speciellt fokus läggs på ekonomins och juridikens specifika facktermer. Kursen behandlar också terminologilärans och terminologiarbetets grunder, och studenter får tillfälle att arbeta med terminologiprojekt och att skapa termordlistor framför allt inom ekonomi och juridik. Kursen examineras genom skriftliga och muntliga uppgifter samt genom en salstentamen. Ordet *terminologi* är centralt i kursplanens formuleringar och används om en vetenskaplig disciplin, om en tillämpad terminologisk metod och om en uppsättning termer kopplade till ett fackspråkligt område.

Kursen *Fackspråk och termer* (nr 31) på Mälardalens universitet är den enda kursen i detta undertema på grundnivå. Inom denna kurs erbjuds ett smörgåsbord av teoretiskt och praktiskt inriktade teman såsom introduktion till fackspråksområdet inklusive terminologilära och populärvetenskap. Kursen tar även upp språkriktighetsfrågor och fackspråkliga särdrag, analys, tolkning och bearbetning av facktexter samt grunder i terminologilära som begreppsanalys, begreppsdiagram och regler för definitionsskrivning. Kursen examineras genom inlämningsuppgifter. *Terminologi* förekommer i formuleringarna i kursplanen men mest som ett introducerande inslag, parallellt med flera andra språkvetenskapliga perspektiv.

4.3.2 Sammanfattning av tema *Teoretiska utbildningar*

Gemensamt för de språkvetenskapligt inriktade kurserna är att kursplanerna för de ingående kurserna uppvisar den största komplexiteten vad gäller tolkningen av *terminologi* och *fackspråk*; oftare kombineras också uttrycken med till exempel *begrepp* och *definition* än i övriga kategorier av kurser. Moment om terminologisk teori kombineras med praktiskt orienterande moment om hur terminologi i betydelsen samling termer inom ett fackområde kan hanteras, lagras och distribueras, till exempel i termbanker. Dock förekommer mer sällan direkt inlärning av en viss fackspråklig vokabulär även om det indirekt kan bli en konsekvens av vissa typer av ingående examinationer (till exempel uppbyggnad av en termbank inom ett visst område).

5 Diskussion

Den första frågeställningen löd: "Vad erbjuds det för kurser i fackspråk och terminologi på Sveriges högskolor och universitet i dag?" Vi kan konstatera att det finns gott om kurser som beskrivs med uttrycken *fackspråk* och *terminologi* på universitet och högskolor i Sverige. I denna kartläggning har vi identifierat 31 kurser på grundnivå och avancerad nivå på sju lärosäten i Sverige, nämligen Försvarshögskolan, Göteborgs universitet, Linnéuniversi-

tetet, Lunds universitet, Mälardalens universitet, Stockholms universitet och Uppsala universitet (se bilaga 1). Dessa 31 kurser har kategoriserats tematiskt i tre kategorier: språkutbildningar, professionsutbildningar och teoretiska utbildningar (se figur 3).

Jämfört med tidigare informella sammanställningar (Palm 2016; Webbjörn 2016) verkar antalet kurser inom området på universitet och högskolor i Sverige vara fler nu än jämfört med för ca 10 år sedan. Den dominerande aktören inom terminologiområdet, TNC, finns inte längre och delar av de aktiviteter som TNC var involverat i och/eller ansvarade för har delvis tagits över av andra aktörer. Vad det ökade antalet kurser på universitet och högskolor exakt beror på går dock inte att besvara utifrån studien, som snarare ger en ögonblicksbild av landskapet för utbildningar i fackspråk och terminologi i Sverige 2025.

Den andra frågeställningen handlade om i vilken betydelse uttrycken *fackspråk* och *terminologi* används i kursplanerna som reglerar dessa kurser. Michtas indelning av betydelserna av *terminologi* som vetenskaplig disciplin, metod och uppsättning termer inom ett fackområde används här för att besvara den andra frågeställningen, som utgår från de teman som kartläggningen genererade.

De språkkurser som sorterar under temat *Språkutbildningar* i denna studie, förhåller sig till *fackspråk* och/eller *terminologi* genomgående som en uppsättning termer tillhörande ett fackområde. Analysen visar att det råder en viss överlappning i användningen av termerna *fackspråk* och *terminologi* i de kurser som ingått i studien. Det förekommer också en stor variation av benämningar i fråga om arbete med termer, allt från *facktypisk vokabulär*, *fackspråk*, *terminologi*, *termer*, *ord* och *begrepp*, *vokabulär* och *uttryck*. Kurser kan erbjuda ett liknande innehåll, som till exempel kunskaper om termer inom ett visst fackområde, där den ena kursen benämner detta som *fackspråk*, medan en benämner det som "arbete med terminologi". En möjlig förklaring till denna överlappning är att ordvalen i kursnamn och kursplaner speglar ämnes-traditioner och praxis vid det aktuella lärosätet och institutionen. Det kan också röra sig om medvetna strategiska val, där vissa termer föredras eftersom de uppfattas signalera seriositet, medan andra undviks då de kan framstå som mindre attraktiva eller potentiellt avskräckande – eller helt enkelt om okunskap kring distinktionen mellan begreppen som termerna står för.

I de kurser som förekommer inom temat *Teoretiska utbildningar*, förhåller sig kursernas innehåll, förväntade studieresultat och examination till ordet *terminologi* i huvudsak som ett vetenskapligt område. Samtidigt kombineras denna ansats med varierande mängder med praktiska övningar i användning

av *terminologi* i betydelsen 'praktisk metod för terminologiarbete'. Vad gäller de kurser som ingår i temat Professionsutbildningar kan vi konstatera att det för varje typ av utbildning förekommer en kombination av alla tre betydelseerna av *terminologi*. Det visar att man inom alla dessa utbildningar behöver kunskaper i terminologi som vetenskap, om terminologins praktiska arbetsmetoder och att man arbetar med terminologi som en uppsättning termer tillhörande ett fackområde.

Hur dessa betydelser av *terminologi* kombineras och var fokus ligger anpassas efter utbildningarnas behov, till exempel om terminologiarbetet fokuserar på myndigheters klarspråksarbete, flerspråkig samhällsterminologi för tolkar och översättare eller systemarkitektur för att underlätta digitalt samarbete mellan myndigheter. Det verkar också finnas en skillnad vid flerspråkigt terminologiarbete, om svenska utgör käll- eller målspråk. När svenska är källspråket har den terminologiska metoden en tendens att användas huvudsakligen vid termskapande. Det verkar också finnas en skillnad mellan de resurser som finns på olika språk, dvs. om målspråket är inom- eller utomeuropeiskt; jämför till exempel franska och somaliska. Dessa tendenser går dock inte att belägga enbart genom analyser av kursplaner.

Resultatet av studien pekar på en varierande förståelse av *fackspråk* och *terminologi* bland utbildningsanordnare som författar kursplaner – ibland överlappar termerna varandra och används nästan synonymt, och ibland används de i helt olika betydelser. Denna otydlighet kan få konsekvenser, till exempel genom att studenter får svårt att avgöra vad kurserna som de eventuellt ska söka, eller redan har påbörjat, faktiskt innehåller. Otydligheten kan också få konsekvenser för arbetsgivare, som exempelvis i rekryteringssituationer inte alltid kan bedöma vilka kunskaper och färdigheter de potentiella medarbetarna har eller om de motsvarar ställda krav.

Vad säger denna kartläggning om utbildningslandskapet i Sverige i dag? Jämfört med överblicken som presenterades av Palm (2016) har landskapet genomgått viss förändring. Det beror delvis på en förändring i aktörs-konstellationen vad gäller utbildningsarrangörer. TNC finns inte längre bland aktörerna, universiteten är mer aktiva, kanske som en reaktion på en "fackspråkifiering" av samhället eller på att arbete med terminologi också uppmärksammats inom till exempel klarspråksarbetet (ten Hacken & Resi 2025). Vi kan konstatera att antalet kurser på högskolor och universitet som nämner *terminologi* och *fackspråk* i titel eller kursplaner har ökat under de senaste tio åren. Det har också tillkommit nya målgrupper när det gäller vilka som får undervisning, till exempel inom kategorin "Yrkesverksamma". Detta syns till exempel i kurserna som erbjuds av Försvarshögskolan och

som riktar sig till militär personal.

Denna kartläggning och kategorisering kan ses som ett första steg i en strävan att få en bättre bild av vad som erbjuds på svenska universitet och högskolor i fråga om utbildning i fackspråk och terminologi. En naturlig fortsättning av arbetet vore att blicka inåt och mer kvalitativt studera hur kursplanerna omsätts i praktisk undervisning och därigenom fortsätta fördjupa kunskaperna om terminologiundervisning utifrån didaktiska perspektiv för olika målgrupper (jfr Guedra & Nuopponen 2020:293). En intressant fortsättning vore därför att studera om och hur terminologisk metod kan ta större plats även i kurser där *terminologi* snarare handlar om inläring av fackområdesspecifik vokabulär. Ytterligare en möjlighet är att lyfta blicken, mot våra grannländer, med vilka det förekommit terminologiskt samarbete under många årtionden, i till exempel Termdist (Nilsson 2011; Kristiansen & Porbergsdóttir 2016) för att jämföra med utbildningslandskapet beträffande fackspråk och terminologi där.

Litteraturförteckning

- Alm-Arvius, C. (1992). Om flertydighet – både inom allmänspråket och vid användningen av facktermer. I: *Nordterm 4: Terminologiläran och dess relationer till andra områden*. Mariehamn, Åland 3–13 september 1990. S. 123–144.
- Bani-Shoraka, H. (2024). Flerspråkig samhällsterminologi betraktad ur ett tolknings- och översättningsperspektiv. I: Lindø Dolberg-Møller, K. (red.). *Sprog i Norden*. S. 27–39. <https://tidsskrift.dk/sin/issue/archive>
- Bolagsverket (2015), Ordlista, ”firma”, I: Rikstermbanken, <https://rikstermbanken.se/termposter/3327/firma>. Hämtad: 2025-10-13.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. I: *Qualitative Research in Psychology*, volume 3, issue 2. S. 77–101.
- Bucher, A. L. (2017). Terminology work in Sweden. I: Marta Małachowicz & Sambor Grucza (red.). *Polskie i europejskie nurty terminologiczne*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski. S. 266–282. <https://portal.uw.edu.pl/documents/7732735/0/SN+38+M.+Ma%C5%82achowicz%2C%20S.Grucza%2C%20Polskie+i+europejskie+nurty+terminologiczne.pdf>
- Budin, G. (1991). New dimensions in terminology training and teaching (TT&T). I: *Terminologie et enseignement des langues. Actes du colloque international organisé par L'Association Européenne des Linguistes et*

- des Professeurs de Langues (AELPL) les 31 janvier et 1er février 1991 à Cergy-Pontoise au Conseil Général du Val-d'Oise. Paris: LA TILV éditeur. S. 21–25.*
- Cabré, M. T. (1999). *Terminology: theory, methods and applications*. John Benjamins Publishing Company.
- Candel, D. (2022) General principles of Wüster's General Theory of Terminology. I: Faber. P. & L'Homme. M. C. (red.). *Theoretical Perspectives on Terminology: Explaining terms, concepts and specialized knowledge*. John Benjamins Publishing Company. S. 37–60.
<https://doi.org/10.1075/tlrp.23>
- Guedra, H. & Nuopponen, A. (2020). *Integrating Terminological Methods into Special Language Teaching: A Case Study in Finland*. I: Hirsto, H., M. Enell-Nilsson, H. Kauppinen-Räsänen & N. Keng (red.). *Työelämän viestintä III, Arbetslivskommunikation III, Workplace Communication III, Kommunikation im Berufsleben III*. VAKKI Symposium XL 6.–7.2.2020. VAKKI Publications 12. Vaasa. S. 281–294.
- Hansson, K. (2022) *Flerspråkig basterminologi som grund för tolkning och översättning. Redovisning av regeringsuppdrag Ku2021/00802 (ändring av regleringsbrev 2021)*, Stockholm: Institutet för språk och folkminnen. <https://www.isof.se/download/18.37f8c5ee180940ed99835df2/1654158853466/Redovisning%20Flerspr%C3%A5kig%20basterminologi%202022.pdf>
- Hoel, J. (2011). Terminology education and training in Norway. I: Stoean, C-S et al (red.) *La formation en terminologie : actes de la Conférence internationale de Bucarest 3–4 novembre 2011*, Bukarest: Editura ASE (Buletin științific nr 8, 2011). S. 90–95
- Holmér, Å. (2016). Terminologicentraler som utbildare. I: Pilke, N. & N. Nissilä (red.) 2016. *Tänkta termer. Terminologihänsyn i nordiskt perspektiv*. VAKKI Publications 5. Vasa. S. 235–253.
- Humbley, J. (1991). La place de la terminologie dans le cursus. I: *Terminologie et enseignement des langues. Actes du colloque international organisé par L'Association Européenne des Linguistes et des Professeurs de Langues (AELPL) les 31 janvier et 1er février 1991 à Cergy-Pontoise au Conseil Général du Val-d'Oise. Paris: LA TILV éditeur. S. 21–25.*
- Högskoleförordningen (1993:100)
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskoleforordning-1993100_sfs-1993-100/
- Koskela, M. & Isohella S. (2018). Teaching LSP to technical communicators.

- I: Humbley, J., Budin, G. & Laurén, C. (red.). *Languages for special purposes: an international handbook*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH. S. 96–109.
- Kristiansen, M. & Þorbergsdóttir, Á. (2016). Termdist – a joint Nordic terminology training initiative. I: Pilke, N. & N. Nissilä (red.). *Tänkta termer. Terminologihänsyn i nordiskt perspektiv*. VAKKI Publications 5. Vasa. S. 269–290.
- Loupaki, E. & Vezzani, F. (2025). Introduction: La didactique de la terminologie dans l'espace universitaire francophone. I: *Synthèses*, No 16. S. 3–7. <https://doi.org/10.26262/st.v0i16.10674>
- Micha, T. (2018). *A Model for an English-Polish Systematic Dictionary of Chemical Terminology*. Siedlce: Siedlce University of Natural Sciences and Humanities.
- Nilsson, H. (2011). Termdist – teaching terminology multilingually at a distance. I: Stoean, C-S et al (red.) *La formation en terminologie: actes de la Conférence internationale de Bucarest 3–4 novembre 2011*, Bukarest: Editura ASE (Buletin științific nr 8, 2011). S. 147–161.
- Nuopponen, A. & Pilke, N. (2016). *Ordning och reda: terminologilära i teori och praktik*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Palm, H. (2016). Terminologiundervisning i Sverige. TNC:s erfarenheter. I: Nuopponen, A. & Pilke, N. (red.). *Ordning och reda: terminologilära i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur. S. 109–116.
- ten Hacken, P. & Resi, R. (2025). Some general issues in terminology planning. I: Resi, R. & Steurs, F. (red.) *Handbook of Terminology, Volume 4. Terminology planning in Europe*. John Benjamins. S. 1–16. <https://doi.org/10.1075/hot.4>
- Ureña Gómez-Moreno, P. (2019). Teaching and learning terminology in secondary education: Towards specialisation through language. I: *Porta Linguarum* 31, Jan. 2019. S. 117–130. <https://doi.org/10.30827/portalin.vi31.13829>
- Vestergaard, E. (2005). *Pædagogisk filosofi – en grundbog*. Hans Reitzel.
- Webjörn, K. (2016). *Kartläggning över TNCs utbildningsverksamhet 2013–2015*. Intern TNC-rapport.

Bilaga 1

Kurstyper	Kursnamn, antal poäng, kurskod, nivå & lärosäte
Språkutbildningar	
<i>Språkkurser på grundnivå</i>	1. Italienska för modevetare: terminologi och grammatik (7,5 hp) ITAB17_GN_LU 2. EG-/EU-franska (7,5 hp)_A211_GN_UU
<i>Språkkurser med lingvistisk inriktning</i>	3. Tyska med fackspråklig inriktning (15 hp)_GN_LU 4. Somalisk lexikologi, lexikografi och semantik (7,5 hp)_SOL250_GN_GU 5. Fackspråk (LSP): teori och praktik (7,5 hp)_ENFS75_AN_SU
<i>Språkkurser nischade mot professioner</i>	6. Fackspråklig kurs i eng. för jurister & ekonomer (15 hp)_5EN399_GN_UU 7. Engelska för internationell sjukvård (10hp)_GN_LNU 8. Engelska för Natosammanhang* 9. Franska för Natosammanhang* 10. Engelska för försvars- och säkerhetssektorn* 11. Franska för försvars- och säkerhetssektorn* 12. Ryska för försvars- och säkerhetssektorn* 13. Tyska för försvars- och säkerhetssektorn* 14. Arabiska för försvars- och säkerhetssektorn* 15. Spanska för försvars- och säkerhetssektorn* 16. Natoterminologi* 17. Military Operational Writing *
Professionsutbildningar	
<i>Språkkonsultprogrammet</i>	18. Språkkonsult: Semantik och terminologi (7,5 hp)_SVEG47_GN_LU 19. Introduktion till översättning och terminologi (7,5 hp)_SPK040_GN_GU
<i>Tolkning och översättning</i>	20. Grundläggande terminologi (3,5 hp)_TTA511-519_GN_SU 21. Terminologi i praktiken (4 hp)_TTA511-519_GN_SU 22. Terminologi i praktiken (7,5 hp)_TOSA01-04_GN_LU 23. Fackspråk & EU-terminologi för konferenstolkar (7,5hp)_TTA613_AN_SU 24. Terminologi och termhantering (5 hp)_TTA531-538_GN_SU 25. Facköversättning till svenska II (7,5 hp)_TTA635_AN_SU
<i>Verksamhetsutveckling och informationsmodellering</i>	26. Terminologi & hälsoinformatik (15hp)_4XN023-0_AN_LNU
Teoretiska utbildningar	
<i>Språkvetenskap</i>	27. Terminologi i teori och praktik (15 hp)_4SV203_AN_LNU 28. Terminologi i teori och praktik (7,5 hp)_SV2125_AN_GU 29. Fackspråk, terminologi och översättning (15hp)_SNS252_AN_UU 30. Fackspråk och terminologi (7,5 hp)_TTA619_AN_SU 31. Fackspråk och termer (7,5 hp)_ITE129_GN_MDU

Nivåer: GN = Grundnivå, AN = Avancerad nivå

Lärosäten (i bokstavsordning): FHS = Försvarshögskolan, LNU = Linnéuniversitetet, LU = Lunds universitet, MDU = Mälardalens universitet, SU = Stockholms universitet, UU = Uppsala universitet,

* ej poänggivande kurser på Försvarshögskolan

Nyckelord: Fackspråk, terminologi, högre utbildning, kursplan; LSP, terminology, higher education, course syllabus

Författare

Helena Bani-Shoraka är docent i översättningsvetenskap med inriktning mot tolkning vid Stockholms universitet. Hon forskar om tolkning i offentlig sektor i talade språk och intresserar sig bland annat för flerspråkigt terminologiarbete för tolkar.

Henrik Nilsson arbetar som terminolog i både offentlig och privat sektor. Han undervisar terminologilära i Sverige och utomlands. Han är för närvarande ordförande i Europeiska terminologiföreningen EAFT och sekreterare i Terminologiförbundet.

Ulf Norberg är docent i översättningsvetenskap med inriktning mot översättning vid Stockholms universitet. Han forskar bland annat om fackspråklig översättning och flerspråkigt terminologiarbete för översättare.

Samverkan om terminologi inom vård och omsorg

Den svenska språklagen säger att myndigheter har ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgänglig, används och utvecklas. Språkrådet, en avdelning inom myndigheten Isof (Institutet för språk och folkminnen), har uppdraget att stötta myndigheterna i deras terminologiarbete för att uppfylla språklagens krav. Varje myndighet har ansvar för sin egen terminologi, men många gånger behöver en enskild myndighet också komma överens med andra myndigheter om en gemensam terminologi. Det gäller särskilt myndigheter som verkar inom samma fackområde. För att främja myndighetssamverkan om terminologi tog Språkrådet i slutet av 2023 initiativ till en samverkansgrupp inom fackområdet vård och omsorg.

I den här artikeln presenterar jag hur arbetet i denna samverkansgrupp sett ut sedan starten, på vilket sätt arbetet har gynnat myndigheternas terminologiarbete och vad vi planerar framåt. Jag kommer också att ge exempel på ämnen och begrepp som diskuterats.

1 Språkrådets uppdrag om offentlig terminologi

Som redan nämnts utgår Språkrådets uppdrag om att stötta myndigheters terminologiarbete från språklagen, närmare bestämt dess paragraf 12: ”Myndigheter har ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgänglig, används och utvecklas.” Detta lagkrav innebär att svenska myndigheter ska arbeta systematiskt med terminologin inom sitt fackområde och dessutom gärna publicera termlistor i Rikstermbanken, Sveriges nationella termbank, som Språkrådet förvaltar.

Vårt uppdrag innebär i praktiken att vi informerar myndigheter om språklagen, terminologiläran och terminologiarbete. Detta gör vi till stor del genom kunskapsmaterial på vår webbplats, men vi anordnar även informationsträffar och erbjuder enskilda möten där vi ger myndigheterna råd om hur de kan komma igång med sitt terminologiarbete.

När vi möter myndigheter i olika sammanhang blir det uppenbart att flera av dem skulle tjäna på att samverka med varandra. Det gäller särskilt

myndigheter som använder samma terminologi. Varför ska flera myndigheter lägga tid på att utreda samma begrepp parallellt, när de i stället kan hjälpas åt eller dra nytta av varandras arbete?

Många myndigheter står emellertid fortfarande i startgroparna när det gäller terminologiarbete och behöver få ordning på sina egna processer innan de vågar lyfta blicken och involvera andra myndigheter. Här såg vi på Språkrådet möjligheten att göra en insats för att främja samarbetet.

2 Samverkan om terminologi inom vård och omsorg

Vi började med vård- och omsorgssektorn, där vi kände till behovet av att samarbeta om en gemensam terminologi. Socialstyrelsen, som är den största myndigheten av dem, har ett utpekat ansvar för terminologin inom vård och omsorg och dessutom en välrenommerad termbank. Vi ville bygga samverkan kring Socialstyrelsen och kontaktade därför dem först.

Tillsammans med Socialstyrelsens terminologer kom vi överens om att hålla samverkansformatet enkelt, bjuda in ett litet antal myndigheter och vara måna om att arbetet inte skulle bli en extra börda för någon. Vi valde ut fem myndigheter som vi sedan kontaktade. Alla var positiva och tackade ja.

2.1 Myndigheterna i samverkansgruppen

Här följer en kort presentation av de vård- och omsorgsmyndigheter som kom att delta i gruppen för samverkan om terminologi inom vård och omsorg:

- *Socialstyrelsen* var det naturliga navet att bygga samverkansgruppen kring. Socialstyrelsen är Sveriges största vård- och omsorgsmyndighet, som dessutom har en välutvecklad terminologiverksamhet med anställda terminologer och en termbank. I myndighetsinstruktionen står det att Socialstyrelsen ska ”skapa och tillhandahålla enhetliga begrepp och termer inom sitt verksamhetsområde”. Socialstyrelsens termbank syftar till att skapa förutsättningar för ett gemensamt språk för vård och omsorg i kommuner och regioner över hela landet.
- *Folkhälsomyndigheten* började jobba mer systematiskt med sin terminologi under covid-19-pandemin. Under pandemin fick myndigheten en central roll för att informera om olika smittåtgärder. Under tv-sända presskonferenser blev det viktigt att kunna förklara termer som *droppsmitta*, *klusterutbrott*, *asymtomatisk* och en mängd vaccintermer till en bred målgrupp. Myndigheten jobbar med en intern termlista, men har än så länge inte publicerat någon offentlig termlista.

- *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)* hade en viss vana av terminologiarbete när vi startade. SBU hade bedrivit terminologiarbete tidigare, men arbetet hade avstannat i samband med att den terminologiansvariga medarbetaren slutat. Nu var dock myndigheten redo att återuppliva arbetet med termlistan igen.
- *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* är en liten myndighet utan ett regelrätt terminologiarbete. Språkvårdaren jobbade med interna termlistor i sitt klarspråksarbete.
- *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* arbetade inte heller systematiskt med terminologi. IVO hade däremot ett behov av att kunna använda termer korrekt och kunna förklara dem för en målgrupp bestående av både sakkunniga och en bred allmänhet.

Myndigheterna i gruppen hade alltså olika förutsättningar. Socialstyrelsen stack ut med sitt etablerade terminologiarbete, medan de andra tycktes ha mycket att lära.

2.2 Gemensamma förväntningar

Vi ägnade de första mötena åt att gå igenom våra förväntningar. Arbetet skulle *inte* utmynna i en gemensam termlista, så långt var alla överens. Men i övrigt hade deltagarna flera olika förhoppningar på vad arbetet skulle ge:

- omvärldsbevakning genom att få kunskap om vilken terminologi som är aktuell hos de andra myndigheterna
- ensad terminologi i blanketter och andra produkter
- diskussioner om allt möjligt i fråga om terminologiarbete, ”högt och lågt”
- möjlighet att få hjälp med aktuella och svåra termfrågor
- tillfälle att lära mer om terminologiarbete av varandras erfarenheter och kunskaper.

Utifrån våra inledande diskussioner kunde vi sedan enas om arbetsformer och syfte med mötena.

2.3 Arbetsformer och syfte

När det gällde arbetsformer var det viktigt att hitta en modell som skulle hålla i längden. En vanlig utmaning med terminologiarbete är att myndigheter har svårt att lägga tid på det. Idealet var därför att mötena skulle ge och inte ta; de skulle underlätta deltagarnas arbete och inte innebära något tungt extraarbete.

Ledstjärnan var att hålla det enkelt.

Vi kom överens om att Språkrådet skulle bjuda in till ett digitalt möte i månaden, alltid samma tid: fredagar kl. 11–12. Mötena skulle ha en enkel agenda med en punkt för att gå laget runt där var och en skulle ta upp aktuella ärenden på sin myndighet. Myndigheterna skulle inte ha några krav på sig att förbereda något, utan komma som de var. Mellan mötena bestämde vi oss för att skapa en mejlgrupp för termfrågor, diskussioner och snabb hjälp till varandra.

Utifrån förväntningarna och arbetsformerna formulerade vi syftet med gruppen:

”Samverkansgruppen ska vara ett forum där deltagarna kan

- kontakta varandra för att få råd och stöd i olika typer av terminologirelaterade frågor kopplade till ämnesområdet vård och omsorg
- utbyta erfarenheter om terminologiarbete.

Socialstyrelsen kan särskilt bidra med sin kunskap och sina erfarenheter av terminologiarbete. Gruppen kan också användas som en första remissinstans för pågående terminologiarbeten.”

2.4 Exempel på vad vi gjort i samverkansgruppen

Vi startade i januari 2024 och har sedan dess haft sexton möten. Våra möten har som sagt följt en enkel standardagenda, där vi gått laget runt för att ge en lägesrapport och ta upp aktuella termfrågor. Rundorna har ofta lett till fördjupade diskussioner om vissa termer eller om terminologiska metoder och arbetssätt. Här nedan ger jag några exempel.

2.4.1 Diskussioner om vissa termer och begrepp

- Svensk medicinsk terminologi har genomgått nya bedömningar i samband med den svenska översättningen av WHO:s sjukdomsklassifikation ICD-11, som används för statistik över sjukdomar över hela världen. Ska vi använda *missbruk* eller *skadligt bruk*, *vejpa* eller *röka e-cigarretter*, *fetma* eller *obesitas*, *gaming* eller *dataspelsberoende*?
- *Obesitas* är en medicinsk term som börjat användas även utanför hälso- och sjukvården. Vi diskuterade frågan grundligt, och både Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och Språkrådet publicerade egna rekommendationer om det.
- *Kvinnohälsa* talar man om inom ramen för jämställd vård. Men hur inkluderas då transpersoner, intersexpersoner och icke-binära? När definitionen av kvinna kan göras utifrån både biologisk grund, juridisk

grund och självidentifikation, behöver man tänka till ett extra varv.

- Ny lagstiftning leder till nya termfrågor: I lagen om estetiska ingrepp, ska vi tala om *patienter* eller *personer som genomgår estetisk kirurgi*? Vilka nya termer och begrepp används i den nya socialtjänstlagen? Hur ska man förstå terminologin i AI-förordningen?
- Klassiska, återkommande frågor: Vad är skillnaden på åtgärd och insats? Hur beskrivs behandling, ingrepp, intervention? Vad är skillnaden på diagnos, sjukdom och hälsotillstånd? Borde vi gå över från funktionsnedsättning till funktionsvariation?

2.4.2 Diskussioner om arbetssätt

- Metoder: Hur kan man kvalitetssäkra terminologi? Hur kan hanterat man synonymer? Hur kan man jobba med översättning?
- Strategier: Bör man publicera eller dela termlistor om man är osäker på att de håller måttet? Hur får vi alla aktörer inom området att använda en gemensam terminologi, som Läkartidningen, regioner och kommuner, Svenska Läkaresällskapets språkkommitté, andra statliga myndigheter och intresseorganisationer som berörs av samma terminologi?
- Hjälpmedel: Vilka källor kan man använda i terminologiarbetet? Vilka termverktyg finns det?

2.4.3 Tematräffar

Under ett antal möten gick vi ifrån standardagendan och utgick i stället från ett visst tema:

- presentation av Socialstyrelsens terminologiarbete
- presentation av SBU:s arbetsprocess för att ta fram sin termlista
- temadiskussion om AI utifrån en presentation av Barbara Heinisch från Wiens universitet
- presentation av terminologiarbetet hos det offentliga företaget Inera som ansvarar för vårdupplysningstjänsten 1177 (inbjuden gästföreläsare)
- utformning av ett gemensamt svar på en terminologiremiss.

3 Utvärdering: Vad har vi fått ut?

När vi tittar i backspegeln kan vi konstatera att vi har haft många innehållsrika möten. Men vad är egentligen värdet av samverkan? Under en utvärdering kom gruppen fram till fyra konkreta vinster med arbetet.

- **Rejäl kompetenshöjning för alla:** Det har varit lärorikt både att få en inblick i varandras verksamheter och att diskutera terminologi. Intresset för terminologi har ökat och flera i gruppen har deltagit i evenemang på Språkrådet. Gruppen deltog även på Nordterm 2025.
- **Snabb hjälp:** Formerna, att kunna fråga och snabbt få svar, har skapat förutsättningar för snabba resultat. Deltagarna uttrycker ofta att de får hjälp av gruppen så att de kan komma vidare i sina frågor. De har fått en skjuts i sitt terminologiarbete och kunnat utveckla det.
- **Stärkt mandat:** Det har visat sig oerhört värdefullt att ha gruppens mandat i ryggen vid interna diskussioner om terminologi, med jurister och andra, på den egna myndigheten. Det ger tyngd i argumentationen att kunna hänvisa till en samverkansgrupp med andra myndigheter inom samma sektor, och dessutom Språkrådet.
- **Termrekommendationer:** Arbetet har också gett konkreta resultat. De tydligaste exemplen är gemensamma termrekommendationer, exempelvis om obesitas, vaccin och prevention. Värt att nämna är även SBU:s termlista, som snart publiceras i Rikstermbanken.

3.1 Vilka har varit framgångsfaktorerna?

Samverkansgruppen kan med rätta beskrivas som en framgång: vi har haft full uppslutning nästan varje möte, alltid mycket att avhandla, stort engagemang och god stämning på mötena. Vilka är då framgångsfaktorerna? Deltagarna själva har identifierat följande.

- **Det enkla formatet:** Vi har haft möten med en enkel agenda utan krav på förberedelser, en mejlgrupp där man snabbt kan få svar och en som är ansvarig för mötesbokningarna så att arbetet inte rinner ut i sanden.
- **Högt i tak:** Vi har varit en liten grupp där alla kommer till tals, det har varit trevligt, inga krav på förberedelser, vi har kunnat slänga ur oss frågor och bolla saker prestigelöst, det har funnits en pragmatisk, lösningsorienterad inställning hos deltagarna, vilket bidragit till att vi kunnat ha konsensus i termfrågor.
- **Deltagarnas specialistkompetens och roll i sin organisation:** Som språkvårdare eller terminolog har man många kontakter, och dessutom

en särskild kompetens som man tillägnar sig som språkvårdare inom en myndighet.

- Socialstyrelsen: Med sina erfarenheter av terminologiarbete i myndighetsvärlden, sin information om terminologiarbete på webben och sin termbank, har Socialstyrelsen tagit ett stort ansvar i gruppen, varit generösa med sina kunskaper och verkligen visat vägen för övriga deltagare.
- Språkrådet: Att Språkrådet deltar ger gruppen legitimitet och tyngd.
- Rikstermbanken: Sveriges nationella termbank, ett arv från Terminologicentrum TNC, är en guldgruva, både som en gemensam källa för alla att söka i, och som möjlighet för myndigheter att publicera sig i för att nå ut med sina termlistor.

4 Vi ser fram emot mer samverkan framöver

Samverkansgruppen för gemensam terminologi inom vård och omsorg kommer att fortsätta sitt arbete på den inslagna vägen med regelbundna och enkla möten. Vi kommer också att behålla det lilla formatet, med ett litet antal deltagare, där alla kommer till tals på mötena.

Vi vill inte ändra vårt vinnande koncept, men är övertygade om att gruppens arbetssätt kommer att utvecklas ändå. Det vore önskvärt att det goda arbete som görs i gruppen kunde komma fler till del. Hur kan gruppens resonemang och termrekommendationer spridas till andra aktörer inom fackområdet som skulle ha nytta av dem? Kan vi hitta samarbetsformer med andra utan att arbetsbördan blir för tung? Det vill vi på Språkrådet utforska.

Tack vare samverkansgruppen har Språkrådet nu har ett nytt verktyg i verktygslådan för stöd till myndigheterna. Vi ser fram emot att sprida modellen för samverkan om terminologi till fler sektorer.

Nyckelord: myndigheter, samverkan, arbetsformer, hälso- och sjukvård, vård, omsorg, socialtjänst

Författare

Alma Hjertén Soltancharkari är språkvårdare i fackspråk och terminologi vid Institutet för språk och folkminnen (Isof) och sammankallande i samverkansgruppen för terminologi inom vård och omsorg. Alma är utbildad översättare och språkkonsult i svenska, och har tidigare arbetat med terminologi på Socialstyrelsen, fordonstillverkaren Scania och Terminologicentrum TNC.

Gemensamma termer med specifika betydelser – Hur ska man behandla allmänspråkliga termer i en terminologisk ordlista?

När man skapar gemensamma IT-system och andra tjänster som är gemensamma för flera organisationer behöver man vanligen gå igenom termer och begrepp och fatta beslut om vilka termer ska användas och vad de betyder. Då vill man vill främja semantisk interoperabilitet med hjälp av gemensamma ordlistor. Om termerna är allmänspråkliga, är de ofta lätta att förstå av alla – men de är också flertydiga och kan missförstås, speciellt utanför fackkontexten.

Med hjälp av begreppsanalys kan man koncentrera sig på det väsentliga begreppsinnhållet. Det systematiska arbetssättet som begreppsanalysen erbjuder underlättar begränsning av begreppsinnhållet och kan vara ett effektivt verktyg när man vill klargöra, etablera, styra eller till och med ändra ett fackspråk. Begreppsanalysen gör det också möjligt att klargöra och jämföra begreppen och därmed främjar val av termer. Men vilken information om begreppen ska man välja att presentera i en terminologisk ordlista utöver definitionen för att den ska vara nyttig och uppnå den önskade effekten? Vad stöder förståelse av begreppet och användning av de rekommenderade termerna?

Jag kommer att presentera några exempel på termer från tre olika ordlistor som jag har bearbetat som en terminolog i en arbetsgrupp med andra experter: Ordlista om sysselsättningstjänster, den andra versionen av Ordlista för trafikinfrastruktur och Ordlista för statsunderstöd. Jag har valt de här exemplen därför att termerna i exemplen är allmänspråkliga och arbetsgrupperna har arbetat noggrant och länge för att fatta beslut om dem. Jag kommer i första hand att ge termerna på finska eftersom begreppsanalysen har genomförts på finska och eftersom för närvarande innehåller bara Ordlistan för statsunderstöd svenska ekvivalenter.

1 Begreppet työnhakija

Työllisyyspalvelujen sanasto (ordlista om sysselsättningstjänster) publicerades i december 2024. Terminologicentralen gjorde terminologiarbete på uppdrag av UF-centret, en finsk myndighet som stöder sysselsättning och integration, utvecklar styrnings- och verksamhetsprocesser, sköter utbetalningar och producerar nya digitala tjänster (UF-centret 2025). Ordlistan gjordes vid reformen av de digitala arbets- och närings tjänsterna där till exempel serviceplattformen Jobbmarknaden byggdes upp. Ordlistan omfattar 131 centrala begrepp som rör sysselsättningstjänster på finska. (Terminologicentralen 2025)

En av begreppen i *Työllisyyspalvelujen sanasto* är *työnhakija* (arbetssökande). I allmänspråket är vem som helst som söker förvärvsarbete för sig själv en työnhakija. Samma vida betydelsen finns också i fackspråket inom arbetsmarknaden, till exempel inom privata rekryteringstjänster där työnhakija iakttas i förhållande till en potentiell arbetsgivare och ett potentiellt nytt jobb. I lagen om ordnande av arbetskraftsservice definieras dock *työnhakija* som ett slags myndighetens kund och på ordlistan måste detta begrepp iakttas som det primära: työnhakija är en enskild kund inom offentlig sysselsättningsservice som är registrerad i arbetskraftsmyndighetens kundinformationssystem och vars registrerade jobbsökning är i kraft. I ordlistan har vi rekommenderad mer precisa termer *työhakija-asiakas* (arbetssökande kund) eller *rekisteröitynyt työnhakija* (registrerad arbetssökande). De här finska termerna motsvarar definitionen bättre än työnhakija och de används redan i fackspråket utanför lagtexten. Men termen työnhakija är så starkt etablerad hos myndigheterna och i lagen att den måste ges som en tillåten term i ordlistan.

I ordlistan har vi skrivit en detaljerad motivering om termen som hänvisar till työnhakija som en kund.

Ordet työnhakija används i två olika betydelser. För det första avses allmänt och i första hand en person som söker förvärvsarbete för sig (se begreppet työnhakija (1)). För det andra avses i lagen om ordnande av arbetskraftsservice (380/2023) med termen työnhakija en enskild kund som är registrerad som arbetssökande och vars jobbsökning är i kraft på det sätt som avses i lagen. Eftersom termen työnhakija inte alltid hänvisar till en kund inom offentlig sysselsättningsservice utan i allmänhet till en person som söker förvärvsarbete rekommenderar vi att använda en mer precis term työnhakija-asiakas om kunden. (TEPA-termbank 2025. Ordlista om sysselsättningstjänster, min förkortade översättning från finska)

Varför skriva en detaljerad anmärkning? Trots att vi har haft många experter i arbetsgruppen som har ansett att termen *työnhakija*-asiakas kan användas i stället för *työnhakija* om myndighetens kund, är *työnhakija* fortfarande den juridiska termen som myndigheterna använder i sina tjänster. En viktig målgrupp för ordlistan är IT-arkitekter som arbetar i en vidare kontext än det rent juridiska. De kan behöva förstå och använda termen *työnhakija* också i en vidare icke-juridisk betydelse.

2 Begreppet *erotusalue*

Det andra exemplet är begreppet *erotusalue*, som definieras i Liikenneinfrastruktuurin sanasto (ordlista för trafikinfrastruktur). Vi har ännu inte fastställt en svensk ekvivalent till *erotusalue* på ordlistan, men den kunde vara till exempel *separerande område*.

Liikenneinfrastruktuurin sanasto är ett gemensamt projekt av miljöministeriet och Trafikledsverket. Den första versionen av ordlistan publicerades under 2024. Ordlistan innehåller definitioner på finska samt termer på finska, svenska och engelska. Den andra projektfasen påbörjades i 2025 med målet att utöka ordlistan med nya begrepp. Vi började med typsektioner, som är beskrivningar som anger hur ett vägområdes eller gatuområdes tvärsnitt är indelad och som ges ofta i form av en ritning. (Terminologicentralen 2025)

Problemet med *erotusalue* har konstaterats till exempel i en utredning av konsultföretaget Sitowise som har tagit reda på termanvändning omkring trafikinfrastruktur. I utredningen konstateras att de finska kommunerna samt närings-, trafik- och miljöcentraler använder termer och begrepp oenhetligt. Det finns olika termer för samma begrepp och vissa aktörer använder flera begrepp än de andra. Detta leder till att det ibland blir missförstånd mellan människor, men ofta kan människor också leva med de varierande termerna. Däremot för att överföra information i maskinläsbart format behövs alltid gemensamma termer i ett och samma betydelse. (Sitowise 2023)

Observationen om maskinläsbart format i Sitowises utredning är viktigt för vårt terminologiarbete, eftersom målet med arbetet är att främja interoperabilitet. Speciellt när man använder allmänspråkliga termer kan det hända att det blir en onödig variation som inte ens experterna inom området förstår.

I samband med vägar finns det väldigt många olika slags områden som separerar olika riktningar, färd sätt och användningar från varandra. Finska termer om de här områden är till exempel *välialue*, *välikaista*, *keskikaista*, *keskialue*, *erotusalue*, *erottelualue*, *viherkaista*, *keskisaareke* och *liikennesaareke*. Arbetsgruppen ville definiera ett enda begrepp som omfattar alla olika typer

av områden som används för att avskilja något och ge en enda term för det här begreppet. De vill att man så småningom ska använda ett enda begrepp och en term då det är möjligt för att undvika en onödig variation.

Termen *erotusalue* anses vara det bästa alternativet för denna gemensamma term eftersom den är neutral och omfattande; den är alltså den term som vi kommer att rekommendera. Problemet är att *erotusalue* redan används i en snävare betydelse om en viss typ av sorterande områden. Därför kommer vi att beskriva olika typer av sorterande områden i anmärkningarna och nämna de vanligaste termerna som används för sådana områden. Förhoppningsvis främjar vi på det sättet både arbetsgruppens ändamål att etablera termen och de övriga användarnas förståelse av detta ändamål.

3 Begreppen *päämäärä* och *tavoite*

Den andra upplagan av Ordlista för statsunderstöd publicerades i 2023. Den är en trespråkig ordlista med finska som huvudspråk, vilket betyder att begreppsanalysen gjordes på finska och de finska definitionerna och anmärkningarna översattes på svenska och engelska – även begreppsdiagrammen ges på svenska och engelska. Ordlistan tillämpas t.ex. av Statskontoret i webbtjänsten Sokunderstod.fi som samlar olika statsbidragsmyndigheters utlysningar av statsunderstöd på ett ställe samt i utbildning av statsbidragsmyndigheter (Statskontoret 2025).

Denna ordlista innehåller samhälleliga termer som ofta är allmänspråkliga men också har en mer specifik betydelse. Till exempel *päämäärä* och *tavoite* kan betyda samma sak på finska (liksom ekvivalenterna ändamål och mål på svenska). De används också i något olika betydelser och dessa betydelser är nyttiga att skilja från varandra inom statsunderstödsverksamheten: statsbidragsmyndigheten anger ett *päämäärä* (ändamål) för en viss utlysning av statsunderstöd och den som ansöker om stödet ska uppställa ett *tavoite* (mål) för sitt projekt eller delar av projektet.

päämäärä

sv ändamål

toiminnan perimmäinen tarkoitus

verksamhetens primära syfte

tavoite

sv mål

ennalta määritetty kohteen tila, johon pyritään
 på förhand fastställt objekts tillstånd som eftersträvas
 (TEPA-termbank 2025. Ordlista för statsunderstöd, andra utökade
 upplagan)

Eftersom definitionerna blev ganska allmänna och abstrakta, skrev vi en anmärkning där begreppen 'päämäärä' och 'tavoite' jämförs. Liksom vid *erotusalue* tidigare, är det förhoppningsvis nyttigt att ha motiveringen till arbetsgruppens lösning för att både etablera och förstå rekommendationerna.

Ändamål och mål är närliggande men ändå olika begrepp. Ändamålen anges för att skissera upp inriktningen för verksamheten. Med hjälp av ett eller flera mål konkretiseras i sin tur hur man ska gå vidare för att ändamålen ska kunna förverkligas. I allmänspråket skiljer man däremot inte alltid på ändamål och mål, utan orden används i samma betydelse. (TEPA-termbank 2025. Ordlista för statsunderstöd, andra utökade upplagan)

I denna ordlista behövdes all information också på svenska och engelska. I bild 1 finns ett exempel på en lång termpost som avser begreppet tavoite (mål) som den ser ut på bildskärmen på min dator.

Terminologiset sanastot

fi **tavoite**sv mål *n*

en objective

määntelmä

ennalta määritetty kohteen tila, johon pyritään

huomautus

Päämäärä ja tavoite ovat läheisiä mutta kuitenkin eri käsitteitä. Päämäärän avulla hahmotetaan sitä suuntaa, johon toiminnalla pyritään. Yhden tai useamman tavoitteen avulla puolestaan voidaan esimerkiksi konkretisoida sitä, miten tiettyä päämäärää kohti edetään pienten **muutosten** kautta. Yleiskielessä päämäärän ja tavoitteen välille sen sijaan ei aina tehdä eroa, vaan näitä sanoja käytetään samassa merkityksessä.

Tavoitteet ovat sellaisia, että niiden ajatellaan olevan saavutettavissa suunnitellulla toiminnalla ja että niiden saavuttaminen on mitattavissa tai arvioitavissa.

Tavoite voi liittyä esimerkiksi toimintaan tai **aikaansaannoksiin**.

Esimerkiksi **valtionavustuksen hakija** voi määrittää **valtionavustushakemuksessaan** tietyn aikaansaannoksen **valtionavustuksella rahoitettavan toiminnan** tavoitteeksi.

Esimerkiksi **hankkeessa** voidaan asettaa muun muassa **hankkeen toteuttamisen** kannalta perusteltuja välitavoitteita.

Termeistä: Ruotsin vastineet on valittu valtionavustustoiminnan yhteydessä käytettäväksi. Muissa yhteyksissä suomen termille voidaan antaa muitakin vastineita. Yleiskielessä tavoite voi olla esimerkiksi ändamål tai syfte, mutta tässä ändamål on valittu päämäärän vastineeksi ja syfte tarkoitus-sanan käännokeksi.

definition

på förhand fastställt objekts tillstånd som eftersträvas

anmärkning

Ändamål och mål är närliggande men ändå olika begrepp. Ändamålen anges för att skissera upp inriktningen för verksamheten. Med hjälp av ett eller flera mål konkretiseras i sin tur hur man ska gå vidare för att ändamålen ska kunna förverkligas via små **förändringar**. I allmänspråket skiljer man däremot inte alltid på ändamål och mål, utan orden används i samma betydelse.

Målen anses kunna nås genom den planerade verksamheten och uppnåendet av målen förmodas kunna mätas eller utvärderas.

Målen kan gälla till exempel verksamheten eller resultaten.

Till exempel kan **den som söker om statsunderstöd** i sin **ansökan om statsunderstöd** ange ett visst resultat som mål för den **statsunderstödda verksamheten**.

Inom ett **projekt** kan till exempel uppställas delmål som är motiverade med tanke på **genomförandet av projektet**.

Om termerna: De svenska ekvivalenter har valts med tanke på statsunderstödsverksamheten. Den finska termen kan ha andra ekvivalenter på svenska i andra kontexter. Tavoite kan i allmänspråket vara till exempel ändamål eller syfte men här har ändamål valts som ekvivalent till päämäärä och syfte har använts som översättning av ordet tarkoitus.

definition

pre-determined state of a subject which should be achieved

note

Goal and objective are similar but different concepts. The aim of a goal is to understand the direction which an activity should take, whereas one or more objectives give concrete expression to the way forward towards the goal through small **changes**. In everyday language, a distinction is not always made between goals and objectives and the words are used interchangeably.

Objectives are considered to be achievable through the planned activities, and the progress towards meeting them can be measured or evaluated.

An objective may be related to activities or **results**, for example.

In a **government grant application**, a **government grant applicant** may choose a result as the objective of its **activity** financed by a government grant.

A **project** may set milestones that are important for the **project implementation**.

Term note: The Swedish equivalents were chosen to be used in government grant activities. In other contexts, other equivalents may be possible. In everyday language, 'objective' (fi: tavoite) may be 'ändamål' or 'syfte', but here 'ändamål' is the chosen equivalent for 'goal' and 'syfte' for 'purpose'.

Käsitejärjestelmäkaaviot: Toiminnan seurauksia ja Arvioitavia ominaisuuksia.

Begreppsdiagram: Verksamhetens konsekvenser och Egenskaper som utvärderas.

Concept diagrams: **Consequences of activity** and **Evaluated characteristics**.

Lähde: Valtionavustustoiminnan sanasto, 2. laajennettu laitos (VM, 2023) – PDF

Bild 1 Termiposten som avser begreppet tavoite (TEPA-termbank 2025. Ordlista för statsunderstöd, andra utökade upplagan)

När man översätter så grundligt blir det uppenbart att det kan också finnas för mycket information på en ordlista, ur ett kognitivt användarperspektiv men också i fråga om arbetsmängden. Då kan man fråga sig:

Hur mycket information behöver man för att **begreppet** ska förstås?

Hur mycket information är man färdig att **upprätthålla** i en ordlista?

Svaren på de här frågorna kan och brukar förstås strida mot varandra. Exempelen är nyttiga när arbetsgruppen vill belysa sin lösning om begreppet till målgruppen. Men när termerna etableras blir denna information onödig och kan belasta ordlistan för både användarna och upprätthållarna. Till exempel när begreppen återanvänds för att bygga nya begreppssystem eller begreppsmodeller, brukar anmärkningar vara det som behöver modifieras eller till och med strykas. Det som behövs i en kontext fungerar inte alltid i ett annat.

4 Till slut

När man vill ändra på eller enhetliga användningen av allmänspråkliga termer med hjälp av begreppsanalys i en begreppsorienterad terminologisk ordlista kan man behöva motivera lösningarna lite mer än när termerna är uppenbart fackspråkliga. Men hur mycket information tål en ordlista så att den ska vara både nyttig för målgruppen och praktisk och kostnadseffektiv för upprätthållaren? För att rekommendationerna ska bli verklighet kan man tänka över att:

1. Begränsa: Det är viktigt att koncentrera sig på begreppet och beskriva termerna i relation till det. Man ska undvika att berätta alltför mycket om till exempel andra än de rekommenderade termerna i anmärkningar, speciellt om termer hänvisar till andra begrepp än den som definieras i termposten. Termposter ska återanvändas och användas av olika parter allt mer, speciellt för att främja interoperabilitet, och då är det viktigt att koncentrera sig på väsentligaste och mest allmängiltiga informationen.
2. Motivera: Om arbetsgruppen har dragit upp linjerna för termanvändning och det är sannolikt att det kommer att missförstås eller passeras kan man motivera i en anmärkning i ordlistan.
3. Informera och förankra: Man ska informera om ordlistan och använda termrekommendationer i väsentliga textmaterial för att förankra termerna. Man ska använda ordlistor och rekommendera existerande ordlistor för olika håll som gör eller upprätthåller ordlistor.

Referenslista

Jobbmarknaden 2025. Hämtat 30.6.2025. <https://tyomarkkinatori.fi/sv/personkunder>

Sitowise, 2023: *LiikenneBIM kehitystyö, esiselvitys, Loppuraportti*, 21.8.2023 (opublicerad).

Statskontoret 2025. Statsunderstödstjänster. Hämtat 30.6.2025. <https://www.valtiokonttori.fi/sv/tjanster/statsunderstodstjanster/>

TEPA-termbank 2025. Hämtat 30.6.2025. <https://termipankki.fi/tepa/sv/>

Terminologicentralen 2025. Ordlista för statsunderstöd, andra utökade upplagan. Hämtat 30.6.2025. <https://sanastokeskus.fi/tsk/sv/node/1488>

Terminologicentralen 2025. Ordlista om sysselsättningstjänster. Hämtat 30.6.2025. <https://sanastokeskus.fi/tsk/sv/node/1550>

Terminologicentralen 2025. Ordlista för trafikinfrastruktur. Hämtat 30.6.2025. <https://sanastokeskus.fi/tsk/sv/node/1540>

UF-centret 2025. Hämtat 30.6.2025. <https://www.keha-keskus.fi/sv/etusivu>

Nyckelord: terminologiarbete, begreppsanalys, terminologisk ordlista, terminolog

Författare

Mari Suhonen har arbetat som terminolog vid Terminologicentralen från och med 2000. Hon har medverkat i flera terminologiprojekt på olika fackområden och är intresserad om hur får man bästa resultat av begreppsanalys för olika ändamål.

Terminologiarbete i samband med ett regeringsuppdrag att ta fram en katalog över vårdgivare och utförare av socialtjänst

1 Bakgrund

Regeringen beslutade i juni 2023 att ge E-hälsomyndigheten i uppdrag att ta fram och tillhandahålla en digital tjänst i form av en nationell katalog över samtliga vårdgivare och utförare av socialtjänst i Sverige¹. I detta föredrag beskrivs hur arbetet med terminologi bedrivits i samband med detta uppdrag samt viktiga ställningstaganden.

Katalogen har flera syften². Ett av syftena är att göra det möjligt med ett nationellt vårdsöksystem för nationell vårdförmedling. Här ska användare kunna hitta uppgifter om exempelvis organisation, driftsform, verksamheternas innehåll och målgrupper. På sikt ska katalogen även innehålla uppgifter om till exempel vilka vårdtjänster som en vårdenhet erbjuder (mer om det nedan). Ett exempel kan vara en läkare som vill remittera en patient för till exempel magnetkameraundersökning av höften. Målet är att läkaren ska kunna söka i katalogen och få fram vilka vårdenheter som erbjuder detta.

I ett första skede kommer katalogen att innehålla information om vårdgivare inom hälso- och sjukvård, men i framtiden kommer den även att innehålla information om utförare av socialtjänst, samt om apotek och tandvård.

2 Terminologiarbete

För att få en gemensam förståelse av begrepps- och informationsmodeller är det viktigt att modellerna har en tydlig koppling till verksamheternas fackspråk när det gäller de ingående termerna, klasserna och attributen och tillhörande

1 https://www.regeringen.se/contentassets/9cfd42210da44302920a72691dc4aa13/uppdrag-att-ta-fram-en-nationell-katalog-over-vardgivare-och-utforare-av-socialtjanst-s2023_02188-delvis.pdf

2 <https://www.ehalsomyndigheten.se/om-ehalsomyndigheten/om-oss/regeringsuppdrag/nationell-katalog-over-vardgivare-och-utforare-av-socialtjanst>

beskrivningar. Detta kan åstadkommas genom att använda vedertagna fackspråkliga källor såsom Socialstyrelsens termbank³ och Rikstermbanken⁴.

I inledningen av arbetet med regeringsuppdraget konstaterade E hälsomyndigheten att vissa för uppdraget centrala begrepp inte är enhetligt definierade i författningar, att andra begrepp saknar legaldefinition eller tydliga definitioner i termbanker medan åter andra finns definierade i författningar, Socialstyrelsens termbank eller Nationellt arbete initierat av NSG Strukturerad vårdinformation⁵, som har publicerats på Ineras webbplats⁶ (från ett arbete med urval av vårdtjänster från Snomed CT).

En arbetsgrupp bildades på E-hälsomyndigheten för att särskilt arbeta med begrepp och definitioner, samt för att välja lämpliga termer för begreppen. I arbetsgruppen deltog terminolog (jag), informatiker, jurister och sakkunniga. En del termer och definitioner fanns publicerade sedan tidigare och kunde återanvändas. För andra begrepp har arbetsgruppen arbetat fram förslag på termer och definitioner eller förklaringar.

2.1 Vårdgivare och utförare av socialtjänst

De första frågorna som arbetsgruppen ställde sig utifrån regeringsuppdraget var om det är klart vad som avses med vårdgivare och utförare av socialtjänst, samt vad som avses med ”samtliga”.

2.1.1 Vårdgivare

När det gäller vårdgivare har det sedan länge funnits definitioner, i till exempel lagar och i Socialstyrelsens termbank:

vårdgivare

statlig myndighet, region, kommun, annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver **hälso- och sjukvårdsverksamhet** [2 kap. 3 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)]

Källa: Socialstyrelsens termbank

3 <https://termbank.socialstyrelsen.se/>

4 <https://www.rikstermbanken.se>

5 NSG står för Nationell samverkansgrupp.

6 <https://inera.atlassian.net/wiki/spaces/OIUBT/pages/2846228543/Begrepp>

Med vårdgivare avses i denna lag statlig myndighet, region och kommun i fråga om sådan **hälso- och sjukvård** som myndigheten, regionen eller kommunen har ansvar för samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver **hälso- och sjukvård**.

Källa: 1 kap. 3 § patientsäkerhetslagen (2010:659)⁷

Här ser vi att definitionen från Socialstyrelsens termbank (som i sin tur är hämtad från hälso- och sjukvårdslagen⁸) avser samma begrepp som definitionen i patientsäkerhetslagen. Det som skiljer är att det står ”hälso- och sjukvårdsverksamhet” i hälso- och sjukvårdslagen men ”hälso- och sjukvård” i patientsäkerhetslagen, men betydelsen torde här vara densamma. Det innebär att betydelsen av ”vårdgivare” verkar klar. Men hur är det med ”hälso- och sjukvård” (som vårdgivaren per definition bedriver och ansvarar för)? I hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) definieras hälso- och sjukvård på följande sätt:

2 kap. 1 §: Med hälso- och sjukvård avses i denna lag

1. åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador,
2. sjuktransporter, och
3. omhändertagande av avlidna.

Men patientsäkerhetslagen säger detta:

1 kap. 2 §: Med hälso- och sjukvård avses i denna lag verksamhet som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) tandvårdslagen (1985:125), lagen (2001:499) om omskärelse av pojkar, lagen (2018:744) om försäkringsmedicinska utredningar, lagen (2019:1297) om koordineringsinsatser för sjukskrivna patienter, lagen (2021:363) om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar samt verksamhet inom detaljhandel med läkemedel enligt lagen (2009:366) om handel med läkemedel.

Så enligt patientsäkerhetslagens definition innefattas även exempelvis apotek

⁷ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/patientsakerhetslag-2010659_sfs-2010-659/

⁸ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/halso-och-sjukvardslag-201730_sfs-2017-30/

och tandvård vilket de inte gör enligt hälso- och sjukvårdslagen. Här blev det närmast en fråga för juristerna i arbetsgruppen. Hur ska myndigheten tolka uppdraget och detta med "samtliga" vårdgivare? Beslutet blev att utgå från hälso- och sjukvårdslagens definition och att i ett senare skede innefatta även apotek och tandvård.

2.1.2 Utförare av socialtjänst

För *utförare av socialtjänst* fanns det varken legaldefinitioner eller andra definitioner eller förklaringar att tillgå. Vi i arbetsgruppen visste inte heller om utförare av socialtjänst är rätt term för begreppet i fråga. Vi tittade på definitionen av *vårdgivare* för att se om det kan gå att inspireras av den:

statlig myndighet, region, kommun, annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvårdsverksamhet

Hur mycket skiljer det sig här mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst? I Sverige bedriver inte regioner socialtjänst, men i övrigt är det samma typ av aktörer. Utifrån detta tog arbetsgruppen fram ett förslag på definition samt en anmärkning vilka skickades ut på en öppen remiss till berörda intressenter. Efter genomgång av inkomna remissvar blev resultatet detta

utförare av socialtjänst

statlig myndighet, kommun, annan juridisk person eller enskild näringsidkare som yrkesmässigt bedriver verksamhet inom socialtjänsten

Anmärkning: De lagar som reglerar den verksamhet som bedrivs av utförare av socialtjänst är socialtjänstlagen (2001:453), SoL, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM, eller bedriver verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS.

Att fatta beslut om insatser kan inkluderas i verksamhet som bedrivs av utförare av socialtjänst.

2.2 Begreppet verksamhet

Som nämnts ovan är det tänkt att katalogen, förutom uppgifter om organisationer och organisatoriska enheter, även ska innehålla information om verksamheternas innehåll och om vilka vårdtjänster som en vårdenhet erbjuder. Det innebär att det är viktigt att förstå skillnaden mellan *verksamhet* (det arbete som utförs) och *vårdtjänst* (aktivitet som erbjuds), och även *vårdaktivitet* (aktivitet som faktiskt utförs)⁹. Här fanns det definitioner att

⁹ Här fokuseras på hälso- och sjukvård, men som nämnts är det tänkt att katalogen i fram-

tillgå från tidigare terminologiarbeten, i detta fall från ett arbete på Inera (se referens ovan, fotnot 6). När det gäller begreppet verksamhet kan det ha åtminstone två betydelser:

verksamhet (1)

målinriktat arbete som fortlöpande utförs

verksamhet (2)

organisatorisk enhet där verksamhet (1) utförs

Källa: Basord i våra fackspråk, Terminologicentrum TNC, 2012

I arbetet på Inera och i regeringsuppdraget på E-hälsomyndigheten valdes betydelse 1 för *verksamhet*. För betydelse 2 valdes *organisatorisk enhet* (eller *vårdenhet* när det handlar om hälso- och sjukvård och *enhet inom socialtjänst* för motsvarigheten i detta område). Definitionen modifierades lite för att bättre passa för fackområdet hälso- och sjukvård och socialtjänst, dessutom togs en kompletterande anmärkning fram:

verksamhet

Definition: arbete som fortlöpande utförs i linje med viss övergripande inriktning

Anmärkning: Inom en viss organisatorisk enhet utför man en rad aktiviteter. Enheterna kan, inom samma verksamhet, också ha specialiserat sig på vissa typer av aktiviteter. Vissa utför undersökningen X, medan andra inte gör det.

Inom olika verksamheter kan man utföra samma slags aktivitet. Aktiviteten "preventivmedelsrådgivning" utförs inom både barnmorske- och gynekologiverksamhet.

Verksamheter kan vara av olika slag, såsom öron-, näs- och halssjukvård, mödrahälsovård och psykologverksamhet. Inom en verksamhet kan olika vårdtjänster erbjudas. Inom öron-, näs- och halssjukvård kan t.ex. tonsilloperation eller operation på hörselgångar erbjudas.

Verksamhet kan finnas på olika specialiseringsnivåer, såsom ortopedi och handkirurgi. Inom socialtjänstområdet är ett exempel på verksamhet äldreomsorg. Inom området finns även mer specialiserade verksamhetsområden som exempelvis särskilt boende för äldre och personlig assistans.

Källa: [Utbudstjänsten 2021](#) (Inera)

tiden även ska innehålla uppgifter om verksamheter och insatser inom socialtjänsten, så här kommer ytterligare terminologiarbete att behövas.

2.3 Begreppen tjänst och aktivitet

Begreppen tjänst och vårdtjänst har diskuterats mycket. I fokus när det gäller betydelsen av begreppen ligger själva erbjudandet. Egentligen skulle man kunna se det som erbjudande om att utföra en aktivitet, snarare än aktivitet som erbjuds. Terminologiskt är det inte helt idealiskt att säga att tjänst är en typ av aktivitet. Det borde vara en typ av erbjudande. Men här har TNC:s Basord varit vägledande. Det viktiga är att inte blanda ihop erbjudandet med själva utförandet av aktiviteten.

tjänst

aktivitet som erbjuds för att tillgodose ett behov

Källa: Basord i våra fackspråk, Terminologisentrum TNC, 2012

vårdtjänst

tjänst inom hälso- och sjukvård som erbjuds för att tillgodose vårdbehov hos invånare

Källa: Nationellt arbete initierat av NSG Strukturerad vårdinformation

vårdaktivitet (synonymer: vårdåtgärd, vårdinsats)

aktivitet inom hälso- och sjukvård som avser att förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador

Källa: Nationellt arbete initierat av NSG Strukturerad vårdinformation

Definitionen av *vårdaktivitet* är inspirerad av definitionen av aktivitet i TNC:s Basord: något som utförs av någon eller något. Denna definition modifierades lite i terminologiarbetet i samband med arbetet med urval vårdtjänster (se fotnot 6): ”något som utförs av någon eller något och som är inriktat på visst resultat”. Som sammanfattning kan sägas att *verksamhet* används för att beskriva det arbete som utförs i linje med en övergripande inriktning, exempelvis ortopedi, barnmorskeverksamhet, dietistverksamhet, öron-, näs- och halssjukvård. Inom en viss verksamhet kan olika vårdtjänster erbjudas. Inom öron-, näs- och halssjukvård kan till exempel insättning av ventilationsrör i trumhinna och tonsillektomi erbjudas. Det som sedan faktiskt utförs kan exempelvis vara tonsillektomi med skrapning, där skrapning inte erbjuds som en egen tjänst utan ingår i utförandet av aktiviteten i fråga. Se mer om detta under rubriken Kodverk nedan.

inom socialtjänst som tillhandahåller sociala insatser. Såväl sociala insatser som vårdtjänster kan beskrivas i ett utbud; inom hälso- och sjukvård ett vårdtjänstutbud och inom socialtjänst ett utbud inom socialtjänst.

3 Kodverk

Inom hälso- och sjukvård har det tagits fram kodverk för såväl verksamheter¹² som för vårdtjänster¹³. När det gäller vårdtjänster handlar det egentligen om ett urval ur begreppssystemet Snomed CT¹⁴. Eftersom katalogen över vårdgivare (och i framtiden även utförare av socialtjänst) ska innehålla information om verksamheternas innehåll och om vilka vårdtjänster som en vårdenheter erbjuder är det viktigt att organisationerna beskriver informationen på ett enhetligt sätt. Ett sätt är att använda ovannämnda kodverk. Som exempel kan en vårdenheter koda sig för att den bedriver verksamhet inom öron-, näs- och halssjukvård. Inom den verksamheten kanske de erbjuder sig att utföra tonsillektomi (kirurgiskt avlägsnande av halsmandlarna). Det skulle kunna åskådliggöras på detta sätt:

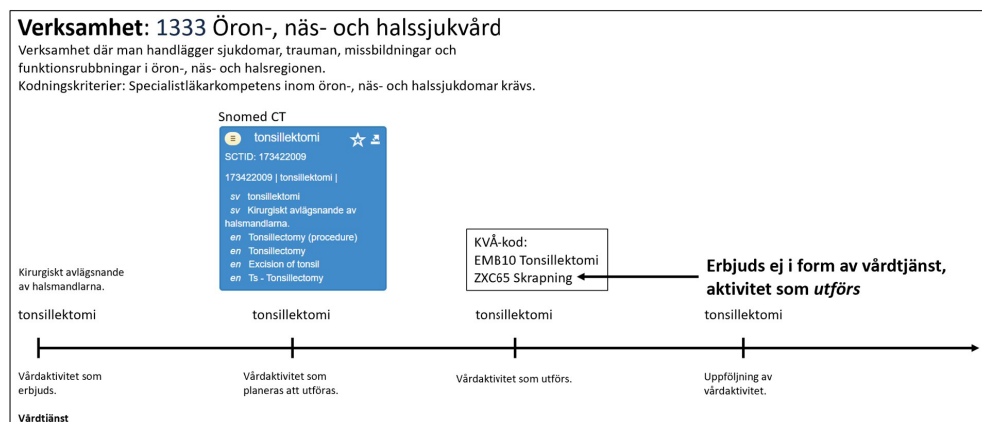

Bild 3 Verksamhet – vårdtjänst – vårdaktivitet

I det ovannämnda kodverket för verksamheter har öron-, näs- och halssjukvård koden 1333. Till benämningen finns också en beskrivning av verksamheten samt även kodningskriterier. En öron-, näs- och halsklinik skulle till exempel kunna erbjuda tonsillektomier. I Snomed CT finns ”urval vårdtjänster”:

12 https://inera.atlassian.net/wiki/download/attachments/397444985/hsa_innehall_verksamhetskod_version_5.19_2025-04-24.pdf

13 https://inera.atlassian.net/wiki/download/attachments/2648506471/urval_v%C3%A5rdrdtj%C3%A4nst.xlsx?api=v2

14 <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/e-halsa/snomed-ct/>

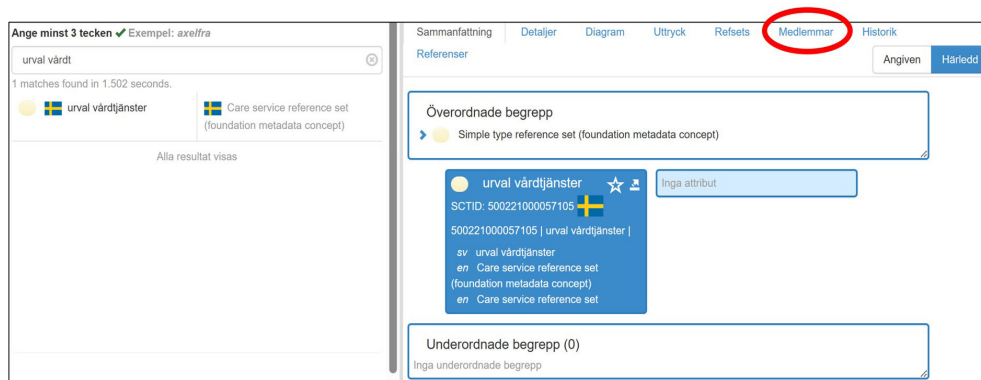

Bild 4 Exempel från Snomed CT

Under ”Medlemmar” framgår det vad urvalet innehåller:

Bild 5 Exempel från Snomed CT

Tonsillektomi finns med i urvalet, och kan alltså användas för att visa att vård-enheten erbjuder denna tjänst.

För att koda vad som faktiskt utförs kan exempelvis Klassifikation av vårdåtgärder¹⁵, KVÅ, användas. I ovanstående exempel utfördes tonsillektomi med skrapning. Men skrapning är ingen vårdtjänst i sig, inget man erbjuder specifikt, det ingår i just detta fall.

Det viktiga är att skilja mellan vad som erbjuds i form av vårdtjänster och vad som sedan faktiskt utförs för en viss patient. Det som erbjuds gäller generellt, en viss vårdenhet erbjuder sig att utföra vissa aktiviteter. Men det som utförs görs alltid för en viss patient. Det är endast i erbjudandefasen det kallas för *vårdtjänst*.

Nyckelord: terminologiarbete, begreppsmodell, kodverk, vårdgivare, utförare av socialtjänst, verksamhet, vårdtjänst, hälso- och sjukvård

Författare

Stefano Testi, MedMod AB är terminolog, konsult, med språkvetenskaplig utbildning. Han har arbetat i ungefär 25 år med terminologi inom främst hälso- och sjukvård. Han har eller har haft uppdrag för framför allt myndigheter och regioner. Förutom traditionellt terminologiarbete samarbetar han mycket med informatiker i begrepps- och informationsmodellering.

15 <https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/klassifikationer-och-koder/kva/>

Terminologiens søsken: klassifikasjoner, emneord, taksonomier, ontologier og kunnskapsgrafer

Terminologi som både fag og ressurs blir gjerne forstått i motsetning til leksikografi. Samtidig finnes det en rekke andre semantiske ressurser som overlapper og skiller seg fra terminologi, slik som klassifikasjoner, emneord, taksonomier, ontologier og kunnskapsgrafer.

Men hva er det egentlig som skiller disse semantiske ressursene fra hverandre og hvordan overlapper de? Dette er ikke bare teoretiske spørsmål, men har betydning for anvendelsen av ressursene, f.eks. som ressurser i en termbase eller termportal eller i forbindelse med strukturering og gjenbruk av data. Det har også betydning for samhandlingsevne (interoperabilitet) på flere samfunnsområder, f.eks. helse- og omsorgssektoren.

Vi ønsker å utforske disse semantiske ressursene i et rammeverk som baserer seg på følgende spørsmål:

- Hvilke strukturelle likheter og ulikheter kan vi observere?
- Hvilke språklige likheter og ulikheter kan vi observere?
- Hvilke institusjonelle likheter og ulikskaper kan vi observere?
- Hvilke likheter og ulikheter knyttet til bruk kan vi observere?
- Hvilke likheter og ulikheter knytte til formål kan vi observere?

I arbeidet vil vi bygge på eksisterende forskning, standarder og ikke minst empiri fra slike ressurser som er i bruk i Norge og Norden. Dette utforskende arbeidet vil være en del av forskningen ved Senter for norsk fagspråk ved Universitetet i Bergen (UiB) (Fagspråksenteret.no). Målet er å bidra til en videreutvikling av fagområdet terminologi og bidra til relevans, særlig knyttet til begrepsmodellering, data- og informasjonsforvaltning og språkteknologi.

1 Introduksjon

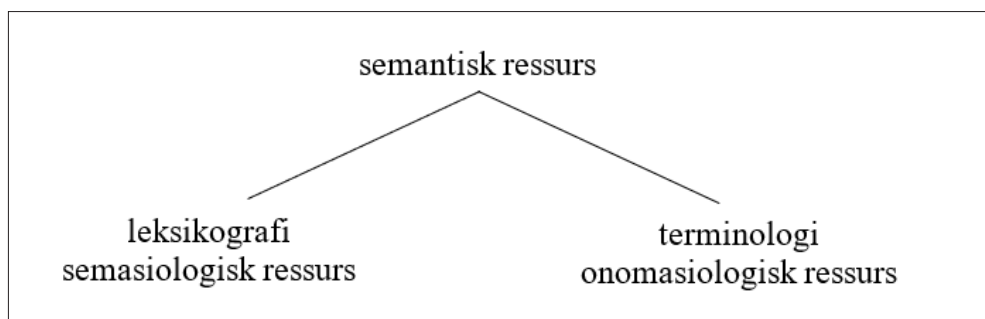
Tradisjonelt blir terminologi som både fag og ressurs gjerne forstått i motsetning til leksikografi (se for eksempel Antia 2000). Samtidig finnes det en rekke andre semantiske ressurser som overlapper og skiller seg fra terminologi, for eksempel klassifikasjoner, emneord, taksonomier, ontologier kunnskapsgrafer. I praktisk terminologiarbeid er det ikke uvanlig å møte på semantiske ressurser fra en annen tradisjon enn terminologi basert på etablerte prinsipper fra Wüsters teori og internasjonale standarder som ISO 1087:2019 og ISO 704:2022.

Dette gjelder ikke minst i forbindelse med digitalisering i både offentlig og privat sektor. Semantiske ressurser spiller en sentral rolle i data- og informasjonsforvaltning ved å klargjøre betydningen av data. Med andre ord fungerer semantiske ressurser som metadata på dette bruksområdet. Dette er enda viktigere i forbindelse med samhandling, eller interoperabilitet som det også kalles, altså når data skal maskinelt overføres fra en organisasjon til en annen. I EUs rammeverk for digital samhandling (EIF) er semantikk et av fire nivå (De andre er administrativ, teknisk og juridisk). Semantisk samhandlingsevne skal altså sikre felles forståelse av dataene som utveksles.

I Norge ble Senter for norsk fagspråk etablert ved Universitetet i Bergen 1. september. Senteret skal forske på en rekke områder knyttet til fagspråk. En arbeidspakke vil ha fokus på terminologi og fagspråk, og vil være "forskningsarmen" til Termportalen ved Universitetet i Bergen (Termportalen.no). Et av temaene vi vil se nærmere på i den arbeidspakken er altså terminologiens søsken. Dette er et arbeid som er i ferd med å starte opp. I det følgende vil vi derfor presentere noen eksempler på disse og skissere noen spørsmål og hypoteser som vi vil jobbe ut fra.

2 Semantiske ressurser

Terminologi som både fag og ressurs blir gjerne forstått i motsetning til leksikografi, som beskrevet i Bo Svenséns artikkel Terminologi och lexikografi (Svensén 1992). Dette er et etablert teoretisk og metodologisk skille som bygger på skillet mellom henholdsvis semasiologi, hvor utgangspunktet er analyse av et språks allmennspråklige leksikon eller ord, og onomasiologi, som tar utgangspunkt i begrepsinnholdet og begrepets benevnning i form av termer.

Figur 1 Leksikografi og terminologi

Vår hypotese er at det finnes flere semantiske ressurser som er onomasiologiske og som derfor benyttes på bruksområdene skissert ovenfor. Vi vil her presentere dem veldig kort.

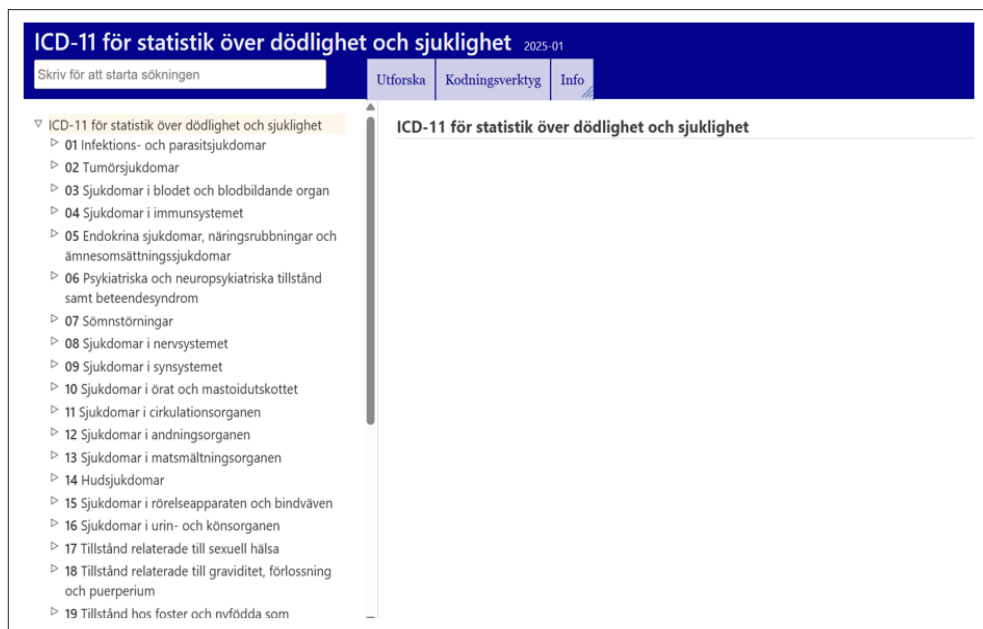
2.1 Klassifikasjoner

Vi ser at klassifikasjoner er i utstrakt bruk, både i Norge og internasjonalt. Et sentralt kjennetegn ved en klassifikasjon er at kategoriene er gjensidig utelukkende og uttømmende. Statistisk sentralbyrå bruker for eksempel en internasjonal klassifikasjon for yrker bestående av yrkesfelt, yrkesområder, yrkesgrupper og yrker (ssb.no). Klassifikasjonen er basert på International Standard Classification of Occupation (ISCO 08) og tilsvarende finnes i nabolandene våre også. Dette gjør det mulig å sammenligne statistikk over tid, mellom ulike fagområder og på tvers av landegrenser.

The screenshot shows the Statistics Norway (Statistisk sentralbyrå) website. The header includes the logo and name, and a language selector set to 'ENGLISH'. The main navigation bar has three tabs: 'Statistikk', 'Forskning', and 'Innrapportering'. Below the navigation bar, the breadcrumb trail reads: 'Forsiden > Metadata > Klassifikasjoner og kodelister (Klass) > Standard for yrkesklassifisering'. The main content area is titled 'Standard for yrkesklassifisering' and includes the text: 'Standarden er basert på den internasjonale standarden for yrkesklassifisering som ILO har utarbeidet (International Standard Classification of Occupations - ISCO 08). Yrkesklassifisering er beregnet for bruk i arbeidsmarkedsstatistikk og gir fordeling etter yrker på 4-siffernivå som den mest detaljerte informasjonen. Standarden anvendes også innen arbeidsformidling og yrkesrettledning.'

Figur 2 SSBs klassifikasjon for yrkesklassifisering (ISCO 08) (ssb.no)

Klassifikasjoner er også i utstrakt bruk i helse- og omsorgssektoren, for eksempel den nokså omfangsrike International Classification of Diseases and related problems (ICD) som finnes i nasjonale utgaver i f.eks. alle de nordiske landene. I figur 3 ser vi den svenske utgaven av siste versjon, ICD-11.

Figur 3 Svensk versjon av ICD-11 (WHO)

Det finnes også en rekke mindre, spesifikke klassifikasjoner som f.eks. epilepsi-klassifikasjonen fra International League Against Epilepsy (ILAE). I det hele finnes det en rekke klassifikasjoner i bruk, nasjonale og internasjonale, og i både offentlig og privat sektor.

Det vi ønsker å se nærmere på er hvilke likhetstrekk det er mellom en klassifikasjon og en terminologi og hvilke vesentlige kjennetegn skiller en klassifikasjon fra en terminologi. Disse to spørsmålene kan vi stille om andre semantiske ressurser også.

2.2 Emneord

En annen aktuell semantisk ressurs er emneord. Emneord er nøkkelord eller begreper som brukes for å beskrive hva en tekst handler om, for eksempel en vitenskapelig artikkel eller en lærebok. Emneord gjør det mulig å indeksere innholdet fra teksten, samt å søke og gjenfinne ønskelige tekster i databaser eller arkiv.

Det finnes en rekke ressurser for emneord, f.eks. Realfagstermer og Humord (for humaniora) som er utviklet i samarbeid mellom en rekke fag- og forskningsbibliotek i Norge (ub.uio.no).

På helseområdet finnes Medical Subject Headings (MeSH), som består av cirka 20 000 termer som dekker biomedisinske begrep. I MeSH er termene organisert både alfabetisk og hierarkisk slik at en kan navigere fra generelle til mer spesifikke begreper. Den svenske versjonen av MeSH forvaltes av Karolinska Institutet (Svensk MeSH). Formålet er her også å kunne sikre presise og konsistente søk i databaser og å gjenfinne relevante artikler som omhandler et emne.

Både MeSH og Realfagstermer beskriver seg selv som kontrollerte vokabular. Spørsmålet er i så fall om emneord og kontrollert vokabular det samme, eller om kontrollert vokabular er en fellesbetegnelse på flere semantiske ressurser, blant annet emneord.

2.3 Taksonomier

Taksonomier har en lang tradisjon. Den mest kjente er nok Linneus' taksonomi over dyre- og plantearter i et strengt strukturert hierarki fra rike, rekke, klasse, orden til familie, slekt og art. En slik taksonomi har gjerne strenge regler for navngivelse, som skal speile plassering i hierarkiet.

I dag forvalter Artsdatabanken i Norge Nortaxa, en taksonomi over levende organismer, og det finnes tilsvarende taksonomier i Sverige (Artdatabanken), i Finland (Artdatabanken), og sikkert tilsvarende i andre nordiske land.

Imidlertid benyttes termen taksonomi innenfor data- og informasjonsforvaltning også med en litt annen betydning, gjerne semantiske ressurser med hierarkiske relasjoner, uten andre typer begrepsrelasjoner (Broughton 2018). Dette er noe som vi også ønsker å se nærmere på.

2.4 Tesauruser

Tesauruser er en annen type semantisk ressurs, f.eks. EuroVoc, som brukes til å beskrive innholdet i dokumenter fra EU på en rekke områder. Formålet er indeksering og informasjonsgjenfinning, altså et bruksformål som er nokså likt for emneord.

På samme måte som taksonomier, blir også termen thesaurus benyttet med en litt annen betydning i noen sammenhenger i data- og informasjonsforvaltning: Semantiske ressurser som bygger på både hierarkiske og ikke-hierarkiske relasjoner.

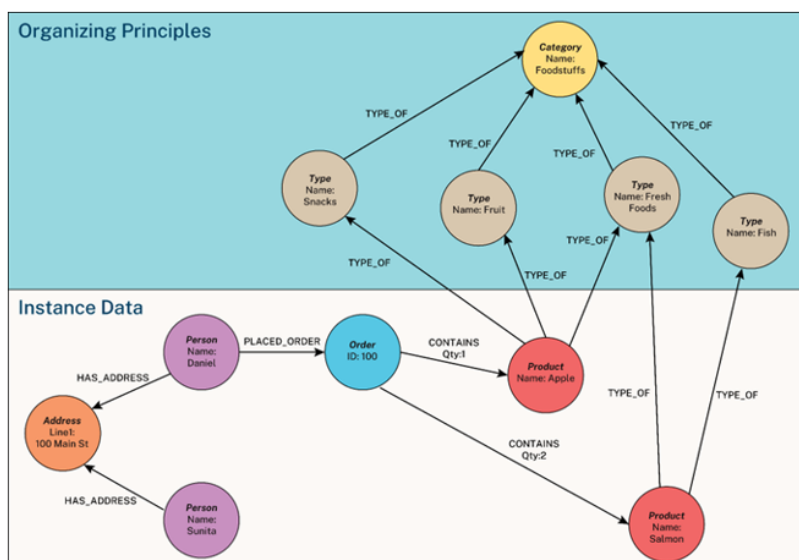
2.5 Ontologier

Ontologier er i denne sammenheng semantiske ressurser, for eksempel terminologier, som bygger på formal logikk og inneholder maskinlesbare relasjoner. Et eksempel er SNOMED CT, en internasjonal klinisk terminologi der hierarkiske og ikke-hierarkiske relasjoner kan leses og brukes til avanserte søk og analyse på helsedata.

Et kjennetegn ved en ontologi er at den bygger på semantiske restriksjoner som er basert på regler i en underliggende, maskinlesbar begrepsmodell. Disse skal sikre formelle rammer rundt opprettelse av begreper og – som helhet – legge til rette for resonnering basert på et begreps kjennetegn og relasjoner.

2.6 Kunnskapsgrafer

Kunnskapsgrafer er strukturerte representasjoner av informasjon som organiserer data i et nettverk med entiteter (begreper) og relasjoner. Entitetene kan ofte være begreper (som vi kjenner igjen fra terminologifaget), men også konkrete instanser, altså individualbegreper, som f.eks. byen *Reykjavik* eller personer som den islandske presidenten *Halla Tómasdóttir*.

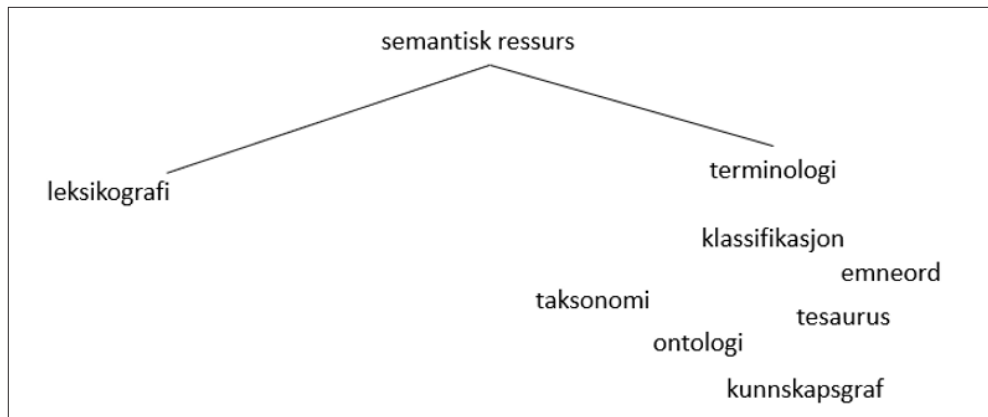
Figur 4 Illustrasjon av kunnskapsgraf (Stegeman 2024)

I figur 4 ser vi en kunnskapsgraf, der man skiller mellom typer (allmennbegreper) øverst, og instanser, dvs. de konkrete dataene (individualbegrepene) under linjen.

Kunnskapsgrafer har fått stor oppmerksomhet i de siste par årene, særlig knyttet til analyser og forvaltning av databaser – i tillegg til relevans for kunstig intelligens og språkmodeller. Kunnskapsgrafer er langt på vei en kobling mellom terminologi og data.

3 Avsluttende kommentarer

Vår hypotese er at de semantiske ressursene diskutert i avsnitt 2 er onomasiologiske som i høy grad overlapper med terminologiens teori:

Figur 5 Semantiske ressurser

Vi ønsker å utforske dette slektskapet basert på forslagsvis disse parameterne:

- Hvilke strukturelle likheter og ulikheter kan vi observere?
- Hvilke språklige likheter og ulikheter kan vi observere?
- Hvilke institusjonelle likheter og ulikheter kan vi observere?
- Hvilke likheter og ulikheter knyttet til bruk kan vi observere?
- Hvilke likheter og ulikheter knytte til formål kan vi observere?

Det teoretiske rammeverket rundt arbeidet vil springe ut fra normative publikasjoner, slik som følgende standarder:

- ISO 25964 Information and documentation — Thesauri and interoperability with other vocabularies
- ISO 22274 Systems to manage terminology, knowledge and content
- Standarder fra ISO TC 37, for eksempel ISO 704 og 1087.

Vi ønsker også å basere oss på eksisterende forskning, f.eks. fra DAN-TERM-senteret og andre relevante miljøer. Samtidig ønsker vi å etablere kontakter i Norden for å benytte relevante semantiske ressurser som empirisk grunnlag for forskningen.

Dette arbeidet er støtta av Norges forskingsråd (prosjektnummer 355359).

Referanser

- Antia, Bassey. 2000. *Terminology and Language Planning. An alternative framework of practice and discourse*. John Benjamins Publishing Company.
- Artsdatabanken. [Nortaxa https://nortaxa.artsdatabanken.no/](https://nortaxa.artsdatabanken.no/). Lest 01.05.2025
- Broughton, Vanda. 2018. *Essential Classification*. Facet Publishing.
- EU. Eurovoc, <https://eur-lex.europa.eu/browse/eurovoc.html>. Lest 07.06.2025
- Fagspråksenteret.no, <https://www4.uib.no/forskning/forskningssentre/senter-for-norsk-fagsprak-fagspraksenteret>. Lest 30.09.2025
- International League Against Epilepsy, <https://www.ilae.org/guidelines/definition-and-classification>. Lest 07.06.2025
- ISO 22274: 2013 Systems to manage terminology, knowledge and content
- ISO 25964-1:2011 Information and documentation — Thesauri and interoperability with other vocabularies
- ISO 1087:2019 Terminology work and terminology science — Vocabulary
- ISO 704:2022 Terminology work — Principles and methods
- Svensk MeSH, <https://mesh.kib.ki.se/>. Lest 30.09.2025
- ssb.no, <https://www.ssb.no/en/klasse/klassifikasjoner/7>. Lest 30.09.2025
- Stegeman, John. 2024. What is a knowledge graph? <https://neo4j.com/blog/knowledge-graph/what-is-knowledge-graph/>. Lest 01.05.2025
- Suonuuti, Heidi. 2001. Guide to Terminology. *Nordterm* 8, [https://nordterm.net/filer/publikationer/guider/Guide to Terminology.pdf](https://nordterm.net/filer/publikationer/guider/Guide%20to%20Terminology.pdf).
- Svensén, Bo. 1992. Terminologi och lexikografi. I: *Terminologiläran och dess relationer till andra områden*. *Nordisk forskarkurs i Mariehamn*, Åland september 1990. Stockholm: Nordterm, 97–122.
- Termportalen.no, <https://www.termportalen.no/>. Besøkt 01.05.2025

WHO. International classification of diseases and related health problems.
Svensk versjon av ICD-11, <https://icd.who.int/browse/2025-01/mms/sv>.
Lest 01.05.2025

ub.uio.no, <https://www.ub.uio.no/bruk/sok-i-hele-biblioteket/emneord/>.
Lest 10.05.2025

Nøkkelord: semantisk ressurs, terminologi, onomasiologi, klassifikasjon, tesaurus, emneord

Forfattere

Ole Våge er førsteamanuensis II ved Senter for norsk fagspråk, Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studium, Universitetet i Bergen (UiB).

Marita Kristiansen er leiar for Senter for norsk fagspråk og førsteamanuensis i terminologi og fagspråk ved Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studium, (UiB).

Gemensamma begrepp för hållbar omställning

I den här artikeln kommer jag att presentera dels Hållbarhetstermlistan, dels en enkel kartläggning över den terminologi inom hållbar utveckling som finns att tillgå i de övriga nordiska länderna. Jag kommer också att resonera om vad språk och termer fyller för funktion för hållbar omställning, och varför de nordiska länderna har goda förutsättningar för att driva på en sådan omställning. Slutligen kommer jag att beröra vilka möjligheter och utmaningar som finns för oss i Norden att samverka, inspireras och lära av varandra när det gäller terminologi inom detta fält.

Introduktion: Om nödvändigheten av hållbar omställning

Mänskligheten befinner sig i en planetär kris. Det är väl belagt att det samhällssystem vi idag verkar inom i Sverige och i många andra länder destabiliserar jordsystemet. För att vi ska kunna nå fram till ett nytt samhälle, där människors olika behov idag kan tillgodoses, utan att kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov äventyras, krävs en genomgripande förändring av dessa samhällssystem. Med *hållbar omställning* avses just denna förändring. Och de gemensamma begreppen, det är de som vi alla behöver kunna förstå, samtala om och mötas kring för en diskussion om hur vi gemensamt ska kunna genomföra en hållbar omställning.

Språket är en viktig resurs för hållbar omställning

Terminologer och språkvetare kan, som alla yrkesgrupper, bidra med sin expertis till en förändring av ohållbara samhällssystem. Det är en gemensam angelägenhet där samarbete måste bedrivas över nationsgränser och mellan språk för att hitta gemensamma lösningar. Med det följer att en mängd olika typer av texter författas inom fältet: beslutsunderlag, tekniska rapporter, forskningsrapporter, populärvetenskapliga artiklar, nyhetsartiklar, lagtexter och skolböcker. Författare av dessa texter har olika bakgrund och arbetar för olika syften, och alla som ska kunna ta del av texterna, det vill säga var och en av oss, är en mångfacetterad målgrupp med olika förkunskaper, olika förut-

sättningar att ta till oss information, olika grad av engagemang och olika språkliga förmågor. Här kan språkvetare och språkarbetare bidra till att möjliggöra för så många som möjligt att kunna delta i samhällsdiskussionerna, utifrån kunnande om klarspråk, översättning, tolkning och förståelse inom terminologiarbete, som den här artikeln behandlar.

Språkbruket inom fältet påverkas av olika fenomen, och några av dem beskriver jag här. Kunskapsutvecklingen inom fältet sker rasande snabbt, nya företeelser uppstår och därmed uppkommer också behovet av nya benämningar. Gamla begrepp behöver revideras, och daterade föreställningar om mänskligheten och samhället behöver ses med nya ögon och omtalas med nytt språkbruk. Inte sällan behöver vi tänja på språket för att kunna uttrycka företeelser som är ovissa och som rör en framtid som kan vara svår att visualisera. I många avseenden har engelska blivit arbetsspråket, men värt att notera: Det är en engelska som används och utvecklas av personer med många olika modersmål. Varje annat språk behöver också utvecklas, användas och sprida lämpliga termmotsvarigheter och beskrivningar, för att kunskap om hållbar utveckling ska kunna bli tillgänglig för så många som möjligt oavsett kunskapsnivåer i engelska.

I Isofs ansvar ingår både terminologi och hållbar utveckling

I Isofs uppdrag ingår att stötta myndigheter att efterleva språklagens §12 som säger att myndigheter har skyldighet att se till att svensk terminologi inom deras fackområden används, utvecklas och tillgängliggörs. I Sverige finns idag ingen myndighet som har ett övergripande ansvar för fältet hållbar utveckling. Följaktligen finns ingen myndighet som ansvarar för den terminologin. På Isof finns däremot språklig kunskap och erfarenhet i hur man kan sätta samman och arbeta i terminologigrupper. Som svensk myndighet har Isof också vissa åtaganden vad gäller hållbar utveckling:

1. Isof är en del av "det allmänna" och i regeringsformens §2 står

"Det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer."

2. Alla svenska myndigheter ska bidra till att FN:s globala mål i Agenda 2030 uppnås.
3. Språkrådets verksamhet bedrivs bland annat utifrån de språkpolitiska målen. Följande två mål är särskilt relevanta:
 - Svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk.
 - Den offentliga svenskan ska vara begriplig och välfungerande.

4. I Statskontorets rapport från 2020 om myndigheters, kommuners och regioners arbete med Agenda 2030 framkommer att

- staten ska gå före
- myndigheter gör bäst nytta inom de egna kompetensområdena
- samverkan med andra aktörer är nödvändigt.

Startskottet för Språkrådet att inleda ett terminologiarbete kom utifrån ett konstaterande att vår frågetjänst hade fått ett ökat antal frågor om svensk terminologi inom fältet, och att många viktiga kunskapsspridare, exempelvis forskare och journalister, trevade efter svenska termer och tydliga beskrivningar. Vi var två språkvårdare, jag och min kollega Linnea Hanell, språkvårdare i svenska, som initierade arbetet med Hållbarhetstermlistan. Nu 2025, fem år sedan starten, har arbetet utvecklats till en självklar del av Isofs verksamhet.

Hållbar utveckling som eget fält för terminologiarbete

Fältet hållbar utveckling är brett och berör i princip alla ämnesområden. För att något ska kunna betraktas vara i enlighet med hållbar utveckling behöver de tre olika aspekterna ekologisk hållbarhet, social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet beaktas. Det finns ett pedagogiskt syfte med att i ett terminologiarbete beskriva begrepp med dessa tre perspektiv i bakhuvudet. Hållbar utveckling är inte bara en fråga om klimat, energi eller biologisk mångfald, utan att också en samhällelig fråga, där begreppen hänger samman med varandra och med de aktiviteter vi människor ägnar oss åt. Med detta helhetsperspektiv kan man också synliggöra vissa av de intressekonflikter som denna samhällsutmaning präglas av.

Hållbarhetstermlistan: 84 termposter sedan 2021

Arbetet med Hållbarhetstermlistan påbörjades våren 2021 och består i oktober 2025 av 84 termposter. Begreppen kommer från olika ämnesområden, framför allt från naturvetenskapen. Andra ämnesområden som finns representerade är ekonomi och beteendevetenskap. Det enda språk utöver svenskan som tas upp är engelska. Under det senaste året har arbetsgruppen sneglat på andra nordiska arbeten bland annat för att få uppslag till termbildning, särskilt i situationer där det varit svårt att finna en lämplig svensk motsvarighet.

Bred arbetsgrupp: ämnesexperter, myndigheter, media, intresseorganisationer

Arbetsgruppen som står bakom Hållbarhetstermlistan formades med inspiration av Svenska datatermgruppen, som bildades 1996 vid den tiden då inter-

net blev mer eller mindre tillgängligt för var och en, och många nya engelska termer kom in i svenskan. Hållbarhetstermgruppen består av ämnesexperter från olika vetenskapliga discipliner, av representanter från myndigheter, samt av representanter från medier och intresseorganisationer. Eftersom Hållbarhetstermlistan är tvåspråkig ingår i gruppen också en facköversättare med språkriktningen engelska–svenska. Språkrådet driver arbetet och bidrar med språklig kompetens bland annat inom områdena terminologi, klarspråk och diskursanalys.

Hållbarhetstermgruppen träffas tre gånger per termin och arbetar då med ett mindre urval av begrepp. När gruppen saknar tillräcklig kunskap inom ett ämnesområde eller dess språkbruk tillfrågas experter utanför gruppen. Dessa bjuds också in till att delta på möten. De begrepp som Hållbarhetstermgruppen reder ut är aktuella i samhällsdiskussionen, och vissa av dem kommer in via Språkrådets frågetjänst.

Termposternas utformning

Varje termpost innehåller som minst en svensk term och en engelsk term, allra oftast också en svensk terminologisk definition. I stycket som benämns ”Mer om begreppet” ges ytterligare information, vanligen mer än vad som traditionellt sett är brukligt i en termpost. Det beror på en rad olika saker:

Olika målgrupper ska kunna ta till sig av informationen

Målet är att ämnesexperter ska känna igen sig i beskrivningarna samtidigt som icke-experter kunna använda listan som en trovärdig och begriplig källa till kunskap som inte går att finna i allmänspråkliga ordböcker. Dessutom ska översättare kunna få information om engelska termekvivalenter, och språkarbetare ska kunna finna underlag för hur begreppet kan beskrivas och vilka språkbruksproblem som kan finnas kopplade till det.

Begreppen är ofta komplexa

Många av begreppen är komplexa ekologiska, sociala eller ekonomiska system eller processer. En renodlad terminologisk definition av dessa kan verka ganska abstrakt för en person som inte är insatt i ämnet. Därför ägnas ofta några rader åt att förtydliga begreppet. Kontexten för begreppet kan också vara relevant att beskriva, med utrymme för att redogöra för tveksamheter eller eventualiteter. I bilden nedan över termposten för klimatmanipulering redogörs exempelvis för de två huvudsakliga metoder som avses med *klimatmanipulering* (se figur 1). Därefter ges också information om att tekniken i dagsläget inte är färdigutvecklad för att kunna tillämpas. Det är alltså inte bara

begreppet som sådant som beskrivs, utan även annan kringliggande kunskap som behövs för att kunna förstå hur begreppet relaterar till andra viktiga aspekter av hållbar utveckling.

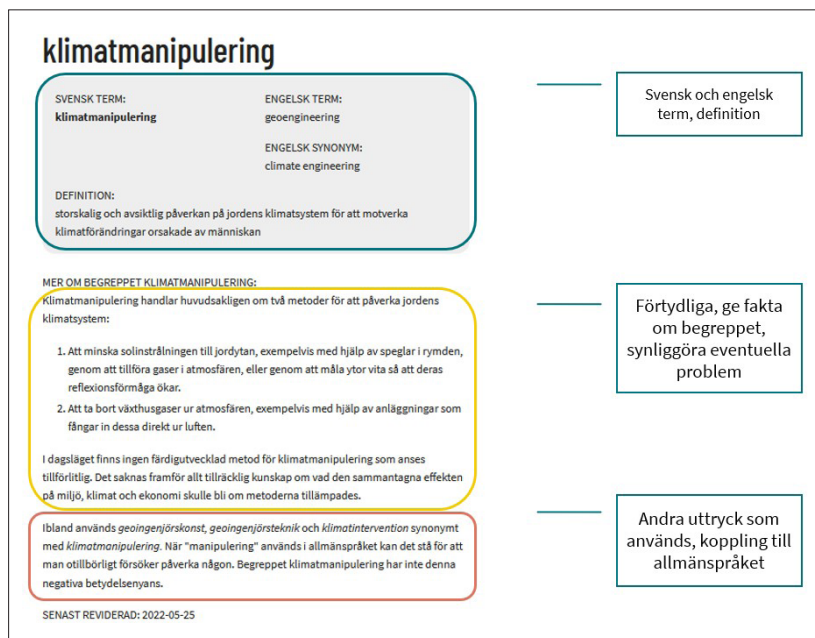
Språkbruket kan behöva kommenteras

I fallet *klimatmanipulering* förekommer i svenskan flera ord parallellt. Även om Hållbarhetstermlistan är normerande och ger rekommendationer om termval så lyfts ibland att också andra uttryck förekommer. Om det finns skäl kan det svenska språkbrukets förhållande till engelskt språkbruk kommenteras, liksom relevanta aspekter i förhållande till allmänspråket. I detta exempel nämns att ordet *manipulering* i allmänspråket kan stå för att man otillbörligt försöker påverka någon, men att begreppet klimatmanipulering inte innefattar denna negativa aspekt.

Förtydligande exempel

I flera av termposterna finns också konkreta exempel för att ytterligare tydliggöra begreppen och koppla dem mer till den konkreta världen.

Sammanfattningsvis presenteras informationen om begreppen i Hållbarhetstermlistan på ett normativt sätt, samtidigt som utrymme ges för att ett fackspråk är mångfacetterat och beroende av kontext.

Figur 1. Termposten för klimatmanipulering, hämtad ur Hållbarhetstermlistan oktober 2025

Terminologi inom hållbar utveckling ur ett nordiskt perspektiv

I den här delen av artikeln redogör jag för resultatet av en enkel kartläggning över vilka termsamlingar inom fältet hållbar utveckling som finns i andra nordiska länder. Innan dess behövs några ord sägas om de nordiska ländernas olika förutsättningar för att samordna och bedriva terminologiarbete. Som inledning till detta avsnitt kommer jag att hävda att vi i Norden tillhör de länder som behöver ta extra stora steg mot en hållbar omställning.

De nordiska länderna bör driva på för en hållbar omställning

Det är otvetydigt att mänskliga aktiviteter ligger bakom de förändringar i klimatsystemet som just nu pågår, konstaterar FN:s klimatpanel, IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change), i sin senaste rapport från 2023. En global uppvärmning och klimatkris märks på olika sätt beroende på var på planeten man befinner sig: extrema väderhändelser som torka och skyfall, smältande glaciärer, förlust av biologisk mångfald eller döende korallrev. Nära polerna sker uppvärmningen snabbare, och det är där vi nordbor befinner oss.

Det är också väl belagt att de som bidrar minst till klimatförändringarna är de som drabbas hårdast. Redan 2016 skrevs principen om rättvisa in i Parisavtalet. Med principen om rättvisa avses att de länder som har bäst förutsättningar att ställa om ska gå före (FN:s ramkonvention om klimatförändringar (UNFCCC)). De nordiska länderna tillhör den grupp av länder som med högt välstånd har goda förutsättningar att ta större steg mot en hållbar omställning, och också bär ett större ansvar (se Global Footprint Network <https://www.footprintnetwork.org/>).

Språkinstitutionerna i Norden har olika förutsättningar

Förutsättningar för att bedriva samordnat terminologiarbete ser olika ut i de nordiska länderna och det påverkar tillgången på terminologiska resurser. I alla länder eller språkområden finns statliga språkinstitutioner. Vissa av dessa har ett uttalat uppdrag att arbeta med terminologirelaterade frågor och att samordna nationellt terminologiarbete. Det gäller exempelvis Oqaasileriffik, Grönlands språksekretariat, Árni Magnússon instituttet for islandske studier på Island, Språkrådet i Norge och Språkrådet i Sverige. Institutet för de inhemska språken i Finland har inte något terminologiuppdrag, utan det finska terminologiarbetet bedrivs av andra organisationer, framför allt Terminological centralen. Den samiska språkinstitutionen Giellagáldu bedriver visst terminologiarbete som tillgängliggörs i en termwiki. Danmarks språkinstitution Dansk Sprognævn har inte något formellt uppdrag att arbeta med terminologirelaterade frågor eller samordna nationellt terminologiarbete. Den färöiska

språknämnden Málráðið bedriver inte någon formell samordning av färöiskt terminologiarbete. Se vidare på respektive språkinstitutions webbplats för att få fullständig information.

Nordiskt utbud av terminologi inom hållbar utveckling

Utgångspunkten i kartläggningen var att ta reda på om det var möjligt att finna termer på övriga nordiska språk för Hållbarhetstermlistans begrepp. Relativt tidigt blev jag varse om tre hinder: Det fanns för få termsamlingar att utgå från. Flera av termsamlingarna saknade definitioner eller hade otillräckliga begreppsbeskrivningar. Och sist: mina kunskaper i nordiska språk räckte inte till.

Jag har undersökt det nordiska utbudet av resurser kopplade till terminologi inom hållbar utveckling genom att:

- söka i termbanker
- söka på andra relevanta institutioners webbplatser, exempelvis myndigheters
- kontakta representanter för de nordiska språkinstitutionerna
- söka i digitala ordböcker och andra lexikografiska resurser.

Se bilaga A för en fullständig lista över de resurser jag har använt mig av i kartläggningen.

Få resurser utarbetade specifikt utifrån fältet hållbar utveckling

I kartläggningen fann jag endast en termsamling som tar det breda greppet att beskriva terminologi inom hållbar utveckling: den grönländska termsamlingen Klima- og Bæredygtighedstermer som går att finna i termbanken Taaguutaasivik. Termsamlingen är utarbetad av den grönländska språknämnden Oqaasileriffik på uppdrag av Departement for Natur & Miljø. I den finns i skrivande stund drygt 150 begrepp med termer på grönländska och danska, där många poster också har definitioner på grönländska och danska.

De andra termsamlingarna var ämnesspecifika sådana inom exempelvis klimat, bygg eller energi. Som exempel på det kan den norska Klimatermbasen nämnas, som finns publicerad i Termportalen. Den innehåller klimatrelaterade begrepp med termer på bokmål, nynorsk och engelska, och med definitioner på bokmål. Finska Terminologicalentralen har på uppdrag av Miljöministeriet arbetat fram Ordlista för byggd miljö. Här finns termer och definitioner på finska, svenska och engelska. I den isländska termbanken Íðorðabankinn finns en liten termsamlingen med termer inom miljöveten-

skap, som har utarbetats av miljöforskare. I den finns isländska och engelska termer, och ibland tyska och svenska termer. I vissa poster finns också definitioner på andra språk.

Resurserna ger terminologisk information i varierande grad

I de exempel på termsamlingar som nämns ovan finns i de flesta fall beskrivningar av begreppen i form av definitioner. Det möjliggjorde för en jämförelse av begreppen och utifrån det också möjlighet att finna rätt term-ekvivalent. Men, långt ifrån alla resurser innehöll definitioner, eller ens andra sorters begreppsbeskrivningar. I vissa länder fann jag i princip inga fackspråkliga termsamlingar utan bara resurser utarbetade efter lexikografisk metod, exempelvis i Danmark där Den Danske Ordbog fått utgöra underlag.

Även begreppens komplexitet påverkar möjligheten att finna term-ekvivalenter. För vissa tydligt avgränsade begrepp finns en någorlunda gemensam uppfattning om hur de ska beskrivas, exempelvis för *biologisk mångfald* och *koldioxidekvivalent*. För begrepp där språkbruket vacklar eller för begreppskluster där det finns många närliggande begrepp med ett variation i språkbruket, exempelvis *koldioxidinfångning* och *avskiljning och lagring av koldioxid (CCS)*, visade det sig svårare att avgöra vilken term motsvarighet som var korrekt.

Kunskaper i nordiska språk är avgörande

För att kunna ta sig an olika termresurser krävs det goda kunskaper i nordiska språk. Som talare av ett skandinaviskt språk, svenska, kunde jag någorlunda tillgodogöra mig information på de andra skandinaviska språken norska och danska. När begreppsbeskrivningar gavs på något annat språk, exempelvis finska, isländska, färöiska, grönländska, eller något av de samiska språken, var jag beroende av översättningsverktyg. Eftersom Hållbarhetstermlistan innehåller termekvivalenter på engelska kunde jag till viss del ta hjälp av engelsk terminologi, men jag behärskar inte fackspråklig engelska tillräckligt bra för att kunna bedöma definitioner. Försöken att finna termekvivalenter på övriga nordiska språk visade sig alltså vara svårare än jag hade trott.

I Deklaration om nordisk språkpolitik (Nordiska ministerrådet, 2024) nämns att de samhällsbärande språken i Norden ska förbli samhällsbärande och användas som vetenskapliga språk, samt att det nordiska samarbetet även i framtiden ska bedrivas på de skandinaviska språken, alltså danska, norska och svenska. När jag ser på kartläggningen i ljuset av detta väcks nya frågor som jag hoppas kan diskuteras i framtida sammanhang:

- Hur kan vi underlätta för varandra att förstå varandras terminologiska resurser?
- Kan de skandinaviska språken fungera som lingua franca? Hur påverkas i så fall möjligheterna för de andra språken i Norden att vara samhällsbärande och kunna användas i vetenskapliga sammanhang?
- Kan engelskan fungera som lingua franca? Hur påverkas i så fall möjligheterna för språken i Norden att vara samhällsbärande och kunna användas i vetenskapliga sammanhang?
- Behövs ett lingua franca överhuvudtaget, eller kan vi luta oss mot språkteknologiska resurser? Vad får i så fall det för följd för den nordiska språkgemenskapen och den nordiska språkförståelsen?

Möjligheter med nordiskt samarbete inom fältet

Avslutningsvis vill jag resonera om vilka möjligheter som trots allt finns för att samverka inom fältet hållbar utveckling. Det finns sedan länge ett starkt språksamarbete i de nordiska länderna med en rad olika nätverk. Under de senaste åren har vi som arbetar med Hållbarhetstermlistan alltmer inspirerats av andra nordiska arbeten, och Hållbarhetstermlistan har också uppmärksamats i olika nordiska sammanhang. Det torde finnas många vinster med att fortsätta på det nordiska spåret, och här nedan följer några av dessa:

Effektivitet och inspiration

Tiden är knapp när det gäller hållbar omställning. Återbruk är nödvändigt för att hushålla med naturresurser, men för terminologiarbete handlar återbruk om att spara tid och om att dra lärdom av det arbete som tidigare gjorts. Genom att utgå från befintliga definitioner och undersöka hur andra har hanterat val av term kan man helt enkelt komma snabbare fram till ett bra resultat.

Goda termresurser på alla nordiska språk

En samverkan skulle kunna leda till att goda termresurser kan utvecklas på alla nordiska språk. Möjligheten att kommunicera på sitt förstaspråk bäddar för att kunna vara precis och nyanserad. Det ger möjlighet att förstå komplexa företeelser på djupet, något som är särskilt nödvändigt vad gäller den planetära krisen och hållbar omställning som ju präglas av många komplexa system som samverkar och många intressekonflikter.

Spridning och utveckling av terminologisk metod

Arbetet med Hållbarhetstermlistan har inneburit utveckling av terminologiskt arbetssätt och presentationen av terminologisk information. Term-posterna visar att begrepp kan presenteras på ett normativt sätt samtidigt som de synliggör att fackspråk är mångfacetterat och beroende av kontext. Detta arbetssätt skulle kunna vara inspirerande för liknande terminologiarbeten inom andra fält som är relevanta för en bredare målgrupp, inte bara för experter själva.

Fördjupad förståelse kultur- och naturspecifika förhållanden

Samverkan kan leda till en fördjupad förståelse för likheter och skillnader i hur de nordiska länderna påverkas av den planetära krisen, både ekologiskt, socialt och ekonomiskt. Mycket är gemensamt, men förutsättningar och livsbetingelser skiljer sig också åt. Begrepp kopplade till issmältning och erosion kan vara centrala för exempelvis Island och Grönland, medan begrepp kopplade till skogsbruk är specifika för Sverige och Finland. Andra begrepp är relevanta för alla länder i Norden, exempelvis att kraften i havsströmsystemet Amoc i och med den globala uppvärmningen börjar avta.

Gemensam kraft för omställning

Vägen mot en hållbar omställning är en gemensam angelägenhet där vi människor måste samarbeta över nationsgränser och mellan språk för att hitta gemensamma lösningar. Hållbarhetstermlistan är ett exempel på en språklig resurs som skulle kunna ligga till grund för en nordisk samverkan inom fältet, och som, utöver de språkliga och terminologiska vinsterna, också skulle kunna göra oss starkare i det nödvändiga och akuta arbetet för en hållbar omställning.

Bilaga A

Termbanker

- *Iate* (Interactive Terminology for Europe), EU:s terminologihanteringssystem. <https://iate.europa.eu/home>
- *Klimatermbasen* i Termportalen, Norge. <https://www.termportalen.no/tb/KLIMA?char=k,30>
- *Rikstermbanken*, Språkrådet vid Institutet för språk och folkminnen, Sverige. <https://rikstermbanken.se/>
- *Sámi Giellagáldus termwiki*, Sapmi. <https://satni.uit.no/termwiki/index.php?title=V%C3%A1ldosiidu/sv>
- *Taaguutaasivik*, Oqaasileriffik, Grönland. <https://taaguutit.terms.dk/?lang=kl>
- *TEPA-termbank*, Terminologicentralen, Finland. <https://termipankki.fi/tepa/sv/page/index>
- *Valter*, Statsrådets kansli, Finland. <https://valter.sanakirja.fi/>
- *Vetenskapstermbanken i Finland*. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu/sv>

Enskilda termsamlingar

- *Hållbarhetstermlistan*, Språkrådet vid Institutet för språk och folkminnen, Sverige. <https://www.isof.se/h%C3%A5llbarhetstermer>
- *Huvudordlista för byggd miljö*, verktyget Ordlistor, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Finland. <https://sanastot.suomi.fi/sv/terminology/rakymp>
- *Klimaord forklaret*, Danmarks Meteorologiske Institut (DMI), Danmark. <https://www.dmi.dk/klima/klimaord-forklaret>
- *Miljö, klima och bæredygtighed* i *Taaguutaasivik*, Oqaasileriffik, Grönland. <https://taaguutit.terms.dk/?lang=kl>
- *Orðalisti – Føroya náttúra. Lívfrøðiligt margfeldi*, Málráðið, Färöarna. <https://malrad.fo/ordalistar-leinki-til-adrar-listar>
- *Ordlista om miljöskydd*, verktyget Ordlistor, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, Finland. <https://sanastot.suomi.fi/sv/terminology/ymparistonsuojelu>
- *Ordlista om miljøvetenskap* (Umhverfisfræði) i *Íðorðabankinn*, Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, Island. <https://idord.arnastofnun.is/leit//ordabok/UMHVERFI/order/IS>

Andra språkresurser

- *Den danske ordbog*, Danmark. <https://ordnet.dk/ddo>
- *Netorðabøkur*, Sprotin, Färöarna.
<https://sprotin.fo/dictionaries? SearchFor=& SearchInflections=0& SearchDescriptions=0& Group=& DictionaryId=1& DictionaryPage=1>

Referenser

- Global Footprint Network. <https://www.footprintnetwork.org/>. Hämtat 21 oktober 2025.
- Hanell, Linnea (2023), *Språk i Norden*, Tema Nordterm 2023: Terminologi i samhällets tjänst. I: *Om Hållbarhetermgruppen: Erfarenheter från att ta fram och sprida rådgivning om terminologin kring hållbar utveckling*.
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) (2023), *AR6 Synthesis Report: Climate Change 2023*,
<https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/>. Publicerad i mars 2023.
- Nordiska ministerrådet, (2024). *Deklaration om nordisk språkpolitik*.
<https://pub.norden.org/politiknord2024-710/deklaration-om-nordisk-sprakpolitik.html>. Hämtat 21 oktober 2025.
- Röstlund, Lisa & Urisman Otto, Alexandra (2025). *Att låta världen få veta: handbok i klimatjournalistik*. Stockholm. Mondial.
- Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen (2023). *Språklagen i praktiken*. <https://isof.diva-portal.org/smash/get/diva2:1793364/FULLTEXT03.pdf>. Publicerad 2023.
- Statskontoret (2024), *Agenda 2030 i myndigheter, kommuner och regioner. Slutrapport. (2020:15)*.

Nyckelord: terminologi, termgrupper, hållbar omställning, hållbar utveckling, översättning, termlista, nordisk språkpolitik, klimat, miljö

Författare

Karin Webbjörn är språkvårdare i fackspråk och terminologi på Språkrådet vid Institutet för språk och folkminnen. Hon arbetar bland annat som terminolog och samordnare i Hållbarhetermgruppen.

Hvad kendetegner islandske termer?

1 Indledning

Denne artikel undersøger islandsk terminologi med særligt fokus på de principper og strategier, der præger dannelsen af islandske termer. De adskiller sig ofte fra termer på andre sprog ved at være en del af en målrettet indsats for at bevare det islandske sprogs særpræg og begrænse anvendelsen af låneord. Samtidig lægges der vægt på semantisk gennemsigtighed. Formålet med denne artikel er at belyse hvilke metoder, der anvendes i terminologiarbejdet, samt de udfordringer, der opstår i udviklingen og forvaltningen af islandsk terminologi.

Undersøgelsen tager udgangspunkt i islandsk termarbejde med særlig vægt på fire udvalgte terminologiudvalg, som gennem en længere årrække har arbejdet systematisk med udviklingen af terminologi og som har reflekteret over deres terminologiske praksis. Det drejer sig om Termudvalget for elektroingeniører (Orðanefnd rafmagnsverkfræðinga, ORVFÍ), Dataforeningens terminologiudvalg (Orðanefnd Skýrslutæknifélags Íslands, Tölvuorðanefnd), Termudvalget for bygningsingeniører (Orðanefnd byggingarverkfræðinga) og Terminologiudvalget for Lægeforeningen i Island (Orðanefnd Læknafélags Íslands). Derudover inddrages terminologiarbejde inden for andre fagområder, herunder geologi, kemi og farmakologi.

Undersøgelsen bidrager dermed til forståelsen af, hvordan et lille sprog-samfund udvikler og vedligeholder et nationalt fagsprog i en stadig mere internationaliseret verden. Med udgangspunkt i dette perspektiv søger artiklen således at besvare følgende forskningsspørgsmål: Hvad kendetegner islandske termer? Hvordan dannes de? Hvilke udfordringer opstår i terminologiarbejdet? Endvidere analyseres forholdet mellem islandske og internationale termer samt de strategier, der anvendes for at sikre både terminologisk præcision og sproglig forankring i islandsk.

2 Sprogrøgt og sprogpolitik

Islandsk sprogrøgt har dybe historiske rødder. Med grundlæggelsen af selskabet *Hið íslenska lærdómslistafélag* i 1779 blev der lagt grunden til en

sproglig strategi, som har haft varig betydning for udviklingen af islandsk. I Oplysningstidens ånd blev der arbejdet målrettet med at skabe nye islandske betegnelser for videnskabelige og tekniske begreber, så ny viden kunne formidles på et sprog, som almenheden forstod. Derfor lagde forfatterne vægt på at danne nye ord for at sikre islandsk som et effektivt redskab til formidling af viden og oplysning (Halldórsson 1971; Benediktsson 1971).

2.1 Sprogpolitikens rolle i islandsk terminologiarbejde

En central del af det islandske terminologiarbejde er fokus på sprogrøgt, som gennem årtier har præget terminologiudvalgenes arbejde (jf. Árnason og Helgadóttir 1993:7–11). Denne tilgang kommer tydeligt til udtryk i udvalgenes egne beskrivelser af deres terminologiske praksis. Låneord anses generelt ikke for at være den foretrukne løsning, selv om de i visse fagområder kan anvendes, når hensynet til præcision eller international anvendelighed gør det nødvendigt.

Ønsket om at udvikle termer, der harmonerer med islandsk sprogstruktur og sprogbrug, fremgår også af terminologiudvalgenes egne beskrivelser af deres arbejde. Dette kommer til udtryk hos Sigurður Briem, medlem af terminologiudvalget for elektroingeniører, som i et interview beskriver sammenhængen mellem terminologiarbejdet, interessen for det islandske sprog og den nationale identitet:

Det er svært at bruge låneord, som ikke passer godt til islandske bøjningsformer. Dette hænger naturligvis sammen med interessen for national identitet og interessen for det islandske sprog. Jeg lægger mærke til det, når jeg læser artikler og andet skrevet af elektroingeniører, at de generelt bruger de islandske ord, der findes. Dette er naturligvis meget individuelt. Nogle har ingen interesse i dette og bruger bare låneord, men mange har denne interesse (Birgisson, 2016). [Min oversættelse; den islandske originaltekst er i fodnote.]¹

Udtalelsen illustrerer, hvordan sprogrøgt, sproglig identitet og ønsket om at forankre terminologien i islandsk fortsat spiller en aktiv rolle i udviklingen og anvendelsen af fagterminologi. Disse hensyn præger ikke alene terminologiudvalgenes arbejde, men afspejles også i den officielle islandske sprogpolitik.

¹ ”Erfitt er að nota útlensk orð sem falla illa að íslenskum beygingum. Síðan tengist þetta auðvitað áhuga á þjóðerninu og íslenskri tungu. Mér finnst ég verða var við það þegar ég les tímaritsgreinar og fleira eftir rafmagnsverkfræðinga að yfirleitt tileinka þeir sér þau íslensku orð sem til eru. Þetta er auðvitað mjög einstaklingsbundið. Sumir hafa engan áhuga á þessu og sletta bara á útlensku, en margir hafa þennan áhuga.”

2.2 Sprogpolitikens betydning

Med vedtagelsen af sprogpolitikken *Íslenska til alls* i det islandske parlament (Alþingi) i 2009 blev der for første gang etableret en samlet og officiel strategi for det islandske sprogs status og rolle i samfundet. I denne sammenhæng kan sprogpolitikken forstås som et centralt redskab i den offentlige styring af sprogets udvikling og anvendelse. Den overordnede målsætning er, at islandsk anvendes på alle samfundsområder og dermed fungerer som et fuldgældigt kommunikationsmiddel i alle sammenhænge (Íslenska til alls, 2009:11).

I denne forbindelse fremhæves betydningen af *vandað* islandsk, dvs. et velfungerende og normeret sprog, som kan anvendes i alle typer situationer. Dermed lægges der vægt på både sproglig kvalitet og funktionalitet, hvilket afspejler en normativ tilgang til sproget i et moderne samfund.

Sprogpolitikken fremhæver terminologi og termdannelse (*íðorðasmíð*) som et centralt indsatsområde. Betegnelsen *íðorðasmíð* peger i denne sammenhæng på dannelse af nye termer på grundlag af islandske ordstammer frem for tilpasning af låneord. Sprogpolitikken bygger dermed på en videreførelse af etablerede principper for islandsk orddannelse, hvor udviklingen af termer baseret på islandske ordstammer og sprogmønstre prioriteres frem for optagelsen af låneord.

I dette sprogpolitiksdokument understreges desuden, at terminologi-arbejdet bør understøttes aktivt, blandt andet gennem målrettet undervisning i termdannelse samt sproglig rådgivning for terminologiudvalg og faggrupper (Íslenska til alls, 2009:47, 49, 55). Der lægges endvidere vægt på behovet for en mere systematisk indsats, hvor terminologiarbejdet fremmes gennem undervisning, organiseret opbakning til terminologiudvalg samt anerkendelse af terminologisk arbejde i universitets- og forskningsmiljøer (Íslenska til alls, 2009:58, 94). Uden et veludviklet fagsprog mangler både det nødvendige ordforråd til at diskutere og formidle faglige emner på et præcist niveau samt de kommunikative færdigheder, der kræves for at udveksle viden mellem fagfæller og formidle den til offentligheden.

Sprogpolitikken *Íslenska til alls* kan således forstås som udtryk for en aktiv og målrettet strategi, hvor udviklingen af terminologi betragtes som en forudsætning for, at islandsk kan fungere som et fuldt udbygget fag- og samfundssprog.

3 Formål og metoder i islandsk termdannelse

Udvalgenes termdannelsesarbejde synes at bygge på en række formål og metodiske principper. Overordnet er formålet at berige og styrke det islandske

sprog gennem udvikling af nye termer, så det kan fungere som et præcist og effektivt redskab til faglig kommunikation. Et yderligere formål er at forebygge, at udenlandske betegnelser og slangudtryk vinder fodfæste i islandsk. Dette afspejler en sproglig strategi, hvor der lægges vægt på at bevare og udvikle et nationalt terminologisk system frem for at integrere låneord (jf. Helgadóttir 1990, Jónsson 1991, Jóhannsson 2001a, Pálsson 2007).

Metodisk lægges der vægt på, som nævnt i afsnit 2, at danne nye termer på grundlag af islandske ordstammer, når det er muligt. Den mest udbredte fremgangsmåde er dannelse af sammensatte ord, som i mange tilfælde bygger på eller er inspireret af udenlandske termer. Oversættelseslån anvendes ofte (se afsnit 3.1). Direkte oversættelser anses dog ikke altid for hensigtsmæssige, og i sådanne tilfælde udvikler udvalgene alternative islandske løsninger, især når fremmede ordstammer ikke harmonerer med islandsk fonologi eller morfologi. Nydannelse (se afsnit 3.2), kompleks orddannelse (se afsnit 3.3) og terminologisering (se afsnit 3.4) anvendes ligeledes. Desuden forekommer tilpasning af låneord forholdvis ofte (se afsnit 3.5) og denne fremgangsmåde er blevet mere populær i de sidste årtier. I det følgende gives en oversigt over nogle af de forskellige metoder, der har været anvendt i islandsk terminologi-arbejde.

3.1 Oversættelseslån

Oversættelseslån (calques) er almindelige i islandsk termdannelse (jf. Þorbergadóttir 2011:333–339; Kristinsson 2017:200). Et oversættelseslån indebærer, at et internationalt fagudtryk ikke overtages som låneord, men opdeles i sine betydningskomponenter og gengives ved hjælp af tilsvarende islandske rødder. Herved opnås en høj grad af semantisk transparens, idet termens betydning er umiddelbart aflæselig for sprogbrugeren.

Denne praksis er blevet fremhævet af Bergur Jónsson, fra terminologi-udvalget for elektroingenører, (1991:10), som påpeger, at man først bør undersøge, om en direkte eller nært beslægtet oversættelse af internationale betegnelser er mulig. Han siger, at en sådan løsning er velegnet, hvis termen falder naturligt ind i islandsk sprogstruktur og samtidig bevarer en synlig relation til tilsvarende udenlandske betegnelser.

Islandske termer		Udenlandske forbilleder	
termer	består af:	tysk	engelsk
bandbreidd	(band + breidd)	Bandbreite	bandwidth
neistabil	(neisti + bil)	Funkenstrecke	spark-gap
rafsvið	(raf + svið)	elektrisches Feld	electrical field
vatnsafl	(vatn + afl)	Wasserkraft	water power

Figur 1: Eksempler på oversættelseslån i elektroingenørernes termsamling.

Eksemplerne i figur 1 illustrerer denne praksis tydeligt. Termer som *band-breidd*, *neistabil*, *rafsvið* og *vatnsafl* er alle dannet som sammensætninger, hvor de enkelte led svarer til betydningskomponenter, der indgår i det internationale udtryk. Oversættelseslån fremstår dermed som en vigtig metode i islandsk terminologiarbejde, hvor hensynet til både sproglig tilpasning og international genkendelighed vægtes.

3.2 Nydannelse

I modsætning til oversættelseslånene i figur 1 er det ikke altid hensigtsmæssigt at fokusere ensidigt på ordrette oversættelser. I mange tilfælde er det hverken sprogligt naturligt eller funktionelt at gengive et internationalt fagudtryk ved hjælp af en direkte oversættelse af dets betydningskomponenter. Dette gælder især, når termerne bygger på græske eller latinske ordled, som ikke er umiddelbart transparente for moderne sprogbrugere, eller når en ordret oversættelse fører til tunge og u håndterlige sammensætninger. I sådanne tilfælde prioriteres løsninger, der fungerer i praksis og falder naturligt ind i sproget.

En alternativ strategi er derfor nydannelse, hvor der skabes helt nye ord på basis af islandske orddannelsesprincipper uden direkte strukturel afhængighed af kildesproget. Dette ses tydeligt i eksempler som *rafskaut* (e. electrode), hvor der ikke er tale om direkte oversættelser af de klassiske rødder (gr. elektron + -ode), men snarere dannelser, der er semantisk motiverede og baseret på islandske ord *raf* 'rav' og *skaut* 'pol'. Tilsvarende er termen *sameind* dannet på grundlag af islandske ord *sam*- 'sammen' og *eind* 'partikel' frem for en direkte videreførelse af den internationale betegnelse *molecule*.

Figur 2 illustrerer, hvordan nydannelse kan fungere som et alternativ til direkte oversættelse af internationale termer. Ved at tage udgangspunkt i islandske ordled skabes betegnelser, som både er sprogligt naturlige og semantisk gennemsigtige, samtidig med at de opretholder den faglige præcision.

Islandske termer		Udenlandske termer	
termer	består af:	engelske termer	svenske termer
rafskaut	(raf + skaut)	electrode	elektrod
forskaut	(for + skaut)	anode	anod
bakskaut	(bak + skaut)	cathode	katod
sameind	(sam + eind)	molecule	molekyl

Figur 2: Eksempler på islandske nydannelser som alternativer til termer med græske og latinske rødder.

3.3 Kompleks og specialiseret orddannelse

Analysen af de islandske termer viser også eksempler på orddannelser, som forudsætter større indsigt i sprogets morfologiske muligheder end f.eks. sammensætning. Disse dannelser kan omfatte forskellige former for afledning, analogidannelse, revitalisering af ældre ordled og andre mere specialiserede orddannelsesprocesser. Mange af disse dannelser kan knyttes til det, som Jónsson (1984:155–165) betegner som *lærð* eller *meðvituð orðmyndun* ('lærd eller bevidst orddannelse'). Begrebet dækker ifølge Jónsson en bevidst og målrettet dannelse af nye ord, typisk udført af sprogforskere eller terminologiudvalg med det formål at udvikle betegnelser for nye fænomener og begreber. Denne type orddannelse står i kontrast til *virk orðmyndun* ('aktiv orddannelse'), hvor nye ord opstår spontant i den almindelige sprogbrug som følge af sprogbrugernes umiddelbare kommunikative behov (jf. Kvaran 2005:104–106). Der er tale om forskellige orddannelsesprocesser, som bygger på mindre produktive eller historiske orddannelsesmønstre og derfor ikke nødvendigvis er umiddelbart gennemskuelige for den almindelige sprogbruger. De kræver en større indsigt i islandske orddannelsesprincipper, end man typisk kan forvente hos den brede sprogbruger.

Figur 3 viser eksempler på sådanne processer. Termer som *ferjald*, *hitald* og *mótald* illustrerer, hvordan det arkaiske suffiks *-ald* anvendes i dannelsen af nye termer. Tilsvarende viser *smygildi*, *stýrildi* og *tengildi* brugen af *-ildi*, mens *hverfill*, *mengill* og *ritill* repræsenterer suffikset *-ill*. Fælles for disse dannelser er, at de bygger på orddannelsesmønstre, som ikke længere er fuldt produktive i almensproget, men som fortsat kan udnyttes kreativt i terminologiarbejdet og give ældre morfemer nye funktioner.

ældre suffikser	Islandske termer	engelske termer
-ald	ferjald	transducer
	hitald	heat element
	mótald	modem
-ildi	smygildi	cookie
	stýrildi	hand control
	tengildi	adapter
-ill	hverfill	turbine
	mengill	pollutant
	ritill	editor

Figur 3: Eksempler på ældre og mindre produktive suffikser i kompleks islandsk termdannelse.

I *Umhverfistækni – Íðorðabók* (Pálsson 2007), udgivet af termudvalget for bygningsingeniører, findes en række eksempler på kompleks orddannelse såsom *stöðga* (da. stabilisere) og *hlot* (da. legeme). Materialet giver således flere konkrete eksempler på denne type dannelser i islandsk terminologi. Neologismen *hlot* (da. legeme) er eksempelvis dannet med udgangspunkt i det islandske ord *flot* ‘det at flyde, flot’ og anvendes i sammensætninger som *vatnshlot* (da. vandlegeme).² Denne type dannelse bygger på sprogets interne mønstre, men indebærer samtidig en højere grad af abstraktion.

Flere af disse termer ledsages i *Umhverfistækni – Íðorðabók* af forklarende kommentarer, hvor deres dannelse og sproglige motivation beskrives nærmere. Kommentarerne redegør for, hvilke sproglige overvejelser der ligger bag termene, og hvordan de er dannet på grundlag af islandske ordstammer og orddannelsesmønstre. Materialet giver dermed et værdifuldt indblik i de principper og strategier, der ligger til grund for denne type komplekse orddannelser. Som illustration af disse orddannelsesprincipper gengives i figur 4 de forklarende kommentarer til termene *hlot* (Pálsson 2007:33) og *stöðga* (Pálsson 2007:35) fra *Umhverfistækni – Íðorðabók*.

hlot Í grannmálum okkar eru orð, sem í almennu máli merkja „líkami“, látin merkja eðlisfræðilegt hugtak, sem skilgreint er sem „afinörkuð heild af efni í fastham, vökvaham, gasham eða rafham“. Sem dæmi má taka, að á d. er sagt <i>flydende legeme</i>, e. <i>body of gas</i> og þ. <i>Wasserkörper</i>. Um þetta hugtak hafa verið notuð orðin <i>líkami</i> og <i>hlutur</i> á íslenzku. Hvorugt fær staðigt. Það samrýmist ekki málskyni venjulegs Íslendinga að tala um <i>gaslíkama</i> eða <i>vatnshlut</i>. Eðlilegt er í slíku tilviki að mynda nýyrði samróta orðinu <i>hlutur</i> og er skylt sögninni að <i>hljóta</i>. Samróta <i>skjóta</i>, <i>fljóta</i> og <i>brjóta</i> eru orðin <i>skot</i>, <i>flot</i> og <i>brot</i>. Það virðist vera tilviljun, að ekki er til orðið <i>hlot</i>. Orðið er tilvalið til að merkja fyrrgreint eðlisfræðihugtak. Þá má segja kolsýringshlot, vökvahlot og einnig berghlot. H.H.	stöðga Sögnina <i>stöðga</i> má mynda af orðinu <i>stöðugur</i> á sama hátt og <i>auðga</i> af <i>auðugur</i> og <i>göfga</i> af <i>göfugur</i>. Samsvarandi sögn er til í færeysku: <i>støðga</i>, einnig í myndinni <i>stedga</i> og merkir „stanza; bíða“. Sænska sögnin <i>stadga</i> í merkingunni „styrkja; treysta“ er einnig mynduð á sama hátt, sbr. fornsænsku <i>stapugher</i> (isl. <i>stöðugur</i>). Nafnorðið <i>stöðgun</i> (d. stabilisering; e. stabilization) má mynda af <i>stöðga</i>, sbr. <i>auðgun</i> af <i>auðga</i>, <i>göfgun</i> af <i>göfga</i>. Nafnorðið <i>stöðgi</i> (kvk) (d. stabilitet; e. stability) er myndað af <i>stöðugur</i> á sama hátt og <i>göfgi</i> af <i>göfugur</i> eða <i>höfgi</i> af <i>höfugur</i>. H.H.
--	--

Figur 4: Forklarende kommentarer til termene *stöðga* og *hlot* i *Umhverfistækni – Íðorðabók*.

Kommentarerne illustrerer ikke blot de anvendte orddannelsesstrategier, men afspejler også en mere normativ tilgang til terminologiarbejdet. Det analyserede materiale viser desuden, at kompleks orddannelse ofte hænger sammen

² *Flot* ‘det at flyde, flot’ er afledt af verbet *fljóta* ‘flyde’. Efter samme mønster blev ordet *hlot* ‘legeme’ dannet af verbet *hljóta* ‘få, modtage’, som er beslægtet med substantivet *hlutur* ‘ting’.

med en særlig stærk puristisk praksis, der går videre end det, der generelt er karakteristisk for islandsk termdannelse. Her ses ikke blot en begrænsning af låneord, men også en aktiv bestræbelse på at omforme eksisterende termer ud fra normative kriterier. Denne normative tilgang kommer også til udtryk i andre termforslag fra materialet. Eksempler som *byggiefni* (da. byggemateriale) i stedet for det almindeligt anvendte *byggingarefni* og *ljósorkufförgun* (da. fotosyntese) i stedet for *ljóstillifun* illustrerer en terminologisk praksis, hvor sproglig korrekthed, gennemsigtighed og systematik prioriteres højt, selv når de foreslåede termer afviger fra den almindelige sprogbrug.

På denne baggrund kan kompleks orddannelse ses som en specialiseret strategi, der understøtter en puristisk tilgang til terminologiarbejdet. Samtidig kan nogle af disse dannelser være mindre umiddelbart gennemskuelige og dermed opleves som mindre tilgængelige for almindelige sprogbrugere.

3.4 Terminologisering

Terminologisering betegner den proces, hvor eksisterende ord fra almen-sproget får en specialiseret, faglig betydning (ISO 704:2009). I modsætning til de andre metoder til at danne termer indebærer denne strategi ikke nødvendigvis introduktion af nye leksikalske enheder, men snarere en semantisk indsnævring og præcisering af allerede etablerede ord (jf. Cabré 1999:93–94). Terminologisering kan således forstås som en intern sproglig proces, hvor eksisterende ord aktiveres i udviklingen af fagsprog.

Terminologisering indebærer ofte betydningsudvikling, herunder metaforiske betydningsoverførsler, hvor ord fra almensproget får nye og specialiserede betydninger. Disse er tilstrækkeligt afgrænsede til at reducere tvetydighed i faglig brug. Som det fremgår af figur 5, er denne strategi udbredt i både dataterminologi og elektroteknisk terminologi.

Dataterminologi		Elektroteknisk terminologi	
islandske termer	engelske termer	islandske termer	engelske termer
ský	cloud	orka	energy
rás	channel	afl	power
spóla	reel	snúður	rotor
gluggi	window	vaf	winding
mús	mouse	ræsir	starter

Figur 5: Eksempler på terminologisering, hvor almensproglige ord anvendes som fagtermer.

Eksemplerne i figur 5 viser, hvordan eksisterende islandske ord kan få en ny og specialiseret betydning uden ændringer i deres form. Terminologisering kan understøtte en puristisk orienteret sprogpolitik ved at mindske behovet for direkte låntagning. Sammenlignet med oversættelselån (afsnit 3.1)

bygger strategien primært på betydningsudvikling frem for dannelsen af nye ord. Terminologisering udgør dermed en væsentlig strategi i islandsk termdannelse, idet den bidrager til udviklingen af et funktionelt, fleksibelt og sprogligt forankret fagsprog.

3.5 Tilpassede låneord

Tilpassede låneord betegner en strategi, hvor udenlandske termer tilpasses sprogets stavemåde, bøjningssystem og udtale. Dermed bevares forbindelsen til det internationale fagsprog, samtidig med at termene integreres i nationale sprognormer. Eksempler på denne strategi er *díóða* (e. diode), *fótóna* (e. photon), *jónun* (e. ionization) og *púls* (e. pulse) (jf. Jónsson 1991:11).

3.5.1 Domæner

Anvendelsen af tilpassede låneord i islandsk terminologi varierer betydeligt mellem forskellige fagområder. Strategien forekommer især inden for discipliner med stærk international standardisering, hvor terminologisk præcision og international genkendelighed vægtes højt. Dette gælder blandt andet medicin, geologi, kemi og farmakologi.

Inden for medicin blev der tidligere, da purismen stod stærkere i Island, gjort er flere forsøg på at erstatte fast etablerede internationale betegnelser med islandske nydannelser. I *Íslenzk læknisfræðiheiti* (1954) blev *insulin* eksempelvis gengivet som *eyjavaki* baseret på de islandske ord *eyja* 'ø' (lat. insula) og *vaki*, en nydannelse for 'hormon'. Tilsvarende blev der foreslået betegnelser som *keðjusýklar* for *Streptococcus* og *klasasýklar* for *Staphylococcus*. Disse termer opnåede dog kun begrænset udbredelse og blev gradvist afløst af former som *insúlín*, *adrenalín*, *streptókokkar* og *stafýlókokkar*. Dette afspejler, at terminologisk præcision og international entydighed i visse tilfælde prioriteres højere end sproglig transparens inden for medicin (jf. Jóhannsson 2001b; Snædal 1987). Denne tendens ses også i data fra *Risamálheildin* ('Gigakorpus'), hvor de ældre islandske betegnelser forekommer i meget begrænset omfang sammenlignet med de internationale betegnelser.

En tilsvarende tendens ses inden for geologi, kemi og farmakologi, hvor mange termer er fonologisk og ortografisk tilpasset internationale. Som vist i figur 6 anvendes former som *agat*, *asetýlkólín*, *mól* og *títrun*, der bevarer en tydelig relation til deres internationale forbilleder, samtidig med at de integreres i islandsk gennem fonologisk og morfologisk tilpasning. Et eksempel på det er *títrun* hvor den internationale term er blevet tilpasset til islandsk gennem brugen af det islandske bogstav *í* og det produktive islandske suffiks *-un*.

Geologi		Kemi		Farmakologi	
Islandske termer	Engelske termer	Islandske termer	Engelske termer	Islandske termer	Engelske termer
agat	agate	aktíníð	actinide	asetýlkólín	acetylcholine
ágít	augite	basaanhýdríð	base anhydride	kólinviðtaki	cholinoceptor
hevlandít	heulandite	mól	mole	kreatínkínasi	creatine kinase
kabasít	chabazite	oxun	oxidation	levkótríen	leucotriene
ópall	opal	títurun	titration	asetýlkólín	acetylcholine

Figur 6: Eksempler på ældre islandske medicinske termer, der er blevet erstattet af internationale betegnelser.

På tværs af de undersøgte fagområder ses en tendens til, at tilpassede låneord især anvendes inden for fagområder med stærk international terminologi.

3.5.2 Tilpasning af låneord

Tilpasning af låneord indebærer ikke altid entydige løsninger, og der kan opstå usikkerhed om, hvilken form der er mest hensigtsmæssig. Dette gælder både fonologisk tilpasning og valg af ortografisk form. For eksempel kan termen *cephalosporin* gengives som enten *sefalósporin* eller *kefalósporin*, afhængigt af hvilke tilpasningsprincipper der lægges til grund (jf. Jóhannsson 1998:154).

Som Snædal (1987:12) påpeger, er klare retningslinjer for tilpasning af låneord nødvendige, når tilpasningen ikke sker af sig selv. Et relativt enkelt eksempel er *enzyme*, der bliver til *ensím*, mens mere komplekse tilfælde som *methionine* kan forekomme i en række forskellige former, bl.a. *meþíónín*, *meðíónín*, *metíónín*, *meþjónín*, *meðjónín* og *metjónín*. Det kan derfor diskuteres, om man bør tage udgangspunkt i den engelske udtale, eller om man i stedet bør lægge vægt på udtalen i græsk og latin, hvorfra stammerne oprindeligt er hentet.

Som vist i de foregående domæner bevarer tilpassede låneord forbindelsen til det internationale fagsprog og fremmer genkendelighed. Samtidig anvendes de i islandsk terminologi typisk selektivt, når andre løsninger ikke vurderes at være hensigtsmæssige. Dette hænger sammen med en normativ praksis, hvor sprogets interne ressourcer prioriteres, og hvor termer så vidt muligt dannes på grundlag af islandske ordstammer.

Denne tilbageholdende anvendelse af låneord stemmer overens med den terminologiske praksis, som Jónsson (1985:5–6, 1987:99) beskriver, hvor låneord først bør anvendes, når andre løsningsmuligheder er afsøgt. Tilpassede låneord kan således forstås som et kompromis, hvor hensynet til international genkendelighed og terminologisk præcision afvejes mod ønsket om sproglig transparens.

4 Krav til termer

De principper, der præger islandsk terminologiarbejde, rejser spørgsmålet om, hvilke egenskaber der kendetegner gode termer. Et indblik i disse kriterier kan fås gennem anbefalinger fra Termudvalget for elektroingeniører, som har fremhævet en række termer som særligt vellykkede. Nogle af disse er vist i figur 7, herunder *skjár* (e. screen), *ferjald* (e. transducer), *gjörvi* (e. processor), *hverfill* (e. turbine) og *snúður* (e. rotor) (jf. „Orðanefnd rafmagnsverkfræðinga 70 ára“ 2011).

Islandske termer	Engelske termer
skjár	screen
ferjald	transducer
gjörvi	processor
heldni	hysteresis
hverfill	turbine
langæislína	duration curve
nándarrofi	proximity switch
kló	plug
rýmd	capacitance
snúður	rotor

Figur 7: Eksempler på termer vurderet som vellykkede af Termudvalget for elektroingeniører.

Fælles for mange af disse termer er, at de bygger på islandske ordstammer, udviser semantisk gennemsigtighed i varierende grad og følger islandske sprog-mønstre. De har desuden opnået bred accept og er blevet integreret i det faglige sprog. Eksemplerne peger på, at vellykkede termer i islandsk terminologi ofte balancerer mellem sproglig forankring, gennemsigtighed, præcision og praktisk anvendelighed.

Vurderingen af gode termer afhænger ikke kun af sproglig form, men også af brug og accept i fagfællesskabet. Termerne tilhører desuden forskellige ord-dannelsesstrategier: nogle er dannet gennem terminologisering (f.eks. *skjár*, *kló*), hvor eksisterende ord har fået en specialiseret faglig betydning, mens andre er dannet gennem afledning eller anden mere kompleks orddannelse (f.eks. *ferjald*, *hverfill*, *rýmd* og *heldni*). Også korte termer som *kló* og *rýmd* anses ofte for fordelagtige, fordi de er lette at anvende i faglig kommunikation og som bestanddele i nye sammensætninger. Eksemplerne tyder på, at vellykkede termer opstår i et samspil mellem sproglige principper og faktisk brug. Termudvalgets vurdering afspejler dermed både normative kriterier og deskriptiv anerkendelse af fungerende termer.

Særligt semantisk gennemsigthed fremhæves ofte som en fordel ved islandske termer. Dette ses blandt andet inden for geofysik, hvor islandske termer ofte bidrager til øget forståelse, særligt blandt studerende. Eksempler som *flóðbylgja* (e. tsunami) og *eldvirkniflóðbylgja* (e. volcanic tsunami) viser, hvordan betegnelserne ikke blot navngiver et fænomen, men også gør dets betydning mere umiddelbart gennemskuelig. Denne systematik og semantiske gennemsigthed kan gøre det lettere for islandske studerende at tilegne sig fagterminologien sammenlignet med tilsvarende internationale betegnelser, hvor betydningen ofte er mindre umiddelbart gennemskuelig.

Selv om semantisk gennemsigthed ofte anses for at være en styrke ved islandske termer, opfattes den ikke nødvendigvis som en fordel i alle tilfælde. Betegnelser som *legslímuvilla* (e. endometriose) og *blettaskalli* (e. alopecia) kan opleves som uhensigtsmæssigt direkte, fordi de fremhæver sygdommens karakter på en måde, som nogle brugere kan opfatte som unødigt eksplicit, og internationale former foretrækkes derfor ofte. Tilsvarende kan *leifturljós* (da. blitz) opleves som mindre intuitiv for mange sprogbrugere end det veletablerede låneord *flass*. Dette illustrerer spændingen mellem sproglig autonomi og brugervenlighed.

Vellykket termdannelse afhænger derfor ikke alene af gennemsigthed eller sproglig purisme, men også af præcision, brug, udbredelse og forankring i de relevante fagmiljøer. Kravene til gode termer kan således ikke afgrænses til én metode, men opstår i et samspil mellem sproglig forankring, gennemsigthed, præcision, genkendelighed og faktisk brug (Cabré 1999; ISO 704:2009; Árnason & Helgadóttir 1993:15–16).

5 Konklusion

Undersøgelsen viser, at islandsk termdannelse er præget af et vedvarende ønske om at udvikle et selvstændigt og fuldt funktionsdygtigt fagsprog. Dette kommer blandt andet til udtryk gennem en præference for termer, der bygger på islandske ordstammer og orddannelsesprincipper.

På denne baggrund kan der identificeres en række centrale krav til termer i islandsk terminologi. Et centralt træk er præferencen for termer, der bygger på islandske rødder, hvilket sikrer sproglig kontinuitet og forankring i det nationale leksikon. Et andet vigtigt princip er vægtningen af semantisk gennemsigthed, således at betydningen i videst muligt omfang kan udledes af ordets opbygning. Det islandske ordforråd er i høj grad karakteriseret ved, at sprogbrugere kan fortolke sammensatte og afledte ord ud fra deres bestanddele, hvilket giver en høj grad af gennemsigthed sammenlignet med mange

andre sprog (jf. Friðjónsson 2023).

Analysen viser, at gennemsligtighed og sproglig forankring fungerer som centrale principper i islandsk terminologi, men at disse i praksis må afvejes mod hensyn til præcision, international anvendelighed og faktisk brug. De væsentligste udfordringer opstår, når disse hensyn trækker i forskellige retninger, og når ønsket om gennemsligtighed og sproglig forankring kommer i konflikt med andre kommunikative og faglige krav.

Undersøgelsen viser samtidig, at islandsk terminologi benytter en bred vifte af termdannelsesstrategier, der spænder fra oversættelseslån og nydannelser til terminologisering og tilpassede låneord. På tværs af de undersøgte materialer kan islandsk termdannelse derfor forstås som et balanceringsprojekt mellem sproglig identitet, faglig præcision og praktisk anvendelighed, hvor forskellige termdannelsesstrategier anvendes afhængigt af fagområde og kommunikative behov.

Referencer

- Árnason, Kristján (1991): Sprogrögsaktionen ”Málrækt 1989” og islandsk sprogpolitik. *Sprog i Norden* 1991, 26–36.
<https://tidsskrift.dk/sin/article/view/17463/15194>
- Árnason, Kristján og Helgadóttir, Sigrún (1993): Terminology and Icelandic Language Policy. *Nordterm* 5, 7–22.
- Benediktsson, Jakob (1971): Hugleiðingar um íslenzka tungu. *Samvinnan* 65.4, 12–16.
- Birgisson, Ingvar Smári (2016, 4. april): Elsta orðanefnd Íslands starfað í 75 ár. *Morgunblaðið*, 16. <https://timarit.is/files/43720629>
- Cabré, M. T. 1999. *Terminology: Theory, methods and applications*. John Benjamins.
- Friðjónsson, Jón G. (2023): Gagnsæi og endurnýjun íslensks orðaforða. I: *Fjörutíu þankastrik opinberuð Jóhannesi B. Sigtryggssyni fimmtugum 15. janúar 2023* (s. 69–72). Reykjavík: Menningar- og minningarsjóður Mette Magnussen.
- Halldórsson, Halldór (1971): *Íslenzk málrækt. Erindi og ritgerðir*. Baldur Jónsson (red.) Reykjavík: Hlaðbúð hf.
- Hannesson, Guðmundur (1954): *Íslenzk læknisfræðiheiti. Nomina Clinica Islandica*. Reykjavík: Leiftur.
- Helgadóttir, Sigrún (1990): Um Tölvuorðasafn. I: *Orð og tunga* 2, 31–38.
<https://ordogtungu.arnastofnun.is/index.php/ord-og-tunga/article/view/231>

ISO 704:2009, *Terminology work – Principles and methods*.

Íðorðabankinn. Ágústa Þorbergsdóttir (red.). Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

<https://idord.arnastofnun.is>. (hentet i október 2025).

Íslenska til alls (2009): Tillögur íslenskrar málnefndar að íslenskri málstefnu samþykktar á Alþingi 12. mars 2009. Reykjavík: Mennta- og menningarmálaráðuneyti.

Jóhannsson, Jóhann Heiðar (1998): Íðorðasafn lækna 97. *Læknablaðið* 2, 154. <https://timarit.is/page/5903892>

Jóhannsson, Jóhann Heiðar (2001a): Íðorðapistlar Læknablaðsins 1–130: með ítarlegri orða- og nafnaskrá. *Læknablaðið: Fylgirit* 41/2001. <https://timarit.is/issue/379545>

Jóhannsson, Jóhann Heiðar (2001b): Örverur og sýklar. Íðorðapistlar Læknablaðsins, *Læknablaðið: Fylgirit* 41/2001, 74–75.

Jónsson, Sigurður (1984): Af hassistum og kontóristum. *Íslenskt mál og almenn málfræði* 6. 155–165.

<https://timarit.is/gegnir/991006060239706886>

Jónsson, Baldur (1985): Íslensk orðbildning på inhemsk grund. *Språk i Norden* 1985, 5–12.

Jónsson, Baldur (1987): Íslensk orðmyndun. *Andvari* 112, 88–102.

<https://timarit.is/gegnir/991003682299706886>

Jónsson, Bergur (1991): Orðanefnd rafmagnsfræðinga 50 ára, *Málfregni* 10, 3–13. <https://timarit.is/issue/385700>

Kristinsson, Ari Páll (2017): *Málheimar: Sitthvað um málstefnu og málnotkun*. Reykjavík: Háskólaútgáfan.

Kvaran, Guðrún (2005): *Orð. Handbók um beygingar- og orðmyndunarfræði*. Íslensk tunga II. Reykjavík: Almenna bókafélagið.

Madsen, Bodil Nistrup (1999): *Terminologi. Principper og metoder*. København: Gads Forlag.

Orðanefnd rafmagnsverkfræðinga 70 ára (2011): *Verktækni* 2, 10.

<https://timarit.is/page/5852579>

Pálsson, Einar B. (2007): *Umhverfistækni. Íðorðabók*. Reykjavík: Háskólaútgáfan.

Risamálheildin ('Gigakorpus'). Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. <http://malheildir.arnastofnun.is> (hentet i október 2024).

Snædal, Magnús (1987, 15. maí): Orðmyndun í læknisfræði. *Morgunblaðið* B, 12. <https://timarit.is/page/1655738>

Þorbergsdóttir, Ágústa (2011): Nýyrði. I: *Handbók um íslensku*, s. 333–339. Jóhannes B. Sigtryggsson (red.). Reykjavík: JPV útgáfa.

Nøgleord: termdannelse, sprogpolitik, sprogrøgt, islandsk, terminologi-udvalg

Forfatter

Ágústa Þorbergsdóttir er lingvist hos Árni Magnússon-Instituttet for islandske studier og arbejder med terminologi og neologismer. Hun er redaktør for den islandske termbank *Íðorðabankinn*

Nordterms landerappporter

Beretning fra Terminologigruppen i Danmark

Introduktion

Terminologigruppen i Danmark er en paraplyorganisation med repræsentanter for de vigtigste danske terminologi-interessenter i og uden for Danmark. Det er Terminologigruppen, som repræsenterer Danmark i NORDTERM. Der findes mere information om Terminologigruppen på hjemmesiden: <https://terminologigruppen.sdu.dk>.

Denne rapport omhandler de terminologirelevante aktiviteter, som gruppens medlemmer er involveret i, eller som vi har kendskab til.

Fortsat begrebsarbejde i forbindelse med offentlig digitalisering

Digitaliseringsstyrelsens fællesoffentlige regler for begrebs- og datamodellering rummer fortsat terminologisk begrebsafklaring som første niveau, og dette bliver stadig mere udbredt, se links under referencer.

Aktiviteter hos Terminologigruppens medlemmer

Nedenfor oplistes de vigtigste projekter og aktiviteter hos en del af Terminologigruppens medlemmer. Publikationer er med et par enkelte undtagelser ikke medtaget her. Der henvises i stedet til medlemsorganisationernes hjemmesider.

Aarhus Universitet, Center for Leksikografi, Institut for Kommunikation og Kultur

Arbejdet med at udvide og opdatere regnskabsordbøgerne (dansk, dansk-engelsk, engelsk og engelsk-dansk) fortsætter som vanligt, og der har i perioden været fokus på at medtage termer og ord, der kan støtte kommunikationen om bæredygtighed. Det skyldes, at bæredygtighedsrapportering nu er blevet obligatorisk i årsrapporter og generelt inden for EU. Arbejdet med at udvide og opdatere den dansk-engelske og den engelsk-danske juridiske ordbog fortsætter ligeledes som hidtil. Alle ordbøgerne er tilgængelige hos Ordbogen.com.

På BA-uddannelserne på Aarhus Universitet introducerer nogle undervisere de studerende til terminologiarbejde, kontrolleret sprog og corporate

language. Mens der i fag på især cand.ling.merc.-uddannelsen arbejdes med fagterminologi, termbaser, Controlled Language Checkers (Acrolinx) og brugen af generativ AI i terminologiarbejdet.

Center for Tekstilforskning (CTR), Københavns Universitet

Terminologiarbejdet på Center for Tekstilforskning fokuserer i modsætning til andre terminologiaktiviteter i Danmark på kulturarv. På Centret er der udarbejdet et textile glossary, som er en digitalisering af meddelelser fra Terminologicentralen i 1950'erne om fibre, og der er blevet lagt Nordiske Tekstilarbejdshæfter ind i en app på hjemmesiden www.traditionaltextilecraft.dk/glossary. Herudover arbejdes der fortsat med at revidere den danske del af Cietas (Centre International d'Etude des Textiles Anciens) tekniske tekstterminologi, som findes på den svenske Textile Dictionary på historicaltextiles.org. Endelig er der i 2024 udført terminologiarbejde i forbindelse med projektet Red Væven, som især omhandler vævetyper. Informationer om dette arbejde findes på hjemmesiden www.traditionaltextilecraft.dk/save-the-loom. Der bliver løbende arbejdet med fælles termer i projekter om silkebånd med Museum Amager og ERC-projektet 'Fashioning Sudan' (European Research Council).

Dansk Standard

Hos Dansk Standard arbejder sprogkonsulenterne kontinuerligt med standardiserede termer og definitioner i forbindelse med oversættelse af internationale standarder og relaterede publikationer til dansk. Termer og definitioner differentieres inden for forskellige fagområder, kvalitetssikres af interne og eksterne eksperter og tages op til revision efter behov og i takt med udviklingen inden for de respektive felter. Foruden det interne oversættelsesarbejde udarbejder sprogkonsulenterne det danske bidrag til internationale databaser som 'International Electrotechnical Vocabulary' under IEC (International Electrotechnical Commission).

EU

EU-institutionernes danske terminologer holdt deres seneste årlige IATE-workshop med Kommissionen som vært i maj 2025 i Luxembourg. Ud over den årlige workshop afholdes der tre interinstitutionelle sprog- og term møder, hvor der drøftes aktuelle sprog- og term spørgsmål. EU-terminologerne bruger IATE som deres primære kilde i deres termarbejde (<https://iate.europa.eu/home>). IATE opdateres løbende af terminologerne via tematiske termprojekter. Desuden bruger nogle af institutionerne dokumentspecifikke termbaser, ved oversættelse af lovgivningstekster. Disse termbaser indeholder oversatte

definerede termer. Det interinstitutionelle terminologisamarbejde for dansk har været meget nyttigt, især i forbindelse med oversættelsen og fastsættelsen af centrale begreber på miljøområdet mellem EU-institutionerne og de danske myndigheder. I september 2025 afholdes et interinstitutionelt termforum med Rådet som vært, hvor Rådet bl.a. vil præsentere samarbejdet om miljøtermer som et “best practice”-eksempel.

Kommunikation og sprog (KS)

Fagforeningen Kommunikation og Sprog blev i november 2024 fusioneret med Dansk Magisterforening. Med fusionen ophører fagforeningens repræsentation i Terminologigruppen. Den tidligere repræsentant for Kommunikation og Sprog fortsætter dog i Terminologigruppen som repræsentant for Translatorforeningen. Kommunikation og Sprog har gennem alle årene været en god støtte og et vigtigt talerør for terminologi i Danmark.

Syddansk Universitet – Institut for Design, Medier og Uddannelsesvidenskab

Syddansk Universitet i Kolding har i perioden hvert efterårssemester udbudt et obligatorisk fag i terminologi på BA-uddannelsen i Biblioteksvidenskab, IT og kommunikation med titlen ‘Organisering af viden’. Faget indeholder to dele: dels en del om de mere klassiske biblioteksemner som klassifikationer, tesaurusser og emneord, dels en introduktion til terminologi. Faget understøtter sammenhængen mellem biblioteksområdet og terminologi.

Der er skrevet kortere artikler om metodiske bidrag til undervisning og læring i terminologi baseret på de brugerdrevne tilgange kortsortering og begrebskort. Længere terminologiske artikler omhandler den historiske udvikling i Norden og i Danmark. Lise Lotte Weilgaard Christensen og Hanne Erdman Thomsen har i perioden været tovholdere på artiklen “The Nordic Terminology Community: Research and Practice” i Benjamins publikationen “Terminology throughout History: a discipline in the making” (Warburton og Humbley, 2025). Artiklen er skrevet i et samarbejde mellem 13 nordiske kolleger og sammenfatter de sidste godt 40 år af det nordiske terminologisamarbejdet. Derudover har Hanne Erdman Thomsen og Lise Lotte Weilgaard Christensen skrevet endnu en artikel til Benjamins om den rivende udvikling af terminologifeltet i Danmark omkring år 2000 og den efterfølgende nedgang (Resi og Steurs, 2025).

Terminologigruppens hjemmeside varetages nu af Syddansk Universitet. Lise Lotte Weilgaard Christensen deltager i Nordterms styregruppe og styregruppen for TOTh (Terminology & Ontology: Theories and applications).

Denne styregruppe blev i 2022 udvidet med det formål at involvere flere lande, herunder også de nordiske lande.

FORVIR

Netværket FORVIR, Forum for Videnmodellering i Offentligt Regi, har i perioden været repræsenteret af Louise Bie fra Sundhedsdatastyrelsen. Netværket har stadig ikke afholdt møde efter COVID-19-pandemien. Fra FORVIR-netværkets medlemmer er der til denne rapport bidrag fra Sundhedsdatastyrelsen (SDS) og Skatteforvaltningen.

Skatteforvaltningen

I Skatteforvaltningen fortsætter arbejdet med kernebegreber, drevet af Udviklings- og Forenklingsstyrelsen (UFST), og der er øget interesse fra fagstyrelserne. Kernebegreber er de begreber, der anvendes på tværs af Skatteforvaltningens fagstyrelser.

I de øvrige styrelser er der ligeledes et øget fokus på begreber, der ligger til grund for udveksling af data.

Socialstyrelsen

På Social- og Boligstyrelsens hjemmeside fremgår det, at den tidligere begrebsbase på socialebegreber.dk, der indeholdt en bred vifte af begreber, ikke længere er tilgængelig online. Begreberne kan imidlertid stadig findes i historiske versioner, se <https://www.sbst.dk/tvaergaende-omrader/begrebsbasen>.

Sundhedsdatastyrelsen (SDS)

Med øget grad af dataudveksling både nationalt og internationalt er der inden for sundhedsvæsenet i stigende grad fokus på behovet for semantisk interoperabilitet på tværs af parternes it-fagsystemer. Terminologerne i SDS arbejder derfor kontinuerligt med sundhedsterminologi, herunder begrebsafklaringer og definitioner.

Sprogambassadørernes aktiviteter

Det danske netværk Sprogambassadørerne blev oprettet i 2015. Medlemmerne tæller ansatte fra private virksomheder. Netværket har i perioden været repræsenteret af Lone Ravnholt Kanstrup fra Ørsted A/S. Fra Sprogambassadørerne er der bidrag fra Ørsted A/S.

Ørsted A/S

Hos energiselskabet Ørsted A/S har man udviklet interne termdbaser med

Ørsted-specifikke termer og forkortelser. Termbaserne indeholder definitioner til virksomhedens kernebegreber/kernetermer og oversættelser af termene til sprog på de markeder, hvor virksomheden har aktiviteter. Der er tale om i alt 15 sprog.

Hos Ørsted anvendes AI i alle oversættelsesprocesser, herunder også til termhøst. AI er en integreret del af Ørsteds eksisterende IT-pakke, derved er der ikke yderligere omkostninger ved at bruge denne funktionalitet.

Hos Ørsted oplever man flere fordele ved at inddrage AI: 1) AI skanner hurtigt store mængder tekst med henblik på automatisk termhøst, hvilket sparer tid og sikrer terminologisk konsistens, 2) AI-værktøjet kan tjekke termbasernes indhold og kan dermed sikre, at allerede eksisterende termer opdateres, hvis det er relevant, og 3) AI anvendes som hjælp til at udarbejde gode definitioner.

Derudover har Ørsted sit eget interne ChatGPT-lignende AI-system. Til dette har virksomheden udarbejdet en ChatGPT, som kan sikre, at Ørsteds sproglige retningslinjer overholdes i dens kommunikation i forhold til fx tone of voice og terminologisk konsistens. Denne funktionalitet er tilgængelig for alle medarbejdere og anvendes blandt andet til maskinoversættelse - typisk til engelsk som fællessprog.

Konklusion

Det kan konkluderes, at der gennemføres begrebsarbejde ved nogle danske styrelser og myndigheder med henblik på vidensudvikling og genbrug af terminologiske ressourcer, ikke mindst hos Sundhedsdatastyrelsen. Ved EU og Aarhus Universitet ligger fokus på ordbogs- og terminologiarbejdet inden for miljø- og bæredygtighed, mens terminologi-arbejdet på Center for Tekstilforskning er koncentreret om kulturarv. Terminologiaktiviteterne inden for virksomhedskommunikation på universiteterne er stadigvæk nedadgående. Det gælder ikke mindst teori- og metodeudvikling. Dette hænger til dels sammen med, at flere sproguddannelser på universitetsniveau er lukket, og at flere forskere inden for terminologi er gået på pension. Der er dog publiceret artikler om terminologiudviklingen i både Norden og i Danmark i historisk perspektiv. Hvad angår terminologiarbejde i private virksomheder, er det ikke lykket at skabe et overblik over aktiviteter, men flere private virksomheder især i netværket Sprogambassadørerne bruger ressourcer på terminologiarbejde som hos Ørsted A/S, jf. ovenfor. Der foreligger stadig ikke noget konkret om en national dansk termbank, der vil være nødvendig i udviklingen af kunstig intelligens på dansk.

Referencer

Alle links er lokaliseret september 2025.

- Center for Tekstilforskning. Textile Glossary, www.traditionaltextilecraft.dk/glossary, Tekstilmuseet Dictionary, historicaltextiles.org, samt Red Væven, www.traditionaltextilecraft.dk/save-the-loom.
- Digitaliseringsstyrelsen, Center for teknologi og data. sprogteknologi.dk, <https://sprogteknologi.dk/pages/begrebsliste>.
- European Union (2025). IATE, European Union terminology. <https://iate.europa.eu/home>.
- KL, Digitaliseringsstyrelsen og Danske Regioner. Fællesoffentlig digital arkitektur. <https://arkitektur.digst.dk/metoder/regler-begrebs-og-data-modellering>, <https://data.gov.dk/catalogue/models>.
- Ordbogen A/S. Ordbogen.com.
- Social- og Boligstyrelsen (2020). Begrebsbasen – it-understøttede sociale begreber. <https://www.sbst.dk/tvaergaende-omrader/begrebsbasen>.
- Terminologigruppen. <https://terminologigruppen.sdu.dk>.
- Terminology and Ontology: Theories and applications (TOTh). <https://toth.condillac.org>.
- Thomsen, Hanne Erdman og Lise Lotte Weilgaard Christensen (2025). "Rise and fall – Lessons learnt - The Danish case". I R. Resi og F. Steuers (red.), *Handbook of Terminology: Volume 4. Terminology planning in Europe*. Amsterdam: John Benjamins, 58-75. Se også John Benjamins Publishing Company, <https://benjamins.com/catalog/hot.4>.
- Weilgaard Christensen, Lise Lotte, Hanne Erdman Thomsen, og Bodil Nistrup Madsen et al. (2025). "The Nordic Terminology Community: Research and Practice". I K. Warburton og J. Humbley (red.), *Terminology throughout History: a discipline in the making*. Amsterdam: John Benjamins, 327-364. Se også John Benjamins Publishing Company, <https://www.benjamins.com/catalog/tlrp.24>.

Rapport från Finland 2023–2025

Terminologicentralen

Terminologicentralen har 9 anställda (8 terminologer och 1 IT-planerare). Största delen av vår verksamhet är att genomföra och delta i olika terminologi- eller utvecklingsprojekt på kundernas uppdrag.

För 2024 och 2025 har Terminologicentralen fått stöd från undervisnings- och kulturministeriet för vissa tjänster, såsom termbanken, handbiblioteket och informationsverksamhet samt för samarbete med olika intressenter.

Webbtjänster

[TEPA](#) är Terminologicentralens offentliga termbank som är avgiftsfritt tillgänglig på Terminologicentralens webbplats. I TEPA:s samlingar ingår ordlistor som har skapats i samarbete med Terminologicentralen samt material från Vetenskapstermbanken i Finland, EU:s interinstitutionella termdatabas IATE och IEC:s Electropedia.

Under 2024 genomförde Terminologicentralen ett utvecklingsprojekt för att förnya sin [webbplats](#) och uppdaterade också [Nordterms webbplats](#). På hösten 2024 publicerades även den tredje, reviderade upplagan av [Sanastotyön opas](#) (den finska terminologiguiden) som en PDF-fil på Terminologicentralens webbplats.

Sociala medier

Terminologicentralen öppnade en sida i [LinkedIn](#) i början av 2025. Vi har också en [Facebook](#)-sida.

Evenemang och presentationer

I september 2024 anordnade Terminologicentralen sitt 50-årsjubileumsseminarium. Temat på seminariet var Terminologicentralen – 50 år av stöd för interoperabilitet. I presentationerna behandlades bland annat utvecklingsprojekt inom den byggda miljön, socialvården och statsbidragsverksamheten, för vilka har ett långsiktigt terminologiarbete utförts.

Under 2024 och på våren 2025 ordnade Terminologicentralen sammanlagt nio digifikor via Teams. Sessionerna var öppna för allmänheten och mellan 40 och 60 personer deltog i de enskilda digifikorna. Teman har behandlat om t.ex. terminologiprojektet Integrationsordlista, begreppsdiagram som verktyg i terminologiarbetet, den uppdaterade Sanastotyön opas (terminologiguiden), varför termer behövs, begreppstetraeder samt flerspråkigt terminologiarbete.

Terminologerna vid Terminologicentralen har hållit presentationer om våra tjänster i olika sammanhang.

Samarbete och utveckling

Direktören för Sanastokeskus Katri Seppälä var under 2024 ordförande för styrgruppen i [Finto-service](#) och representant i samarbetsgruppen för ontologiutvecklare. Terminologen Päivi Kouki var en suppleant till Seppälä.

Katri Seppälä representerade Terminologicentralen också i styrgruppen för Kielten nimien projekti, ett projekt för ordlista över språknamn på finska, som är ett gemensamt projekt av Institutet för inhemska språken, Nationalbibliotekets Finto-service och Nationalbibliotekets Kotoistuspalvelu (lokaliseringsservice).

Katri Seppälä inledde den 1 juni 2024 en treårig mandatperiod som medlem i [Finska språknämnden](#).

Terminologen Sirpa Suhonen deltog i en terminologikommitté vid standardiseringsorganen [SESKO](#).

Terminologicentralen deltog i den internationella standardiseringen i [ISO/TC 37](#) via dess nationella standardiseringsgrupp för språk och terminologiarbete ([SFS/SR 240 Kieli ja sanastotyö](#)).

Terminologicentralen utvecklar kontinuerligt metoderna för terminologi- och ontologiarbete, sina egna verktyg skräddarskydda för begreppshantering samt instruktioner och utbildningsmaterial om dessa som är avsedda både för intern användning och för samarbete med intressenter.

Terminologicentralens projekt under 2025

FPA-termer – begrepp i anslutning till FPA:s förmåner och uppgifter

Folkpensionsanstalten (FPA) och Terminologicentralen påbörjade ett gemensamt terminologiprojekt först i 2007 med mål att utreda innehållet av begreppen samt att erbjuda rekommendationer för de svenska och finska termer som FPA använder. Under projektets gång har det publicerats flera upplagor av ordlistan FPA-termer. FPA-termer omfattar de förmåner och uppgifter som Folkpensionsanstalten (FPA) sköter, såsom dagpenningar och sjukvårdersättningar enligt sjukförsäkringslagen, läkemedel och läkemedelsersättningar, internationell sjukvård, företagshälsovård, handikappförmåner och tolktjänst för personer med funktionsnedsättning, rehabilitering som ordnas och ersätts av FPA, pensioner som betalas ut av FPA, stöd för boende, studieförmåner, militärunderstöd, familjeförmåner, arbetslöshetsförmåner och grundläggande utkomststöd. Termer och definitioner ges på finska och svenska. Arbetet fortsätter även i 2025.

Integrationsordlista

Den andra upplagan av Integrationsordlista publicerades i mars 2025. I den här upplagan har arbets- och näringsministeriets arbetsgrupp och Terminologicentralen uppdaterat begreppen i enlighet med den nya integrationslagen (lag om främjande av integration), som trädde i kraft den 1 januari 2025. Syftet med ordlistan är att harmonisera användning av termer och begrepp. Ordlistan omfattar de centrala begreppen som rör integrationslagen och integrationsfrämjande tjänster samt vissa begrepp som rör likabehandling och delaktighet. Begreppsinnehållen klarläggs med definitioner och kompletterande anmärkningar, som ges på finska och svenska. Begreppen ges termrekommendationer på finska och svenska samt ekvivalenter på engelska.

Ontologi för museibranschen och Konstindustriella ontologin (MAO/TAO)

Museiverket anlidade Terminologicentralen för att uppdatera Ontologi för museibranschen och Konstindustriella ontologin (MAO/TAO). Den nyaste versionen av MAO/TAO publicerades i januari 2025 i Nationalbibliotekets Finto-service. Ontologin omfattar nästan 12 400 begrepp, varav cirka 700 har termer både på finska och på engelska, och cirka 50 har termer även på svenska. Begreppsbeskrivningar på finska finns för cirka 350 av ontologins begrepp.

Ordlista för informationshantering inom socialvården

Den första versionen av Sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto (Ordlista för informationshantering inom socialvården) publicerades i 2015. Sedan dess har ordlistan uppdaterats och utökats vid behov. Ordlista för informationshantering inom socialvården är en viktig del i utvecklandet av informationshantering enligt den offentliga förvaltningens övergripande arkitektur, vilken skapar bättre förutsättningar för interoperabilitet hos informationssystemen och för sam användning och utnyttjande av information. Den senaste versionen av ordlistan utarbetades i samarbete mellan THL och Terminologicentralen och publicerades i april 2025. Ordlistan omfattar cirka 450 begrepp som ges definitioner och anmärkningar samt termrekommendationer på finska och svenska.

Ordlista för kontinuerligt lärande

Ordlistan för kontinuerligt lärande utarbetades 2020–2021 och 2023–2025 i samarbete mellan sakkunniga från förvaltningsområdena vid undervisnings- och kulturministeriet och arbets- och näringsministeriet. Experter från Terminologicentralen hade hand om terminologiarbetet. Ordlistan omfattar begrepp som rör utbildning, lärande, kunnande samt handledning och träning. Den främjar samförståndet mellan statsförvaltningen och praktiska aktörer för kontinuerligt lärande. Terminologiarbetet har ingått i Digitaliseringsprogrammet för kontinuerligt lärande (2021–2025) som får finansiering från EU:s återhämtningsfacilitet RRF (NextGenerationEU). Ordlistan omfattar 76 begrepp som ges definitioner och anmärkningar samt termrekommendationer på finska och ekvivalenter på svenska och engelska.

**Finansieras av
Europeiska unionen**
NextGenerationEU

Ordlista för trafikinfrastruktur

Ordlista för trafikinfrastruktur publicerades i 2024. I februari 2025 anlätade miljöministeriet och Trafikledsverket Terminologicentralen för att påbörja ett terminologiprojekt vars syfte är att utöka ordlistan med nya begrepp som gäller speciellt vägens tvärsektion. De nya begreppen i ordlistan ges begreppsbeskrivningar på finska och termer på finska, svenska och engelska. Ordlistan blir färdig i slutet av 2025.

Ordlista om miljöskydd

I december 2024 anlätade miljöministeriet Terminologicentralen för att

påbörja ett terminologiprojekt vars syfte är att utöka Ordlista om miljöskydd med nya begrepp som gäller miljö och tillsyn. De nya begreppen i ordlistan ges termer och begreppsbeskrivningar på finska samt ekvivalenter på svenska och engelska. Arbetet genomförs som en del av projektet Utveckling av informationsstrukturer och interoperabilitet inom miljövärden (YTY-projektet) som får finansiering från EU:s återhämtningsfacilitet RRF (NextGenerationEU). Ordlistan blir färdig på våren 2026.

**Finansieras av
Europeiska unionen**
NextGenerationEU

Terminologiarbete om byggd miljö

Miljöministeriet och Terminologicentralen påbörjade ett gemensamt terminologiprojekt i augusti 2024. Projektet genomförs som en del av miljöministeriets Ryhti-projekt och syftar till att utvidga både Huvudordlista för byggd miljö och Kulturmiljöordlista. Terminologicentralen har hand om terminologiarbetet i projektet. De begrepp som definieras i projektet ges termer och begreppsbeskrivningar på finska samt ekvivalenter på svenska och engelska. Arbetet blir färdigt vid slutet av 2025.

Ordlista om cybersäkerhet

Statens cybersäkerhetsdirektörs byrå (kommunikationsministeriet) och Terminologicentralen påbörjade ett terminologiprojekt i mars 2025. Projektet utgör en del av genomförandet av Finlands cybersäkerhetsstrategi och det syftar till att uppdatera Ordlista om cybersäkerhet (TSK 52), som publicerades år 2018. Ordlista om cybersäkerhet omfattar termer och begreppsbeskrivningar på finska och termekvivalenter på svenska och engelska. Arbetet blir färdigt våren 2026.

Ordlista om geografisk information i statistikföring

Terminologicentralen och Statistikcentralen påbörjade ett terminologiprojekt i mars 2025. Terminologiarbetet stöder samarbetet i projektet GSGF-CARE (Global Statistical Geospatial Framework - Collaboration and Awareness in Europe) som EU finansierar. Ordlistan omfattar termer och begreppsbeskrivningar på engelska och den blir färdig på hösten 2026.

Riksdagsbibliotekets ontologi

På uppdrag av Riksdagens kansli påbörjade Terminologicentralen ett ontologiprojekt i slutet av april. Syftet med projektet är att ontologisera

Riksdagsbibliotekets EKS-ämnesordslista. Den nya ontologin byggs upp genom att cirka 4 400 begrepp från EKS-ämnesordslistan kopplas till Yleinen suomalainen ontologia (YSO). Ontologiarbetet genomförs i samarbete med experter från Riksdagsbiblioteket. Ontologin ska vara färdig vid utgången av 2025 och publiceras i Nationalbibliotekets Finto-service.

Undervisnings- och utbildningsordlista (OKSA)

Undervisnings- och kulturministeriet (UKM) och Terminologicentralen påbörjade terminologiarbete under 2010. Sedan 2016 har CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy varit beställaren av terminologiarbetet. Syftet med OKSA är att stödja utvecklingen av webbtjänster inom undervisningsförvaltningen och skapa en grund för informationsarkitekturen inom utbildning och forskning. Dessutom bygger OKSA broar mellan lagstiftningen och informationsproduktionen. Termer ges på finska, svenska och engelska och definitioner på finska. Den tredje upplagan av Undervisnings- och utbildningsordlista (OKSA) publicerades i 2024.

Under 2025 fortsätter Terminologicentralen terminologiarbete om tillgångsförvaltning till Trafikledsverket och utarbetar en ordlista om data- och informationsmodeller av byggverk till miljöministeriet. IT-planerare Saku Seppälä vid Terminologicentralen deltar i testning och utveckling av ontologiverktyget VocBench tillsammans med experter vid Finto-service.

Projekt som blev färdiga under 2024

Ordlista för trafikinfrastruktur, 2023–2024

Ordlista för trafikinfrastruktur utarbetades på initiativ av miljöministeriet och Trafikledsverket. Syftet med ordlistan är att klargöra begrepp och harmonisera termer och på dessa sätt stödja interoperabilitet inom den offentliga förvaltningen. Ordlistan omfattar cirka hundra centrala begrepp inom trafik, trafikleder och tillhörande områdesanvändning. Begreppsinnehållen klarläggs med definitioner och kompletterande anmärkningar på finska. Begreppen ges termrekommendationer på finska samt ekvivalenter på svenska och engelska.

Ordlista om geografisk information i statistikföring, 2023–2024

Tilastoinnin paikkatietosanasto (ordlista om geografisk information i statistikföring) utarbetades på initiativ av Statistikcentralen. Syftet med ordlistan är att främja samarbetet mellan experter inom statistik och geografisk information samt att stödja dataproducenter och möjliggöra den semantiska interoperabilitet av data. Ordlistan omfattar 31 centrala begrepp som rör statistik-

föring och geografisk information. Begreppen ges termrekommendationer på finska samt ekvivalenter på engelska, och begreppsinnehållen klarläggs med definitioner och kompletterande anmärkningar som ges på finska.

Ordlista om miljöskydd, 2023–2024

Ordlista om miljöskydd utarbetades på initiativ av miljöministeriet. Syftet med ordlistan är att stödja informationshantering och digital ärendehantering inom miljöskydd. Ordlistan omfattar 73 centrala begrepp som rör miljöskydd, utsläpp och avfall samt aktiviteter som kräver tillstånd, anmälan eller registrering. Begreppsinnehållen klarläggs med definitioner och kompletterande anmärkningar, som ges på finska. Begreppen ges termrekommendationer på finska samt ekvivalenter på svenska och engelska.

Ordlista om sysselsättningstjänster, 2017–2024

Työllisyyspalvelujen sanasto utarbetades i samarbete mellan UF-centret (utvecklings- och förvaltningscentret) och Terminologicentralen i olika faser under 2017–2024. Ordlistan gjordes vid reformen av de digitala arbets- och närings tjänsterna där serviceplattformen Jobbmarknaden byggdes upp. Syftet med ordlistan är att klargöra begrepp som gäller arbetslivet och sysselsättningstjänster. Ordlistan omfattar 131 centrala begrepp som rör sysselsättningstjänster. Begreppsinnehållen klarläggs med definitioner och kompletterande anmärkningar, som ges på finska. Begreppen ges termrekommendationer på finska.

Ordlista om tekniska nätverk, 2023–2024

Ramboll Finland Oy och Terminologicentralen utarbetade ordlistan Teknisten verkkojen sanasto (ordlista om tekniska nätverk) på initiativ av miljöministeriet. Ordlistan omfattar 34 centrala begrepp som rör tekniska nätverk. Syftet med ordlistan är att underlätta utvecklingen av datakomponenter och behandlingen av olika typer av nätverk såsom vattenlednings-, el- och datanät. För varje begrepp ges termrekommendationer, och begreppsinnehållen klarläggs med definitioner och kompletterande anmärkningar, som ges på finska.

Under 2024 utarbetade Terminologicentralen även en ordlista om landadministration till Lantmäteriverket och utförde terminologiarbete om intressentgrupper och tillgångsförvaltning till Trafikledsverket. Tullen anlidade Terminologicentralen som terminologikonsult för sitt terminologiarbete, och Åbo stad för utveckling av stadens webbplats. IT-planerare Saku Seppälä vid Terminologicentralen deltog i testning och utveckling av ontologiverktyget VocBench tillsammans med experter vid Finto-service.

Översättnings- och språksektorn vid statsrådets kansli i Finland

Ordlistor publicerade av statsrådets kansli 2024–2025:

- Natoordlista (finska-svenska-engelska, utökad version)
- Svensk-finsk ordlista i Svenskt lagspråk i Finland
- Statens ämbetsverk och inrättningar (finska-svenska-engelska-franska-ryska, uppdaterad)
- Termer inom olika områden (finska-svenska-engelska-ryska, uppdaterad, t.ex. underrättelsetermer, termer i strafflagen)
- Budgetordlista (finska-svenska-engelska-tyska-franska, delvis uppdaterad)
- Högskoleordlista (finska-svenska-engelska-tyska-franska-spanska-ryska, delvis uppdaterad)
- Omfattande ordlista om reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet (finska-svenska-engelska, delvis uppdaterad)

Ordlistor där statsrådets kansli har deltagit i det terminologiska arbetet:

- Riksdagsordlista (finska-svenska-engelska-enaresamiska-nord samiska-tyska-spanska-estniska-franska-ryska, uppdaterad)
- Integrationsordlista (finska-svenska-engelska)
- Ordlista för kontinuerligt lärande (finska-svenska-engelska)
- Ordlista över byggd miljö (finska-svenska-engelska)

Aktuella aktiviteter:

- Vi fortsätter vårt terminologiska samarbete med Sverige kring Nato-ordlistan (engelska-finska-svenska).
- [Statsrådets termbank Valter](#) uppdateras två gånger per år.
- English Style Guide, en handbok för dem som skriver texter på engelska, har uppdaterats med nya rekommendationer och anvisningar om inkluderande språk.
- Terminologerna vid statsrådets kansli deltar i olika terminologiska arbetsgrupper (t.ex. uppdatering av Ordlista om cybersäkerhet), och en av terminologerna deltar i klarspråkssamarbete av olika slag.

För att hitta ordlistorna och anvisningarna: sök [Ordlistor och termrådgivning - Statsrådet Statsrådets termbank Valter](#)

Terminologiaktiviteter vid universitet och högskolor i Finland 2023–2025

I den här rapporten ges en översikt över terminologirelaterade aktiviteter vid högskole- och universitetssektorn i Finland åren 2023–2025. Innehållet i rapporten baserar sig dels på en e-postförfrågan, som sändes i juni 2025 till de universitet och högskolor som sedan tidigare har haft undervisning och forskning i terminologi (Helsingfors, Tammerfors, Vasa, Åbo och Östra Finlands universitet samt Diakoniyrkeshögskolan Diak i Helsingfors), dels på informationssökningar i webbplatserna för alla finska universitet samt Google Scholar.

1.1 Kurser & utbildning i terminologi

Olika universitet i Finland erbjuder både grundkurser och fortsättningskurser i terminologi. För tillfället är en grundkurs i terminologi tillgänglig vid en yrkeshögskola och fyra olika universitet i Finland. Dessa är Diakoniyrkeshögskolan Diak i Helsingfors samt Helsingfors, Tammerfors, Vasa, Åbo och Östra Finlands universitet, se tablå 1.

Tablå 1. Sammanfattning över kurser i terminologi på högskolesektorn i Finland (situation i juni 2025)

	Grundkurs	Fördjupad kurs	Uppsatser och avhandlingar om terminologi
Diakoniyrkeshögskolan Diak, Helsingfors (tolkutbildning)	x		x
Helsingfors universitet (finska, översättning)	xx	xx	x
Tammerfors universitet (ryska, översättning)	x	x	x
Vasa universitet (kommunikationsvetenskaper, öppna universitetet)	xx	xx	x
Åbo universitet (franska, spanska)	xx		
Östra Finlands universitet	x		

Såsom det kommer fram av tablå 1, väljer en del studenter terminologi som tema i sina uppsatser, slutarbeten, kandidatavhandlingar och avhandlingar

pro gradu (d.v.s. magisteruppsatser). En översikt över teman och rubrikerna ges i bilaga 1.

I Diaks kontakttolkutbildning (3,5 årig utbildning som leder till yrkeshögskoleexamen) ingår grunderna i terminologi och terminologiska metoder under det första studieåret inom kursen Kielitietoisuus (språkmedvetenhet). Därefter ingår under studierna praktiska termuppgifter inom olika substansområden som är aktuella för kontakttolkar, d.v.s. Finlands samhälle och kultur, fostran och utbildning, social- och hälsovård, migration samt polis och rättsväsendet. Temat terminologi tangeras även på kurserna i översättning. Terminologiska metoder utnyttjas i slutuppsatser utöver Diakoniyrkeshögskolan DIAK i Helsingfors, även t.ex. i Yrkeshögskolan Haaga-Helia i Helsingfors och Yrkeshögskolan Savonia i Kuopio. Uppsatserna är tillgängliga i databasen <https://www.theseus.fi>, och temat terminologi ger sökträffar bland annat med sökorden *terminologia*, *sanastotyö*, *käsite*, *Sanastokeskus* och *Suonuuti*. Få av yrkeshögskolorna tycks dock introducera terminologiska metoder till studenterna.

Vid alla universitet där studier i terminologi är tillgängliga är 5 ECTs den vanliga omfattningen av kurserna på både grund- och fortsättningsnivån. Vid Helsingfors universitet undervisas grunderna i terminologi både inom kandidatprogrammet i språk, magisterprogrammet i finska och inom magisterprogrammet i översättning och tolkning. Då och då erbjuds ett avhandlingsseminarium inom terminologi, och i anslutning till detta ges en metodkurs (Forskning i terminologi och terminologiska metoder). Därtill arrangeras det ett varierande utbud av fortsättningskurser, som fokuserar sig bland annat i tolkens och översättarens termarbete och i begreppsanalys. Kursen i begreppsanalys och termarbete erbjuds även till forskarskolorna vid Helsingfors universitet, och därmed tas kursen flitigt av doktorander, som årligen utgör majoriteten av de 30 deltagarna. Utöver kurser som erbjuds inom utbildningsprogrammen erbjuder Helsingfors universitet sedan 2020 även en öppen självstudiekurs Humanististen alojen monitieteiset käsitteet ja termityö [Tvärvetenskapliga begrepp och termarbete inom humanistiska ämnen] på plattformen digicampus.fi. Kursen har en anknytning till Vetenskapstermbankens behov för introduktion i temat terminologi, men kan studeras av vem som helst som är intresserad.

Tammerfors universitet erbjuder två kurser i terminologi, en grundkurs i terminologins teori och praxis samt en fortsättningskurs i terminologihantering. Den förstnämnda arrangeras varje år, den andra vart annat år. På samma sätt som i Helsingfors, erbjuds kurserna främst till studenter i språk, översättning och tolkning både på kandidat- och magisternivån, och ad hoc ord-

listor är vanliga övningsprojekt på dessa kurser. I kandidatavhandlingar och avhandlingar pro gradu varierar antalet terminologiska teman från år till år, men särskilt inom översättning i ryska är flödet jämnt.

Vid Vasa universitet ingår studier i terminologi i kommunikationsvetenskaper. Vid Vasa universitet erbjuds tre olika kurser i terminologi: Grundkurs i terminologi, kurs i Begreppsanalys samt en fördjupad kurs i att genomföra ett terminologiskt projekt, 5 ECTS var. Grundkursen och projektkursen hör även till studiehelheter i som erbjuds för studenter i bl.a. administration, ledarskap, förvaltning, företagsekonomi, marknadsföring, datorvetenskap och regionalvetenskap. Grundkursen är tillgänglig även via öppna universitetet vid Vasa universitet, och tack vare ett samarbetsavtal tas kursen därtill av en handfull studenter i teknisk kommunikation från Jyväskylä, Uleåborg, Tammerfors och Åbo universitet. Den tidigare specialiseringsinriktningen i terminologi på magisternivå (se t.ex. Nordterm 2021) erbjuds inte längre. Terminologiskt tänkande däremot introduceras för alla studenter vid universitetet på språkkurser som arrangeras vid Språkcentret Linginno, som är ansvarig för språkutbildning vid Vasa universitet.

Åbo universitet erbjuder en grundkurs terminologi för språkstudenter med olika specialiseringsinriktningar samt en annan kurs inom studier i franska, som fokuserar speciellt terminologi och lexikografi. Denna kurs erbjuds även till utbytesstuderande. Även Östra Finlands universitet UEF i Joensuu erbjuder en grundkurs i terminologi för studenter i engelska, svenska och ryska.

1.2 Satsningar på terminologiska verktyg och resurser

Vid Helsingfors universitet fortsätter arbetet med den nationella Vetenskapstermbanken (<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu/sv>) sedan 2011. På skrivande stund (sommaren 2025) Vetenskapstermbanken 46 174 begreppsposter och 300 000 sökord från 73 olika områden. Vetenskapstermbanken hör till den nationella forskningsinfrastrukturen för humaniora, FIN-CLARIAH. Under åren 2022–2025 finansieras lönen för en projektplanerare genom forskningsinfrastrukturbidrag som beviljats FIN-CLARIAH av Finlands Akademi. Ett viktigt nytt initiativ pågår i samarbete med Aalto-universitetet, där doktorander rekommenderas att göra de centrala begreppen i sina doktorsavhandlingar tillgängliga på finska och/eller svenska genom att lägga till dem i Vetenskapstermbanken Implementeringen av rekommendationen håller på att testas och erfarenheter samlas under testperioden.

Tammerfors universitet har för undervisningsbehov ett eget terminologihanteringsprogram MyTerMS, utvecklat av Igor Kudashev. Själva programmet är inte öppet tillgänglig, men instruktionerna (på finska)

är tillgängliga i https://puolukka.uta.fi/~igor_kudashev/shttps/www/MyTerMS_k%C3%A4ytt%C3%B6hje.pdf. Programmet används fortfarande i undervisningen i terminologi, i examensarbeten samt i olika terminologiprojekt. Programmet vidareutvecklas dock inte aktivt, utan underhålls för att säkerställa dess kompatibilitet med rådande IT-miljöer.

Det finskt-ryska termbankprojekt om juridiska termer (LATTER) fortskrider, men i begränsad form på grund av att finansieringen har upphört. Termbanken innehåller ca. 1 500 juridiska termer på finska, med ryska ekvivalenter. I fortsättningen kommer materialet eventuellt delas i mindre delar och publiceras som en serie. Det opublicerade materialet har utnyttjats aktivt i flera kurser, såsom auktoriserad översättning och rättstolkning. Demoversionen av termbanken finns i https://puolukka.rd.tuni.fi/~igor_kudashev/shttps/www/lat_demo/main/lat_demo.htm.

Språkcentret Linginno vid Vasa universitet lanserade sin interna terminologiska ordlista år 2022. Ordlistan är integrerad till verktyget MOT Ordböcker och innehåller cirka 200 begreppsposter med ekvivalenter på finska, svenska och engelska inom områden utbildning och administration vid Vasa universitet. Den andra av Vasa universitets terminologiska resurser, den strukturerade länksamlingen Terminology Forum är fortfarande öppet tillgänglig vid universitetets webbplats i <https://sites.uwasa.fi/terminologyforum/>. Den uppdateras dock inte aktivt. Den senaste mer omfattande genomgången gjordes av prof. em. Anita Nuopponen under åren 2020–21.

1.3 Forsknings- och projektverksamhet

Forskning i terminologi pågår vid samma universitet där det finns undervisning och kurser i terminologi på universitetsnivå. En översikt över artiklar och publikationer om temat terminologi åren 2023–2025 finns i bilaga 2. Nedan presenteras några pågående publikations- och projektinsatser.

Vid Helsingfors universitet förbereder Anniina Pulliainen en doktorsavhandling terminologin inom dressyrridning samt sportens samhälleliga legitimitet ur ett begreppsligt perspektiv (arbetsrubrik *Kouluratsastuksen erikoiskieli – sisäinen ja ulkoinen viestintä osana lajin sosiaalista hyväksyntää*; [Den specialiserade terminologin inom skolridning – intern och extern kommunikation som en del av disciplinens sociala legitimering]). Arbetet handleds av universitetslektor Kaarina Pitkänen-Heikkilä, som handleder även två andra doktorsavhandlingar som tangerar temat terminologi, den ena ur facköversättningens, den andra ur namnforskningens synvinkel.

Emeritaprofessor Inkeri Vehmas-Thesslund och universitetslektor Igor Kudashev håller på att utarbeta en lärobok på finska om terminologi, med

särskild fokus på praktiskt definitionsarbete och redaktörens roll. Målsättningen är att manuskriptet ska vara färdigt före utgången av år 2025. Igor Kudashev håller även på att skriva en artikel med temat ”Utvecklingen av undervisningen i terminologi och terminhantering vid Tammerfors universitet” till jubileumspublikationen för översättarutbildningen i Tammerfors, som firar 60 år. Även den här publikationen beräknas utkomma före utgången av år 2025.

Vasa universitet har sedan år 2016 varit aktivt i det svensk-finska forskningsprojektet *Termer i tid – Tidens termer*. De huvudsakliga aktörerna i projektet är professor Hans Landqvist från Göteborgs universitet tillsammans med professor Nina Pilke och universitetslektor Niina Nissilä från Vasa universitet. Projektets syfte är dels att kartlägga hur centrala institutionella aktörer i Sverige har agerat och samverkat i terminologiska frågor från 1940-talet och framåt, dels att identifiera möjligheter och utmaningar för terminologiskt arbete som en del av den språkliga infrastrukturen i dagens och framtidens Sverige. Även utvecklingen och förhållandena i Finland gällande svensk terminologi uppmärksammas i projektet. Mer information finns på projektets webbplats: <https://sites.uwasa.fi/term/project-description/>. Niina Nissilä är sedan 2019 styrelsemedlem i EAFT, the European Association for Terminology, <https://www.eaft-aet.net/en> och redaktör för journalen Terminology Science & Research (TSR) <https://journal-eaft-aet.net/>.

Bilaga 1.

Magisteruppsatser från universiteten och slutarbeten från yrkeshögskolorna: exempel på teman & rubriker

Helsingfors universitet

Felixson, Daniela (2024): Nato-sanastotyön monitahoisuus ja monivaiheisuus: Selvitys valtioneuvoston kanslian Nato-terminologiaprojektin työvaiheista ja laatijaosapuolista sekä osapuolten vaikutuksesta Nato-sanaston sisältöön. <http://hdl.handle.net/10138/576883>

Knuutila, Kati (2025): ”Isi haluaa savukkeita ja verikaasutestin” Lääketieteen sanasto sarjan House käännostekstityksissä. <http://hdl.handle.net/10138/595520>

Lejon, Sini Marika (2024): Avioliiton käsitteiden vertailua Espanjassa ja Suomessa. <http://hdl.handle.net/10138/586814>

Pospelova, Jessica (2024): Suomalais-venäläinen diagnostisen ylävatsan UÄ-tutkimuksen sanasto: Suomessa toimiville kääntäjille ja tulkeille

raätälöity. <http://hdl.handle.net/10138/576857>

Pulliainen, Anniina (2024): Durchlässigkeit: Suomen-, englannin- ja saksankielisten termien ja käsitteiden vastaavuus kouluratsastuksen erikoiskielessä. <http://hdl.handle.net/10138/576176>

Rauramaa, Pauliina (2024): ABB:n taajuusmuuttajien sanastotyö : Polysemian ja synonymian vähentäminen normittamalla. <http://hdl.handle.net/10138/598189>

Tuominen, Sari (2024): Erisnimellä nimittäen vai ilman sitä määritellen? : Variaatio erisnimeen perustuvissa sairauksien nimityksissä. <http://hdl.handle.net/10138/576162>

Tammerfors universitet

Laaksonen, Victoria (2024): Информационные потребности социальных переводчиков как основа для проектирования словаря (на примере сферы дошкольного воспитания в Финляндии) [Informationsbehoven hos samhällstolkar som grund för ordboksplanering (med förskoleutbildningen i Finland som exempel)]. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/157651>

Vanhanen, Roosa (2024): Käsilläseisonnasta magyariin – voimistelun liiketermien ymmärrettävyys suomenkielisissä kilpailusäännöissä. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/154997>

Vasell, Kati (2025): Pedagogisen sanaston laatiminen tulkkausopiskelijoiden tarpeisiin: teorit, menetelmät ja käyttäjien näkökulma: Esimerkkinä suomalaisen peruskoulun suomi-venäjä-sanasto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/227224>

Vasa universitet

Ahlholm, Antti (2024): Haitallisten vieraslajien torjunnan ilmeneminen yleistajuisissa ja asiantuntijateksteissä: Ketkä torjuvat ja mitä? <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/18206>

Valli, Kaari (2023): Ilmastonmuutoksen hillintä ja muutokseen sopeutuminen: Tarkastelussa ilmastotyöhön liittyvät käsitteet, käsitejärjestelmät ja termit. <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/15416>

Östra Finlands universitet

Hakula, Jaakko (2024): Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan paradigman tieto-entiteetin käsittemallinnus ja toimintateoreettinen analyysi. <https://erepo.uef.fi/bitstreams/b198598c-0a6e-4c68-91ef-db51772e3f55/download>

Diakoniyrkeshögskolan, Helsingfors

Al-qaisi, Zahra; Barrada El Yemlahi, Bahija; Helal, Fardoos; Kardas, Abdulaziz (2025): Suunontelon, kielen ja hampaan rakenne ja niiden sairauksiin liittyvä keskeinen sanasto, suomi-arabia-turkki.

<https://www.theseus.fi/handle/10024/886653>

Backman, Kaisa; Haapakoski, Mervi; Härkönen, Salla (2025): Termix-sanaselityspeli - Hoitotyön sanaston oppimista tukeva peli sairaanhoitajaopiskelijoille. <https://www.theseus.fi/handle/10024/882454>

Fortman, Viola Olga; Järvenpää, Olga; Kornilov, Alexey (2024): Alkuterveystarkastukseen liittyvä terminologinen suomi-venäjä-sanasto.

<https://www.theseus.fi/handle/10024/870339>

Yama, Rosta, Morsal Haydari (2024): Ehkäisyneuvontaan liittyvä sanastotyö suomi- persia. <https://www.theseus.fi/handle/10024/852326>

Heidari, Masume (2024): Rikosasioiden käsittelyn sanastotyö suomi-persia.

<https://www.theseus.fi/handle/10024/871619>

Jumpponen, Silja; Kivikari, Taika; Saarinen, Mika (2023): Setan ja SMOKin sateenkaarisanastojen määritelmien kääntäminen suomalaiselle viittomakielelle. <https://www.theseus.fi/handle/10024/794335>

Oinonen, Heidi; Paavilainen, Silja (2023): Suomalaisen viittomakielen viittomia ilmastonmuutoksesta.

<https://www.theseus.fi/handle/10024/794339>

Palokangas, Xiya (2023): Suomi-kiina -sanasto Alzheimerin tauti.

<https://www.theseus.fi/handle/10024/809751>

Yrkeshögskolan Haaga-Helia

Tavisalo, Panu (2025): Ikkunoita todellisuuksiin: Liikunta-alan käsitteitä ymmärtämässä.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/893122/Tavisalo_Panu.pdf

Yrkeshögskolan Savonia, Kuopio

Kettunen, Jonna (2025): Käsitemuotojen terveydenhuollon etäpalveluista.

<https://www.theseus.fi/handle/10024/885280>

Bilaga 2.

Publikationer och artiklar om temat terminologi och fackspråk från finska universitet 2023-2025

- Kettunen, Harri (2024). Monitieteisyydestä tieteidenvälisyyteen: joukkoistaminen Tieteen termipankin terminologiatyössä. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 61(3), 448–450.
<https://doi.org/10.23990/sa.144739>
- Kudashev, Igor. (2024). Terminology Work, Terminology Management, Terminography – Potato, Patato or Not Exactly? In *Terminologija* (Vilnius), 31, 75-96. <https://doi.org/10.35321/term31-04>
- Kudashev, Igor (2024). Terminologinen tutkimus. Teoksessa Korhonen, A., Pitkäsalo, E. & Hokkanen, S. Tutkimusopas: Käännöstiedettä opinnäytteisiin. Tampere: Tampereen yliopisto, 226–240. [ISBN (electronic): 978-952-03-3755-1] <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/162702>
- Landqvist, H., Nissilä, N. & Pilke, N. (2025). Att bygga med termer och med tegel: kontinuitet och förändring i nordiskt terminologiskt (sam)arbete under åttio år. I: R. Kosunen, K. Lepistö, M. Ohtamaa, E. Risto och P. Rossi (red.). *Svenskan i Finland* 21. Under publicering.
- Landqvist, H., Nissilä, N., & Sjöberg, S. (2024). Termer för grundämnena H, N och O: resultat av nordiskt terminologisamarbete från 1950-tal till 2020-tal. *Språk i Norden*, 54(1), 137–152.
Tillgänglig: <https://tidsskrift.dk/sin/article/view/144162>
- Landqvist, H., Nissilä, N., Pilke, N. & Sjöberg, S. (2023). Samarbetet mellan TNC och RTT 1938–1998: Terminologiarbete som resurs för meningsfull kommunikation. I: E. Lillqvist, M. Eronen-Valli, V. Manninen, N. Nissilä & E. Salmela (red.). *Communicating with Purpose*. Vaasa: VAKKI Publications 15. 232–250.
Tillgänglig: <https://journal.fi/vakki/article/view/149350/95395>
- Mettovaara, J. & Rasmus, S. (2025). Planning terminology for northern minority languages: The Saami case. In R. Resi & F. Steurs (eds.). *Handbook of terminology. Terminology planning in Europe. Volume 4*. 128–147. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1075/hot.4.pla1>
- Nuopponen, A. (2025). Terminology planning from term-smithing to supporting interoperability: The Finnish case. In R. Resi & F. Steurs (eds.). *Handbook of terminology. Terminology planning in Europe. Volume 4*. 76–93. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1075/hot.4.ter14>
- Onikki-Rantajääskö, Tiina (2024). Suomi osallisuuden kielenä. *Selvitys suomen kielen tilasta Suomessa 2020-luvun puolimaissa* [Finska som

delaktighetens språk Utredning av finska språkets tillstånd i Finland i mitten av 2020-talet].

Tillgänglig: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165782>

Pasanen, Päivi (2023). Koronavirustaudin kehysmalli kriisiviestinnässä. I: L. Ivaska, M. Kivilehto, M. Koponen & S. Määttä (red.). MikaEL Nätpublikation för Symposiet om forskning i översättning och tolkning KäTu, vol. 16, s. 74–89. Tillgänglig: <https://doi.org/10.61200/mikael.129201>

Weilgaard Christensen, L., Erdman Thomsen, H., Nistrup Madsen, B., Bucher, A-L., Nilsson, H., Dobrina, C., Hjulstad, H., Holmér, Å., Myking, J., Nuopponen, A., Suhonen, S., Ylisalmi S. & Porbergdóttir, Á. (2025). Chapter 15. The Nordic Terminology Community: Research and practice. In: K. Warburton & J. Humbley (Eds.). Terminology throughout History. A discipline in the making, pp. 327–364.

<https://doi.org/10.1075/tlrp.24>

Tack till

Jaana Kolu/Östra Finlands universitet

Igor Kudashev/Tammerfors universitet

Tiina Onikki-Rantajääskö/Vetenskapstermbanken, Helsingfors universitet

Kaarina Pitkänen-Heikkilä och Marjut Alho/Helsingfors universitet

Lena Segler-Heikkilä/Diakoniyrkeshögskolan Diak

Terminologiarbejdet i Grønland

Oqaasileriffik

Oqaasileriffik (Grønlands Sprogsekretariatet) er et sekretariat for Oqaasiliortut (Grønlands Sprognævnet) og for Nunat Aqqinik Aalajangiisartut (Grønlands Stednavnenævnet). Oqaasileriffiks kontor er beliggende i Grønlands hovedstad, Nuuk. Oqaasileriffik er en selvstændig institution under Naalakkersuisut, organisatorisk placeret under Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke. Sekretariatet arbejder inden for rammerne af gældende love om det grønlandske sprog. Institutionen blev etableret i 1998 efter en Inatsisartuts enstemmige godkendelse af en redegørelse om behovet for et sprogsekretariat i Grønland.

Oqaasileriffik udvikler også grønlandsk sprogteknologi, ud over vores forpligtelse til at betjene de grønlandske medier omkring brugen af det grønlandske sprog. Der er fire primære arbejdsområder i Oqaasileriffik. Det er terminologiudviklingen, personnavneområdet og sprogteknologiområdet, og under det er der korpusindsamling og udvikling af teknisk sproglige hjælpemidler og det generelle sprog tjenesteområde og stednavneområdet.

Oqaasileriffik blev først bemandet med en fuldtidsansat terminologi-arbejder i 2018. Forud herfor var der ingen fastansat medarbejder med ansvar for terminologiarbejde. I 2021 blev bemanningen udvidet til to fuldtidsansatte terminologiarbejdere, og i 2023 blev der ansat yderligere én medarbejder. På nuværende tidspunkt varetager én medarbejder terminologiarbejdet på fuld tid, mens den anden og den tredje udfører terminologiarbejde sideløbende med deres øvrige arbejdsopgaver.

Oqaasiliortut

Oqaasiliortut har 5 medlemmer, de blev udnævnt fra Naalakkersuisut. Hvert 4 år udpeges medlemmerne og de blev udpeget fra forskellige institutioner: Ilisimatusarfik, Landsbibliotek, Grønlands Forfatterforening, Medieforbundet i Grønland og en faglig organisation, der omfatter tolke og oversættere (SIK).

De 5 medlemmerne sammen med sekretariatschef i Oqaasileriffik planlægger det 4 års plan for hvilke fagområder der vil prioriteres i terminologi-arbejde, hvilket skulle være nyttigt for hele samfundet. Oqaasileriffik arbejder

under Inatsisartutlov nr. 5, fra 1 juni 2017 for Oqaasiliortut. I loven står der, at nævnet skal godkende fagterminologi indenfor et bestemt fagområde og godkende de grønlandske nye termer. Sprognævnet mødes normalt en gang om måneden eller 2 gange hver måned.

Oqaasiliortuts terminologiaktiviteter

I 2023

Oqaasiliortut havde haft 16 møder i 2023 og godkendte i alt 979 grønlandske termer og ophævede 42 grønlandske termer som godkendte. Katersat (ord-samlingsdatabase, men indeholder både godkendte og ikke-godkendte termer og ord) har fået nye 1.521 grønlandske ord, 1.349 danske ord og 720 engelske ord i 2023. Godkendte fagtermer i 2023 var termer inden for fodbold, grammatik, journalistik og emneord, der anvendes i biblioteker i Grønland. Der var enkelte termer omkring frivillighed, økonomi, administration, miljø og fuglenavne. De godkendte termer offentliggøres løbende på Oqaasileriffiks hjemmeside taaguutit.gl.

I 2024

Oqaasiliortut har i 2024 afholdt 15 møder og godkendt i alt 1.100 nye grønlandske fagtermer. De godkendte termer omfatter en bred vifte af fagområder og afspejler samfundets sproglige udvikling. Særligt har Oqaasiliortut i 2024 arbejdet med terminologi inden for: journalistik og medier, natur- og miljøvidenskab, LGBTQIA+-relaterede begreber, og klima, energi og bæredygtighed. De godkendte termer offentliggøres løbende på Oqaasileriffiks hjemmeside taaguutit.gl.

Terminologiaktiviteter i Oqaasileriffik

I 2023

Oqaasileriffik modtog 2023 i alt 711 henvendelser, enten telefonisk eller via e-mail, hvilket repræsenterer et fald sammenlignet med 2022. Henvendelser vedrørende terminologi udgjorde den største andel i forhold til de øvrige faglige områder. Endvidere deltog Oqaasileriffik i Nordterm 2023, som fandt sted i Stockholm den 13.–15. juni 2023. Fra Oqaasileriffik deltog af Sprognævnets sekretær, Helle Hammeken-Holm, samt Nordterm-medlemmet Tuperna Møller.

Oqaasileriffik modtog i 2023 en bevilling via den danske finanslov til et projekt med henblik på udvikling af juridiske begreber på grønlandsk. Projektet

blev igangsat i august 2023 og har siden fokuseret på at udvikle grønlandske juridiske termer for at standardisere allerede eksisterende, samt at etablere termer for begreber, hvor der hidtil har manglet grønlandske ækvivalenter. Baggrunden for indsamling af juridiske termer på grønlandsk er, at der på tværs af offentlige arbejdspladser eksisterer flere forskellige juridiske ordlister, som typisk ikke indeholder begrebsforklaringer. Dertil kommer, at grundlæggende juridiske begreber i praksis kan være repræsenteret ved et stort antal forskellige grønlandske termer, der anvendes af forskellige fagfolk. Denne terminologiske variation indebærer en risiko for misforståelser og kommunikationsproblemer, hvilket i sidste instans kan få betydning for den enkelte borgers retssikkerhed. De udviklede termer underkastes faglig vurdering og godkendelse af Oqaasiliortut. Efter godkendelse vil terminologien blive offentliggjort gennem Oqaasileriffiks termdatabase, og løbende distribueret til fagfolk og øvrige relevante interessenter ved udgangen af 2025 og i begyndelsen af 2026.

I 2024

I 2024 modtog Oqaasileriffik i alt 745 henvendelser, heraf 130 telefoniske og 615 via e-mail, hvilket er en stigning i forhold til 2023. De fleste henvendelser drejer sig om terminologi. Arbejdet med terminologi udgør en central del af Oqaasileriffiks og Oqaasiliortut samlede indsats for at styrke det grønlandske sprog som et fuldt funktionsdygtigt og moderne fagsprog.

Projektet vedrørende juridiske termer på grønlandsk i 2024 havde fokuseret på både indsamling og udarbejdelse af nye fagtermer, systematisering af eksisterende terminologi og samarbejde med fagfolk.

Terminologiarbejde i Island 2023–2025

Árni Magnússon-instituttet for islandske studier (ÁM-instituttet)

ÁM-instituttet er en selvstændig forskningsinstitution under Kultur-, Innovations- og Universitetsministeriet. Af bemærkningerne til den gældende lov om instituttet (nr. 40/2006) fremgår det, at instituttet skal varetage forskellige terminologiske opgaver, drive termbanken (Íðorðabankinn), samt samarbejde med termudvalg og andre, der arbejder med terminologi. Disse bestemmelser bygger på ældre love og bekendtgørelser om Islandsk sprog-nævn og Islandsk Sprogsekretariat.

ÁM-instituttet er et center for terminologiarbejde i Island. Ved instituttet er terminologiarbejdet forankret i Afdelingen for islandsk sprog (Íslenskusvið). Instituttet repræsenterer desuden Island i Nordterm.

Instituttet varetager blandt andet følgende opgaver:

- drift af den islandske termbank, idord.arnastofnun.is
- publikation af terminologiske samlinger
- rådgivning om fagtermer til myndigheder og offentlighed
- vejledning til fagfolk og termudvalg om terminologiske arbejdsmetoder og sproglige problemstillinger
- praktisk støtte til termudvalg, f.eks. mødelokaler og arbejdsfaciliteter

Termbanken

Den islandske termbank, *Íðorðabankinn*, er tilgængelig på idord.arnastofnun.is, og indeholder omkring 75 termsamlinger. Nye termsamlinger i perioden 2023–2025 omfatter sociologi (253 termer), kemi (253 termer), tektonik (349 termer), fiskeri med stang (97 termer), dinosaur-nomenklatur (327 termer), teatervidenskab (220 termer) og antropologi (275 termer). Der foretages desuden opdateringer og tilføjelser i en række andre termsamlinger, herunder medicin, datalogi, uddannelsesvidenskab, international politik og statskundskab samt adfærdspsykologi.

Termudvalg

Termudvalg er den mest udbredte organiseringsform inden for terminologi-arbejde i Island. Deres aktiviteter varierer betydeligt. Nogle udvalg har arbejdet kontinuerligt i årtier og opbygget omfattende terminologiske ressourcer, mens andre arbejder projektorienteret i afgrænsede perioder, f.eks. i forbindelse med publikationer.

Terminologiarbejdet bygger i høj grad på fagfolks personlige interesse og engagement. Mange terminologiudvalg består af medlemmer fra fagforeninger, institutioner og andre relevante fagmiljøer. Det er desuden almindeligt, at pensionerede specialister fortsat bidrager med deres viden og erfaring. Terminologisk arbejde foregår imidlertid ikke kun i de etablerede terminologiudvalg. Mange specialister udarbejder også selvstændige termsamlinger inden for deres egne fagområder.

Terminologiforeningen

Terminologiforeningen, som blev grundlagt i 2010, har som hovedformål at fremme terminologiarbejdet i Island og at repræsentere terminologi-interessererede over for myndighederne. Foreningen arrangerer blandt andet seminarer og diskussionsmøder for sine medlemmer.

Undervisning i terminologi

Inden for faget oversættelse ved Islands Universitet udbydes der et kursus i terminologi (5 ECTS) hvert andet år. Kurset giver de studerende en introduktion til terminologiske teorier, termdannelsesprincipper og praktisk terminologiarbejde.

ÁM-instituttet tilbyder desuden vejledning i praktisk terminologiarbejde til personer, der deltager i terminologiprojekter, herunder medlemmer af termudvalg og andre fagfolk med ansvar for udvikling af terminologiske ressourcer. Som støtte for termudvalgenes arbejde er der udgivet to vejledninger, den ene *Leiðbeiningar fyrir orðanefndir* (Vejledning til termudvalg) fra 1991 og den anden er en islandsk oversættelse, *Leiðbeiningar um iðorðastarf*, af Heidi Suonuutis *Guide to Terminology*, som udkom i 2004.

Udenrigsministeriums Oversættelsescenter

Terminologiarbejde finder også sted hos Udenrigsministeriets Oversættelsescenter. Dette center er et vigtigt terminologisk miljø i Island og har ansvaret for at indsamle og registrere termer fra officielle dokumenter. Alle har gratis adgang til centrets termdatabase (isl. *Hugtakasafn*) på webstedet hugtakasafn.utn.stjr.is. Sammen med ÁM-instituttet spiller

Oversættelsescentret en vigtig rolle i udviklingen af islandsk fagsprog.

Udvikling og udfordringer

En af de største udfordringer for terminologiarbejdet i Island er manglen på økonomiske ressourcer. Udarbejdelse og vedligeholdelse af terminologiske ressourcer af høj kvalitet kræver både tid og finansiering, og det er derfor vanskeligt at basere arbejdet alene på frivillig indsats, hvis det skal udvikles og opretholdes på længere sigt. I denne sammenhæng spiller *Málræktarsjóður* (Sprogrøgtsfonden) en central rolle. Fonden er den vigtigste finansieringskilde for terminologiarbejde og har gennem en årrække ydet afgørende støtte til udviklingen af islandske termsamlinger og andre terminologiske projekter. En fortsat styrkelse af denne støtte vil være en vigtig forudsætning for at fremme terminologiarbejdet inden for så mange fagområder som muligt og dermed sikre islandsk som et fuldt funktionsdygtigt fagsprog. Samtidig er det afgørende at tiltrække og fastholde kvalificerede og engagerede fagfolk, der kan bidrage til udviklingen af islandsk terminologi.

Rapport fra Norge 2023–2025

Språkrådet

Språkrådet er det nasjonale samordningsorganet for terminologiarbeid i Norge og har i juni 2025 tre ansatte med terminologi og fagspråk som sitt primære arbeidsfelt. Arbeidsfeltet hører til Språkrådets avdeling for fagspråk og språk i samfunn og høyere utdanning. Språkrådet jobber på strategisk nivå med å legge til rette for terminologiarbeid i flere sektorer. Målet er å utvikle og gjøre terminologi og fagspråk tilgjengelig på norsk, både bokmål og nynorsk. Språkrådet arbeider også med å legge til rette for at terminologiske ressurser kan gjenbrukes i språkteknologiske løsninger.

Terminologiarbeid i universitets- og høyskolesektoren

Termportalen

Termportalen, Norges nasjonale infrastruktur for tilgjengeliggjøring av terminologi, er inne i sitt femte år med fast offentlig finansiering fra Kunnskapsdepartementet. Portalen utvikles ved Universitetet i Bergen og er organisatorisk plassert under universitetsbiblioteket. Selve Termportalen består av en infrastruktur for utvikling av termbaser og et nettsted ([Termportalen.no](https://termportalen.no)) for terminologisøk på tvers av fag og termbaser.

Per juni 2025 er 27 termbaser søkbare i Termportalen, og det innebærer en økning fra 15 baser ved utgangen av 2022. Veksten i baser har flere kilder. Noen baser er utviklet fra bunnen av i Termportalen, noen er opprettet gjennom digitalisering av trykte termlister eller fagordbøker, og noen baser har blitt eksportert fra Språkrådets termwiki.¹ I tillegg er tre eksterne termbaser gjort tilgjengelige for søk i Termportalen via et programmeringsgrensesnitt (API). Dette er

- den norske versjonen av SNOMED CT, en internasjonal base for helsefaglig terminologi, som forvaltes av Helsedirektoratet

¹ I løpet av perioden 2022–2025 ble alle termbasene i Språkrådets termwiki flyttet til Termportalen, og Språkrådet har derfor avviklet termwikien.

- felles begrepskatalog, en base som inneholder begreper fra ulike offentlige virksomheter, og som forvaltes av Digitaliseringsdirektoratet
- Utenriksdepartementets EU-termbase, som inneholder terminologi fra rettsakter innlemmet i EØS-avtalen

Termportalen har i oppdrag fra Kunnskapsdepartementet å legge til rette for at universitetene og høyskolene i Norge kan drive systematisk utvikling av norsk terminologi, og at de kan samarbeide om dette. Termportalen har fulgt opp dette oppdraget gjennom å gå i dialog med de fagstrategiske enhetene i Universitets- og høyskolerådet (UHR)² om hvordan terminologiarbeidet kan organiseres innenfor de ulike fagområdene. Arbeidet overfor UHR har ført til at flere nye termgrupper har blitt opprettet eller er under planlegging. At Termportalen styres fra politisk hold mot å rette innsatsen særlig mot universitets- og høyskolesektoren, henger sammen med at norske universiteter og høyskoler har et lovpålagt ansvar (etter universitets- og høyskoleloven) for å bruke, utvikle og styrke norsk fagspråk.

Høsten 2025 planlegger Termportalen å starte et arbeid for å videreutvikle søkesidene på Termportalen.no. Videreutviklingen skal blant annet baseres på brukertesting. Termportalen arbeider også med å utvikle kurs og utdanningstilbud i terminologi ved Universitet i Bergen, og våren 2025 arrangerte fagmiljøet et dagskurs i terminologi.

Staben ved Termportalen består per juni 2025 av fem terminologer, to systemutviklere, en administrativ konsulent og en faglig leder.

Termportalen har også et nasjonalt fagråd (opprettet av Termportalen og Språkrådet) som gir faglige og strategiske råd til organisasjonen ved portalen. Rådet ledes av Ole Våge (terminolog i Helsedirektoratet) og har ytterligere sju medlemmer fra ulike fagmiljøer, brukergrupper og organisasjoner med tilknytning til terminologifeltet. Språkrådet er sekretariat for fagrådet.

Forskningssentre for norsk fagspråk

Norges forskningsråd lyste i 2024 ut 120 millioner kroner til et senter for norsk som fagspråk. Formålet var å styrke Norges kunnskapsberedskap innenfor norsk som fagspråk gjennom en langsiktig satsing på norsk språkforskning. Utlysningen er en oppfølging av regjeringens handlingsplan for norsk fagspråk i academia, der det framgår at det er behov for bedre nasjonal koordinering og varig styrking av norsk språkvitenskap. Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen sendte begge inn søknader.

2 UHR er interesseorganisasjonen for universitetene og høyskolene i Norge.

I februar 2025 ble det klart at Norges forskningsråd fordelte midlene mellom de to søkerne, slik at det vil bli opprettet to sentre for fagspråk, ett ved Universitetet i Oslo og ett ved Universitetet i Bergen. Senteret i Bergen fikk 80 millioner kroner, mens senteret i Oslo fikk 40 millioner kroner. Begge sentrene vil få oppstart høsten 2025.

Terminologiarbeid i offentlig sektor

Mange offentlige virksomheter forvalter og utvikler terminologi i forbindelse med informasjonsforvaltning og datadeling. Arbeidet varierer i omfang mellom store begrepskataloger med flere hundre registrerte begreper og lister med bare noen titalls. Terminologien deles i Felles datakatalog, og denne katalogen er også søkbar gjennom Termportalen.

Terminologiarbeid i helsesektoren

Helsedirektoratet forvalter den norske versjonen av den maskinlesbare terminologien SNOMED CT, og en stor del av terminologien er oversatt til norsk og gjort søkbar gjennom Termportalen. Termene ble i første omgang bare oversatt til bokmål, og det har vært et etterslep på oversettelsen til nynorsk. I 2023 inngikk imidlertid direktoratet et samarbeid med Termportalen for å tette gapet mellom bokmålstermer og nynorsktermer. I tillegg legger nå direktoratet til nynorsktermer hver gang de skal redigere eller legge til bokmålstermer. Språkrådet er medlem i det nasjonale redaksjonsutvalget for oversettelse av SNOMED CT til norsk.

Terminologiarbeid innen standardisering

I 2024 ble termbasen Termlex lansert. Termbasen er et samarbeidsprosjekt mellom Austrian Standards International, Dansk Standard, Svenska institutet för standarder og Standard Norge. Den inneholder termer og definisjoner fra internasjonale, europeiske og nasjonale standarder. Når en standard publiseres, importeres standardens termer og definisjoner inn i Termlex. Termer og definisjoner er tilgjengelige på engelsk og fransk, i tillegg til norsk, svensk, dansk og tysk. I 2025 ble Standard Norges termer på bokmål, nynorsk og engelsk også gjort søkbare i Termportalen. Språkrådet og Standard Norge har en felles handlingsplan der målet er å øke mengden oversatt terminologi fra standarder. Standard Norge får et årlig tilskudd til oversettelse av standarder og terminologi fra Kultur- og likestillingsdepartementet.

Norsk Elektroteknisk Komite (NEK) leverer norsk terminologi til IECs termbase Electropedia. NEK og Språkrådet har en samarbeidsavtale der målet er å øke mengden oversatt terminologi fra elektrotekniske standarder. NEK får imidlertid ikke økonomisk tilskudd til dette arbeidet. Utfordringen er tematisert i samarbeidsavtalen.

Rapport från Sápmi 2023–2025

Sámi Giellagáldu

Sámi Giellagáldu är det samiska folkets gemensamma och högsta nordiska expertorgan i samiska språkfrågor. Organet har ansvar för att samordna, stärka och vidareutveckla det nordiska samarbetet kring de samiska språken, med syftet att bevara, vårda och utveckla det kulturarv som de samiska skriftspråken och de muntliga språken representerar. Arbetet utgår från varje språks unika behov, utmaningar och resurser, och omfattar bland annat beslut om rättskrivningsregler, normering av terminologi samt rådgivning och vägledning till språkbrukare.

Resultatkrav och prioriteringar

I tilldelningsbrevet för 2024 har Sametingen i Norge, Sverige och Finland formulerat ett antal resultatkrav, prioriteringar och förväntningar på Sámi Giellagáldu. Organet ska inleda arbetet med att rekrytera språkmedarbetare i alla de representerade länderna, samt tillsätta nödvändiga administrativa tjänster. Det ska även prioriteras att ge information, rådgivning och vägledning till språkanvändare av de samiska språken. Vidare förväntas Sámi Giellagáldu vidta nödvändiga åtgärder för att terminologi- och normeringsarbetet, liksom andra uppgifter som fastställs i stadgarna, kan påbörjas så snart som möjligt. Dessutom lyfts utvecklingen av språkteknologiska verktyg fram som ett viktigt mål inom ramen för FN:s årtionde för urfolksspråk (2021–2032), vilket innebär att samarbetet med Divvun – Senter for samisk språkteknologi – prioriteras.

Organisation

Sámi Giellagáldus verksamhet inrättades 2013 som ett Interreg-projekt. Språkvårdsorganets verksamhet genomfördes som ett gemensamt samarbetsprojekt fram till slutet av 2021. Upprättandet av det permanenta organet påbörjades under juli 2022.

Sedan 2022 är Sámi Giellagáldu en permanent och självständig verksamhet, ägd gemensamt av sametingen i Finland, Norge och Sverige. Alla tre sameting har lika stort inflytande genom den högsta beslutande instansen,

Sámi Giellagáldus styrelse, som har det övergripande ansvaret för verksamheten. Enligt värdskaapsmodellen är organet administrativt knutet till Sametinget i Norge, med huvudkontor i Karasjok.

Sámi Giellagáldu leds i det dagliga arbetet av direktör Mika Saijets, som har det övergripande ansvaret för den interna organisationen inom de ramar som fastställts för verksamheten. I dag har Sámi Giellagáldu elva fast anställda, varav fyra är baserade i Sverige, fyra i Norge och tre i Finland. Av dem är åtta språkrådgivare i fem samiska språk.

Styrelsen för Sámi Giellagáldu upprättade 2023 språknämnder för syd-, lule- och nordsamiska samt för enaresamiska och skoltsamiska, och utsåg ledamöter och suppleanter till dessa för den kommande fyraårsperioden (2023–2027). Under 2024 har styrelsen även upprättat en pitesamisk språknämnd, och arbetet med normering av pitesamiska har påbörjats. Arbetet med att inrätta en umesamisk språknämnd är i gång men ingen lösning är på plats ännu.

Språkarbeten

Sámi Giellagáldu har språkrådgivare för fem samiska språk: tre för nordsamiska, två för lulesamiska, samt en vardera för sydsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. De har 2024 svarat på totalt 1124 språkfrågor. Det finns nio olika samiska språk i världen. Vissa uppskattningar anger omkring 20 000–30 000 samisktalande personer globalt. I förhållande till dessa siffror är mängden språkfrågor stor och visar på ett stort behov av språkförvaltningsarbete kopplat till samiska språk. Språkbrukarna efterfrågade råd om olika aspekter av stavning, såsom användning av teckenuppsättningar, anpassning av låneord, böjning av ord från andra språk, nyansskillnader mellan ord och termer, sammansatta ord, samt översättnings- och rättstavningsproblem. Beslut i ortnamnsfrågor ligger utanför Sámi Giellagáldus mandat, trots att sådana frågor ofta berör rättstavning.

Normeringsarbetet för lule-, nord-, skolt- och sydsamiska har varit i gång sedan 2023, under 2024 återupptogs även det enaresamiska normeringsarbetet. Antalet möten per språknämnd uppgår till ungefär fyra per år. Språknämnderna i Sámi Giellagáldu har under 2024 normerat totalt 1 141 nya termer på de samiska språken. Exempel på nya termer är bland annat väder- och vindbeteckningar, sminktermer, dataprogrameringssymboler och vapendelar. Språknämnderna har utöver normering av terminologi även normerat eller diskuterat språkutvecklingsfrågor. Under hösten 2024 lanserades boken om lulesamiska rättskrivningsregler.

Sámi Giellagáldu har samarbete med flera olika institutioner, bland

annat Senter for samisk språkteknologi vid UiT Norges arktiske universitet, Giellatekno och Divvun. Ett gemensamt arbete har lett till utvecklingen av den digitala orddatabanken för de samiska språken, satni.org, där alla normerade nya ord publiceras.

Sámi Giellagáldu har bland annat fortsatt sitt samarbete med Finlands folkbibliotek för att normera nordsamiska termer i den offentliga finska ontologin (YSO), som innehåller cirka 30 000 termer på finska. Av dessa är ungefär hälften översatta till nordsamiska. Giellagas-institutet vid Uleåborgs universitet erbjuder utbildning inom social- och hälsovetenskap, där anställda inom fältet studerar kurser i nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska språk samt samisk kultur. Under språkkurserna har studenterna samlat termer inom social- och hälsovårdsområdet som ännu inte är normerade. Sámi Giellagáldu har samarbetat med Giellagas-institutet för att utveckla terminologi för framtida normering. Termlistan på nordsamiska omfattar cirka 170 nya termer.

Under 2024 arrangerade Sámi Giellagáldu i samarbete med olika partners sex stora språkevenemang med relevanta teman: fyra språkseminarier och två konferenser. Syftet med dessa evenemang var att samla språkexperter samt sprida aktuell och relevant information till de samiska språkmiljöerna. Evenemangen fungerade även som en tillgänglig plattform för att öka kunskapen om språkorganets arbete och sänka tröskeln för kontakt. Totalt deltog 1 302 personer, vilket – med tanke på det begränsade antalet samiska språkbrukare – är en anmärkningsvärt hög siffra. Detta understryker det tydliga behovet av språkvårdsinsatser inom de samiska språken.

Framtida finansiering

Utgångspunkten för Sametingens samarbetsavtal var att sametingen finansierar en tredjedel av språkorganets budgetbehov. Finska och svenska sameetingen har utmaningar för att hitta lösningar till framtida finansiering från 2026 och framåt.

Sámi Giellagáldu har, tillsammans med Sametingen i Finland och Sverige, fört dialoger i frågan med bland andra Sveriges riksdag och Kulturdepartementet samt med Finlands riksdag. Det är dock fortfarande oklart hur frågan kommer att hanteras framöver. Det är inte sannolikt att verksamheten läggs ned, men det kan bli nödvändigt att minska omfattningen på något sätt framöver. Först under hösten klarnar förutsättningarna, då staternas budgetar för kommande år presenteras och framtida finansiering blir tydligare.

Det är också viktigt att lyfta fram att arbetet med att säkra långsiktig finansiering kräver betydande resurser. Detta medför kapacitetsutmaningar som

påverkar det löpande språkarbetet, exempelvis etableringen av en umesamisk språknämnd.

Den osäkerhet som råder kring framtida finansiering har, från och med september 2024, lett till ett ökat fokus på strategiskt informations- och profileringsarbete. Syftet har varit att öka kännedomen om språkorganets verksamhet och att i möjligaste mån trygga Sámi Giellagáldus fortsatta drift. Som ett resultat av dessa insatser har medier världen över uppmärksammat språkorganets uppdrag, aktuella situation och de utmaningar som rör framtida finansiering.

Terminologiverksamheten i Sverige 2023–2025

Språkrådet

Våren 2024 gick Åsa Holmér i pension, Åsa som arbetat många år på Terminologicentrum TNC och som var med att bygga upp terminologiverksamheten på Isof sedan starten hösten 2018. Vid årsskiftet 2024/2025 anställdes Alma Hjertén Soltancharkari som ersättare för Åsa. Alma var sedan mars 2023 anställd som språkvårdare i fackspråk och terminologi på Avdelningen för nationella minoriteter och svenskt teckenspråk. Ingen ersättningsrekrytering har skett för den språkvårdartjänsten.

Språkrådets terminologiverksamhet riktar i huvudsak in sig på terminologiarbete inom offentlig förvaltning. Arbetet med att stärka terminologistödet till språkvården inom offentlig förvaltning, särskilt statliga myndigheter, har utvecklats och breddats, bland annat i form av digitala informationsträffar, fördjupade seminarier, digitala rådgivande möten med enskilda myndigheter samt workshoppar. Ett nytt internt arbete, som går under namnet ”Myndighetsspråkvård” påbörjades under 2024 tillsammans med språkvårdarna i klarspråk. Syftet med arbetet är att Isof ska kunna ge ett samlat stöd till myndigheter så att de enklare ska kunna samordna det språkarbete som bedrivs, såväl klarspråksarbete, terminologiarbete som översättning.

I januari 2024 färdigställdes följande publikationer där språkvårdarna i fackspråk och terminologi har bidragit med material:

- Litteraturöversikten *Termer i bruk – Forskning om fackspråk och terminologi i möten mellan experter och icke-expert*.
- Konferenspublikationen *Språk i Norden – Terminologi i samhällets tjänst* med artiklar från föredragen på konferensen Nordterm 2023.

Rikstermbanken

Rikstermbanken är Sveriges nationella termbank, kostnadsfri och tillgänglig för alla. Sedan lanseringen av det nya webbgränssnittet 2022 har förvaltningsarbete pågått, samt visst utvecklingsarbete bland annat med att förbättra sökresultat och träfflista. Nya termsamlingar har löpande publicerats. Under åren har också ett arbete pågått med att utveckla ett verktyg som kan konvertera

data från Excel-format till NTRF-format, det format som Rikstermbanken läser. På så vis kan publiceringsprocessen av leverantörers termsamlingar förenklas och effektiviseras. Rikstermbanken hade under 2024 cirka 42 854 sidvisningar.

Isofs termlista

Under 2023 påbörjades ett internt terminologiprojekt på myndigheten för att samla och beskriva de begrepp som är centrala för Isofs verksamhet i termsamlingen Isofs termlista. Enligt § 12 har Isof ett ansvar för att denna terminologi finns tillgänglig, används och utvecklas. Projektet kommer att pågå till 2025, därefter fortsätter förvaltningsarbete med termlistan. I dagsläget finns terminologi inom områdena nationella minoritetsspråk, revitalisering, svenskt teckenspråk och terminologi publicerade i termlistan. Terminologiarbete inom de andra kunskapsområdena pågår. I maj 2025 fanns 40 termposter i listan. Isofs termlista finns tillgänglig dels på isof.se, dels på rikstermbanken.se.

Hållbarhetstermlistan

Arbetet med Hållbarhetstermlistan har fortsatt och i maj 2025 fanns 81 termposter i listan. Syftet med listan är att tydliggöra termer och begrepp inom ämnesområdet hållbar utveckling för att underlätta kommunikation och kunskapsspridning mellan exempelvis forskare, journalister, politiker och allmänhet. De begrepp som reds ut och publiceras kommer från olika ämnesområden och är ofta aktuella i samhällsdiskussionen. I många fall handlar det om nya begrepp som kommer ur samhällsutvecklingen, vilket leder till att nya språkliga behov uppstår. För vissa begrepp finns det inga svenska termer etablerade, för andra är begreppsinnehållet komplext eller svårfångat, och därför ofta svåra att beskriva med svenska ord och termer.

I Hållbarhetstermgruppen finns representanter från olika vetenskapliga discipliner, från myndigheter, media och intresseorganisationer, en facköversättare samt Isofs språkvårdare och terminologer. Externa experter involveras regelbundet när kunskapen inom gruppen inte räcker till för att beskriva ett begrepp korrekt. Information om Hållbarhetstermgruppens arbete har spridits genom föredrag i olika språkrelaterade sammanhang, exempelvis på Skatteverkets språkdag (2023), på Språkrådsdagen i Stockholm (2024) och Svensk-finskt översättarseminarium i Helsingfors (2024) samt mediemedverkan i både skriftlig och muntlig media.

Samverkansgrupp för terminologi inom vård och omsorg

Sedan januari 2024 finns en samverkansgrupp för terminologi inom vård och omsorg. Gruppen består av språkvårdare från olika myndigheter som har uppdrag inom ämnesområdet vård och omsorg. Samverkan sker via månadsvisa digitala möten samt via mejl. I detta forum kan deltagarna kontakta varandra för att få råd och stöd i olika typer av terminologirelaterade frågor kopplade till ämnesområdet och utbyta erfarenheter om terminologiarbete. Gruppen kan också användas som en första remissinstans för pågående terminologiarbeten.

Arbete med myndighetsterminologi

Under 2025 har Språkrådet påbörjat arbetet med att utöka innehållet i Myndighets termlistan och utforma ett arbetssätt som kan fungera över tid utifrån de resurser som Språkrådet har och med hjälp av språkvårdare på andra myndigheter. En första version av Myndighetstermlistan togs fram under 2022 av Myndighetstermgruppen, som bildades som ett pilotprojekt inom ramen för det större projektet Flersamterm.

Optiktermgruppen

Språkvårdarna i fackspråk och terminologi bidrar med språklig och terminologisk expertis i Svenska optiktermgruppens arbete.

Den finska Natotermmlistan

Isof har varit remissinstans för Finlands arbete med svensk Natotermnologi. Isof har också tagit initiativ till ett första möte med de svenska försvarsmyndigheterna och UD för att diskutera möjligheterna till ett motsvarande svenskt arbete med Natos terminologi.

Terminologifrämjandet

Under perioden 2023–2025 har föreningen haft ca 60 medlemmar. Följande har skett: Tretton webinarier och tre fysiska evenemang har ordnats under perioden januari 2023 till juni 2025. Webinarierna har bland annat handlat om svenska myndigheters efterlevnad av § 12 i språklagen, terminologihanteringsverktyg, terminologi och AI, Nato-terminologi, nationellt terminologiarbete (i Slovenien). Både svenska och utländska föreläsare har hållit webinarierna. I samband med Nordterm-konferensen 2023 i Stockholm anordnade Terminologifrämjandet seminariet ”Grupptyck” som handlade om arbete i termgrupper.

Våren 2024 anordnades en nordisk tvådagarskonferens ”Att undervisa i terminologi – utmaningar och möjligheter”, där syftet var att diskutera behovet av utbildade terminologer som finns i de nordiska språksamhällena samt utformning och kvalitet på den undervisning som idag bedrivs. Presentationer gavs och workshoppar leddes av personer från Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Två personer i Terminologifrämjandets styrelse deltar i Språkrådets referensgrupp i terminologi som träffas två gånger om året. Terminologifrämjandet är genom styrelsen medlem i SIS tekniska kommitté SIS/TK 115 Språk och terminologi.

Terminologer på den svenska arbetsmarknaden

Terminologiuppdrag har utförts av terminologikonsulter hos ett antal myndigheter, exempelvis E-hälsomyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Myndigheten för tillgängliga medier, Region Skåne, Socialstyrelsen, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Statistikmyndigheten SCB och Universitets- och högskolerådet. Några organisationer har anställt egna terminologer under perioden, exempelvis Inera. Inom privat sektor finns terminologer anställda bland annat på Scania och Volvo.

Terminologigrupperingar

Arbetet i Svenska optiktermgruppen, i Svenska Kemisamfundets nomenklaturutskott och i Svenska biotermgruppen pågår. Svenska datatermgruppens arbete har under perioden legat på sparlåga. Svenska språkteknologi- och maskinlärningstermgruppen började under våren 2025 att återuppta sitt arbete. Terminologiarbete har också bedrivits i Namnvårdsgruppen.

Terminologistandardisering

Den svenska spegelkommittén SIS/TK 115 till ISO/TC 37 har under perioden antagit nya svenska standarder och också översatt och publicerat del 1 av klarspråksstandarden ISO 24495-1: Klarspråk – Del 1: Principer och riktlinjer. I samband med standardens lansering ordnade kommittén ett seminarium ”Klart språk ska ha en standard!”

Terminologiutbildning på lärosäten

- Kurser i fackspråk och terminologi har hållits för språkkonsultprogrammen vid Göteborgs universitet och Lunds universitet.
- Linnéuniversitetet: ”Terminologi i teori och praktik” (15 högskolepoäng)

- Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) vid Stockholms universitet: "Fackspråk och terminologi" (7,5 högskolepoäng)
- Göteborgs universitet: "Terminologi i teori och praktik" (7,5 högskolepoäng)

Övrigt

Under perioden har Sverige bidragit med artiklar i publikationerna *Handbook of Terminology 4*, *Terminology Planning in Europe* och *Terminology throughout History: A discipline in the making* (kap. 15 *The Nordic Terminology Community. Research and practice*) på förlaget John Benjamins Publishing Company.

